

Uchwała Nr XXXVII/221/2014

Rady Gminy Wierzchlas

z dnia 28 lipca 2014 r.

w sprawie: uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 roku, poz. 594 z późn. zm.), art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2012 roku, poz. 647 z późn. zm.) oraz w związku z uchwałą nr XVIII/106/2012 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 23 sierpnia 2012 roku w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas, Rada Gminy Wierzchlas uchwala, co następuje:

§1. Uchwala się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas.

§2. Integralną częścią uchwały są następujące załączniki:

- 1) nr 1 – tekst studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas;
- 2) nr 2 – rysunek studium określający kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas w skali 1:10000;
- 3) nr 3 – rysunek studium określający uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas w skali 1:10000;
- 4) nr 4 – rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag złożonych do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas.

§3. Traci moc studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas, uchwalone uchwałą nr III/13/2002 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27 grudnia 2002 roku.

§4. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wierzchlas.

§5. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy
Jacek Młynarczyk

Uzasadnienie
do uchwały Nr XXXVII/221/2014
Rady Gminy Wierzchlas
z dnia 28 lipca 2014 r.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest dokumentem planistycznym, określającym politykę zagospodarowania przestrzennego gminy, sporządzonym dla całego obszaru gminy.

W odróżnieniu od miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego studium nie stanowi prawa miejscowego. Jest zobowiązaniem władz gminy do działań zgodnie z wyznaczonymi kierunkami.

W dokumencie tym formułuje się zasady polityki przestrzennej, integruje dokumenty programowe i wizje związane z rozwojem gospodarczym i społecznym. Studium stanowi zbiór zapisów ustalonych i uzgodnionych jako nienaruszalne uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przyjęte za podstawę do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Podstawę prawną do sporządzenia niniejszego studium stanowi uchwała nr XVIII/106/2012 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 23 sierpnia 2012 roku w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas.

Niniejsze studium spełnia wymogi zawarte w ustawie z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.). Przy sporządzaniu projektu studium wzięto pod uwagę wnioski i uwagi złożone przez instytucje i mieszkańców. Projekt studium poddany został procedurze formalno-prawnej związanej z jego uzgodnieniem, opiniowaniem i konsultacją społeczną, określonymi w art. 11 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W wyniku wyłożenia projektu studium do publicznego wglądu wpłynęły uwagi do ustaleń projektu, które podlegały rozstrzygnięciu.

W związku z powyższym zasadne jest podjęcie przez Radę Gminy przedmiotowej uchwały.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy

Jacek Młynarczyk

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIERZCHLAS

ZLECENIODAWCA: Urząd Gminy Wierzchlas

WIERZCHLAS 2014

SPIS TREŚCI

WSTĘP	6
Zakres i cel opracowania	6
Podstawa prawna	6
Zespół projektowy	6
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	7
1. Uwarunkowania geograficzne	8
1. 1. Położenie geograficzne	8
1. 2. Położenie administracyjne	9
1. 3. Klimat	12
1. 4. Geologia	17
1.4.1. Budowa geologiczna	17
1.4.2. Złoża kopalin	18
1.4.3. Perspektywy i prognozy występowania kopalin	20
1.4.4. Udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla	21
1. 5. Geomorfologia	22
1.5.1. Charakterystyka makroregionów i mezoregionów	22
1.5.2. Rzeźba terenu	23
1.5.3. Czynne procesy geomorfologiczne	24
1. 6. Hydrologia	25
1.6.1. Wody podziemne	25
1.6.2. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych	27
1.6.3. Jednolite części wód podziemnych	28
1.6.4. Wody powierzchniowe	30
1.6.5. Charakterystyka hydrologiczna	32
1. 7. Gleby	34
1. 8. Roślinność	42
1.8.1. Regionalizacja geobotaniczna	42
1.8.2. Zbiorowiska roślinne	42
1.8.3. Zbiorowiska leśne	45
1. 9. Zwierzęta	46
1. 10. Ochrona przyrody	50
1.10.1. Położenie gminy na tle systemu ochrony przyrody w regionie	50
1.10.2. Załęczański Park Krajobrazowy	51
1.10.3. NATURA 2000	52
1.10.4. Użytki ekologiczne	55
1.10.5. Pomniki przyrody	56
1.10.6. Ochrona gatunkowa fauny i flory	57
1.10.7. Powiązania przyrodnicze – elementy systemu ECONET–PL i CORINE/NATURA 2000	58
1.10.8. Założenie parkowe	59
1.10.9. Pozostałe elementy środowiska przyrodniczego podlegające ochronie	59
1.10.10. Obszary proponowane do objęcia ochroną	61
1. 11. Warunki podłoża budowlanego	62
2. Uwarunkowania historyczne	64
2. 1. Rys historyczny i osadnictwo	64
2. 2. Zabytki	65
2. 3. Stanowiska archeologiczne	67
2. 4. Strefy konserwatorskie	74
3. Struktura funkcjonalno – przestrzenna	75
3. 1. Struktura użytkowania gruntów	75
3. 2. Struktura własnościowa gruntów	78
3. 3. Struktura funkcjonalna	79
4. Sfera społeczna	81
4. 1. Demografia	81
4.1.1. Podstawowe dane o ludności	81
4.1.2. Struktura wieku mieszkańców	83
4.1.3. Ruch naturalny i wędrownicy ludności	86
4. 2. Rynek pracy	88
4.2.1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON	88

4.2.2. Zatrudnienie.....	92
4. 3. Bezrobocie.....	94
4.3.1. Bezrobocie w latach 1992 – 2012.....	94
4.3.2. Struktura bezrobotnych według wieku, wykształcenia i stażu pracy.....	97
4. 4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.....	102
4.4.1. Służba zdrowia.....	102
4.4.2. Opieka społeczna.....	103
4. 5. Oświata i wychowanie.....	104
4. 6. Kultura.....	107
4. 7. Sport.....	108
4. 8. Gospodarka mieszkaniowa.....	110
4.8.1. Zasoby mieszkaniowe.....	110
4.8.2. Własność komunalna.....	114
4.8.3. Standard mieszkań.....	114
4.8.4. Budownictwo mieszkaniowe.....	117
4. 9. Bezpieczeństwo publiczne.....	119
4.9.1. Policja.....	119
4.9.2. Ochrona przeciwpożarowa.....	119
4.9.3. Ochrona przeciwpowodziowa.....	120
4. 10. Administracja samorządowa.....	122
4.10.1. Urząd Gminy.....	122
4.10.2. Gremia samorządowe.....	124
4.10.3. Współpraca krajowa i międzynarodowa.....	124
4. 11. Organizacje społeczne.....	125
5. Gospodarka.....	126
5. 1. Rolnictwo.....	126
5.1.1. Użytkowanie gruntów w rolnictwie.....	126
5.1.2. Charakterystyka gospodarstw rolnych.....	127
5.1.3. Jakość gleb, uprawy i hodowla.....	130
5.1.4. Rybactwo.....	133
5. 2. Leśnictwo.....	133
5. 3. Działalności produkcyjne.....	136
5.3.1. Górnictwo i przetwórstwo kopalin.....	136
5.3.2. Pozostałe działalności produkcyjne.....	139
5. 4. Usługi rynkowe.....	140
5.4.1. Handel.....	140
5.4.2. Gastronomia.....	142
5.4.3. Pozostałe placówki usługowe i rzemiosło.....	142
5.4.4. Pośrednictwo finansowe.....	143
5. 5. Turystyka i rekreacja.....	143
5.5.1. Główne atrakcje turystyczne i rekreacyjne.....	143
5.5.2. Znakowane trasy turystyczne.....	143
5.5.3. Baza noclegowa.....	145
5.5.4. Potencjalne kierunki rozwoju turystyki.....	147
6. Infrastruktura techniczna.....	149
6. 1. Komunikacja.....	149
6. 2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.....	154
6.2.1. Zaopatrzenie w wodę.....	154
6.2.2. Kanalizacja.....	160
6. 3. Sieć gazowa.....	163
6. 4. Elektroenergetyka.....	165
6.4.1. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa.....	165
6.4.2. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna.....	165
6.4.3. Alternatywne źródła energii.....	166
6. 5. Ciepłownictwo.....	167
6. 6. Telekomunikacja i łączność.....	167
6. 7. Gospodarka odpadami.....	168
6. 8. Melioracje i urządzenia wodne.....	170
6.8.1. Melioracje.....	170
6.8.2. Urządzenia wodne.....	174
6. 9. Cmentarze.....	174
6. 10. Obiekty obrony cywilnej i narodowej.....	175
7. Obiekty i tereny chronione.....	176

7. 1. Ochrona przyrodnicza i rolnicza.....	176
7.1.1. Ochrona gruntów rolnych i leśnych.	176
7.1.2. Ochrona przyrody.	176
7.1.3. Wody podziemne.	177
7.1.4. Wody powierzchniowe.....	178
7.1.5. Ochrona przeciwpowodziowa.	178
7.1.6. Złoża kopalin – obszary i tereny górnicze.	178
7. 2. Ochrona kulturowa.	185
7. 3. Ograniczenia użytkowania terenu związane z infrastrukturą techniczną.	186
7.3.1. Komunikacja – strefa uciążliwości akustycznej od dróg.....	186
7.3.2. Komunikacja – linie kolejowe.....	187
7.3.3. Ujęcia wody.....	188
7.3.4. Tereny położone w strefie ochronnej od odwiertów, gazociągów wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno – pomiarowych.	189
7.3.5. Tereny położone w strefie uciążliwości od linii i urządzeń elektroenergetycznych – zagrożenie polami elektromagnetycznymi.	191
7.3.6. Cmentarze – strefa ochrony sanitarnej.....	191
7.3.7. Obiekty wojskowe i obrony cywilnej:	192
7.3.8. Pozostałe obiekty.....	192
7.3.9. Tereny zamknięte.....	192
8. Dokumentacja planistyczno – strategiczna.	193
8. 1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.	193
8. 2. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.	196
8. 3. Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2012.	200
8. 4. Strategia Rozwoju Powiatu Wieluńskiego.	207
8. 5. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wieluńskiego na lata 2010 – 2013.	214
8. 6. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wierzchlas na lata 2007 – 2013.....	220
8. 7. Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas.....	221
9. Wnioski.....	224
CZĘŚĆ II. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIERZCHLAS	227
1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej oraz w przeznaczeniu terenów	228
1. 1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna.....	228
1.2. Funkcja osadnicza	229
1.3. Funkcja usługowa	230
1.4. Funkcja produkcyjna	232
1.5. Funkcja rolnicza.....	232
1.6. Funkcja leśna	233
2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy	234
2.1. Metodologia ustaleń studium w zakresie kierunków i wskaźników dotyczących zagospodarowania oraz użytkowania terenów.....	234
2.2. Podstawowe zasady zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych	236
2.3. Szczegółowe zasady i wskaźniki zagospodarowania jednostek planistycznych.....	248
2.4. Tereny wyłączone z zabudowy	250
3. Obszary i zasady ochrony środowiska przyrodniczego i jego zasobów, ochrony przyrody oraz krajobrazu kulturowego.....	251
3.1. Obszary i obiekty objęte ochroną.....	251
3.2. Obszary proponowane do objęcia ochroną.....	251
3.3. Ochrona powietrza.....	252
3.4. Ochrona wód powierzchniowych	252
3.5. Ochrona gleb.....	252
3.6. Ochrona przed hałasem	253
3.7. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym.....	253
3.8. Ochrona zasobów surowców mineralnych.....	254
3.9. Ochrona zasobów wód podziemnych	257
3.10. Ochrona krajobrazu kulturowego	258

4. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	258
5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.....	261
5. 1. Infrastruktura komunikacyjna	261
5. 2. Infrastruktura techniczna	263
5.2.1. Zaopatrzenie w wodę	264
5.2.2. Odprowadzanie ścieków	264
5.2.3. Zaopatrzenie w gaz	265
5.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną	265
5.2.5. Zaopatrzenie w energię ciepłą	265
5.2.6. Odnawialne źródła energii	266
5.2.7. Telekomunikacja	267
5.2.8. Gospodarka odpadami	267
6. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym	267
7. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	267
8. Obszary dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	268
9. Obszary dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	269
10. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej	269
10.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna	269
10.2. Zalesienia.....	269
10.3. Ochrona lasów	270
11. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią i osuwania się mas ziemnych	270
12. Obiekty i obszary dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny	270
13. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych	270
14. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji	271
15. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.....	271
16. Wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	271
Słowniczek pojęć	272
Podsumowanie	273
Synteza ustaleń studium	273
WPŁYW UWARUNKOWAŃ NA USTALENIA KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIERZCHŁAS I UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ.....	274
LITERATURA.....	276

WSTĘP

Zakres i cel opracowania.

Opracowanie jest zmianą *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas*¹ sporządzonego w 2002 roku. Obejmuje cały teren gminy dlatego też traci ważność w całości tekst *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas* i załącznik graficzny do *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas* przyjęty uchwałą nr III/13/2012 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27 grudnia 2002 roku.

Do zmiany Studium przystąpiono na podstawie uchwały nr XVIII/106/2012 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 23 sierpnia 2012 roku w sprawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas*. Obszar opracowania zmiany Studium zawiera się w granicach administracyjnych gminy Wierzchlas.

Podstawa prawna.

Uchwały Rady Gminy Wierzchlas:

- Uchwała nr XVIII/106/2012 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 23 sierpnia 2012 roku w sprawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas*.

Ustawy:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 roku, poz. 647, z późn. zm.).

Rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 roku, nr 118 poz. 1233).

Zespół projektowy.

mgr inż. Katarzyna Zdeb – członek Zachodniej Okręgowej Izby Urbanistów nr Z – 537.

mgr Robert Boryczka

¹ Uchwała nr III/13/2002 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27 grudnia 2002 roku.

CZĘŚĆ I

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIERZCHŁAS

1. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE.

1. 1. Położenie geograficzne.

Gmina wiejska Wierzchlas położona jest w południowo – zachodniej części województwa łódzkiego na wysokości od 158 do 230 m n.p.m. Najwyżej położone rejony gminy znajdują się w jej wschodniej części, z kulminacją bezimiennego wzniesienia o wysokości 230,2 m n.p.m., zlokalizowanego w paśmie Krzemionki pomiędzy miejscowościami Kamion i Niżankowice przy granicy z gminą Działoszyn. Najniżej usytuowany jest obszar położony w północno – wschodniej części gminy wzdłuż koryta rzeki Warty na wysokości 158 m n.p.m., przy granicy z gminami: Osjaków i Siemkowice. Współrzędne geograficzne miejscowości Wierzchlas wynoszą 51°12' szerokości geograficznej północnej oraz 18°38' długości geograficznej wschodniej. Powierzchnia geodezyjna rozpatrywanego obszaru wynosi 11895 ha, to jest 119 km², co stanowi 12,84 % powierzchni powiatu wieluńskiego oraz 0,65 % powierzchni województwa łódzkiego.

Według fizyczno – geograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego (1998) gmina Wierzchlas umiejscowiona jest w następujących jednostkach:

- megaregion – Europa Środkowa (3);
- prowincje: Niż Środkowoeuropejski (31) i Wyżyny Polskie (34);
- podprowincje: Niziny Środkowopolskie (318) i Wyżyna Śląsko – Krakowska (341);
- makroregiony: Nizina Południow Wielkopolska (318.2) i Wyżyna Woźnicko – Wieluńska (341.2);
- mezoregiony: Kotlina Szczercowska (318.23) i Wyżyna Wieluńska (341.21).

Według J. Kondrackiego północna część gminy umiejscowiona jest w mezoregionie Kotliny Szczercowskiej, która jest najbardziej wysuniętą na południowy – wschód częścią makroregionu Niziny Południow Wielkopolskiej. Centralna i południowa część gminy umiejscowiona jest w mezoregionie Wyżyny Wieluńskiej, która jest najbardziej wysuniętą na północ częścią Wyżyny Woźnicko – Wieluńskiej. Według Z. Czeppe (1972) w analizowanym rejonie Wyżyny Wieluńskiej wyodrębniają się 2 mikroregiony: Wysoczyzny Wieluńskiej (południowo – zachodnia część gminy) i Wysoczyzny Działoszyńsko – Lindowskiej (południowo – wschodnia część gminy). Granicę pomiędzy nimi stanowi rzeka Warta. Granica pomiędzy mezoregionami Kotliny Szczercowskiej i Wyżyny Wieluńskiej jest tu jednocześnie granicą nie tylko pomiędzy makroregionami Niziny Południow Wielkopolskiej i Wyżyny Woźnicko – Wieluńskiej, ale także pomiędzy podprowincjami Nizin Środkowopolskich i Wyżyny Śląsko – Krakowskiej oraz pomiędzy prowincjami całego Niżu Środkowoeuropejskiego i Wyżyn Polskich. Na terenie gminy Wierzchlas granica ta przebiega równoleżnikowo, mniej więcej wzdłuż linii łączącej miejscowości: Wierzchlas – Kraszkowice – Krzeczów – Broników. Reasumując należy podkreślić, że położenie gminy na terenie 2 zróżnicowanych jednostek podziału fizyczno – geograficznego wskazuje, że środowisko przyrodnicze gminy posiada charakter przejściowy pomiędzy strefą niżu oraz strefą wyżyn. Ta przejściowość będzie się częściowo odzwierciedlać przy charakterystyce każdego z elementów środowiska: klimatu, geologii, geomorfologii, hydrologii i hydrografii, pokrywy glebowej, szaty roślinnej oraz fauny.

Wyszczególnione na terenie gminy Wierzchlas mezoregiony graniczą bezpośrednio z:

- Wysoczyzną Łaską (318.19) – od północy;
- Wysoczyzną Bełchatowską (318.81) – od wschodu;
- Nieką Włoszczowską (342.14) – od południowego – wschodu;
- Obniżeniem Górnej Warty (341.25) – od południowego – wschodu;
- Obniżeniem Krzepickim (341.26) – od południa;
- Wysoczyzną Wieruszowską (318.24) – od południowego – zachodu;

- Wysoczyzną Złoczewską (318.22) – od zachodu;
- Kotliną Sieradzką (318.18) – od północnego – zachodu.

Odległość z Wierzchlasu do miasta powiatowego Wieluń wynosi 8 km, zaś do stolicy województwa – Łodzi – 106 km. Ponadto do:

- Wrocławia – 130 km;
- Krakowa – 200 km;
- Warszawy – 220 km.
- Poznania – 225 km;
- Gdańska – 405 km.

Odległość z Wierzchlasu do najbliższych, większych drogowych przejść granicznych wynosi:

- Czechy (Trzebina) – 150 km;
- Słowacja (Zwardoń) – 245 km;
- Niemcy (Jędrzychowice) – 300 km;
- Ukraina (Dorohusk) – 400 km;
- Białoruś (Terespol) – 415 km;.
- Rosja (Bezledy) – 470 km;
- Litwa (Ogrodniki) – 520 km.

1. 2. Położenie administracyjne.

Po wdrożeniu reformy administracyjnej, od 1 stycznia 1999 roku gmina wiejska Wierzchlas wchodzi w skład województwa łódzkiego oraz powiatu wieluńskiego. Graniczy z gminami:

- Osjaków – od północy;
- Siemkowice – od północnego – wschodu;
- Działoszyn – od wschodu;
- Pątnów – od południa;
- Wieluń – od zachodu.

Gminnym centrum administracyjnym jest położona w północno – zachodniej części gminy miejscowość Wierzchlas. W skład gminy wchodzi 15 sołectw. Należą do nich: Broników, Jajczaki, Kamion, Kochlew, Kraszkowice, Krzeczów, Łaszew, Łaszew Rządowy, Mierzyce, Przycłapy, Przywóz, Strugi, Toporów, Wierzchlas A, Wierzchlas B. Gęstość sieci osadniczej mierzona liczbą miejscowości podstawowych (miasta i wsie bez przysiółków) na 100 km² powierzchni wynosi 13,45. Jest to wartość znacznie niższa od wskaźnika charakteryzującego powiat wieluński (24,08) oraz całe województwo łódzkie (28,16). Położenie gminy w regionie jest korzystne. Wpływ na to mają szczególnie walory krajobrazowe oraz bezpośrednia bliskość do większych miast południowo – zachodniej części województwa łódzkiego oraz województw ościennych (opolskiego, śląskiego, wielkopolskiego) to jest: Wielunia, Wieruszowa, Pajęczna, Kępna, Kluczborka, Olesna i Kłobucka, przez które przebiegają ważne w skali regionu i kraju szlaki komunikacyjne.

RYCINA 1: Podział administracyjny województwa łódzkiego.

Źródło reprodukcji: <http://www.gminy.pl/>

RYCINA 2: Podział administracyjny powiatu wieluńskiego.

Źródło reprodukcji: <http://www.gminy.pl/>

RYCINA 3: Podział administracyjny gminy Wierzchlas.

Źródło reprodukcji: Urząd Gminy Wierzchlas.

1. 3. Klimat.

Klimat gminy podobnie jak całej Polski jest przejściowy, kontynentalno – morski, kształtowany na przemian przez masy powietrza napływające z Oceanu Atlantyckiego lub wschodniej Europy i Azji. W skali kraju według W. Okołowicza i D. Martyn (1979) gmina Wierzchlas położona jest na granicy 3 regionów klimatycznych: śląsko – wielkopolskiego, łódzkiego i małopolskiego. Region śląsko – wielkopolski charakteryzuje się przewagą wpływów oceanicznych, amplitudy temperatur są mniejsze od przeciętnych dla kraju, wiosna i lato są wczesne, długie i ciepłe, zima zaś krótka i łagodna. Region łódzki to obszar pośredni, będący pod wpływem klimatycznych cech charakterystycznych zarówno dla oceanizmu jak i kontynentalizmu. Region Małopolski to typ klimatów wyżynnych, położony w strefie pośredniej pomiędzy wpływem oceanizmu i kontynentalizmu. Lato i zima są tu dłuższe, a suma opadów wyższa od przeciętnych. W rejonie gminy zaznacza się słaby wpływ wyżyn i wzniesień (w skali: słaby, średni, silny). Natomiast według A. Woś (1999) gmina położona jest w regionie środkowopolskim. Należy on do grupy największych powierzchniowo wyróżnionych regionów klimatycznych Polski. Obejmuje Wyżynę Łódzką, sięgając na południu po północno – zachodnią część Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej, a na północy obejmuje swym zasięgiem Równinę Kutnowską. Stosunki klimatyczne charakterystyczne dla tego regionu silniej nawiązują do warunków klimatycznych panujących na terenach położonych na wschód od omawianego regionu, a w znacznie mniejszym stopniu do klimatu obszarów położonych na zachód od tego regionu. Świadczy to o większym wpływie kontynentalizmu niż oceanizmu. Na tle innych regionów Polski region środkowopolski wyróżnia się znacznie większą liczbą dni z typem pogody bardzo ciepłej i jednocześnie pochmurnej bez opadu atmosferycznego, których w roku jest średnio prawie 38 oraz dni dość mroźnych z dużym zachmurzeniem i opadem, których jest na ogół w roku prawie 7.

Reprezentatywne dla gminy Wierzchlas będą więc dane charakteryzujące klimatyczny region środkowopolski. Według pomiarów średnia temperatura roczna z wielolecia 1951 – 1980 wynosi około 8 °C; stycznia (–2,2 °C), a lipca 18 °C. W skali roku średnia liczba dni przymrozkowych, to jest takich, w których temperatura powietrza może wynieść 0 °C wynosi 75, dni mroźnych z ujemną temperaturą powietrza w ciągu całej doby jest 40, zaś dni ciepłych z temperaturą minimalną powyżej 0 °C jest 250. Amplituda roczna kształtuje się na poziomie około 20,5 °C.

TABELA 1: Czas trwania termicznych pór roku oraz daty przejścia średniej dobowej temperatury przez określone progi termiczne dla Wielunia. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (T. Niedźwiedź, D. Limanówka, 1992).

Pora roku	Charakterystyka termiczna	Czas trwania – liczba dni	Data przejścia
Przedwiośnie	0 °C > t ≤ 5 °C	32	27 II
Wiosna	5 °C > t ≤ 15 °C	63	31 III
Lato	t > 15 °C	91	31 V
Jesień	15 °C ≥ t > 5 °C	66	31 VIII
Przedzimy	5 °C ≥ t > 0 °C	36	5 XI
Zima	t ≤ 0 °C	77	11 XII

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Z powyższej tabeli wynika, że okres kiedy średnia temperatura dobową kształtuje się w granicach od 5 °C wzwyż trwa tutaj przez około 220 dni, w tym powyżej 15 °C przez 91 dni, natomiast okres ze średnią temperaturą dobową poniżej 5 °C trwa 145 dni, w tym poniżej 0 °C przez 77 dni w roku.

TABELA 2: Temperatura powietrza dla regionu środkowopolskiego. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (°C).

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Średnie	-2,2	-1,4	2,1	7,4	12,7	17,0	18,0	17,3	13,4	8,5	3,7	-0,1
Najwyższe	3,8	2,8	6,0	10,3	15,3	19,5	20,8	19,9	16,6	11,7	7,2	3,8
Najniższe	-10,5	-10,8	-1,6	4,9	10,1	14,6	15,3	15,3	11,4	6,5	-0,4	-7,8

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 3: Rozkład średnich temperatur powietrza dla regionu środkowopolskiego. Wartości średnie za lata 1951 – 1980.

Temperatura	Wartość w °C
Średnia roczna	8,0
Średnia stycznia	-2,2
Średnia lipca	18,0
Izoamplituda roczna	20,5

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Suma rocznego opadu wynosi 550 – 650 mm, w tym półrocza chłodnego (listopad – kwiecień) około 200 – 250 mm. Opady półrocza ciepłego (maj – październik) osiągają 350 – 400 mm. Pierwszy śnieg pojawia się około połowy listopada, a ostatni na przełomie marca i kwietnia. Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio przez 60 dni w roku. Jej grubość waha się w przedziale 15 – 20 cm. Maksymalnie jej grubość osiąga w niektórych latach około 50 cm. Zanika ona przeciętnie w okresie 25 – 30 marca. Okres występowania pokrywy śnieżnej przerywany jest częstymi odwilżami. W tym czasie opad zimowy stanowi deszcz.

TABELA 4: Średnie miesięczne wartości opadów dla Wielunia. Dane za lata 1951 – 1980.

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wartość w mm	39	34	33	43	62	71	93	68	48	41	48	42

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 5: Sumy opadów dla regionu środkowopolskiego. Dane za lata 1951 – 1980.

Opady	Wartość
Suma roczna	550 – 650 mm
Suma półrocza chłodnego	200 – 250 mm
Suma półrocza ciepłego	350 – 400 mm
Grubość pokrywy śnieżnej	15 – 20 cm

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 6: Zestawienie średnich miesięcznych sum opadów atmosferycznych z wielolecia 1961 – 2000 na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000) i M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000).

Posterunek opadowy		Sumy opadów miesięcznych w mm											
		XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	N	52	47	37	34	39	42	64	72	93	75	57	45
	W	55	38	61	43	4	37	91	97	142	83	54	187
	S	85	42	10	13	18	30	54	83	51	37	40	24
2	N	44	41	33	30	34	39	66	74	88	69	51	41
	W	42	36	50	45	7	37	99	117	134	117	49	183
	S	35	60	14	18	19	64	16	51	41	65	9	29
3	N	49	44	37	34	33	40	68	79	88	82	51	44
	W	60	46	57	79	43	56	27	110	102	195	65	11
	S	38	58	13	17	15	66	29	40	47	68	19	25
4	N	52	47	40	35	35	42	69	78	92	81	58	43
	W	34	36	53	35	91	43	45	144	123	79	100	90
	S	57	14	12	46	32	20	37	75	68	72	12	53
5	N	51	42	38	33	32	39	63	72	84	81	49	39
	W	42	36	50	32	6	27	123	102	114	153	36	123
	S	50	53	12	12	11	76	21	51	40	52	16	52

1 – Osjaków (180 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy. Lata 1961 – 2000.

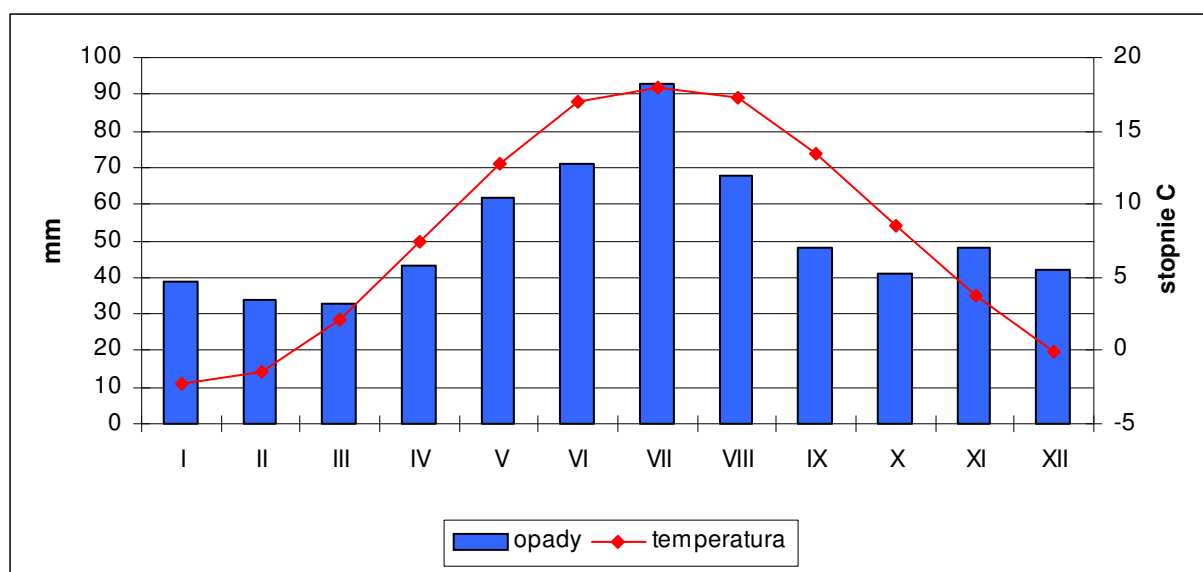
2 – Siemkowice (190 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy. Lata 1961 – 2000.

3 – Działoszyn (190 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy. Lata 1961 – 1990.

4 – Cisowa (200 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy. Lata 1961 – 1990.

5 – Ożarów (249 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy. Lata 1961 – 1990.

RYCINA 4: Rozkład średnich temperatur oraz sum opadów dla regionu środkowopolskiego w latach 1951 – 1980.

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Mgła pojawia się średnio przez około 44 dni w roku, zaś mgła całodzienna przez około 4 do 5 dni w roku. Usłonecznienie przekracza w roku 1500 godzin, z czego w okresie wegetacyjnym ponad 1100 godzin. Średnio dziennie usłonecznienie wynosi 4,2 godziny, najwięcej w czerwcu – średnio dziennie 7,1 godziny, a najmniej w grudniu – średnio dziennie 1 godzina. Dni z burzą jest przeciętnie około 20 w roku. Wilgotność względna powietrza wynosi rocznie średnio około 80 %.

TABELA 7: Liczba dni z mgłą w Wieluniu. Wartości średnie za lata 1956 – 1970.

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Liczba dni z mgłą	4,7	4,9	3,7	2,7	1,4	0,9	1,0	1,3	2,5	7,7	8,6	4,7
Mgła całodzienna	–	0,6	0,4	–	–	–	–	–	–	0,6	2,2	0,4

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 8: Sumy dzienne usłonecznienia rzeczywistego. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (godziny).

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Godziny	1,4	2,2	3,7	5,0	6,4	7,1	6,7	6,4	5,1	3,4	1,5	1,0

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 9: Wilgotność względna powietrza. Wartości średnie za lata 1951 – 1970 (%).

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
%	85	84	79	74	74	73	76	76	79	82	87	87

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Najczęstsze wiatry wieją z sektorów: północnego, zachodniego i południowego. Stanowią około 70 % częstości wiatru. Ich średnia prędkość oscyluje w granicach 3,3 m/s. Średnia roczna liczba dni w okresie 1951 – 1985 (T. Niedźwiedz, J. Paszyński, D. Czekierda, 1994) z wiatrem bardzo silnym (prędkość powyżej 15 m/s) wynosi 2, z wiatrem silnym (prędkość od 10 do 15 m/s) wynosi około 20 – 30, zaś średnia roczna częstość występowania ciszy i słabego wiatru (prędkość poniżej 2m/s) wynosi około 60 % dni w roku.

TABELA 10: Prędkość wiatru w regionie środkowopolskim. Wartości średnie za lata 1951 – 1965 (m/s).

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Prędkość	3,9	3,7	3,7	3,3	3,1	3,0	3,0	2,8	3,0	2,8	3,5	3,6

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Okres wegetacyjny jest jednym z dłuższych w Polsce i trwa średnio przez około 210 dni, a okres gospodarczy przez około 240 dni. Początek robót polnych przypada na trzecią dekadę marca. Reasumując, warunki klimatyczne panujące na terenie gminy są bardzo korzystne, sprzyjają rozwojowi rolnictwa, aktywności produkcyjnych i usługowych oraz pozwalają na osiągnięcie wysokiego komfortu osiedlania.

TABELA 11: Średnia roczna liczba dni z poszczególnymi typami pogody w regionie środkowopolskim. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (I).

Typy pogody		Słoneczna		Pochmurna		Z dużym zachmurzeniem	
		bez opadu	z opadem	bez opadu	z opadem	bez opadu	z opadem
Ciepła	gorąca	0,5	0,0	0,3	0,1	0,0	0,0
	bardzo ciepła	14,6	0,8	37,9	20,5	3,6	9,8
	umiarkowanie ciepła	10,3	0,3	44,4	28,5	11,8	30,7
	chłodna	0,7	0,1	8,1	6,7	6,1	16,2
Przymrozkowa	umiarkowanie chłodna	1,6	0,0	2,2	0,6	0,2	0,4
	bardzo chłodna	3,5	0,1	11,7	6,6	5,6	11,4
	umiarkowanie zimna	3,2	0,1	8,6	4,6	4,7	7,7
	bardzo zimna	0,2	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0
Mroźna	umiarkowanie mroźna	0,6	0,0	3,7	2,7	0,5	6,5
	dość mroźna	3,7	0,1	7,2	3,4	2,7	6,5
	bardzo mroźna	0,6	0,0	0,7	0,3	0,0	0,1
Razem		39,5	1,5	125,0	74,1	35,2	89,3
		41,0		199,1		124,5	
Typy pogody – temperatura powietrza:							
gorąca – temperatura średnia dobową >25,0 °C, temperatura dobową min. i max. >0,0 °C							
bardzo ciepła – temperatura średnia dobową 15,1–25,0 °C, temperatura dobową min. i max. >0,0 °C							
umiarkowanie ciepła – temperatura średnia dobową 5,1–15,0 °C, temperatura dobową min. i max. >0,0 °C							
chłodna – temperatura średnia dobową 0,1–5,0 °C, temperatura dobową min. i max. >0,0 °C							
umiarkowanie chłodna – temperatura średnia dobową >5,0 °C, temperatura dobową min. < lub = 0,0 °C, max. >0,0 °C							
bardzo chłodna – temperatura średnia dobową 0,1–5,0 °C, temperatura dobową min. < lub = 0,0 °C, max. >0,0 °C							
umiarkowanie zimna – temperatura średnia dobową od 0,0 do –5,0 °C, temperatura dobową min. < lub = 0,0 °C, max. >0,0 °C							
bardzo zimna – temperatura średnia dobową <–5,0 °C, temperatura dobową min. < lub = 0,0 °C, max. >0,0 °C							
umiarkowanie mroźna – temperatura średnia dobową od 0,0 do –5,0 °C, temperatura dobową min. i max. < lub = 0,0 °C							
dość mroźna – temperatura średnia dobową od –5,1 do –15,0 °C, temperatura dobową min. i max. < lub = 0,0 °C							
bardzo mroźna – temperatura średnia dobową <–15,0 °C, temperatura dobową min. i max. < lub = 0,0 °C							
Typy pogody – zachmurzenie ogólne nieba:							
słoneczna – zachmurzenie średnie dobowe < lub = 20 %							
pochmurna – zachmurzenie średnie dobowe od 21 % do 79 %							
z dużym zachmurzeniem – zachmurzenie średnie dobowe = lub >80 %							
Typy pogody – opady atmosferyczne:							
bez opadu – dobową sumą opadu <0,1 mm							
z opadem – dobową sumą opadu = lub >0,1 mm							

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 12: Średnia roczna liczba dni z poszczególnymi typami pogody w regionie śródkowopolskim. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (II).

Typy pogody (j.w.)		Słoneczna	Pochmurna	Z dużym zachmurzeniem	Bez opadu	Z opadem	Razem
Ciepła	gorąca	0,5	0,4	0,0	0,8	0,1	0,9
	bardzo ciepła	15,4	58,4	13,4	56,1	31,1	87,2
	umiarkowanie ciepła	10,6	72,9	42,5	66,5	59,5	126,0
	chłodna	0,8	14,8	22,3	14,9	23,0	37,9
Przymrozkowa	umiarkowanie chłodna	1,6	2,8	0,6	4,0	1,0	5,0
	bardzo chłodna	3,6	18,3	17,0	20,8	18,1	38,9
	umiarkowanie zimna	3,3	13,2	12,4	16,5	12,4	28,9
	bardzo zimna	0,2	0,3	0,0	0,4	0,1	0,5
Mroźna	umiarkowanie mroźna	0,6	6,4	7,0	4,8	9,2	14,0
	dość mroźna	3,8	10,6	9,2	13,6	10,0	23,6
	bardzo mroźna	0,6	1,0	0,1	1,3	0,4	1,7
Razem		41,0	199,1	124,5	199,7	164,9	365,0

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

1. 4. Geologia.

1.4.1. Budowa geologiczna.

Budowę geologiczną gminy Wierzchlas oraz charakterystykę złóż kopalin (udokumentowanych, perspektywicznych i prognostycznych) przedstawiono na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Wieluń nr 733 (Dziedzic, 2004), Osjaków nr 734 (Dziedzic, 2004), Rudniki nr 770 (Gruszecki, Kochanowska, 2004) i Działoszyn nr 771 (Kopera, Kawalec, Pinkosz, 2004), bazujących na *Mapie Geologicznej Polski w skali 1:200000*, arkusz Kluczbork (Haisig i in., 1980a i b) oraz na *Szczegółowej mapie geologicznej w skali 1:50000*, arkusze: Osjaków wraz z objaśnieniami (Ziomek, 1998a i b) i Rudniki wraz z objaśnieniami (Haisig, Wilanowski, 1994, 1996).

Rejon gminy Wierzchlas położony jest w południowo – wschodniej części monokliny przedsudeckiej przy granicy z innymi głównymi jednostkami tektonicznymi: Jurą Krakowską – Częstochowską i Jurą Polską. Struktura ta ma charakter blokowo – fałdowy i zbudowana jest głównie z utworów triasu i jury (Rühle, 1978) przykrytych utworami trzeciorzędu i czwartorzędu. W podłożu występują osady permu, które zalegają na sfałdowanych utworach karbońsko – dewońskich należących do orogenu waryscyjskiego (Zdanowski, Żakowa, 1995).

W północno – wschodniej części gminy występuje charakterystyczna blokowo – zrębowa struktura Wielunia, w jądrze której pod trzeciorzędem zalegają utwory triasu górnego i jury dolnej otoczonej jurą górną (Haisig i in., 1980a i b). Najstarszymi znanymi utworami na omawianym obszarze są dolnokarbońskie szare łupki ilaste oraz piaskowce, zalegające pod pokrywą permskich zlepieńców i piaskowców. Stratygraficznie niezgodnie na utworach starszych zalega kompleks utworów mezozoicznych od górnego triasu do górnej jury. Utwory triasowe reprezentowane są przez pstre iłowce z gniazdami gipsu (kajper) występujące na powierzchni w rejonie Widoradza (na północny – zachód od Wierzchlasu) oraz pstre iłowce ze smugami żwirów i brekcji lisowskiej (retyk). Piaskowce ze żwirami, mułowce, iłowce i łupki ilaste należą do jury dolnej. Jurę środkową reprezentują piaski i piaskowce żelaziste warstw kościeliskich z wkładkami żwirów, odsłaniające się na powierzchni w Olewinie

(na północny – zachód od Wierzchlasu) i spotykane w licznych wierceniach oraz ility i ilowce z wkładkami syderytów i konglomeratami sferosyderytów, które są eksploatowane w kopalni odkrywkowej „Krzyworek” (na zachód od granic gminy). Najwyższe piętro jury środkowej to gezy wapniste i dolomityczne oraz wapienie piaszczyste i piaszczyste glaukonitowe. Jura górna jest zbudowana głównie z utworów węglanowych i marglistych warstw jasnogórskich i zawodziańskich. W południowo – zachodniej i południowej części gminy jurę górną reprezentują wapienie ławicowe i skaliste oraz wapienie piaszczyste, a także margle warstw jasnogórskich i zawodziańskich. Łączna ich miąższość wynosi około 50 m, a na powierzchni odsłaniają się w wielu miejscach wzdłuż przełomowego odcinka doliny Warty, między Załączem a Przywozem. Były one przedmiotem eksploatacji w licznych, małych kamieniołomach.

Trzeciorzęd zalega pod przykryciem osadów czwartorzędowych i jest głównie wykształcony w facji lądowej jako: ility, mułki, piaski, żwiry oraz gliny zwietrzelinowe. W wierceniach spotykane są także wkładki węgla brunatnych o niewielkiej miąższości (Haisig i in., 1980b).

Utwory czwartorzędu pokrywają większość obszaru gminy i całego rejonu Wielunia (Rühle, 1986). Reprezentowane są przez utwory lodowcowe, wodnolodowcowe i eoliczne. Ich miąższość jest niewielka i osiąga maksymalnie 15 – 20 m. Osady zlodowaceń środkowopolskich, głównie piaski, żwiry, ility, mułki zastoiskowe oraz gliny zwałowe i gliny zwietrzelinowe, występują na utworach starszego podłoża. Znaczne obszary zajmują piaski i żwiry wodnolodowcowe i lodowcowe zlodowacenia Warty. Budują one wzniesienia i równiny kemowe na północ od granic gminy oraz wysoczyznę morenową w rejonie Kraszkowic. Osady zlodowaceń północnopolskich reprezentowane są przez piaski i piaski ze żwirami budujące tarasy nadzalewowe rzek oraz mułki i gliny rezydualne (na utworach zwietrzelinowych jury), a także piaski eoliczne w formie wydmy. Miąższość osadów okrucowych w dolinie Warty wynosi od 10 do 15 m. Dna dolin rzecznych wypełnione są utworami aluwialnymi. Dolinom rzecznych towarzyszą wspomniane rozległe tarasy nadzalewowe, wznoszące się 3 – 6 m i 6 – 18 m nad poziomem Warty. Pod koniec ostatniego interglacjału w obrębie doliny Warty i na wysoczyznach powstały dogodne warunki do akumulacji osadów eolicznych w postaci wydmy.

Najmłodsze osady czwartorzędu to holoceny torfy i namuły, a także piaski rzeczne występujące w dolinach i obniżeniach terenu. W holocenie nastąpiło wcięcie się rzek w osady podłoża, a następnie akumulacja: mułków, piasków i żwirów rzecznych. Budują one obecnie tarasy zalewowe. Występują także wzdłuż większych cieków. Taras zalewowy Warty o wysokości 1 – 2,5 m zbudowany jest głównie z piasków drobnoziarnistych przechodzących w spąg w piaski średnioziarniste. Miejscami powierzchnię tarasów przykrywają mułki lub mady.

1.4.2. Złoże kopalin.

Na terenie gminy znajdują się następujące udokumentowane złoże kopalin (powierzchnia²): „Łaszew Rządowy” (1,28 ha), „Kochlew” (1,32 ha), „Kraszkowice” (2,3 ha), „Kraszkowice II” (3,49 ha), „Kraszkowice III” (12,98 ha), „Kraszkowice IV” (1,9803 ha), „Kraszkowice V – pole A i pole B” (2,18 ha), „Kraszkowice VI” (4,31 ha), „Kraszkowice VII” (1,9996 ha), „Kraszkowice VIII” (1,6214 ha), „Krzeczów” (0,91 ha), „Krzeczów III” (13,21 ha), „Wierzchlas II” (1,58 ha), Wierzchlas III” (0,9674 ha), „Wierzchlas IV” (1,63 ha) i Wierzchlas V” (1,8799 ha). Istniejące wcześniej złoże „Krzeczów II” (1,6649 ha) i „Wierzchlas” (1,17 ha) zostały wykreślone z bilansu zasobów. Wszystkie złoże dotyczą kruszywa naturalnego. Wykaz aktualnych obszarów i terenów górniczych znajduje się w podrozdziale nr 5.3.1. *Górnictwo i przetwórstwo kopalin*. Szczegółową lokalizację złóż wraz z obszarami i terenami górniczymi zawierają rysunki studium oraz załączniki do niniejszego tekstu studium.

² Na podstawie koncesji górniczych oraz <http://baza.pgi.gov.pl/igs/zloza.asp>

Udokumentowane złoża kopalin są pochodzenia wodnolodowcowego. Wykształcenie jak i miąższość utworów udokumentowanych jest zróżnicowana. Najczęściej są to piaski różnoziarniste z przewagą piasku drobnoziarnistego z niewielkimi drobnymi żwiriakami. Większość złóż charakteryzuje się małą powierzchnią nieprzekraczającą kilku ha, średnim nadkładzie od 0,2 m do 10,7 m i średniej miąższości od 0,2 m do 8,0 m. Średnia zawartość frakcji poniżej 2,0 mm (punkt piaskowy) waha się od 74 % do 99,5 %, a pyłów mineralnych średnio od 0,67 % do 5,6 %. Są to złoża typu pokładowego, suche. Surowiec jest przydatny do budownictwa. Złoże „Łaszew Rządowy” udokumentowano w obrębie tarasu nadzalewowego Warty. Piaski o średniej miąższości 8,8 m zalegają tu pod nadkładem glebowym o średniej grubości 0,3 m. Większość złóż z punktu widzenia ochrony środowiska uznano za mało konfliktowe. Złoża konfliktowe dotyczą przede wszystkim ochrony krajobrazu ze względu na położenie w granicach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego.

TABELA 13: Gmina Wierzchlas – parametry geologiczno – złożowe i jakościowe wybranych złóż kruszywa naturalnego na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Wieluń nr 733 (Dziedzic, 2004), Osjaków nr 734 (Dziedzic, 2004) i Rudniki nr 770 (Gruszecki, Kochanowska, 2004).

Parametr		Złoże						
		Kochlew	Kraszkowice	Kraszkowice II	Kraszkowice III	Kraszkowice IV	Krzeczów	Krzeczów II ³
Powierzchnia złoża (ha)		1,32	2,3	3,49	12,98	1,98	0,91	1,66
Miąższość nadkładu (m)	od – do	0,2 – 0,3	3,8 – 11,8	5,0 – 13,5	2,0 – 5,7	0,2 – 2,0	0,3 – 4,0	0,0 – 0,2
	średnia	0,3	9,3	10,7	3,7	0,2	1,3	0,04
Grubość złoża (m)	od – do	2,0 – 11,7	0,2 – 2,3	b.d.	0,3 – 2,7	4,9 – 5,8	3,2 – 11,7	1,0 – 5,0
	średnia	6,1	0,7	0,2	0,82	5,6	8,0	3,3
Stosunek N / Z ⁴		0,05	0,0 – 0,31	0,03	0,22	0,03	0,16	0,01
Punkt piaskowy ⁵ <2 mm (%)	od – do	89,9 – 92,0	83,2 – 97,1	99,4 – 99,8	75,0 – 100	86,9 – 96,5	54 – 85	89,2 – 99,1
	średnia	90,92	93,4	99,5	92,6	91,5	74	92,8
Zawartość pyłów mineralnych (%)	od – do	0,44 – 0,80	1,3 – 12,6	1,2 – 5,8	2,9 – 5,3	2,3 – 4,4	0 – 4	2,6 – 6,2
	średnia	0,67	5,6	2,4	4,1	3,6	1,5	4,6

TABELA 14: Gmina Wierzchlas – średnie parametry jakościowe złoża kruszywa naturalnego Łaszew Rządowy na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusz Rudniki nr 770 (Gruszecki, Kochanowska, 2004).

Parametr	Złoże Łaszew Rządowy
Punkt piaskowy <2 mm (%)	96,8
Zawartość pyłów mineralnych (%)	3,7
Zawartość zanieczyszczeń obcych (%)	brak
Ciężar nasypowy w stanie utrzęsionym (T/m ³)	1,65

³ Wykreślone z bilansu zasobów.

⁴ Stosunek grubości nadkładu do miąższości złoża.

⁵ Zawartość ziaren poniżej 2 mm.

TABELA 15: Gmina Wierzchlas – charakterystyka kopalin na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Wieluń nr 733 (Dziedzic, 2004), Osjaków nr 734 (Dziedzic, 2004) i Rudniki nr 770 (Gruszecki, Kochanowska, 2004) oraz koncesji górniczych.

Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Kategoria rozpoznania	Stan zagospodarowania	Zastosowanie kopaliny	Przyczyny konfliktowości złoża
Łaszew Rządowy	KN	C ₁	Z	Skb	–
Kochlew	KN	C ₁	G	Skb , Sd	K
Kraszkowice	KN	C ₁	Z	Skb	–
Kraszkowice II	KN	C ₁	G	Skb	–
Kraszkowice III	KN	C ₁	G	Skb	–
Kraszkowice IV	KN	C ₁	Z	Sd	K , L
Kraszkowice V pole A i B	KN	C ₁	G	Skb	–
Kraszkowice VI	KN	C ₁	G	Skb	–
Kraszkowice VII	KN	C ₁	G	Skb	–
Kraszkowice VIII	KN	C ₁	G	Skb	–
Krzeczów	KN	C ₁	Z	Skb , Sd	K
Krzeczów II	KN	C ₁	ZWB	Skb	K
Krzeczów III	KN	C ₁	G	Skb	K
Wierzchlas	KN	C ₁	ZWB	Skb	–
Wierzchlas II	KN	C ₁	G	Skb	–
Wierzchlas III	KN	C ₁	G	Skb	–
Wierzchlas IV	KN	C ₁	G	Skb	–
Wierzchlas V	KN	C ₁	G	Skb	–
<u>Rodzaj kopaliny:</u> KN – kruszywo naturalne (piaski i piaski ze żwirem). <u>Stan zagospodarowania:</u> G – zagospodarowane, N – niezagospodarowane, Z – zaniechane, ZWB – wykreślone z bilansu zasobów. <u>Zastosowanie kopaliny:</u> Skb – kruszywo budowlane, Sd – drogowe. <u>Przyczyny konfliktowości:</u> K – ochrona krajobrazu, L – ochrona lasów.					

1.4.3. Perspektywy i prognozy występowania kopalin.

Na terenie gminy Wierzchlas wytypowano 3 obszary perspektywiczne oraz 1 obszar prognostyczny dla występowania kopalin.

Przy wyznaczeniu obszarów prognostycznych i perspektywicznych wzięto pod uwagę surowcowe kompleksy okruczowe czwartorzędu oraz utwory ilaste środkowej jury. Dla opracowania perspektyw i prognoz wykorzystano mapy geologiczne (Haisig i in., 1980a i b) oraz wyniki dotychczasowych badań geologicznych. Przeanalizowano liczne profile otworów: surowcowych, kartograficznych i hydrogeologicznych. Wykonano zwiad terenowy, podczas którego zlokalizowano ważniejsze punkty występowania kopalin. Na tej podstawie wyznaczono obszary perspektywiczne występowania piasków i piasków ze żwirami.

Obszary perspektywiczne występują w obrębie utworów czwartorzędowych wykształconych w postaci wzgórz moreny czołowej, kemów, tarasów oraz piaszczysto – żwirowych wzniesień pochodzenia wodnolodowcowego i charakteryzują się one skomplikowaną i nieregularną budową. Piaski i żwiry zalegają w formie soczew o mniej lub bardziej wydłużonych kształtach i zróżnicowanej rozciągłości, często poprzerastanych piaskami pylastymi i mułkami oraz piaskami zaglinionymi i gliną piaszczystą. Miąższość kopaliny w poszczególnych otworach waha się od 1,5 do 20 m, grubość nadkładu jest zazwyczaj minimalna (do 0,5 m). Pod względem uziarnienia przeważają piaski drobno i różnoziarniste oraz piaski ze żwirem. Wyznaczone 3 obszary perspektywiczne znajdują się w rejonie Kraszkowic (Mikinka, Mioduszewska, 1986 ; Osendowska, Kociszewski, 1988 ; Toll, 1984), pierwszy na północ od drogi wojewódzkiej nr 486 pomiędzy Kraszkowicami a Wierzchlasem, a drugi na południe od Kraszkowic oraz wokół złoża „Łaszew Rządowy” tuż przy południowo – zachodniej granicy gminy, gdzie typuje się obszary perspektywiczne piasków o parametrach zbliżonych do występującej w tym złożu kopaliny.

W rejonie Krzeczowa głównymi obszarami występowania osadów żwirowych i piaszczysto – żwirowych są formy akumulacyjne działalności czoła lądolodu zlodowaceń środkowopolskich (moreny czołowe, recesyjne, formy szczelinowe i kemy). Piaski związane są z utworami wodnolodowcowymi (sandry) i osadami rzeczny tarasów akumulacyjnych. Podejmowane wielokrotnie próby udokumentowania złóż kruszywa naturalnego na skalę przemysłową nie odniosły sukcesu. Badania te cechuje różny stopień rozpoznania, od zwiadu terenowego po całościowo zrealizowane projekty wierceń i badań jakościowych. Trzy obszary w rejonie miejscowości Krzeczów (Piętera, 1981; Szuszkiewicz, 1997) uznano za negatywne ze względu na nieodpowiednie parametry jakościowe kopaliny (duża zawartość pyłów i obecność okruszków marglistych i wapiennych) i niekorzystne warunki górniczo – geologiczne.

Obszary prognostyczne występowania kruszywa naturalnego (piasków i żwirów) wyznaczono na podstawie profili otworów oraz budowy geologicznej tych rejonów, z uwzględnieniem elementów ochrony przyrody i środowiska naturalnego. Obszar prognostyczny zlokalizowany jest na północ od Kraszkowic. Jest to rejon występowania piasków i żwirów wodnolodowcowych przydatnych do celów budowlanych.

TABELA 16: Gmina Wierzchlas – podstawowe parametry geologiczno – złożowe obszarów prognostycznych dla występowania złóż kruszywa naturalnego na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusz Wieluń nr 733 (Dziedzic, 2004).

Parametr	Obszar prognostyczny Kraszkowice
Powierzchnia (ha)	18,0
Rodzaj kopaliny	Pż (piaski i żwiry)
Wiek kompleksu litologiczno – surowcowego	Q (czwartorzęd)
Średnia grubość nadkładu (m)	0,4
Grubość kompleksu litologiczno – surowcowego od – do (m)	14,0 – 19,0
Średnia grubość kompleksu litologiczno – surowcowego (m)	16,5
Zasoby w kategorii D ₁ (tys. m ³)	1070
Zastosowanie kopaliny	Skb (kruszywo budowlane)
Parametry jakościowe	b.d.

1.4.4. Udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Na terenie gminy Wierzchlas nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

1. 5. Geomorfologia.

1.5.1. Charakterystyka makroregionów i mezoregionów⁶.

Nizina Południowowielkopolska (318.2) znajduje się między pojezierzami Leszczyńskim i Wielkopolsko – Kujawski od północy a Obniżeniem Milicko – Głogowskim oraz Wyżyną Małopolską od południa, przeważnie w dorzeczu Warty i małej części dorzecza środkowej Odry, w granicach zasięgu zlodowacenia, a według innych poglądów – stadiu warciańskiego. Nizina ma zarys trójkątny, zwężający się i kończący w części zachodniej, gdzie Obniżenie Milicko – Głogowskie przybiera postać pradoliny przed czołem lodowca wiślańskiego. Granica wschodnia przebiega w pobliżu działu wodnego od okolic Gostynina na północy przez Łódź po okolice Działoszyna nad Wartą. Jest to region rozległy, obejmujący około 17 tys. km² powierzchni, ale pod względem przyrodniczym mało zróżnicowany. Nizinę rozczłonkowują doliny rzeczne, w których występują kotlinowate rozszerzenia, a pomiędzy nimi rozciągają się dość płaskie, bezjeziorne wysoczyzny z ostałcami form glacialnych. Wysokości nad poziomem morza mieszczą się między 100 a 200 m n.p.m., miejscami poniżej 100 m n.p.m. Ze względu na różnice usytuowania oraz ukształtowanie powierzchni wyróżniono tu 13 mezoregionów, z których *Kotlina Szczercowska* (318.23) obejmuje północną część gminy.

Kotlina Szczercowska (318.23) jest równiną o charakterze misy końcowej lodowca warciańskiego, wyścieloną łąkami wstęgowymi i piaskami, częściowo uformowanymi w wydmy. Ograniczają ją wysoczyzny: Złoczewska na zachodzie, Łaska na północy, Bełchatowska na wschodzie i częściowo na południu, obok Wyżyny Wieluńskiej. Dnem kotliny płynie Warta i jej dopływy. Jest ona częściowo podmokła i zalesiona. Region obejmuje około 1200 km². Wschodnia część Kotliny Szczercowskiej (poza granicami gminy Wierzchlas) uległa znacznym przekształceniom antropogenicznym wskutek eksploatacji dużych złóż węgla brunatnego.

Wyżyna Woźnicko – Wieluńska (341.2). Na północ od rozległego obniżenia, którym płynie do Odry Mała Panew, to jest Równiny Opolskiej, w rzeźbie terenu zaznaczają się trzy pasma wzniesień – progi, odpowiadające wychodniom bardziej odpornych na denudację warstw skalnych górnego triasu (kajpru) i trzech pięter jury (lias, dogger i malm), które zapadają monoklinalnie ku północnemu – wschodowi, kryjąc się pod pokrywą osadów trzeciorzędowych i czwartorzędowych Nizin Środkowopolskich. Region ten leży poza obrębem niecki węglowej, natomiast subsekwentne obniżenia między progami skalnymi wypełniają piaski i gliny morenowe osadzone w plejstocenie, głównie w czasie zlodowacenia odrzańskiego, miejscami również na wzniesieniach starszego podłoża, w postaci zdenudowanych wzgórz morenowych i kemowych. Teren najwyższej wznosi się w części południowej na Progu Woźnickim, gdzie przekracza 350 m n.p.m., podczas gdy w okolicach Wielunia wysokości mieszczą się w granicach 220 – 300 m. Pod względem hydrograficznym cały region znajduje się w dorzeczu Odry pomiędzy Małą Panwią a Wartą, która rozcina wyżynę na północy, a jej dolina na południowym – wschodzie stanowi granicę z Wyżyną Krakowsko – Częstochowską i Niecką Włoszczowską. Wyżyna zajmuje powierzchnię 3740 km² i składa się z 6 mezoregionów, z których *Wyżyna Wieluńska* (341.21) obejmuje centralną i południową część gminy.

Wyżyna Wieluńska (341.21) rozciągająca się między Wieluniem a Częstochową stanowi część płyty górnopolskiej dochodzącej do okolic Krakowa, ale jest pozbawiona tych cech krajobrazowych, które są typowe dla części położonej na południowy – wschód od Częstochowy. Stopień denudacyjny (kuesta) jest częściowo zatarty, wysokości n.p.m. wynoszą od 220 do 280 m, skały podłoża odsłaniają się spod zasypiania czwartorzędowego tylko miejscami, przy czym niektóre wzniesienia są pochodzenia akumulacyjnego, inne zaś, zwłaszcza w okolicach Wielunia – tektonicznego i są zbudowane nie z wapieni górnopolskich, lecz z mniej

⁶ J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, 1998.

odpornych skał jury środkowej, a nawet górnego triasu (Tomalkiewicz, 1975). W wapiennym podłożu wyżyny występują leje i szczeliny pochodzenia krasowego. Wyżyna Wieluńska ma około 1440 km² powierzchni. Kilkakrotnie rozcinają ją doliny rzeczne, w tym Warta trzykrotnie: pod Częstochową płynąc w kierunku wschodnim, pod Działoszynem, płynąc w kierunku zachodnim, po czym zatacza wielki łuk ku północnemu – wschodowi i wypływa na nizinę (Kotlinę Szczercowską). Z. Czeppe w zbiorowej monografii Wyżyny Krakowsko – Wieluńskiej (1972) podzielił Wyżynę Wieluńską na trzy mikroregiony, z których dwa – *Wysoczyzna Wieluńska* i *Wysoczyzna Działoszańska – Lindowska* – znajdują się częściowo w granicach gminy Wierzchlas. *Wysoczyzna Wieluńska*, obejmująca południowo – zachodnią część gminy, ma najbardziej złożoną budowę geologiczną. Jej północną granicę stanowi 30 – 50 m wysokości próg denudacyjny, predysponowany uskokiem wieluńsko – siemkowskim, od wschodu granicę stanowi dolina Warty, od południa martwa dolina między Wartą a Prosną. W ten sposób zaznacza się wyraźnie wyodrębniony mikroregion. Jest to kraina rolnicza, o glebach przeważnie gliniastych. Po obu stronach działoszyńskiego przełomu Warty po dolinę Liswarty rozciąga się *Wysoczyzna Działoszyńska – Lindowska*, obejmująca południowo – wschodnią, zalesioną część gminy.

1.5.2. Rzeźba terenu⁷.

Obszar gminy charakteryzuje się dość urozmaiconą morfologią. Współczesna rzeźba terenu gminy Wierzchlas jest wynikiem zachodzących tu niegdyś procesów tektonicznych i neotektonicznych, glacialnych, fluwioglacialnych, peryglacialnych, eolicznych i erozji oraz akumulacji rzecznej, a także działalności człowieka (antropogenicznych). Występujące z silnym natężeniem procesy rzeźbotwórcze doprowadziły do powstania zróżnicowanego rysu geomorfologicznego obszaru gminy, który jest jej dużym walorem przyrodniczym i krajobrazowym.

Północną część gminy obejmuje Kotlina Szczercowska. Obszar Kotliny Szczercowskiej, o charakterze misy końcowej lodowca warciańskiego, wyścielony jest łąkami wstęgowymi i miejscami piaskami uformowanymi w wydmy. W granicach gminy cechuje ją rzeźba lekko falista, wznosząca się od 171,0 m n.p.m. (północno – zachodnie krańce gminy w rejonie Kanału Starzenickiego) do 201,8 m n.p.m. (zalesione, bezimienne wzniesienie po wschodniej stronie Warty pomiędzy Krzeczowem a Kochlewem), a przeciętnie od 175 do 180 m n.p.m. Najniżej położone jest dno doliny Warty. W przełomie pod Krzeczowem wznosi się 161,4 m n.p.m., natomiast przy północno – wschodniej granicy gminy sięga 158 m n.p.m. Różnice wysokości między dnem doliny i obszarami wierzchlinowymi wysoczyzn wynoszą od 40 m w odcinku przełomowym pod Krzeczowem do 15 – 20 m w północnej części gminy.

Granica pomiędzy Kotliną Szczercowską i Wyżyną Wieluńską, morfologicznie zarysowana 30 – 50 metrowym stopniem (T. Krzemiński 1965), jest zewnętrznym wyrazem linii tektonicznej Siemkowiec – Wieluń o rzucie 100 m. Po obu stronach tej granicy występuje odmienny typ rzeźby – glacialfluwalnej na północy i krasowej na południu. Strefa ta, wyznaczająca maksymalny zasięg osadów lądolodu warciańskiego, zaakcentowana jest wzniesieniami morenowymi (182 – 210 m n.p.m.) ciągnącymi się od Sulmierzyc na wschodzie (poza granicami

⁷ Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-A Wieluń (Karwacka, Kijowska, Kijowski, Żynda, 2004), M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997), na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000) oraz na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Wieluń nr 733 (Kochanowska, 2004), Osjaków nr 734 (Kochanowska, 2004), Rudniki nr 770 (Maćków, 2004) i Działoszyn nr 771 (Pinkosz, 2004).

gminy) po Kochlew na zachodzie. Dalej ku zachodowi linię tę można przedłużyć w kierunku Kamionki, już poza zachodnią granicą gminy. Wzdłuż samej krawędzi różnice w morfologii dochodzą do 15 m.

Południowo – zachodnią i centralną część gminy zajmuje mikroregion Wysoczyzny Wieluńskiej. Są to wzgórza moreny czołowej, częściowo spiętrzanej. Wyżyna zbudowana jest ze skał osadowych jury, której współczesną rzeźbę ukształtowały procesy akumulacji lodowcowej i wodnolodowcowej. Dominuje tu rzeźba niskofalista i falista, pagórkowata, o deniwelacjach od 10 do 30 m, przechodząca w obrębie doliny Warty w rzeźbę równinną. Pagórki są zazwyczaj rozległe, płaskie lub słabo zaokrąglone. Obszar osiąga przeciętnie od 190 do 210 m n.p.m. Najwyżej położone wzniesienia zlokalizowane są po obu stronach Łaszewa (220,4 – 220,6 m n.p.m.) oraz na południe od Kraszkowic (ciąg wzniesień o wysokości 216,5 – 213,2 – 218,7 m n.p.m.). Najniżej zlokalizowany jest obszar położony wzdłuż rzeki Warty (od 165 do 175 m n.p.m.). Dno doliny Warty wznosi się od 167 m n.p.m. na wysokości Łaszewa Rządowego do 162 m n.p.m. poniżej Kamiona.

W południowo – wschodniej części gminy, którą zajmuje mikroregion Wyżyny Działoszyńsko – Lindowskiej, dominuje rzeźba falista, miejscami równinna z niewielkimi deniwelacjami. W południowej części gminy dno doliny Warty, poniżej Bobrowników, wznosi się od 172 do 171 m n.p.m. Na skraju doliny wznosi się tu skalisty, ostańcowy pagór meandrowy – Góra Świętej Genowefy – o wysokości 200,2 m n.p.m., a więc blisko 30 m ponad dnem doliny Warty. Najniżej położona część Wyżyny Działoszyńsko – Lindowskiej zlokalizowana jest w rejonie Ogrobli, na prawym brzegu doliny Warty, na wysokości 167 – 170 m n.p.m. Najrozleglejsza, gminna część Wyżyny, obejmuje zalesiony obszar, wypełniający łuk rzeki Warty. Wznosi się ona na wysokości od 175 do 200 m n.p.m. W kierunku północnym teren wznosi się ku składowi Wysoczyzny Bełchatowskiej, tworzącej wzgórza morenowe stadiału Warty zlodowacenia środkowopolskiego. Początkowo, na prawym brzegu Warty na wysokości Toporowa, rzędne terenu osiągają przeciętnie od 205 do 215 m n.p.m. Kulminacja wzrostu wysokości bezwzględnej występuje na północ od linii łączącej Kamion z Niżankowicami w paśmie Krzemionki, gdzie tuż przy wschodniej granicy gminy osiąga wysokość 230,2 m n.p.m. Różnice wysokości między dnem doliny Warty i obszarami wierzchowinowymi wysoczyzn wynoszą od 30 m w odcinku przełomowym poniżej Bobrowników, poprzez 10 – 15 m na odcinku od Łaszewa Rządowego do Ogrobli do 65 m w rejonie Kamiona.

Reasumując na terenie gminy Wierzchlas można wyróżnić cztery wyraźne strefy geomorfologiczne:

- dolina rzeki Warty z licznymi odcinkami przełomowymi, przepływająca generalnie z południa na północ, rozdzielająca dwa mikroregiony Wyżyny Wieluńskiej w centrum gminy i Kotlinę Szczercowską na północy;
- polodowcowa, lekko falista równina, będąca częścią Kotliny Szczercowskiej w północnej części gminy;
- stopień morfologiczny rozdzielający Kotlinę Szczercowską i Wyżynę Wieluńską, przebiegający mniej więcej na linii: Wierzchlas – Kraszkowice – Krzeczów – Broników;
- niskofalisty i falisty, pagórkowaty obszar Wyżyny Wieluńskiej w centralnej i południowej części gminy.

1.5.3. Czynne procesy geomorfologiczne.

Na terenie gminy Wierzchlas do czynnych procesów geomorfologicznych należą przede wszystkim:

- działalność transportowa rzek;
- działalność akumulacyjna rzek;
- działalność denudacyjna rzek – erozja rzeczna: erozja wgłębna, erozja denną, erozja boczna;
- denudacja stromych stoków użytkowanych ornie poprzez działalność wody i wiatru;
- działalność wiatru: transportowa, niszcząca, budująca;
- zjawiska krasowe.

Wyszczególnione powyżej procesy rzeźbotwórcze stanowią miejscami przeszkody w zabudowie terenu, zwłaszcza w dolinie Warty oraz na stromych stokach po jej wschodniej stronie. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinno wprowadzać się zakazy zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej na terenach podatnych na zalewy powodziowe i erozję. W rejonach podatnych na erozję zakazane powinno być także usuwanie roślinności drzewiastej i krzewiastej, nakazane natomiast stosowanie pasów takiej zieleni. Dotyczy to w szczególności obszarów najsilniej urzeźbionych w rejonie wieloprzestrzennych gruntów ornych. Na terenie gminy nie występują osuwiska.

1. 6. Hydrologia.

1.6.1. Wody podziemne.

Dane dotyczące hydrogeologii gminy Wierzchlas przedstawiono na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Wieluń nr 733 (Dziedzic, 2004), Osjaków nr 734 (Dziedzic, 2004), Rudniki nr 770 (Woźniak, 2004) i Działoszyń nr 771 (Kapera, Kawalec, Pinkosz, 2004).

Według regionalnego podziału zwykłych wód podziemnych (Paczyński, 1993, 1995), omawiany obszar położony jest w subregionie jurajskim, należącym do regionu śląsko – krakowskiego, który wchodzi w skład makroregionu centralnego. Na obszarze gminy Wierzchlas można wydzielić dwa piętra użytkowe: czwartorzędowe oraz jurajskie. Te ostatnie jest głównym poziomem użytkowym i jest złożone z trzech poziomów wodonośnych: górno-, środkowo- i dolnojurajskiego.

Zasięg czwartorzędowego piętra wodonośnego jest związany z rejonami współczesnych dolin rzecznych, obszarami akumulacji fluwioglacjalnej oraz wysoczyznami polodowcowymi. W obrębie czwartorzędowego piętra wodonośnego można wydzielić poziomy wód gruntowych i międzymorenowych, związanych odpowiednio z piaskami i żwirami rzeczными, osadami rzeczными interglacjału mazowieckiego oraz fluwioglacjalnymi i rzeczными – interstadialnymi. Poziom gruntowy występuje na obszarach obniżień dolinnych i ich tarasów. Cechuje go duża zmienność miąższości, reżimu zasilania i drenażu. Zwierciadło wody występuje na głębokości 0,5 – 10,7 m p.p.t., przeważnie 5 m p.p.t. i charakteryzuje się swobodnym zwierciadłem. Miąższość poziomu może dochodzić w przegłębieniach do 30 m, najczęściej wynosi 10 – 15 m, a lokalnie w dolinie Warty przekracza 50 m. Współczynnik filtracji waha się w przedziale od 1,7 m/24h (w piaskach mułkowych) do 230 m/24h (w przypadku żwirów gruboziarnistych). Poziom ten jest ujmowany do eksploatacji przeważnie w dolinie i pradolinie Warty. Zasilanie tych warstw odbywa się na drodze infiltracji wód opadowych i powierzchniowych, a także drogą dopływu podziemnego z obszarów otaczających wysoczyzn. Rejon obszarów akumulacji fluwioglacjalnej związany jest z osadami piaszczysto – żwirowymi o różnej granulacji. Występuje on zwykle w sąsiedztwie dolin rzecznych, głównie Warty. Poziom międzymorenowy charakteryzuje się naporowym zwierciadłem wód podziemnych. Miąższość utworów piaszczysto – żwirowych jest zmienna i dochodzić może w osi dolin kopalnych do 30 m, najczęściej wynosi 5 – 20 m. Współczynnik filtracji przybiera wartości z przedziału 3,0 – 41,6 m/24h, przeciętnie 10 – 21,8 m/24h. Wody poziomu czwartorzędowego są wodami słodkimi, o suchej pozostałości 140 – 240 mg/dm³, średniotwardymi (twardość ogólna od 2,3 – 5,6 mval/dm³), słabo zasadowymi (pH 7,2 – 8,0). Wody w rejonie wysoczyzn polodowcowych występują w osadach piaszczysto – żwirowych poprzedzielanych utworami słabo przepuszczalnymi, głównie glinami zwałowymi. Są to wody zalegające płytko, zasilane na drodze bezpośredniej infiltracji wód atmosferycznych. Zwierciadło podlega znacznym wahaniom, zależnie od pory roku i zmian klimatycznych. Z gospodarczego punktu widzenia wody te nie przedstawiają większego znaczenia.

Wodonośny poziom górnourajski został rozpoznany w obrębie występowania wychodni utworów górnej jury. Charakteryzuje się on bardzo dobrą wodoprzepuszczalnością ze względu na system szczelin, zjawiska krasowe, a także istnienie obszarów bezpośredniego zasilania na wychodniach. Poziom górnourajski związany jest z wapieniami i wapieniami piaszczystymi, występującymi na obszarze Wyżyny Wieluńskiej. Związany jest on hydraulicznie z poziomem keloweju. Strop poziomu wodonośnego występuje w dolinie Warty na głębokości 5 – 15 m, a na wierzchowinie na głębokości 15 – 50 m. Zwierciadło wód ma charakter swobodny lub słabonapięty warstwą utworów ilasto – pylastych o miąższości 10 – 12,5 m. Miąższość utworów tego poziomu wodonośnego wzrasta w kierunku wschodnim od kilku metrów do około 80 m. Wartość współczynnika filtracji waha się w granicach 0,4 – 9,8 m/24h (dla poziomu górnourajskiego) i 3,6 – 3,7 m/24h (dla poziomu keloweju). Wodoprzewodność ma wartość od 5,4 do 77,4 m²/h, maksymalna wydajność potencjalna ujęć w rejonie Kraszkowic wynosi 199 m³/h, przy depresji równej 3,5 m. Poziom ten jest eksploatowany dla potrzeb licznych wodociągów wiejskich. Wydajność poziomu górnourajskiego jest dość duża o czym mogą świadczyć wydajności studni wierconych i źródeł, np.: źródło św. Floriana na północ od miejscowości Kochlew. Wydajności pojedynczej studni wahają się w przedziale od kilku do 60 m³/h. Są to wody słodkie, o suchej pozostałości 200 – 376 mg/dm³, średnietwarde (twardość ogólna 2,5 – 6,4 mval/dm³), słaboalkaliczne (pH 7,1 – 8,0). W badanych wodach metale ciężkie bądź nie występują bądź występują w znikomych ilościach. Podobnie związki azotu, z wyjątkiem azotanów. Wody tego poziomu należą głównie do klas jakości dobrej, podrzędnie najwyższej, średniej i niskiej. Poziom wodonośny górnej jury w rejonie gminy Wierzchlas został uznany (Kleczkowski, 1990) za część Głównego Zbiornika Wód Podziemnych: górnourajski Zbiornik Częstochowa (E) nr 326.

Poziom środkowourajski wykształcony jest w warstwach piaskowców i piasków tzw. piaskowców kościeliskich, które występują niemal na całym obszarze monokliny przedsudeckiej. Warstwy piaskowców i piasków poziomu mają miąższości 20 – 40 m, średnio 30 m. Zwierciadło wód podziemnych stabilizuje się na poziomie od 230 m n.p.m. w obszarze wododziałów Prosný i Liswarty do 190 m n.p.m. w rejonie gminy Wierzchlas. Współczynniki filtracji warstw piaskowców kościeliskich przybierają tu wartości od 1,1 do 67,1 m/24h, najczęściej 2,0 – 6,1 m/24h. Wydajność pojedynczych studni wynosi od 55 do 75,6 m³/h. Woda dla celów pitnych musi być uzdatniana z uwagi na zawartość żelaza, wynoszącą około 1,5 mg/l i manganu – około 0,2 mg/l. Wody te należą do klas dobrej i średniej jakości. Drugą warstwę wodonośną w utworach jury środkowej tworzą dolomity, gezy i wapienie piaszczyste keloweju. Miąższość jej jest niewielka od 7 do 24 m. Wody podziemne tego poziomu, tam gdzie warstwa zalega tuż pod osadami czwartorzędowymi lub górnourajskimi posiadają nieznacznie napięte zwierciadło. Obszary te występują na południowy – wschód od Wielunia i obejmują północno – zachodnią i zachodnią część gminy Wierzchlas. Maksymalne wydajności potencjalne wynoszą od 2,8 m³/h, przy depresji 20,4 m do 38 m³/h, przy depresji 2,0 m.

Poziom dolnourajski występuje w piaskowcach, żwirach i zlepieńcach na południe od Wielunia i jest ujmowany do eksploatacji poza granicami gminy. W zależności od monoklinalnej budowy geologicznej i tektonicznej wodonośne piaskowce dolnourajskie zalegają na różnych głębokościach. W Wieluniu głębokość ta wynosi od 21 do 331 m, na co mają wpływ wyłącznie uskoki. Miąższość piaskowców różnoziarnistych tego poziomu jest zmienna i wynosi od 25 do 107 m, najczęściej ponad 15 m. Lustro wody jest przeważnie napięte. Współczynnik filtracji wynosi 6,7 – 10,3 m/24h. Poziom ten tworzy z poziomem środkowourajskim wspólny układ krążenia wód. Wody te należą do wód słodkich o mineralizacji 150 – 350 mg/dm³. Odczyn wód jest obojętny lub lekko kwaśny. Są to w przewadze wody miękkie, lokalnie średnietwarde i twarde. Zawartość poszczególnych składników mieści się w granicach przyjętych dla wód pitnych z wyjątkiem związków żelaza i manganu (Fe 0,3 – 8,0 mg/dm³, Mn 0,0 – 0,55 mg/dm³).

1.6.2. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych.

Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP), wyznaczone dla terenu całej Polski w opracowaniu A. Kleczkowskiego (1990), to wytypowane do ochrony obszary występowania tych zbiorników wód podziemnych, które spełniają określone wymogi ilościowe oraz jakościowe i w świetle tego są istotne w skali kraju dla zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Za GZWP uznane zostały te kolektory wód podziemnych (lub ich części), w obrębie których:

- wydajność potencjalna pojedynczego otworu studziennego przekracza 70 m³/h;
- wydajność ujęcia wielostudziennego wynosi ponad 10 000 m³/d;
- wodoprzewodność przekracza 10 m²/h (240 m²/d);
- jakość wód pozwala na wykorzystanie ich, bez uzdatniania, lub po uzdatnieniu, jako wód do picia dla ludności (klasa I sensu A. Macioszczykowa, 1987, z podklasami Ia, Ib, Ic i Id).

Dopuszczono przy tym zastosowanie obniżonych, indywidualnych dla każdego zbiornika, wymogów ilościowych. Pozwoliło to na wyróżnienie w obrębie obszarów deficytowych pod względem zasobów wód podziemnych, tych partii zbiornikowych, które jednak mają istotne regionalne znaczenie praktyczne, jako główne źródła zaopatrzenia ludności w wody pitne.

Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) niemal cały obszar gminy Wierzchlas (za wyjątkiem rejonu Łaszewa) znajduje się w granicach górnojurajskiego GZWP nr 326 „Zbiornik Częstochowa Wschód”. GZWP nr 326 jest w skali kraju czwartym pod względem zasobów wodnych rezerwuarem wód podziemnych, rozciągającym się od Krakowa po Wieluń, o powierzchni całkowitej 3257 km² i zasobach dyspozycyjnych szacowanych na 1020 tys. m³/dobę. GZWP nr 326 jest zbiornikiem szczelinowo – krasowym i szczelinowo – krasowo – porowym wytworzonym w skałach węglanowych (głównie wapienie i margle) wieku górnojurajskiego (to jest powstałych w czasie od 161 do 145 milionów lat temu). GZWP nr 326 wykazuje znaczną miąższość (5 – 400 m), z tendencją wzrostu w kierunku północno – wschodnim. W rejonie gminy Wierzchlas strop poziomu wodonośnego zbiornika występuje w dolinie Warty na głębokości 5 – 15 m, a na wierzchowinie na głębokości 15 – 50 m. Miąższość utworów wodonośnych zbiornika wzrasta tu w kierunku wschodnim i wynosi od kilku metrów do około 80 m. Jest to zbiornik "otwarty", zasilany w znacznej mierze bezpośrednio poprzez wychodnie utworów jury górnej. Brak utworów izolujących od powierzchni terenu sprzyja zasilaniu z infiltracji opadów atmosferycznych, a jednocześnie jest przyczyną zwiększonej podatności na przenikanie zanieczyszczeń. Pomimo, że na ogół występują tu wody wysokiej jakości, to lokalnie są one zanieczyszczone głównie związkami azotu (NO₃) w stopniu obniżającym ich jakość i przydatność do spożycia. Obszary bardzo silnego i silnego zagrożenia wód podziemnych skutkiem pionowego przesiąkania zanieczyszczonych wód infiltrujących z powierzchni terenu stanowią około 50 % powierzchni zbiornika. Przy niewielkich nawet punktowych ogniskach skażeń, najmniejsze zanieczyszczenie może być przyczyną długotrwałej degradacji wód podziemnych. W rejonie gminy Wierzchlas GZWP nr 326 wymaga wysokiej ochrony (OWO). Obszar OWO stanowi część GZWP, na którym istnieją lepsze niż na obszarach ONO (obszar najwyższej ochrony) naturalne warunki ochrony wód (izolacja od powierzchni), oraz obszar lub wytypowane fragmenty zlewni powierzchniowych i podziemnych zasilających GZWP. W rejonie gminy obszar OWO stanowi czwartorzędowy poziom wodonośny oraz rejon bezpośredniego zasilania na wychodniach utworów górnej jury. Głębokość ta wynosi przeważnie 5 m p.p.t. Podstawowe parametry zbiornika:

- wiek – J;
- środowisko – szczelinowo – krasowo – porowe;
- powierzchnia – 3257 km²;
- przeciętna głębokość ujęć – 160 m;
- moduł zasobności dyspozycyjnej – 313 m³/d/km²;

- zasoby udokumentowane – 1020 tys. m³/d;
- stopień odporności – niski (skala: niski – średni – wysoki).

Zbiornik posiada formalną dokumentację hydrogeologiczną z 2008 roku.

1.6.3. Jednolite części wód podziemnych.

Od kilku lat w Polsce prowadzone są prace związane z implementacją Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW) oraz wynikające z ustawodawstwa europejskiego i unijnej polityki. Osiągnięcie celów Dyrektywy w zakresie ochrony i poprawy stanu wód podziemnych oraz ekosystemów bezpośrednio od nich zależnych i celów w zakresie zaopatrzenia ludności w dobrą wodę, mają zapewnić działania w jednostkowych obszarach, tak zwanych jednolitych częściach wód podziemnych (JCWPd) – *groundwater bodies*, dla których hydrogeolodzy zaproponowali nazwę hydrogeosomy. Są to jednocześnie jednostkowe obszary gospodarowania wodami podziemnymi.

Zgodnie z definicją podaną w Ramowej Dyrektywie Wodnej, jednolite części wód podziemnych – (*groundwater bodies*) obejmują te wody podziemne, które występują w warstwach wodonośnych o porowatości i przepuszczalności, umożliwiających pobór znaczący w zaopatrzeniu ludności w wodę lub przepływ o natężeniu znaczącym dla kształtowania pożądanego stanu wód powierzchniowych i ekosystemów lądowych. Były to pojęcia całkowicie nowe w hydrogeologii. Znaczący przepływ wód podziemnych według RDW jest to taki przepływ, którego nie osiągnięcie na granicy JCWPd z wodami powierzchniowymi lub z ekosystemem lądowym powodowałoby znaczące pogorszenie ekologicznej lub chemicznej jakości wód powierzchniowych lub znaczną szkodę dla bezpośrednio zależnego od wód podziemnych ekosystemu lądowego. Pobór wód podziemnych znaczący w zaopatrzeniu ludności w wodę do spożycia jest to pobór wynoszący średnio ponad 10 m³/d albo pobór zaopatrujący co najmniej 50 osób.

Wydzielenie jednolitych części wód podziemnych i przeprowadzenie wstępnej oceny ich stanu zostało dokonane w 2004 roku przez Państwowy Instytut Geologiczny w konsultacji z RZGW, GIOŚ i Biurem Gospodarki Wodnej. Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną państwa członkowskie UE zobowiązane były do zidentyfikowania JCWPd i do wstępnej oceny ich stanu w ramach charakterystyki obszaru dorzecza, dokonywanej dla potrzeb opracowania pierwszego planu gospodarowania wodami w dorzeczach. Sposób wyznaczenia JCWPd w Polsce oraz przyjęte kryteria wydzielenia zostały szczegółowo przedstawione w monografii „*Hydrogeologia regionalna Polski*” (2007) pod redakcją B. Paczyńskiego i A. Sadurskiego w rozdziale pt. „*Regionalizacja wód podziemnych Polski w świetle przepisów Unii Europejskiej*” (Z. Nowicki, A. Sadurski str. 95 – 106). JCWPd zostały wyznaczone z uwzględnieniem typów i rozciągłości poziomów wodonośnych, związku wód podziemnych z ekosystemami lądowymi i wodami powierzchniowymi, możliwością poboru wód oraz w nawiązaniu do charakteru i zasięgu antropogenicznego przekształcenia chemizmu i dynamiki wód podziemnych. W 2008 roku została przeprowadzona weryfikacja przebiegu granic JCWPd wydzielonych w 2005 roku, a w wyniku tych prac powstał nowy podział Polski w zakresie JCWPd – wydzielono 172 części oraz 3 subczęści. Według powyższego gmina Wierzchlas znajduje się w granicach rejonu JCWPd nr 82.

JCWPd nr 82:

Rejon JCWPd nr 82 obejmuje powierzchnię całkowitą wynoszącą 2809,2 km² w Regionie Warty. Głębokość występowania wód słodkich oszacowano na około 200 m. Symbol całej JCWPd nr 82 uwzględniający wszystkie profile to: Q, (Cr), J.

1.6.4. Wody powierzchniowe.

Dane dotyczące hydrografii gminy Wierzchlas (rzeka Warta) przedstawiono na podstawie *Komentarza do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-A Wieluń (Karwacka, Kijowska, Kijowski, Żynda, 2004), M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997) oraz na podstawie *Komentarza do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000).

Sieć hydrograficzna obszaru gminy należy do systemu Odry. Głównym ciekim odwadniającym analizowany obszar jest rzeka **Warta**, prawobrzeżny dopływ Odry. Źródła Warty znajdują się na Wyżynie Krakowsko – Częstochowskiej w okolicach Zawiercia. Warta jest trzecią co do długości rzeką Polski oraz drugą płynącą w pełni w granicach kraju. Przez gminę Wierzchlas przepływa na długości około 20 km (km: 580 – 597 oraz km: 608 – 611) i jest to jej końcowy fragment górnego biegu. Na teren gminy Wierzchlas Warta wpływa poniżej miejscowości Bobrowniki, po minięciu Działoszyńskiego Przełomu Warty. Rejon ten (km: 608 – 611) jest najbardziej na południe wysuniętym obszarem gminy Wierzchlas. W tym miejscu dno doliny położone jest na wysokości 172 – 173 m n.p.m. Warta płynie tu ze wschodu na zachód, początkowo dość stromą doliną, licznymi zakolami, z niewielkimi łachami w korycie, a w obrębie dna doliny występują liczne wypełnione wodą starorzecza. Po opuszczeniu granic gminy Warta pokonuje rozległy Łuk Załęczański (Załęczański Przełom Warty) i zawraca na krótko bieg o 180°, płynąc teraz z zachodu na wschód. Ponownie na teren gminy Wierzchlas Warta wpływa na wysokości Łaszewa Rządowego (km 597). W tym miejscu dno doliny położone jest na wysokości 167 m n.p.m. Pomiędzy Łaszewem Rządowym a Przywozem Warta płynie jeszcze z zachodu na wschód. Pomiędzy Przywozem a Toporowem Warta zmienia bieg na południkowy, płynąc z południa na północ. W tak obranym kierunku prowadzi wody do północnych granic gminy i dalej aż do Koła, gdzie skręca za zachód i wpływa na Pradolinę Warszawsko – Berlińską. Pomiędzy Przywozem a Toporowem dno doliny położone jest na wysokości 164 m n.p.m. Warta nadal tworzy liczne zakola oraz wyspy i piaszczyste łachy. Pod Kamionem w obrębie terasy zalewowej i koryta rzeki odsłaniają się górnajurajskie wapienie, z których biją liczne źródła. Jest to jedyny zespół źródeł napotkany w wapieniach górnajurajskich na obszarze wieluńskim (Krzemiński, 1965). Pomiędzy Kamionem a Krzeczowem dolina zwęża się. Jest to odcinek Przełomu Krzeczowskiego, w którym dolina ma szerokość 1 km, a jej głębokość osiąga 60 m. Dno doliny położone jest tu na wysokości od 163 m n.p.m. (Kamion) do 161 m n.p.m. (Krzeczów). Na północ od Krzeczowa rzeka opuszcza obszar Wyżyny Wieluńskiej, wpływa na Kotlinę Szczercowską i przyjmuje już wyraźnie południkowy kierunek, który zachowuje aż po wspomnianą wcześniej pradolinę Warszawsko – Berlińską. Na tle obniżień Kotliny Szczercowskiej dolina Warty w porównaniu z odcinkiem przełomowym Łuku Załęczańskiego traci swą wyrazistość i przestaje w krajobrazie odgrywać wybitniejszą rolę. Pozostaje jednak główną arterią wodną obszaru, z licznymi zakolami i starorzeczami. Na wysokości Kochlewa dno doliny położone jest na wysokości 160 m n.p.m. Warta opuszcza granice gminy (km 580) powyżej miejscowości Bugaj Radoszewicki na wysokości 158 m n.p.m.

Poza rzeką Wartą na terenie gminy Wierzchlas można wyróżnić jeszcze 5 mniejszych cieków. W Bugaju Radoszewickim do Warty uchodzi prawobrzeżny dopływ – **Struga Bronikowska**. Ciek ten wypływa w rejonie Bronikowa, w północno – wschodniej części gminy, na wysokości około 180 m n.p.m. Początkowo płynie w kierunku północno – wschodnim aż do granic gmin: Wierzchlas i Siemkowice, następnie zmienia kierunek na północno – zachodni i prowadzi wody wzdłuż granicy wspomnianych gmin aż do Warty, do której uchodzi na wysokości 158 m n.p.m. Długość cieku wynosi około 6,250 km i przepływa on przede wszystkim przez obszary zalesione.

Przez południowo – zachodnią część gminy przepływają dwa ciek, będące lewobrzeżnymi dopływami Warty. Pierwszy z nich – **Kamionka** (popularnie Struga) – wypływa na wysokości około 222 m n.p.m. pomiędzy Popowicami a Kamionką w gminie Pątnów. Na teren gminy Wierzchlas wpływa na wysokości około 200 m n.p.m. w miejscowości Strugi. Następnie płynie poprzez Jajczaki w kierunku Mierzyc. Dotąd płynie z zachodu na wschód. Na południe od Mierzyc obiera kierunek południkowy i przepływa z północy na południe w kierunku Warty, do której uchodzi pomiędzy Łaszewem Rządowym a Przywozem na wysokości 166,7 m n.p.m. Długość ciek wynosi około 10,750 km, z czego około 7,250 km na terenie gminy Wierzchlas. Kamionka przepływa na całym biegu przez obszar wylesiony, użytkowany rolniczo w postaci gruntów ornych. Drugi z cieków – **Dopływ z Popowic** (popularnie Struga Pątnowska) – wypływa na wysokości około 250 m n.p.m. na zachód od wsi Popowice w gminie Pątnów. Następnie przepływa na południe od Pątnowa, a na teren gminy Wierzchlas wpływa w okolicach Łaszewa Rządowego na wysokości około 185 m n.p.m. Po około 350 m Dopływ z Popowic przyjmuje swój lewobrzeżny dopływ – **Dopływ z Pątnowa**. Ciek ten wypływa na wysokości około 230 m n.p.m. na północny – zachód od Pątnowa. Na teren gminy Wierzchlas wpływa na wysokości 190 m n.p.m. poniżej ostatnich, wschodnich zabudowań Pątnowa. Do Dopływu z Popowic wpada na wysokości 183 m n.p.m. Od tego miejsca aż do ujścia do Warty Dopływ z Popowic płynie wzdłuż granicy gmin: Wierzchlas i Pątnów. Do Warty uchodzi poniżej Łaszewa Rządowego na wysokości około 167 m n.p.m. Dopływ z Popowic na całym biegu płynie z zachodu na wschód dość wąską, meandrującą, wyraźną formą dolinną. Długość ciek wynosi około 14 km, z czego około 3,750 km na terenie gminy Wierzchlas, natomiast długość jego dopływu (Dopływ z Pątnowa) wynosi około 4,5 km, z czego około 900 m na terenie gminy Wierzchlas.

Północno – zachodni rejon gminy odwadniany jest przez **Kanał Starzenicki**, który jest prawobrzeżnym dopływem rzeki Pysznnej. Wypływa on na wysokości około 175 m n.p.m. na północ od Kraszkowic. Ciek prowadzi wody ze wschodu na zachód, przepływając przez rejon gminy zwany Pańskimi Łakami. Długość ciek na terenie gminy wynosi 5,400 km. Gminę opuszcza na wysokości 171 m n.p.m. w rejonie Olewina. Do rzeki Pysznnej uchodzi po kolejnych 3,750 km, na wysokości 167 m n.p.m., powyżej miejscowości Masłowice. Pyszna jest prawobrzeżnym dopływem rzeki Oleśnicy, która jest lewobrzeżnym dopływem Warty. Dolina Kanału Starzenickiego i w ogóle całego systemu rzeki Pysznnej jest miejscami szeroka, zabagniona z zawiklaną i bogatą siecią rzeczna. Kanał Starzenicki jest sztucznie pogłębiany i wraz z dość gęstą siecią rowów stanowi z reguły część systemu melioracyjnego.

TABELA 17: Gmina Wierzchlas – jednolite części wód powierzchniowych (JCWP).

Europejski kod JCWP	Nazwa JCWP	Region wodny	Typ JCWP
PLRW600019181759	Warta od Grabarki do Dopływu spod Bronikowa	Warty	Rzeka nizinna piaszczysto – gliniasta
PLRW60001718176	Dopływ spod Bronikowa		Potok nizinny piaszczysty
PLRW600017181789	Wierznica		Potok nizinny piaszczysty
PLRW600016181752	Kamionka		Potok nizinny lessowo – gliniasty
PLRW600016181749	Dopływ z Popowic		Potok nizinny lessowo – gliniasty
PLRW6000171818893	Pyszna do Dopływu z Gromadzie		Potok nizinny piaszczysty

Źródło: Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry.

TABELA 18: Gmina Wierzchlas – scalone części wód powierzchniowych (JCWP).

Kod SCWP	Nazwa JCWP	Region wodny	Dorzecze
W0303	Wierznica	Warty	Odry
W0302	Warta od Grabarki do Dopływu spod Bronikowa		
	Dopływ spod Bronikowa		
	Kamionka		
	Dopływ z Popowic		
W0305	Pyszna do Dopływu z Gromadzie		

Źródło: Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry.

1.6.5. Charakterystyka hydrologiczna⁸.

Na terenie gminy Wierzchlas nie ma posterunków wodowskazowych. Najbliższe posterunki na Warcie zlokalizowane są w Osjakowie i Działoszynie. Posterunek w Osjakowie, położony około 650 m poniżej mostu na drodze Rusiec – Wieluń, od roku założenia (1916) kilkakrotnie był przenoszony i za każdym razem jego zero niwelowano na innym poziomie względem morza. Nadto, jak podaje Państwowy Instytut Hydrologiczno – Meteorologiczny (obecnie IMGW) w opracowaniu p.t. „Wodowskazy na rzekach Polski” (1969), powyżej wodowskazu istniały liczne młyny, których praca zakłócała naturalny rytm stanów wody i przepływów. Seria pomiarów stanów wody jest więc niejednorodna i mało wiarygodna. Warto też wskazać, że pomiary przepływów Warty w Osjakowie wykonywane były bardzo rzadko. Prezentowane pomiary stanów wody były jednak dobitnym przykładem nakładania się cech reżimu naturalnego i wpływów antropogenicznych.

Do prezentacji dynamiki zmian przepływów wykorzystano dane IMGW z przekroju wodowskazowego w Działoszynie. Wynika z nich, iż w wieloleciu 1951 – 1990 średnie roczne przepływy osiągały amplitudę bliską wartości 26 m³/s. W latach 1951 – 1960 przepływy były niższe od wartości średniego wieloletniego. W latach 1961 – 1982 przepływy znacznie przekraczały wartość średnią wieloletnią – był to okres zasobny w wodę. Od roku 1983 ponownie notowano przepływy małe. Powszechnie lata te znane były jako suche. Rytm zmian przepływów w roku średnim z okresu obserwacji wskazuje na reżim deszczowo – śnieżny z udziałem zasilania gruntowego (w Krzeczowie i Kochlewie istnieją źródła korytowe i przykorytowe). Z porównania wartości przepływów w latach suchych, normalnych i wilgotnych, według notowań w Działoszynie, z pojedynczymi, ale porównywalnymi przepływami Warty w Krzeczowie i Osjakowie, wynika, iż Warta średnio na obszar opracowania wprowadza około 30 m³/s wody. Jest to rzeka zasobna w wodę, ale w małym stopniu wyzyskana do potrzeb gospodarki człowieka. Służy głównie jako odbiornik ścieków.

W zlewni Warty przeważa odpływ półroczny zimowego, który stanowi 56 % odpływu rocznego. W przebiegu odpływu w ciągu roku zaznacza się jedno wyraźne wezbranie trwające od lutego do kwietnia z maksimum w marcu, kiedy przepływ osiąga 142 % wartości średniego rocznego przepływu. Minimum przepływu przypada na wrzesień, w którym średni przepływ wynosi 76 % wartości średniego rocznego przepływu. Rytm pozostałych, drobnych cieków jest trudny do uchwycenia. Nie są one obserwowane. Ponadto ich naturalny reżim zakłócony jest licznymi zastawkami.

⁸ Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000).

Zjawiska lodowe przebiegają na Warcie dość podobnie do innych większych rzek regionu. W szczególności podobny jest średni czas trwania zjawisk lodowych, czas trwania pokrywy lodowej oraz lodu brzegowego. Spływ kry i spływ śryżu jest zdecydowanie częściej obserwowany na Warcie niż na mniejszych ciekach. Zatory były obserwowane tylko na Warcie, a i to były zjawiska rzadkie, krótkotrwałe i nie powodujące znacznych podpiętrzeń przepływu. Opisane cechy reżimu odpływu uznać należy w ogólności za naturalne. Nałożone efekty oddziaływania człowieka nie powodują radykalnej zmiany podstawowych charakterystyk. Niewątpliwie trudno jest oszacować rozmiary wpływu na nie gospodarczego użytkowania dorzeczy. Tak jak w wielu innych obszarach powinny one zwiększać rozmiary i frekwencję zjawisk ekstremalnych: wezbrań i niżówek.

TABELA 19: Gmina Wierzchlas – charakterystyczne przepływy miesięczne i roczne wody rzeki Warty (m^3/s) w okresie 1961 – 1991 na profilu Działoszyn.

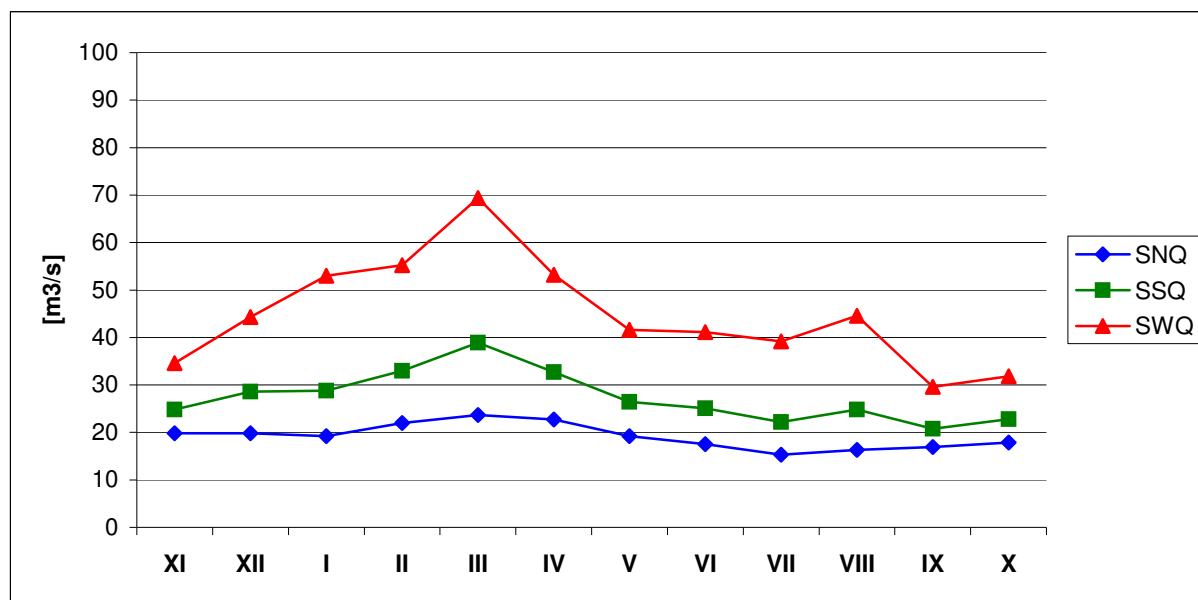
Przepływ	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok
SNQ	19,8	19,8	19,2	22,0	23,7	22,7	19,2	17,5	15,3	16,3	16,9	17,9	13,0
SSQ	24,8	28,6	28,8	33,0	38,9	32,7	26,4	25,1	22,2	24,8	20,8	22,8	27,4
SWQ	34,6	44,3	53,0	55,2	69,4	53,2	41,6	41,1	39,2	44,6	29,6	31,8	101

Profil Działoszyn – 172,58 m n.p.m., km biegu rzeki 620,0.

SNQ – średni niski przepływ; **SSQ** – średni przepływ; **SWQ** – średni wysoki przepływ.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000).

RYCINA 6: Gmina Wierzchlas – charakterystyczne przepływy miesięczne i roczne wody rzeki Warty (m^3/s) w okresie 1961 – 1991 na profilu Działoszyn.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, 2000).

TABELA 20: Gmina Wierzchlas – zestawienie przepływów rzeki Warty w roku wilgotnym, normalnym i suchym na profilu Działoszyn.

Rok	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok
Przepływ	Rok suchy (1959)												
NQ	18,5	17,7	14,6	15,4	14,5	12,7	10,3	11,8	13,6	13,6	10,9	12,5	10,3
SQ	20,0	21,3	22,9	21,6	21,6	14,2	12,0	14,2	20,0	18,3	12,0	12,4	17,5
WQ	22,5	30,8	36,3	39,5	39,5	16,5	13,3	20,5	33,1	31,5	13,3	13,0	39,5
Przepływ	Rok normalny (1980)												
NQ	17,7	21,7	12,0	20,4	17,9	19,9	13,8	15,1	20,9	18,9	16,4	19,4	12,0
SQ	21,1	30,5	16,6	30,1	21,8	33,6	20,8	23,7	37,3	25,0	18,6	35,2	26,2
WQ	26,0	46,3	23,5	43,6	27,2	62,5	39,8	41,4	59,8	43,9	21,4	71,7	71,7
Rok	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok
Przepływ	Rok wilgotny (1971)												
NQ	33,0	23,8	19,8	39,4	30,8	29,8	23,0	29,8	18,4	18,4	20,6	21,2	18,4
SQ	42,9	39,0	41,6	56,6	61,8	40,6	38,3	37,8	31,9	21,3	24,4	23,6	38,2
WQ	63,0	56,6	124	98,0	126	64,0	78,0	49,5	68,0	25,6	29,8	28,2	126
Profil Działoszyn – 172,58 m n.p.m., km biegu rzeki 620,0.													
NQ – niski przepływ; SQ – średni przepływ; WQ – wysoki przepływ.													

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005).

Bardzo intensywne opady deszczu w lipcu 1997 roku oraz w maju i lipcu 2010 roku były przyczyną gwałtownego wezbrania rzek dorzecza Warty. Na terenie gminy Wierzchlas powódź objęła najniższej położone obszary w dolinie Warty. Możliwości osadniczego i gospodarczego wykorzystania terenów zalewowych są mocno ograniczone.

1. 7. Gleby⁹.

Wytworzenie się określonych profilów glebowych oraz ich przydatność rolnicza pozostaje w ścisłym związku z budową geologiczną i morfologią danego obszaru. Natomiast skład mineralny i właściwości gleb są uzależnione przede wszystkim od rodzaju skały macierzystej, panującego klimatu i występującej szaty roślinnej. Na kształtowanie się rolniczej przydatności gleb poza rzeźbą terenu i klimatu mają również duży wpływ czynniki glebowe takie jak: skład mechaniczny, miąższość poziomu próchnicznego oraz głębokość występowania szkieletu. Powyższe uwarunkowania na analizowanym terenie tworzą warunki dla powstania różnorodnych typów gleb. Pokrywa glebowa Polski Środkowej, do której należy rejon gminy Wierzchlas, została ukształtowana przez zespół czynników glebotwórczych, wśród których skała macierzysta odegrała jedną z ważniejszych ról. Od skały macierzystej, zwłaszcza jej genezy i składu granulometrycznego, zależą nie tylko jej właściwości fizyczne i chemiczne tworzącej się gleby, a przede wszystkim jej wartość użytkowo – rolnicza.

W zachodniej części gminy gleby wytworzyły się głównie z piasków, a mniejszym stopniu z glin, pyłów i utworów organogenicznych. Dominują tu gleby brunatne wylugowane właściwe i wylugowane kwaśne, gleby bielcowe i pseudobielcowe, czarne ziemie właściwe i zdegradowane. W mniejszym stopniu są to mady rzeczne właściwe, gleby murszowo – mineralne, gleby torfowe i murszowo – torfowe oraz rędziny, które wytworzyły się tu głównie z wapieni jurajskich i należą do podtypu rędzin brunatnych i rędzin początkowego stadium rozwoju. Wśród gruntów

⁹ Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-A Wieluń (Karwacka, Kijowska, Kijowski, Żynda, 2004), M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997).

ornych dominują gleby dobrych kompleksów rolniczej przydatności: 2 (pszenny dobry), 4 (żytni bardzo dobry) i 5 żytni dobry. Występują one głównie w postaci pasa o przebiegu Wierzchlas – Kraszkowice. Na pozostałym obszarze występują gleby 6 i 7 kompleksu rolniczej przydatności (żytni słaby i bardzo słaby) oraz sporadycznie kompleksu 9 (zbożowo – pastewny słaby). Wśród użytków zielonych dominują kompleksy 2z (średnie) na czarnych ziemiach właściwych, glebach murszowo – mineralnych, torfowych i murszowo – torfowych, głównie w rejonie Kanału Starzenickiego. Na pozostałym obszarze dominują użytki zielone kompleksu 3z (słabe i bardzo słabe) na madach i glebach murszowo – mineralnych.

We wschodniej części gminy warunki glebowe na ogół nie sprzyjają intensywnej produkcji rolnej. Duży odsetek zajmują tu gleby słabe o niskich klasach bonitacyjnych (V – VI). Dominują tu gleby rdzawe lub bielcowe wytworzone z piasków luźnych, słabogliniastych lub gliniastych. W obniżeniach terenowych i w dolinach rzecznych spotykane są gleby bagienne wykształcone na osadach organogenicznych, wykorzystywane jako użytki zielone. W obrębie doliny Warty zalegają mady brunatne, piaszczyste i czarnoziemne wykształcone z namulów rzecznych. Pod względem przydatności rolniczej grunty orne zaliczane są przeważnie do kompleksów 6 i 7 (żytni słaby i bardzo słaby).

Klasyfikacja bonitacyjna ma na celu ustalenie wartości produkcyjnej gleb na podstawie badań terenowych odkrywek. Szczególną uwagę poświęca się cechom morfologicznym profilu glebowego, właściwościom fizycznym gleb i niektórym chemicznym. Uwzględnia się również konfigurację terenu, stosunki wilgotnościowe, położenie, itp.

TABELA 21: Gmina Wierzchlas – grunty orne według klas bonitacyjnych.

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	Struktura w (%)
I	–	–
II	–	–
III a	43,9001	0,83
III b	264,6549	4,98
IV a	908,8590	17,09
IV b	1380,0977	25,95
V	1784,1251	33,54
VI	936,4026	17,61

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

TABELA 22: Gmina Wierzchlas – użytki zielone ogółem według klas bonitacyjnych.

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	Struktura w (%)
I	–	–
II	–	–
III	30,3294	2,66
IV	574,7727	50,37
V	351,2497	30,78
VI	184,7890	16,19

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

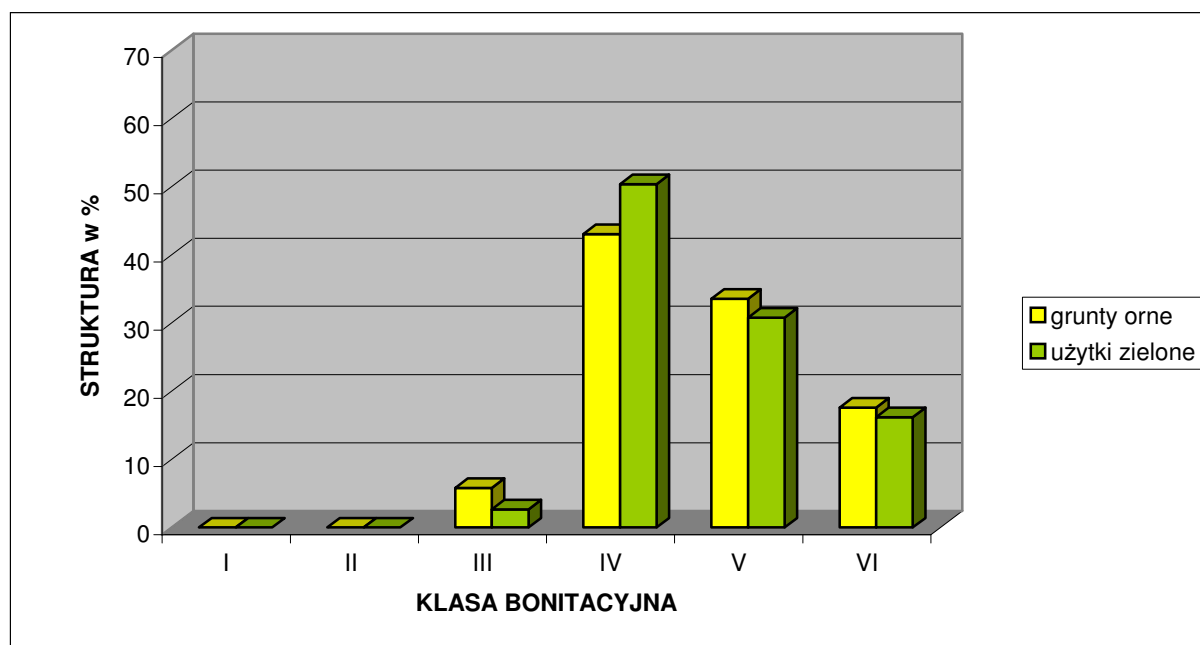
TABELA 23: Gmina Wierzchlas – sady, łąki i pastwiska według klas bonitacyjnych.

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha			Struktura w (%)		
	Sady	Łąki	Pastwiska	Sady	Łąki	Pastwiska
I	–	–	–	–	–	–
II	–	–	–	–	–	–
III	19,7122	8,4035	2,2137	18,54	1,09	0,83
IV	49,9500	497,0567	27,7660	46,98	64,66	10,44
V	26,9710	214,9671	109,3116	25,36	27,96	41,10
VI	9,7023	48,3883	126,6984	9,12	6,29	47,63

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

Z powyższego zestawienia wynika, że na terenie gminy Wierzchlas nie ma najlepszych gleb zaliczanych do I i II klasy bonitacyjnej. Grunty orne dobrej jakości, będące w III klasie bonitacyjnej, stanowią zaledwie 5,81 %. Grunty orne średniej jakości czyli IV klasy bonitacyjnej to 43,04 % ogółu, zaś grunty orne słabe i bardzo słabe V i VI klasy bonitacyjnej stanowią aż 51,15 % ogółu gruntów ornych. Natomiast udział użytków zielonych (sady, łąki i pastwiska), będących w III klasie bonitacyjnej, jest śladowy i wynosi zaledwie 2,66 %. Użytki zielone średniej jakości czyli IV klasy bonitacyjnej to aż 50,37 % ogółu, zaś użytki zielone słabe i bardzo słabe V i VI klasy bonitacyjnej stanowią 46,97 % ogółu użytków zielonych. Wśród użytków zielonych najlepszą bonitacją charakteryzują się sady (18,54 % w III klasie), zaś najslabszą łąki (1,09 % w III klasie) i pastwiska (0,83 % w III klasie i aż 88,73 % w klasach V i VI).

RYCINA 7: Gmina Wierzchlas – struktura powierzchni gruntów ornych i użytków zielonych według klas bonitacyjnych.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

Zaprezentowane na kolejnych stronach tabele prezentują szczegółowe dane dotyczące powierzchni oraz struktury gruntów ornych, sadów, łąk, pastwisk i użytków zielonych ogółem, według poszczególnych obrębów zlokalizowanych na terenie gminy Wierzchlas.

TABELA 24: Gmina Wierzchlas – powierzchnia gruntów ornych według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna gruntów ornych – powierzchnia w ha							
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
Broników	–	–	–	3,4400	17,7400	10,6100	63,0561	34,1600
Jajczaki	–	–	–	–	10,4399	24,4547	82,1318	34,4900
Kamion	–	–	–	–	–	–	17,3100	129,9934
Kochlew	–	–	–	–	14,2620	4,2040	84,8427	46,1211
Kraszkowice	–	–	–	13,2046	137,7278	164,2433	376,3073	128,5472
Krzeczów	–	–	–	–	–	13,9543	51,3316	75,1389
Łaszew	–	–	–	12,1995	51,9141	137,6714	104,4566	11,8600
Łaszew Rządowy	–	–	–	5,6700	69,1650	168,6530	138,5564	25,4319
Mierzyce	–	–	0,9300	12,1987	195,2159	347,9305	294,0707	141,8861
Ogroble	–	–	–	–	–	–	15,5407	41,8622
Przyląpy	–	–	–	–	–	16,2793	22,6545	12,9345
Przywóz	–	–	–	–	11,4421	90,5813	99,4120	42,1493
Strugi	–	–	–	–	1,0800	52,4638	77,4326	17,6088
Toporów	–	–	–	–	1,8700	79,8800	164,0603	167,1742
Wierzchlas	–	–	42,9701	217,9421	398,0022	269,1721	192,9618	27,0450

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

TABELA 25: Gmina Wierzchlas – struktura gruntów ornych według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna gruntów ornych – struktura w %							
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
Broników	–	–	–	2,67	13,75	8,22	48,88	26,48
Jajczaki	–	–	–	–	6,89	16,14	54,21	22,76
Kamion	–	–	–	–	–	–	11,75	88,25
Kochlew	–	–	–	–	9,54	2,81	56,78	30,86
Kraszkowice	–	–	–	1,61	16,80	20,03	45,89	15,68
Krzeczów	–	–	–	–	–	9,94	36,55	53,51
Łaszew	–	–	–	3,84	16,32	43,28	32,84	3,73
Łaszew Rządowy	–	–	–	1,39	16,97	41,39	34,00	6,24
Mierzyce	–	–	0,09	1,23	19,67	35,07	29,64	14,30
Ogroble	–	–	–	–	–	–	27,07	72,93
Przyląpy	–	–	–	–	–	31,39	43,68	24,94
Przywóz	–	–	–	–	4,70	37,19	40,81	17,30
Strugi	–	–	–	–	0,73	35,31	52,11	11,85
Toporów	–	–	–	–	0,45	19,34	39,73	40,48
Wierzchlas	–	–	3,74	18,98	34,67	23,45	16,81	2,36

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

TABELA 26: Gmina Wierzchlas – powierzchnia użytków zielonych według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna użytków zielonych ogółem – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	1,5600	26,9608	4,3800
Jajczaki	–	–	–	6,9696	4,7238	0,7400
Kamion	–	–	–	–	13,7907	21,0697
Kochlew	–	–	–	–	2,0680	42,9502
Kraszkowice	–	–	4,8400	58,3990	58,7184	21,5800
Krzeczów	–	–	–	16,7799	17,9298	13,5408
Łaszew	–	–	–	4,0655	2,5450	0,4800
Łaszew Rządowy	–	–	–	5,5800	6,7465	15,9000
Mierzyce	–	–	0,1200	11,5009	8,9684	3,2070
Ogroble	–	–	–	9,0900	22,9091	14,8100
Przyląpy	–	–	–	2,5700	3,5457	3,1809
Przywóz	–	–	–	4,5073	3,0137	6,9910
Strugi	–	–	–	2,5100	11,2944	9,4300
Toporów	–	–	–	11,6900	59,0258	13,9613
Wierzchlas	–	–	25,3694	439,5505	109,0096	12,5681

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

TABELA 27: Gmina Wierzchlas – struktura użytków zielonych ogółem według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna użytków zielonych ogółem – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	4,74	81,95	13,31
Jajczaki	–	–	–	56,06	37,99	5,95
Kamion	–	–	–	–	39,56	60,44
Kochlew	–	–	–	–	4,59	95,41
Kraszkowice	–	–	3,37	40,69	40,91	15,03
Krzeczów	–	–	–	34,78	37,16	28,06
Łaszew	–	–	–	57,34	35,89	6,77
Łaszew Rządowy	–	–	–	19,77	23,90	56,33
Mierzyce	–	–	0,50	48,33	37,69	13,48
Ogroble	–	–	–	19,42	48,94	31,64
Przyląpy	–	–	–	27,64	38,14	34,22
Przywóz	–	–	–	31,06	20,77	48,17
Strugi	–	–	–	10,80	48,61	40,59
Toporów	–	–	–	13,81	69,71	16,49
Wierzchlas	–	–	4,33	74,94	18,59	2,14

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

TABELA 28: Gmina Wierzchlas – powierzchnia sadów według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna sadów – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	0,8200	2,7900	0,5200
Jajczaki	–	–	–	6,3796	3,5738	0,7400
Kamion	–	–	–	–	–	0,9154
Kochlew	–	–	–	–	0,7310	0,6910
Kraszkowice	–	–	0,6900	7,0702	5,9323	1,7800
Krzeczów	–	–	–	–	0,9800	1,4270
Łaszew	–	–	–	1,8326	0,8050	–
Łaszew Rządowy	–	–	–	4,4200	1,8400	0,0800
Mierzyce	–	–	0,1200	8,9568	1,0500	0,6000
Ogroble	–	–	–	–	–	–
Przyląpy	–	–	–	2,5700	3,2590	1,1209
Przywóz	–	–	–	0,5564	0,2140	0,2780
Strugi	–	–	–	0,2700	2,5472	0,6300
Toporów	–	–	–	1,5000	–	0,9200
Wierzchlas	–	–	18,9022	15,5744	3,2487	–

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

TABELA 29: Gmina Wierzchlas – struktura sadów według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna sadów – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	19,85	67,55	12,59
Jajczaki	–	–	–	59,66	33,42	6,92
Kamion	–	–	–	–	–	100,00
Kochlew	–	–	–	–	51,41	48,59
Kraszkowice	–	–	4,46	45,70	38,34	11,50
Krzeczów	–	–	–	–	40,71	59,29
Łaszew	–	–	–	69,48	30,52	–
Łaszew Rządowy	–	–	–	69,72	29,02	1,26
Mierzyce	–	–	1,12	83,50	9,79	5,59
Ogroble	–	–	–	–	–	–
Przyląpy	–	–	–	36,98	46,89	16,13
Przywóz	–	–	–	53,07	20,41	26,52
Strugi	–	–	–	7,83	73,89	18,28
Toporów	–	–	–	61,98	–	38,02
Wierzchlas	–	–	50,10	41,28	8,61	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

TABELA 30: Gmina Wierzchlas – powierzchnia łąk według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna łąk – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	–	15,0208	–
Jajczaki	–	–	–	–	–	–
Kamion	–	–	–	–	7,7368	0,8200
Kochlew	–	–	–	–	–	25,2113
Kraszkowice	–	–	4,1500	46,0498	46,4500	–
Krzeczów	–	–	–	16,7799	10,8826	–
Łaszew	–	–	–	–	0,3900	–
Łaszew Rządowy	–	–	–	0,9100	2,1300	4,0000
Mierzyce	–	–	–	0,9131	3,9400	–
Ogroble	–	–	–	8,0500	6,5700	4,9600
Przyląpy	–	–	–	–	–	–
Przywóz	–	–	–	0,8444	–	0,3895
Strugi	–	–	–	0,1100	2,7600	7,0200
Toporów	–	–	–	8,7400	18,5800	1,8675
Wierzchlas	–	–	4,2535	414,6595	100,5069	4,1200

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

TABELA 31: Gmina Wierzchlas – struktura łąk według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna łąk – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	–	100,00	–
Jajczaki	–	–	–	–	–	–
Kamion	–	–	–	–	90,42	9,58
Kochlew	–	–	–	–	–	100,00
Kraszkowice	–	–	4,29	47,65	48,06	–
Krzeczów	–	–	–	60,66	39,34	–
Łaszew	–	–	–	–	100,00	–
Łaszew Rządowy	–	–	–	12,93	30,26	56,82
Mierzyce	–	–	–	18,81	81,19	–
Ogroble	–	–	–	41,11	33,55	25,33
Przyląpy	–	–	–	–	–	–
Przywóz	–	–	–	68,43	–	31,57
Strugi	–	–	–	1,11	27,91	70,98
Toporów	–	–	–	29,94	63,66	6,40
Wierzchlas	–	–	0,81	79,20	19,20	0,79

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

TABELA 32: Gmina Wierzchlas – powierzchnia pastwisk według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna pastwisk – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	0,7400	9,1500	3,8600
Jajczaki	–	–	–	0,5900	1,1500	–
Kamion	–	–	–	–	6,0539	19,3343
Kochlew	–	–	–	–	1,3370	17,0479
Kraszkowice	–	–	–	5,2790	6,3361	19,8000
Krzeczów	–	–	–	–	6,0672	12,1138
Łaszew	–	–	–	2,2329	1,3500	0,4800
Łaszew Rządowy	–	–	–	0,2500	2,7765	11,8200
Mierzyce	–	–	–	1,6310	3,9784	2,6070
Ogroble	–	–	–	1,0400	16,3391	9,8500
Przyląpy	–	–	–	–	0,2867	2,0600
Przywóz	–	–	–	3,1065	2,7997	6,3235
Strugi	–	–	–	2,1300	5,9872	1,7800
Toporów	–	–	–	1,4500	40,4458	11,1738
Wierzchlas	–	–	2,2137	9,3166	5,2540	8,4481

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

TABELA 33: Gmina Wierzchlas – struktura pastwisk według klas bonitacyjnych w 2012 roku.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna pastwisk – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Broników	–	–	–	5,38	66,55	28,07
Jajczaki	–	–	–	33,91	66,09	–
Kamion	–	–	–	–	23,85	76,15
Kochlew	–	–	–	–	7,27	92,73
Kraszkowice	–	–	–	16,80	20,17	63,03
Krzeczów	–	–	–	–	33,37	66,63
Łaszew	–	–	–	54,96	33,23	11,81
Łaszew Rządowy	–	–	–	1,68	18,70	79,61
Mierzyce	–	–	–	19,85	48,42	31,73
Ogroble	–	–	–	3,82	60,01	36,17
Przyląpy	–	–	–	–	12,22	87,78
Przywóz	–	–	–	25,40	22,89	51,71
Strugi	–	–	–	21,52	60,49	17,98
Toporów	–	–	–	2,73	76,21	21,05
Wierzchlas	–	–	8,77	36,92	20,82	33,48

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

1. 8. Roślinność.

1.8.1. Regionalizacja geobotaniczna.

Według geobotanicznego podziału Polski (W. Szafer, B. Pawłowski, 1959) obszar gminy Wierzchlas należy do następujących jednostek:

- Państwo: Holarktyka;
- Obszar: Eurosyberyjski;
- Prowincja: Niżowo – Wyżynna Środkowoeuropejska;
- Dział: Bałtycki;
- Poddział: Pas Wyżyn Środkowych;

północne krańce gminy:

- Kraina: Północne Wysoczyzny Brzeżne;
- Okręg: Południowy.

południowa część gminy:

- Kraina: Wyżyna Krakowsko – Częstochowska;
- Okręg: Północny.

1.8.2. Zbiorowiska roślinne¹⁰.

Potencjalna roślinność naturalna:

W rejonie gminy Wierzchlas pod względem potencjalnej roślinności naturalnej dominują siedliska grądów. Są to grądy subkontynentalne dębowo – lipowo – grabowe z europejsko kontynentalnymi charakterystycznymi gatunkami o odmianie geograficznej małopolskiej – nizinnej i wyżynnej z udziałem buka, jodły i świerku. Obecnie dużą powierzchnię zajmują grądy zdegenerowane sosną i monokultury sosnowe (rzadziej dębowe, świerkowe i odroślowe grabowe) na siedliskach grądów. W zachodniej części gminy najwięcej siedlisk grądowych zajmują jednak użytki rolne z uprawami zbóż, wielokośne łąki i rajgrasowe pastwiska. W pobliżu północnej granicy zasięgu buk częściej jest gatunkiem domieszkowym w fitocenozach grądów odmiany małopolskiej, borów mieszanych i lasów jodłowych, niż przejawia zdolności formowania lasów bukowych. Zachowało się przy tym bardzo niewiele stanowisk buczyn. W przeszłości dość częste były kresowe fitocenozy kwaśnej buczyny niżowej (*Lazulo pilosae* – *Fagetum*) z bukiem, kosmatką owłosioną i turzycą pigułkowatą, które zajmowały siedliska świeże lub wilgotne, zbielicowane gleby brunatne kwaśne lub kwaśne gleby płowe. Dzisiaj spotykamy już tylko pojedyncze stanowiska. Z glebami średniożywnymi słabo zbielicowanymi, gliniasto – piaszczystymi obszarów niżowych związany jest świeży i częściowo wilgotny bór mieszany sosnowo – dębowy. Występuje on na piaszczystych międzyrzeczach prawie całej Polski Środkowej. W Pasie Wyżyn Środkowych znane są również postaci boru mieszanego z bukiem. Bory mieszane są najsilniej przekształcone przez gospodarkę leśną protegującą sosnę i obecnie są to zazwyczaj monokultury sosnowe, nawiązujące do typów borów świeżych, chociaż najczęściej jako postaci degeneracyjne sosnowo – dębowo – bukowe. Areal naturalnych borów sosnowych jest ograniczony do siedlisk najuboższych. Obecnie masowo rozprzestrzenione są wtórne bory

¹⁰ Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-A Wieluń (Karwacka, Kijowska, Kijowski, Żynda, 2004), M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997).

sosnowe, zastępcze głównie dla borów mieszanych. Ponadto na prawie wszystkich siedliskach mezo- i eutroficznych rosną hodowane monokultury sosnowe. Zjawisko to jest mylące, gdyż wskazuje nieproporcjonalnie wysoką przewagę borów iglastych nad lasami liściastymi, z niezgodną z naturalnymi warunkami przyrodniczymi Polski Środkowej i całego kraju. Z dolinami większych rzek związana jest roślinność łąkowa, spośród której najczęstsze są łągi jesionowo – olszowe. W obrębie Kotliny Szczercowskiej, na bardziej żyznych glebach w dolinach, rośnie jeszcze rzadka postać podgórskiego łągu jesionowego.

Obecny charakter roślinności to efekt przekształceń środowiska przez gospodarkę człowieka. Znaczna część lasów została, zwłaszcza w zachodniej części gminy, zastąpiona przez użytki rolne i tereny zabudowane ze specyficzną roślinnością synantropijną i obcego pochodzenia, a naturalne tereny podmokłe w większości odwodniono. Obecnie tylko wschodnia część gminy wraz z doliną rzeki Warty posiada znaczącą wartość przyrodniczo – krajobrazową.

Zbiorowiska polne i nitrofilne:

Na terenie gminy przeważają antropogeniczne siedliska rolnicze, zajęte przez pola uprawnych (45 % powierzchni gminy). Zbiorowiska segetalne chwastów polnych wykształcone są jednak najczęściej bardzo fragmentarycznie, głównie ze względu na dużą mechanizację rolnictwa i intensywną ochronę roślin. Wśród upraw polnych dominują zespoły: *Vicietum tetraspermae*, *Papaveretum argemones*, *Echinochloo – Setarietum*.

Nitrofilne zbiorowiska ziółorośli i okrajków (klasa *Artemisietea*) są pospolite na obszarze gminy i stanowią ważny element jej szaty roślinnej. Na przydrożach i w rowach w otoczeniu wsi, na siedliskach pod silniejszym wpływem antropopresji pospolite są pasy fitocenoz *Urtico – Aegopodietum podagrariae* lub kadłubowe zbiorowiska agregacyjne pokrzywy *Urtica dioica* lub rzadziej bylicy pospolitej *Artemisia vulgaris*.

Najniższą wartość przyrodniczą mają fragmenty roślinności synantropijnej, tworzącej bądź nieużytki, bądź też początkowe stadia sukcesyjne w procesie renaturalizacji terenów silnie przekształconych w wyniku działalności człowieka.

Zbiorowiska roślin wapieniolubnych:

Charakterystyczną cechą szaty roślinnej, która wyróżnia te obszary spośród innych jest roślinność ostańców i wapieni jurajskich oraz zarośli kserotermicznych. Siedliska nawapienne, czyli powstałe na podłożu bogatym w wapienie (węglan wapnia CaCO_3), stwarzają bardzo specyficzny zespół warunków życiowych, zwłaszcza na odsłoniętych ostańcach wapiennych. W glebie występuje tam duża zawartość węglanu wapnia, a odczyn gleby jest zasadowy lub obojętny. Podłoże wapienne jest stosunkowo dobrze przepuszczalne i dlatego są to siedliska suche i jednocześnie łatwo nagrzewające się, a więc ciepłe. Odsłonięte skałki są silnie nasłonecznione na stokach południowych, ale jednocześnie ocienione na zboczach północnych. Roślinność wapieniolubna porasta strome wapienne zbocza doliny Warty. Najlepiej wykształcone płaty tych zbiorowisk widoczne są na urwistych zboczach (np.: Góra Świętej Genowefy). Zachowały się tu najwybitniejsze formy krajobrazu jurajskiego na północnych krańcach Wyżyny Krakowsko – Wieluńskiej z jamkami, żłobkami, lejami krasowymi i jaskiniami. Prawdziwą osobliwością szaty roślinnej są fragmenty murawy naskalnej *Festucetum pallentis*, zespołu mającego w tych okolicach najdalej na północ Polski wysunięte stanowiska. Jądro płaty utrzymują się w dobrym stanie, na stromych pozbawionych gleby i wyeksponowanych ku słońcu stokach Góry Świętej Genowefy. Wśród licznych porostów i mszaków, rozmieszczone są nieregularne kępy kostrzewy bladej *Festuca pallens*, której towarzysza między innymi: czosnek skalny *Allium montanum*, rojnik pospolity *Jovibarba sobolifera*, pajęcznica gałęzista

Anthericum ramosum, wiechlina spłaszczona *Poa compressa*. Z kolei płaty zespołu zanokcicy skalnej i murowej *Asplenietum trichomano – rutae – murariae* spotyka się w zacienionych szczelinach skał wapiennych, po ich stronie północnej, a więc tam gdzie kształtują się siedliska bardziej wilgotne. Na Górze Świętej Genowefy wśród zarośli rośnie też paprotnik ostry *Polystichum lonchitis*, a u jej podnóża, gdzie zalegają piaski, ciągną się płaty luźnej murawy psammofilnej *Spergulo vernalis – Corynephoretum*, z udziałem traganka piaskowego *Astragalus arenarius*, chroszcza nagołodygowego *Teesdalea nudicaulis*, przetacznika *Dilena Veronica dilleni*. Zbocza parowów są często porośnięte przez wrzosowiska z klasy *Nardo – Callunetea*. Należy też wspomnieć o murawie z lepnicą zielonawą *Silene chlorantha*, której płaty nie są częste w naszym kraju. Towarzyszące murawom kserotermicznym pola uprawne obfitują w liczne chwasty kalcyfilne (wapieniolubne), np.: ożędkę groniastą *Neslia paniculata*, rozspinkę ząbkowaną i bruzdkowaną *Valerianella dentata*, *V. rimosa* i przetacznika rolnego *Veronica agrestis*. Reasumując – do najcenniejszych zbiorowisk wapieniolubnych należą tu:

- naskalna murawa nawapienna *Festucetum pallentis*;
- szczelinowy zespół paproci wapieniolubnych *Asplenietum trichomano – rutae – murariae*;
- kwietny step łąkowy *Thalictro – Salvietum pratensis*;
- ciepłolubne zarośla ligustru i tarniny *Pruno – Ligustretum*.

Zbiorowiska łąkowe

Obszary trwale wylesione zajęte są głównie przez pola uprawne, ale częściowo także przez zbiorowiska łąkowe. Większe kompleksy łąk ciągną się przede wszystkim wzdłuż dolin rzecznych Warty i Kanału Starzenickiego. Miejscami są to łąki podtopione. Zupełnie odmienna roślinność w stosunku do wapieniolubnej rozwinęła się na bardzo wilgotnych glebach mineralnych z niewielkimi wahaniami wód gruntowych. W dolinie rzeki Warty spotykamy między innymi: łąki trzęślicowe *Molinion*, które należą w Polsce do ginących składników krajobrazu oraz kolorowe zbiorowiska ziołoroślne złożone z wysokich bylin. Cennymi zbiorowiskami w dolinie Warty są także zespoły turzycy dwustronnej *Carex disticha* i turzycy darniowej *Carex caespitosa* L.

Zbiorowiska wodne:

Z doliną rzeki Warty związane są także zbiorowiska wodne. Do ginących składników roślinności wodnej należą zbiorowiska ramienic. Są to glony tworzące podwodne łąki w jednym ze stawów w okolicach Krzczowa. Malowniczym zbiorowiskiem wodnym jest również zespół lilii wodnych *Nymphaea*. Spotyka się go w starorzeczach Warty. Buduje go grązel żółty *Nuphar lutea* i grzybienie białe *Nymphaea alba*. Na starorzeczach występuje także zbiorowisko wglębika pływającego *Ricciocarpus natans* oraz zbiorowiska szuwarowe *Phragmitetea* i przymuliskowe. Niewielkie torfowiska przejściowe porasta mszar torfowcowy z rosiczką okrągłolistną *Drosera rotundifolia*, welnianką pochwowatą *Eriophorum vaginatum* L., modrzewnicą zwyczajną *Andromeda polifolia* i żurawiną błotną *Oxycoccus palustris*.

Zbiorowiska dywanowe:

Na obszarach przekształconych antropogenicznie dość powszechnie występują zbiorowiska dywanowe czyli niska roślinność zasiedlająca zbitą, trudno przepuszczalną glebę miejsc wydeptywanych lub podlegających innej presji mechanicznej. Występują na poboczach szos, wzdłuż dróg i ścieżek oraz na placach parkingowych czy w szczelinach chodników. Te zbiorowiska grupowane są w obrębie rzędu *Plantaginetea majoris* i budowane przez odporne na wydeptywanie gatunki: wiechlinę roczną *Poa annua*, życicę trwałą *Lolium perenne*, babkę szerokolistną *Plantago major* i rdest ptasi *Polygonum aviculare* s. 1.

Zbiorowiska pozostałe:

Suche i nasłonecznione siedliska ozów, kemów i wzgórz moreny czołowej, a także brzegi lasów i nieczynnych wyrobisk są miejscami występowania wrzosowisk i ciepłolubnych zbiorowisk okrajowych. Na większych powierzchniach piasków eolicznych, fluwiogłacjalnych i aluwialnych rozwinęły się kwasolubne murawy piaskowe.

Zieleń urządzona:

Uzupełnieniem powyższych zespołów roślinności naturalnej jest zieleń urządzona reprezentowana przez: zieleń parkową, cmentarną, przykościelną, a także przez szereg alei i szpalerów przydrożnych. W otwartym krajobrazie rolniczym pełni ona nie tylko funkcję krajobrazową – estetyczną, ale także ekologiczną, korzystnie wpływającą na mikroklimat oraz walory użytkowe środowiska rolniczego. Duże znaczenie ma także zieleń towarzysząca zabudowie wiejskiej oraz zieleń uprawnych sadów i ogrodów. Do najcenniejszych zespołów zieleni urządzonej na terenie gminy należą: parki pałacowe oraz zieleń cmentarna i przykościelna.

1.8.3. Zbiorowiska leśne¹¹.

Tereny leśne są obszarami cennymi pod względem florystycznym, ekologicznym i krajobrazowym. Skupia się w nich większość chronionych i rzadkich gatunków roślin, występujących na terenie gminy. Gmina Wierzchlas charakteryzuje się znacznym zalesieniem. Lasy i grunty leśne zajmują tu powierzchnię 4571,5 ha¹² i stanowią 38,43 % powierzchni gminy. Samych lasów jest 4483,1 ha co stanowi 37,69 % powierzchni gminy. Zbiorowiska leśne w postaci większych, zwartych powierzchniowo kompleksów występują w całej wschodniej części gminy. Mniejszy, wyizolowany, aczkolwiek zwarty kompleks leśny zlokalizowany jest w zachodniej części gminy pomiędzy miejscowościami: Przyclapy, Kraszkowice, Mierzyce i Jajczaki.

Wśród terenów leśnych obejmujących rejon gminy Wierzchlas dominują siedliska borowe na bardzo ubogim piaszczystym podłożu, w większości w postaci sosnowych monokultur o słabej kondycji zdrowotnej. Dotyczy to szczególnie lasów we wnętrzu Łuku Warty. Zajmują one tereny porośnięte niegdyś naturalnymi buczynami i dąbrowami. Tylko niewielkie fragmenty stanowią wartościowe, wielogatunkowe drzewostany liściaste. Zbiorowiska leśne są jednak dość zróżnicowane, a spośród 21 jednostek roślinności zaroślowej i leśnej są i takie, które posiadają wyjątkową wartość naukową i krajobrazową. Naturalny charakter mają lasy łęgowe w dolinie Warty. W bezpośrednim sąsiedztwie koryta rzeki występują wikliny nadrzeczne. Znajdziemy tu również fragmenty łęgu wierzbowo – topolowego oraz olsu porzeczkowego. Najcenniejsze, niewielkie płaty lasów o naturalnym charakterze, występują poza doliną Warty: świetlista dąbrowa w okolicy Niżankowic (na wschód od granic gminy) oraz kwaśna dąbrowa trzcinnikowa w uroczyskach Ruda i Mierzyce.

¹¹ Częściowo na podstawie http://www.dspk.pl/zpk/zpk_rosliny.htm

¹² Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2012.

TABELA 34: Gmina Wierzchlas – typy siedliskowe lasu w zarządzie Nadleśnictwa Wieluń w 2012 roku.

Typ siedliskowy lasu	Symbol	Powierzchnia w ha	Struktura w %
Bór mieszany świeży	BMśw	484,8618	14,96
Bór mieszany wilgotny	BMw	88,2224	2,72
Bór świeży	Bśw	2135,9723	65,92
Bór wilgotny	Bw	56,1923	1,73
Bór suchy	Bs	140,2488	4,33
Las mieszany świeży	LMśw	288,2010	8,89
Las mieszany wilgotny	LMw	12,3112	0,38
Las wilgotny	Lw	10,2926	0,32
Las łęgowy	Lł	2,9164	0,09
Ols	OI	11,1155	0,34
Ols jesionowy	OIJ	9,9635	0,31

Źródło: Nadleśnictwo Wieluń, 2012.

Z powyższego zestawienia wynika, że siedliska borowe stanowią 89,67 %, zaś lasowe 10,33 % ogólnej powierzchni lasów. Siedliska borowe reprezentowane są głównie przez bór świeży, który stanowi 73,51 % ogólnej powierzchni siedlisk borowych oraz 65,92 % wszystkich siedlisk w zarządzie Nadleśnictwa Wieluń na terenie gminy Wierzchlas. Drugim co do wielkości siedliskiem borowym jest bór mieszany świeży, który stanowi 16,69 % ogólnej powierzchni siedlisk borowych oraz 14,96 % wszystkich siedlisk. Większość siedlisk borowych stanowią monokultury sosnowe wprowadzone na siedliska grądów. Siedliska lasowe reprezentowane są przede wszystkim przez las mieszany świeży, który stanowi 86,08 % ogólnej powierzchni siedlisk lasowych oraz 8,89 % wszystkich siedlisk. Pozostałe siedliska lasowe stanowią znikomy udział w strukturze analizowanych siedlisk. Dominującym gatunkiem drzewa na omawianym terenie jest sosna, która stanowi około 90 % ogółu drzewostanów. Towarzyszą jej znacznie słabiej reprezentowane inne gatunki drzew, a przede wszystkim: brzoza, dąb, olsza czarna i świerk. Generalnie jedynie niewielkie fragmenty powierzchni leśnych mają charakter naturalny, lub przynajmniej zbliżony do naturalnego.

W lasach, między innymi na terenie gminy Wierzchlas, kumulują się różne negatywne zjawiska pochodzenia abiotycznego, biotycznego i antropogenicznego, wpływające na ogólne osłabienie istniejących drzewostanów i całych ekosystemów leśnych. Podstawowym czynnikiem wpływającym na degradację tutejszych lasów są czynniki biotyczne i abiotyczne (wschodnia część gminy) oraz antropogeniczne (kompleks leśny w zachodniej części gminy). Głównym źródłem zagrożenia dla lasów są przede wszystkim gazowe i pyłowe zanieczyszczenia powietrza emitowane przez przemysł (dwutlenek siarki, związki azotu i fluoru), a także silne wiatry i szkodniki. Mimo tego ekosystemy leśne nadal zachowują swoje najistotniejsze walory krajobrazowe, kulturowe i społeczne, a stopień degradacji uznaje się za średni (wschodnia część gminy) i słaby (zachodnia część gminy) w skali: słaby – średni – silny.

1. 9. Zwierzęta¹³.

Obszar gminy Wierzchlas charakteryzuje się znacznym przekształceniem pierwotnych ekosystemów, w szczególności w zachodniej części gminy, gdzie prowadzona jest intensywna gospodarka rolna. Różnorodność fauny tej części gminy jest ograniczona. Tam gdzie zdecydowanie dominują grunty orne występują głównie

¹³ Na podstawie: http://www.dspk.pl/zpk/zpk_zwierzeta.htm

gatunki pospolite, związane z ekosystemami rolniczymi oraz z siedliskami ludzkimi. Znacząco pozytywną rolę w występowaniu i składzie fauny odgrywają tu zadrzewienia śródpolne, małe kompleksy leśne i większe powierzchnie łąk. Bardziej zróżnicowane siedliska występują w dolinie rzeki Warty oraz we wschodniej części gminy, objętej ochroną w postaci Załęczańskiego Parku Krajobrazowego, gdzie można spotkać większe nagromadzenie gatunków chronionych i rzadkich.

BEZKRĘGOWCE:

Spośród bezkręgowców udokumentowano występowanie ponad 400 gatunków, z których 61 zasługuje na szczególną uwagę. Wśród nich 16 stanowią gatunki chronione, 32 to gatunki znajdujące się na czerwonych listach krajowych i regionalnych oraz 10 to gatunki rzadkie. Charakterystyczną grupą fauny bezkręgowców wyróżniającą teren Załęczańskiego Parku Krajobrazowego są liczne gatunki kserotermiczne. Bogaty jest tu świat owadów. Dotyczy to głównie motyli oraz chrząszczy, w tym szczególnie: biegaczowatych *Carabidae*, świerszczy *Grylloidea* i szarańczaków *Acrididae*. Licznie reprezentowane są również pajęczaki *Arachnoidea*. Najlepiej poznaną grupą zwierząt bezkręgowych są ślimaki *Gastropoda*, których rozpoznano tu około 100 gatunków w tym kilka bardzo interesujących. Na wybranych ostańcowych skałkach wapiennych żyją trzy gatunki rzadkich ślimaków, ściśle związanych ze środowiskiem wapiennym. Jeden z nich *Pyramidula rupestris* to ślimak reprezentujący element śródziemnomorski i alpejski, który został stwierdzony tu na najbardziej na północ wysuniętym stanowisku w Polsce.

RYBY:

Główny system rzeczny gminy Wierzchlas tworzy rzeka Warta oraz jej nieliczne dopływy. Ryby są jedną z najbardziej poznanych grup zwierząt Załęczańskiego Parku Krajobrazowego. Badania nad ichtiofauną prowadzone są tu od kilkudziesięciu lat z dużą systematycznością. Wynika z nich, że w obrębie Wielkiego Łuku Warty rzeka posiada najbogatszy i najbardziej zróżnicowany rybostan w stosunku do całej długości swojego biegu. Choć na przestrzeni lat daje się zauważyć wiele szkodliwych zmian, tę wyjątkową wartość utrzymuje nadal. Odcinek ten zamieszkują liczne gatunki ryb, w tym ginące w innych rejonach ryby litofilne: brzana *Barbus barbus*, świnka *Chondrostoma nasus* i kleń *Leuciscus cephalus*. Ryby te nie tylko żyją tu w doskonałej kondycji, ale co najważniejsze, znajdują dogodne warunki do tarła. Jeszcze z początku lat 80-tych XX wieku pochodzą informacje o tarliskach certy *Vimba vimba*. Jednak obecnie, ze względu na przegrodzenie rzeki Warty tamą zbiornika „Jeziorsko”, gatunek ten już nie występuje. Według najnowszych badań dominującymi gatunkami ryb są (Korbel, 1993): płoć *Rutilus rutilus*, szczupak *Esox lucius*, kielb *Gobio gobio*, brzana *Barbus barbus* i ukleja *Alburnus alburnus*. Ponadto licznie występuje: jelec *Leuciscus leuciscus*, boleń *Aspius aspius*, krap *Blicca bjoerkna*, okoń *Perca fluviatilis*, śliz *Noemacheilus barbatulus*, miętus *Lota lota*, węgorz *Anquilla anquilla*, szweja *Alburnoides bipunctatus*, leszcz *Abramis brama*, karp *Cyprinus carpio*, sandacz *Stizostedion lucioperca* i inne. Obok ryb dość częstym elementem fauny wodnej jest przedstawiciel minogowatych *Petromyzonidae* – minog strumieniowy *Lampetra planeri* (Engelhardt, 1998). Istnienie tak bogatych tarlisk ryb litofilnych, a przede wszystkim brzan należy uznać za ważne dla przyrody w skali kraju, ponieważ gatunek ten jest uważany, po troci *Salmo trutta morpha trutta*, za najbardziej zagrożony wyginięciem.

PŁAZY i GADY:

Wszystkie gatunki płazów *Amphibia* i gadów *Reptilia* występujące w Polsce objęte są ścisłą ochroną gatunkową. Obszar Załęczańskiego Parku Krajobrazowego zasługuje na uwagę ze względu na sporą ilość płazów i gadów, których liczba zamyka się tu w ilości 19 gatunków, co stanowi ponad 70 % z ogółu gatunków krajowej

herpetofauny. Obok gatunków bardzo pospolitych występują tu również rzadsze, a nawet odnotowano informacje o stwierdzeniu salamandry plamistej *Salamandra salamandra* i gniewosza plamistego *Coronella austriaca*. Gatunki płazów zamieszkujące analizowany rejon to: traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*, traszka zwyczajna *Triturus vulgaris*, kumak nizinny *Bombina bombina*, grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus*, ropucha szara *Bufo bufo*, ropucha zielona *Bufo viridis*, ropucha paskówka *Bufo calamita*, rzekotka drzewna *Hyla arborea*, żaba jeziorkowata *Rana lessonae*, żaba wodna *Rana esculenta*, żaba trawna *Rana temporaria* i żaba moczarowa *Rana arvalis*. Gady reprezentują: jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*, padalec *Anguis fragilis*, zaskroniec *Natrix natrix* i żmija zygzakowata *Vipera berus*.

PTAKI:

Naturalna dolina rzeki stanowi atrakcję dla wielu gatunków ptaków, znajdujących tu dogodne i bezpieczne miejsce do lęgów, łowów i wypoczynku. Z lęgowych osobliwości można wymienić tracze nurogęsi *Mergus merganser*, gniazdujące w ilości kilku par w dziuplach nadbrzeżnych drzew. Odnotowano tu również lęg gągoła *Bucephala clalangu*. Prawdziwą lęgową osobliwością jest para łabędzi krzykliwych *Cygnus cygnus*. Lęgi tych ptaków nie są jednak bezpośrednio związane z doliną Warty, ponieważ choć pojawiają się dość często na rzece, gniazdują na ukrytych w lasach stawach rybnych. Na starorzeczach wyprowadzają lęgi łabędzie nieme *Cygnus olor*. W nadbrzeżnych szuwarach starorzeczy, w mokradłach i turzycowiskach spotkane są chruściele *Rallidae*: łyska *Fulica atra*, wodnik *Rallus aquaticus*, kropiatka *Porzana porzana* i kokoszka wodna *Gallinula chloropus*. W trawach nadwarciańskich łąk ukrywa się jeszcze jeden rzadki chruściel – derkacz *Crex crex*. Z siewkowców *Charadrii* najliczniejsza jest czajka *Vanellus vanellus*, którą spotkamy także poza doliną rzeki Warty. Na piaszczystych łachach rzecznych gnieździ się sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*. Lęgowe brodzie *Tringinae* reprezentowane są przez trzy gatunki. Podobnie jak sieweczka gniazduje piskliwiec *Actitis hypoleucos*. Znacznie rzadziej w lęgowych zaroślach spotkamy samotnika *Tringa ochropus*, a niekiedy na podmokłych łąkach krwawodzioba *Tringa totanus*. W tym samym biotopie również bardzo nielicznie lęgnie się bekas kszysk *Gallinago gallinago*. Na nadrzecznych lęgach można ujrzyć kolejną osobliwość – kłaskawkę *Saxicola torquata*, niewielkiego wróblaka, będącego przedstawicielem grupy fauny związanej raczej z południowymi, cieplejszymi obszarami Polski. Ciekawym ptakiem związanym z Wartą jest rybożerny przedstawiciel kraskowatych *Coraciiformes* – zimorodek *Alcedo atthis*, drążący norki w urwistych skarpach rzeki. Z doliną Warty związany jest również błotniak stawowy *Circus aeruginosus* – drapieżnik charakterystyczny dla podobnych środowisk. Widywano także jego rzadkiego krewniaka – błotniaka łąkowego *Circus pygargus*. Atrakcyjność lęgowa doliny dotyczy nie tylko gatunków związanych bezpośrednio ze środowiskiem wodnym czy błotnym. Dziuplaste starodrzewy, zadrzewienia i zarośla lęgowe porastające liczne wyspy i brzegi doliny ściągają wiele gatunków ptaków, głównie wróblowców, dzięciołów i innych, których biologia nie wiąże się z wodą. Łącznie odnotowano tu występowanie około 130 gatunków ptaków, co stanowi około 55 % z ogółu gatunków awifauny lęgowej Polski.

SSAKI (bez nietoperzy):

Stan teriofauny na obszarze gminy Wierzchals można określić jako zadowalający. Niemniej jednak zasiedlenie analizowanego rejonu przez ssaki, z wyjątkiem nietoperzy, nie wyróżnia się niczym szczególnym w odniesieniu do obszarów przyległych. Gatunki ciekawsze to: chomik europejski *Cricetus cricetus*, bóbr *Castoridae* i wydra *Lutra lutra*. W obrębie terenów leśnych występuje także gruba zwierzyna reprezentowana przez dziką *Sus scrofa*, jelenia *Cervus elaphus*, sarnę *Capreolus capreolus* i lisa *Vulpes vulpes*. Na biotopach polnych i łąkowych grupa zwierząt kręgowych posiada również swoich przedstawicieli, np.: zające *Lepus europaeus*.

NIETOPERZE:

Występowanie nietoperzy *Chiroptera* uzależnione jest przede wszystkim od dostępności kryjówek (jaskinie, dziuple drzew, strychy i szczeliny budynków, mosty), miejsc zimowania (głównie różnego rodzaju obiekty podziemne zapewniające odpowiednie warunki mikroklimatyczne) oraz bazy pokarmowej. Z tego powodu poznanie i ochrona tych kluczowych miejsc staje się obecnie niezwykle ważna. Ochronę nietoperzy w naszym kraju reguluje szereg przepisów i porozumień. Wszystkie objęte są ochroną. Analizowany rejon nabiera szczególnego znaczenia pod względem nietoperzy, podobnie zresztą jak cała Jura. W przypadku Załęczańskiego Parku Krajobrazowego wiadomości na temat tej ciekawej grupy ssaków ograniczone są głównie do nietoperzy hibernujących w jaskiniach krasowych w okresie zimowym, natomiast o zwierzętach, które żyją na tym terenie w okresie aktywności wiadomo bardzo niewiele. Rozpoczęte kilka lat temu badania oparte głównie na rozmieszczeniu w kilku obszarach sztucznych schronień przynoszą na ten temat coraz więcej wiedzy. Największym skupiskiem zimowania nietoperzy na terenie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego są jaskinie. Nietoperze zamieszkują je nie tylko licznie, ale również w znacznej różnorodności gatunkowej. Do zimujących najliczniej należą (Korbel, 1993): nocek duży *Myotis myotis* i nocek Natterera *Myotis nattereri*. Nieco mniej liczne są: nocki rude *Myotis daubentonii*, gacki brunatne *Plecotus auritus* i mopki *Barbastella barbastellus*. Regularnie spotyka się także: nocka wąsatka *Myotis mystacinus* i nocka Brandta *Myotis brandti*. Do nietoperzy najbardziej obserwowanych w jaskiniach należy mroczek późny *Eptesicus serotinus* oraz 2 gatunki nieliczne w kraju nietoperzy: nocek Bechsteina *Myotis bechsteini* i nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*. W sezonie letnim do najczęściej stwierdzanych gatunków nietoperzy należy zaliczyć: mroczka późnego, gacka brunatnego, nocka rudego oraz borowca wielkiego *Nyctalus noctula*. Stwierdzono również mopki oraz wszystkie polskie karliki. Najciekawszymi miejscami pod względem różnorodności gatunkowej nietoperzy są żyzne kompleksy leśne znajdujące się między innymi w rejonie Mierzyc. Na strychach starych kościołów stwierdzono kolonie rozrodcze nocków dużych. Ważnym żerowiskiem na terenie gminy jest dolina Warty. Gromadzą się tutaj licznie gatunki związane z wodami, np.: nocek rudy oraz z mozaiką środowisk, np.: karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus* i borowiec wielki.

Do największych zagrożeń dla fauny i flory występującej na terenie gminy Wierzchlas należą przede wszystkim:

- regulacja lub zwiększenie zanieczyszczenia cieków wodnych;
- likwidacja starych, dziuplastych i martwych drzew w lasach;
- zmiany stosunków wodnych prowadzące do osuszania terenów podmokłych;
- zalesianie oraz samorzutne zarastanie przez drzewa terenów podmokłych;
- usuwanie pojedynczych i rosnących w grupach starych drzew na terenach otwartych;
- likwidacja zbiorników wodnych (starorzeczy);
- likwidacja śródpolnych alei;
- postępująca chemizacja rolnictwa;
- brak właściwego nadzoru nad lasami pozostającymi w rękach prywatnych.

Bioróżnorodność gminy można ocenić w skali Polski na wyższą od średniej. Dla zachowania bioróżnorodności szczególnie ważne oprócz terenów wodnych i leśnych są łąki i pastwiska. Ich powierzchnia jest jednak mała w stosunku do gruntów ornych. Łąki i pastwiska, szczególnie te podmokłe są miejscem występowania wielu gatunków chronionych roślin i zwierząt. Na terenie gminy istnieją bariery i korytarze ekologiczne. Rzeki i strumienie oraz ich doliny są bardzo dobrymi korytarzami ekologicznymi, zwłaszcza dla roślin i zwierząt związanych z siedliskami wodnymi i podmokłymi. Niestety, poza doliną rzeki Warty, mają tu one ograniczone znaczenie, ponieważ na wielu odcinkach dolin mniejszych cieków wodnych wycięto lasy i zadrzewienia. Fragmentacja czyli brak połączeń między poszczególnymi płacami środowiska naturalnego jest uważana obecnie za jedno z największych zagrożeń dla przyrody.

1. 10. Ochrona przyrody.

Do podstawowych form ochrony przyrody w Polsce należy tworzenie rezerwatów przyrody, parków narodowych, parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Coraz większe znaczenie mają także użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe. Formami ochrony indywidualnej są: gatunkowa ochrona roślin i zwierząt oraz pomniki przyrody w rodzaju: pojedynczych drzew, alei, głazów narzutowych, skałek itp., które są akcentami wydatnie wpływającymi na urozmaicenie krajobrazu.

1.10.1. Położenie gminy na tle systemu ochrony przyrody w regionie.

Spośród form ochrony przyrody wyszczególnionych w art. 6 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2013 roku poz. 627) na terenie gminy Wierzchlas występują: Park Krajobrazowy, obszar NATURA 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody oraz gatunkowa ochrona roślin i zwierząt (podrozdziały nr: 1.10.2. – 1.10.6.). Dodatkowo w bezpośredniej bliskości od granic gminy (w zakresie szeroko pojętych powiązań przyrodniczych) zlokalizowane są istotne dla Nizin Środkowopolskich, Wyżyny Śląsko – Krakowskiej i Wyżyny Małopolskiej wielkopowierzchniowe formy ochrony przyrody. Są to:

Parki Krajobrazowe:

- Park Krajobrazowy „Międzyrzecza Warty i Widawki” – na północ od granic gminy;
- „Sulejowski Park Krajobrazowy” – na północny – wschód od granic gminy;
- „Przedborski Park Krajobrazowy” – na wschód od granic gminy;
- Park Krajobrazowy „Orlich Gniazd” – na południowy – wschód od granic gminy;
- Park Krajobrazowy „Lasy nad Górą Liswartą” – na południe od granic gminy;
- „Stobrowski Park Krajobrazowy” – na południowy – zachód od granic gminy;
- Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy” – na północny – zachód od granic gminy.

Obszary Chronionego Krajobrazu (OChK):

- Nadwarciański OChK – na północ od granic gminy;
- OChK Doliny Widawki – na północny – zachód od granic gminy;
- Piliczański OChK – na południowy – wschód od granic gminy;
- OChK Lasy Stobrowsko – Turawskie – na południowy – zachód od granic gminy;
- OChK Dolina Prośny – na zachód od granic gminy;
- Brąszewicki OChK – na północny – zachód od granic gminy.

Zespoły Przyrodniczo – Krajobrazowe (ZPK):

- Osjałowski ZPK – na północ od granic gminy;
- ZPK Renesansowe założenie Parkowo – Pałacowe w Działoszynie – na południowy – wschód od granic gminy;
- ZPK Wzgórza Ożarowskie – na południowy – zachód od granic gminy.

Obszary NATURA 2000 (najbliższe obszary ptasie):

- Zbiornik Jeziorsko (PLB 100002) – na północ od granic gminy;
- Zbiornik Turawski (PLB 160004) – na południowy – zachód od granic gminy;
- Dolina Baryczy (PLB 02001) – na północny – zachód od granic gminy.

Obszary NATURA 2000 (najbliższe obszary siedliskowe):

- Grabia (PLH 100021) – na północny – wschód od granic gminy;
- Święte Ługi (PLH 100036) – na północny – wschód od granic gminy;
- Lemańskie Jodły (PLH 240045) – na południowy – wschód od granic gminy;
- Torfowisko przy Dolinie Kocinki (PLH 240025) – na południowy – wschód od granic gminy;
- Szachownica (PLH 240004) – na południe od granic gminy;
- Stawiska (PLH 240024) – na południe od granic gminy;
- Łęgi w lasach nad Liswartą (PLH 240027) – na południe od granic gminy;
- Dolina Budkowiczanki (PLH 160020) – na południowy – zachód od granic gminy;
- Łąki w okolicach Kluczborka nad Stobrawą (PLH 160013) – na południowy – zachód od granic gminy;
- Teklusia (PLH 160017) – na południowy – zachód od granic gminy;
- Baranów (PLH 300025) – na północny – zachód od granic gminy;
- Torfowiska nad Prosną (PLH 100037) – na północny – zachód od granic gminy.

1.10.2. Załęczański Park Krajobrazowy¹⁴.

Według art. 16 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**Park Krajobrazowy** obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju”. Grunty rolne, leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach Parku pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu.

Załęczański Park Krajobrazowy utworzony został uchwałą nr XIII/50/78 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu z dnia 5 stycznia 1978 roku. W 1989 roku, na mocy uchwały nr VIII/44/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu, zostały zmienione granice Załęczańskiego Parku Krajobrazowego i jego strefy ochronnej w obrębie województwa sieradzkiego. Obecnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 45/2005 Wojewody Łódzkiego z dnia 24 listopada 2005 roku w sprawie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego w granicach województwa łódzkiego, które zostało zmienione Rozporządzeniem Nr 14/2008 Wojewody Łódzkiego z dnia 4 czerwca 2008 roku w sprawie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego w granicach województwa łódzkiego. Na terenie województwa łódzkiego Park obejmuje obszar o powierzchni 13 520 ha, a otulina 8153 ha. Łącznie Park i otulina zajmują powierzchnię 21 673 ha. Niewielka część Załęczańskiego Parku Krajobrazowego obejmuje północno – wschodnie krańce województwa opolskiego oraz północno – zachodnie krańce województwa śląskiego. Na terenie gminy Wierzchlas Park obejmuje całą wschodnią część gminy, z wyłączeniem rejonu Bronikowa, zaś poza granicą otuliny znajduje się tylko północno – zachodnia część gminy z miejscowościami Wierzchlas i Kraszkowice.

Zadaniem Załęczańskiego Parku Krajobrazowego jest ochrona niepowtarzalnego krajobrazu jurajskich wapiennych ostańców kryjących w sobie wiele form krasu, żywiących osobliwą faunę i florę oraz urokliwego odcinka rzeki Warty określonego jako najpiękniejszy i najwartościowszy przyrodniczo w stosunku do całego jej biegu. Obszar Załęczańskiego Parku Krajobrazowego obejmuje północno – wschodnią część Wyżyny Wieluńskiej będącej częścią Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej zwanej Jurą Polską, zamykając od północy system jurajskich parków krajobrazowych. Warta, przepływając przez park około 40 kilometrowym łukiem, rzeźbi w skalistym podłożu głębokie przełomy, urozmaicając krajobraz wapiennych wzgórz oraz pasm morenowych wzniesień zlodowacenia środkowopolskiego. Dolina jedynie w niewielkim stopniu nosi ślady ludzkiej gospodarki, natomiast koryto rzeki jest całkowicie naturalne, dzikie i tętniące różnorodnym życiem. Park, ze względu na piękno krajobrazu, przyrodnicze bogactwo, ciekawą kulturę i wspaniały klimat posiada bardzo wysokie walory krajoznawcze, dydaktyczne i rekreacyjne. Terenowi Załęczańskiego Parku Krajobrazowego osobliwy charakter

¹⁴ Na podstawie: <http://www.dspk.pl/zpk/zpk.htm>

nadaje zespół przyrodniczych zjawisk związanych z wapiennym podłożem Jury Polskiej. Jurajskie skały ukazują się na powierzchni gruntu na szczytach ostańców wapiennych, na krawędzi doliny Warty oraz w licznych kamieniołomach. Najwartościowszymi przyrodniczo elementami związanymi z jurajskim podłożem Załęczańskiego Parku Krajobrazowego są ostańce wapienne. Ich odsłonięte szczyty porasta wielobarwna murawa kserotermiczna, a wśród skałek rozwinęły się osobliwe zespoły wapieniolubnej roślinności oraz stanowiska drobnej wapieniolubnej fauny występującej tu daleko poza zasięgiem zwartego występowania. Znaczną część powierzchni Parku (około 49 %) zajmują lasy. Tylko niewielkie fragmenty stanowią wartościowe, wielogatunkowe drzewostany. Dominują siedliska borowe. W większości są to monokultury sosnowe o słabej kondycji, na bardzo ubogim piaszczystym podłożu. Flora Załęczańskiego Parku Krajobrazowego liczy około 1200 gatunków roślin naczyniowych, mchów i porostów. Tak liczny skład gatunkowy związany jest ze znacznym zróżnicowaniem siedlisk, które Park zawdzięcza położeniu pomiędzy wyżynami i nizinami, wapiennemu jurajskiemu podłożu, ubogim przestrzeniom pokrytym kwaśnymi plejstoceńskimi piaskami oraz naturalnej dolinie Warty. Spotykamy tu gatunki należące do wielu grup siedliskowych, jednak najliczniej reprezentowane są rośliny związane z siedliskami zmienionymi wskutek działalności człowieka, takie jak: pola, przydroża, osiedla, itp. Duży udział we florze Parku zajmują gatunki charakterystyczne dla lasów liściastych oraz roślin siedlisk łąkowych i mokradeł związanych z doliną Warty. Najbardziej charakterystyczne dla Parku, wyróżniające ten obszar w krajobrazie Polski Środkowej, są rośliny muraw napiaskowych, kserotermicznych i naskalnych. Znaczne powierzchnie Parku zajmują bezleśne, nieurodzajne, piaszczyste przestrzenie, na których rozwinęły się murawy napiaskowe. Na terenie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego występuje 39 gatunków roślin podlegających ochronie, w tym 25 objętych ochroną ścisłą.

1.10.3. NATURA 2000.

Według art. 25 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**sieć obszarów Natura 2000** obejmuje: 1) obszary specjalnej ochrony ptaków; 2) specjalne obszary ochrony siedlisk; 3) obszary mające znaczenie dla Wspólnoty. Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust 1 pkt 1 – 4 i 6 – 9”. Formy te to: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe.

Sieć Natura 2000 to sposób na wypełnienie zobowiązań Unii Europejskiej, nałożonych przez Konwencję z Rio. Podstawę prawną sieci Natura 2000 stanowią dwa akty prawne: tak zwana Dyrektywa Ptasia (Dyrektywa Rady 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 roku o ochronie dzikich ptaków) i Dyrektywa Siedliskowa (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 roku o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory). Przewidują one stworzenie systemu obszarów, połączonych korytarzami ekologicznymi, tworzących razem spójną funkcjonalnie sieć ekologiczną. Jej zadaniem będzie utrzymanie różnorodności biologicznej przez ochronę najcenniejszych, najrzadszych elementów przyrody, ale też najbardziej typowych, wciąż jeszcze powszechnych układów przyrodniczych, charakterystycznych dla regionów biogeograficznych. Tworzenie takiej sieci jest obowiązkiem każdego kraju członkowskiego UE, gdyż dyrektywy unijne mają charakter tzw. „twardego prawa”, a więc muszą być przestrzegane pod groźbą sankcji finansowych.

Przed 1 maja 2004 roku Polska (strona rządowa) przekazała do Komisji Europejskiej listę obszarów NATURA 2000, które jeśli zostaną zaakceptowane przez Komisję, zostaną objęte ochroną. Dodatkowo tereny spełniające kryteria jako obszar NATURA 2000 zostały zgłoszone do Komisji Europejskiej przez organizacje pozarządowe na tak zwanej „Shadow List”. Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej dla wszystkich tych obszarów należy stosować postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia lub planu na obszar

NATURA zgodnie z art. 33 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2013 roku poz. 627). Do dnia 12 grudnia 2008 roku Komisja Europejska zatwierdziła 364 obszary specjalnej ochrony siedlisk NATURA 2000 położone w Polsce, mające znaczenie dla Wspólnoty, wobec których można stosować pełną procedurę z art. 5 Dyrektywy Siedliskowej, a dodatkowo do końca 2008 roku rząd Polski wyznaczył w drodze rozporządzenia 141 obszarów specjalnej ochrony ptaków. W dniu 29 października 2009 roku Minister Środowiska przesłał do Komisji Europejskiej listę 454 nowych obszarów i 77 powiększeń obszarów już istniejących. W rezultacie siedliskowa część sieci wzrosła do 823 obszarów, pokrywając około 11% powierzchni lądowej Polski. W wyniku realizacji działań zmierzających do uzupełnienia sieci Natura 2000 wycofana została w 2009 roku skarga z Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich dotycząca niekompletności sieci Natura 2000 w Polsce. W dniach 24–25 marca 2010 roku w Warszawie odbyło się Bilateralne Seminarium Biogeograficzne weryfikujące kompletność sieci specjalnych obszarów ochrony siedlisk w Polsce, podczas którego okazało się, że nadal nie wszystkie gatunki i siedliska są wystarczająco chronione i wskazano konieczność uzupełnień, których skala jest już jednak niewielka w porównaniu do początkowych braków. Obecnie w Polsce sieć Natura 2000 zajmuje prawie 1/5 powierzchni lądowej kraju. W jej skład wchodzi: 845 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (obszary "siedliskowe" – przyszłe specjalne obszary ochrony siedlisk) oraz 145 obszarów specjalnej ochrony ptaków. Wśród nich jest 1 obszar położony na terenie gminy Wierzchlas – „Załęczański Łuk Warty” (kod PLH 100007 – SOO Specjalny Obszar Ochrony) zlokalizowany w południowo – wschodniej części gminy.

ZALECZAŃSKI ŁUK WARTY (PLH 100007):

Obszar, o łącznej powierzchni 9317,2 ha, obejmuje dolinę rzeki Warty od Lisowic do Kochlewa i duży teren w zakolu rzeki, na 40 kilometrach jej biegu. W krajobrazie dominują formacje plejstoceny: wzniesienia morenowe, równiny piaszczyste i sandry). Występują tu także liczne utwory krasowe takie jak: jaskinie, źródła, skałki, studnie i leje. Charakterystyczną cechą krajobrazu jest głęboko wcięta w wapienne podłoże (30 – 60 m) i tworząca trzy przełomy dolina rzeki Warty. Zmienione w wyniku ekstensywnej gospodarki lasy, aktualnie są zdominowane przez sosnę. Ostoja ważna dla ochrony bioróżnorodności. Stwierdzono tu ponad 100 zbiorowisk roślinnych, w tym z ciekawymi wapieniolubnymi gatunkami. Dobrze zachowane są płaty naturalnych drzewostanów dębowych i typowo wykształcone murawy napiaskowe. Łącznie stwierdzono tu 13 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obszar wyróżnia się obecnością formacji krasowych z 24 jaskiniami, będącymi miejscami zimowania bogatych populacji nietoperzy. Łącznie występuje tu 8 gatunków kręgowców z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. We florze liczne są wapieniolubne gatunki roślin naczyniowych o charakterze górskim, gatunki roślin naczyniowych chronione prawnie oraz rzadkie lub zagrożone lokalnie. Do największych zagrożeń dla obszaru należą: zanieczyszczenia wody, eksploatacja wapieni i chaotyczna zabudowa rekreacyjna.

Typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nymphaeion*, *Potamion*;
- 6120 Ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe *Koelerion glaucae*;
- 6210 Murawy kserotermiczne *Festuco–Brometea* – priorytetowe są tylko murawy z istotnymi stanowiskami storczyków;
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*;
- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk;
- 8310 Jaskinie nieudostępnione do zwiedzania;
- 9150 Ciepłolubne buczyny storczykowe *Cephalanthero–Fagenion*;
- 9190 Pomorski kwaśny las brzoźowo – dębowy *Betulo–Quercetum*;
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo–fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*;

- 91I0 Ciepłolubne dąbrowy *Quercetalia pubescenti – petraeae*;
- 91T0 Sosnowy bór chrobotkowy *Cladonio–Pinetum* i chrobotkowa postać *Peucedano–Pinetum*.

Rośliny wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 4068 *Adenophora lilifolia*.

Ryby wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 1096 *Lampetra planeri*;
- 1130 *Aspius aspius*;
- 1145 *Misgurnus fossilis*.

Płazy i Gady wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 1166 *Triturus cristatus*.

Ptaki wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 79/409/EWG:

➤ A030 <i>Ciconia nigra</i> ;	➤ A229 <i>Alcedo atthis</i> ;
➤ A031 <i>Ciconia ciconia</i> ;	➤ A234 <i>Picus canus</i> ;
➤ A034 <i>Platalea leucorodia</i> ;	➤ A236 <i>Dryocopus martius</i> ;
➤ A104 <i>Bonasa bonasia</i> ;	➤ A246 <i>Lullula arborea</i> ;
➤ A119 <i>Porzana porzana</i> ;	➤ A338 <i>Lanius collurio</i> ;
➤ A193 <i>Sterna hirundo</i> ;	➤ A379 <i>Emberiza hortulana</i> ;
➤ A195 <i>Sterna albifrons</i> ;	➤ A409 <i>Tetrao tetrix tetrix</i> .
➤ A224 <i>Caprimulgus europaeus</i> ;	

Ssaki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 1323 *Myotis bechsteinii*;
- 1324 *Myotis myotis*;
- 1337 *Castor fiber*;
- 1355 *Lutra lutra*.

Inne ważne gatunki roślin:

➤ <i>Aquilegia vulgaris</i> ;	➤ <i>Lilium martagon</i> ;
➤ <i>Arctostaphylos uva-ursi</i> ;	➤ <i>Linnaea borealis</i> ;
➤ <i>Asarum europaeum</i> ;	➤ <i>Listera ovata</i> ;
➤ <i>Chimaphila umbellata</i> ;	➤ <i>Lycopodiella innundata</i> ;
➤ <i>Convallaria majalis</i> ;	➤ <i>Lycopodium annotinum</i> ;
➤ <i>Daphne mezereum</i> ;	➤ <i>Lycopodium clavatum</i> ;
➤ <i>Dianthus carthusianorum</i> ;	➤ <i>Nuphar lutea</i> ;
➤ <i>Drosera rotundifolia</i> ;	➤ <i>Nymphaea alba</i> ;
➤ <i>Epipactis helleborine</i> ;	➤ <i>Nymphaea candida</i> ;
➤ <i>Frangula alnus</i> ;	➤ <i>Ornithogalum umbellatum</i> ;
➤ <i>Hedera helix</i> ;	➤ <i>Polypodium vulgare</i> ;
➤ <i>Helichrysum arenarium</i> ;	➤ <i>Primula elatior</i> ;
➤ <i>Huperzia selago</i> ;	➤ <i>Ribes nigrum</i> ;
➤ <i>Jovibarba sobolifera</i> ;	➤ <i>Taxus baccata</i> ;
➤ <i>Ledum palustre</i> ;	➤ <i>Viburnum opulus</i> ;

- *Vinca minor*.

Inne ważne gatunki bezkręgowców:

- *Maculinea arion*.

Inne ważne gatunki ryb:

- *Alburnoides bipunctatus*;
- *Chondrostoma nasus*.

Inne ważne gatunki płazów:

- *Bufo viridis*;
- *Hyla arborea*;
- *Pelobates fuscus*.

Inne ważne gatunki gadów:

- *Lacerta agilis*;
- *Vipera berus*.

Inne ważne gatunki ssaków:

- *Eptesicus serotinus*;
- *Myotis brandtii*;
- *Myotis daubentonii*;

- *Myotis nattereri*;
- *Nyctalus noctula*;
- *Plecotus auritus*;
- *Plecotus austriacus*.

Klasy siedlisk (% ogólnej powierzchni):

- Lasy iglaste – 54 %;
- Siedliska rolnicze (ogólnie) – 37 %;
- Siedliska leśne (ogólnie) – 4 %;
- Lasy liściaste – 3 %;
- Siedliska łąkowe i zaroślowe (ogólnie) – 2 %;
- Pozostałe – 6 %.

1.10.4. Użytki ekologiczne.

Na podstawie art. 42 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**użytkami ekologicznymi** są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania”. Na terenie gminy Wierzchlas zlokalizowane są 2 użytki ekologiczne.

„Wronia Woda”:

Użytek ekologiczny „Wronia Woda” zlokalizowany jest w południowej części gminy. Utworzony został na mocy Rozporządzenia Wojewody Sieradzkiego z dnia 19 marca 1996 roku w sprawie uznania za użytki ekologiczne oraz uznany Rozporządzeniem nr 9/99 Wojewody Łódzkiego z dnia 29 marca 1999 roku w sprawie wykazu aktów prawa miejscowego wydanych przez dotychczasowych wojewodów i nadal obowiązujących na obszarze województwa łódzkiego lub jego części. Powierzchnia użytku wynosi 21,42 ha.

Użytek ekologiczny „Wronia Woda” jest obszarem chroniącym fragment starego koryta rzeki Warty. Starorzecze łączy się jednym końcem z głównym korytem rzeki, które ma tu postać bardzo wyraźnego meandra zwanego Jarzębieskim. Zarówno meander jak i starorzecze są przejawem wciąż czynnej działalności erozyjnej rzeki. Jeszcze kilkadziesiąt lat temu były tu dwa głębokie meandry, z których jeden został przez rzekę przecięty i dał

początek starorzeczu o charakterystycznym podkowiastym kształcie. Szerokość przesmyku między starorzeczem a rzeką w największym miejscu wynosi około 100 m. Naturalny krajobraz, interesująca flora i fauna sprawiają, że jest to niezwykle ciekawy i cenny przyrodniczo zakątek Załęczańskiego Parku Krajobrazowego. Wysoki i stromy stok doliny Warty porośnięty jest tu jałowcami i sosnami. Z górnej krawędzi doliny rozciąga się interesujący widok na półkole wcięte starorzecze z dużym lustrem otwartej wody i szuwarami na obrzeżu oraz z fragmentami lasu łęgowego. We florze tego miejsca na uwagę zasługuje bobrek trójlistkowy, pałka szerokolistna, tatarak zwyczajny i łączeń baldaszkowy. Wśród ciekawszych ptaków występują tu między innymi: łabędź niemy, łabędź krzykliwy, zimorodek i tracz nurogęś. Ssaki reprezentują między innymi bóbr i wydra.

Bagno w rejonie Krzeczowa:

Przedmiotem ochrony jest tu śródlądne bagno zlokalizowane około 1,1 km na południe od Krzeczowa (licząc od drogi wojewódzkiej nr 486), na zachodnim brzegu rzeki Warty, od którego położone jest w odległości około 250 m. Utworzony został na mocy Rozporządzenia nr 18/2000 Wojewody Łódzkiego z dnia 22 maja 2000 roku w sprawie uznania za użytki ekologiczne. Powierzchnia użytku wynosi 1,32 ha.

1.10.5. Pomniki przyrody.

Według art. 40 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**pomnikami przyrody** są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie”. Pomniki przyrody są ważnym elementem składowym krajobrazu, podnoszą jego piękno, posiadają wysokie walory dydaktyczne i edukacyjne. Na terenie gminy Wierzchlas zlokalizowanych jest 10 pomników przyrody.

TABELA 35: Gmina Wierzchlas – wykaz pomników przyrody.

Przedmiot ochrony	Obwód w cm	Lokalizacja (nr działki)	Data utworzenia	Podstawa prawna
1	2	3	4	5
Skałki (ostaniec jurajski, pagór meandrowy)	–	Góra Świętej Genowefy (oddział 140d)	03.02.1998	Rozporządzenie Wojewody Sieradzkiego z dnia 03.02.1998 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 3, poz. 9)
Źródło krasowe „Źródło Świętego Floriana”	–	Kochlew (52/4)	08.07.2008	Uchwała Nr XVII/107/2008 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 07.08.2008 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody
Klon zwyczajny	380	Kraszkowice (1355/10)	03.02.1998	Rozporządzenie Wojewody Sieradzkiego z dnia 03.02.1998 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 3, poz. 9)
32 Lipy drobnolistne 18 Lip szerokolistnych	85 – 310 70 – 190	Kraszkowice (1353/3)	03.02.1998	Rozporządzenie Wojewody Sieradzkiego z dnia 03.02.1998 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 3, poz. 9)

1	2	3	4	5
44 Lipy drobnolistne 5 Klonów zwyczajnych 2 Kasztanowce zwyczajne Robinia akacyjowa	150 – 440 220 – 300 120 – 190 110	Kraszkowice (386)	03.02.1998	Rozporządzenie Wojewody Sieradzkiego z dnia 03.02.1998 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dz. Urz. Woj. Sieradzkiego nr 3, poz. 9)
20 Dębów szypułkowych	250 – 400	Kraszkowice (1578/10)	26.11.2004	Uchwała Nr XVIII/134/2004 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 26.11.2004 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody
Dąb szypułkowy	375	Krzeczów (1578/3)	27.04.1993	Uchwała Nr XXI/136/93 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27.04.1993 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody
Dąb szypułkowy	315	Krzeczów (1578/3)	27.04.1993	Uchwała Nr XXI/136/93 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27.04.1993 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody
Dąb szypułkowy	265	Krzeczów (1578/3)	27.04.1993	Uchwała Nr XXI/136/93 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27.04.1993 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody
Dąb szypułkowy	256	Krzeczów (1578/4)	27.04.1993	Uchwała Nr XXI/136/93 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27.04.1993 roku w sprawie uznania za pomnik przyrody

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

1.10.6. Ochrona gatunkowa fauny i flory.

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**ochrona gatunkowa** ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk, gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej”.

Gmina Wierzchlas nie posiada opracowanej inwentaryzacji przyrodniczej, która formalnie udokumentowałaby występowanie roślin i zwierząt chronionych na obszarze całej gminy. Dokładnie zbadany został jedynie obszar Załęczańskiego Parku Krajobrazowego, NATURA 2000 „Załęczański Łuk Warty” oraz użytki ekologiczne przy opisie, których podano wykaz roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową (*podrozdziały nr: 1.8., 1.9. oraz 1.10.2 – 1.10.4*).

1.10.7. Powiązania przyrodnicze – elementy systemu ECINET-PL i CORINE/NATURA 2000.

Rozwój gospodarczy w XX wieku przyczynił się do gwałtownego wzrostu ilości zanieczyszczeń emitowanych do środowiska i jego całkowitej lub częściowej degradacji. Presja człowieka na przyrodę doprowadziła do zaniku wielu gatunków flory i fauny, postępującej synantropizacji oraz fragmentacji naturalnych ekosystemów. W celu zjednoczenia wysiłków na rzecz zachowania i ochrony środowiska przyrodniczego ustanowiono szereg porozumień i konwencji międzynarodowych, których sygnatariuszem jest również Polska. Jedną z ważniejszych inicjatyw krajów Wspólnoty Europejskiej, przyczyniającą się do integracji współpracy w dziedzinie ochrony przyrody jest koncepcja utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej (**EECONET**).

Sieć EECONET mają stanowić obszary powiązane przestrzennie i funkcjonalnie oraz objęte różnymi, wzajemnie się uzupełniającymi formami ochrony przyrody. Dla ochrony środowiska oraz poprawy jego funkcjonowania biologicznego i zwiększenia bioróżnorodności powstała krajowa sieć ekologiczna **ECINET – PL**, która jest częścią Europejskiej Sieci Ekologicznej **EECONET**, utworzonej w celu zintegrowania istniejących obszarów chronionych w poszczególnych krajach europejskich oraz potencjalnych obszarów przewidzianych do ochrony w jeden spójny system, zgodnie z przyjętymi międzynarodowymi kryteriami i standardami (koncepcja Europejskiej Sieci Ekologicznej została przyjęta przez Radę Europy w 1992 roku). Zasadniczymi elementami sieci są:

- obszary węzłowe, w których wyróżniono biocentra i strefy buforowe;
- korytarze ekologiczne.

Obszary węzłowe odznaczają się dużą różnorodnością gatunkową oraz różnorodnością form krajobrazowych i siedliskowych. Stanowią ostoję gatunków rodzimych i wędrownych, zwłaszcza rzadkich i zagrożonych wyginięciem. Wyróżnione w obszarach węzłowych biocentra obejmują obszary nagromadzenia największych walorów przyrodniczych. Otoczone są strefami buforowymi, które mają wyróżniające się walory, ale nie tak wysokie jak walory biocentrow. Natomiast korytarze ekologiczne to struktury przestrzenne, które umożliwiają rozprzestrzenianie się gatunków pomiędzy obszarami węzłowymi oraz terenami przylegającymi do nich.

Według koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECINET – Polska (Liro, 1998) południowa część gminy Wierzchlas znajduje się w rejonie krajowego obszaru węzłowego 15K – Wyżyny Wieluńskiej. Ponadto przez centralną i wschodnią część gminy przebiega krajowy korytarz ekologiczny 38k – Sieradzki Warty. Obszary te są bezpośrednio i pośrednio powiązane z następującymi obszarami węzłowymi i korytarzami ekologicznymi zlokalizowanymi w rejonie Nizin Środkowopolskich i Wyżyny Śląsko – Krakowskiej:

Krajowe obszary węzłowe:

- 10K – Obszar Borów Stobrawskich.

Krajowe korytarze ekologiczne:

- 37k – Prośny;
- 52k – Częstochowski Warty.

W związku z powyższym należy unikać przerywania bądź przegradzania korytarzy przez lokalizację zabudowy inwestycji liniowych i innych obiektów inżynierskich. Na terenach, gdzie korytarze ekologiczne uległy przerwaniam, należy dążyć do poprawy tej sytuacji przez lokalizację zieleni towarzyszącej i uzupełniającej.

Według systemu CORINE/NATURA 2000 (Dyduch – Falniowska i inni, 1999) na terenie gminy Wierzchlas znajduje się fragment ostoi przyrody o znaczeniu europejskim „Załęczański Łuk Warty”.

TABELA 36: Gmina Wierzchlas – wykaz ostoj przyrody o znaczeniu europejskim według systemu CORINE/NATURA 2000.

Nazwa ostoj	Powierzchnia (ha)	Typ	Motyw wyboru
Załęczański Łuk Warty	9098	R , L , M , W	Zb , Fn , G
<u>Typ:</u> R – tereny rolnicze, L – lasy, M – murawy, W – wody śródlądowe. <u>Motyw wyboru:</u> Zb – zbiorowiska, Fn – fauna, G – unikatowe formy geomorfologiczne.			

Źródło: *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000*, arkusze: Wieluń nr 733 (Dziedzic, 2004), Osjaków nr 734 (Dziedzic, 2004), Rudniki nr 770 (Kochanowska, 2004), Działoszyn nr 771 (Kapera, Kawalec, Pinkosz, 2004).

1.10.8. Założenie parkowe.

Założenia parkowe nie są szczególną formą ochrony przyrody w myśl ustawy o ochronie przyrody. Część z nich podlega ochronie konserwatorskiej jako zabytki kultury. Jednak duże walory przyrodnicze ich terenów, a także bezpośrednie sąsiedztwo terenów zurbanizowanych, dla których pełnią ogromną rolę środowiskotwórczą i biocenotyczną, predysponują do przedstawienia tych obszarów w rozdziale dotyczącym ochrony przyrody. Na terenie gminy Wierzchlas, w miejscowości Kraszkowice, zlokalizowane jest bardzo cenne założenie parkowe (dworskie) z wyróżniającym się drzewostanem. Park figuruje w gminnej ewidencji zabytków. W 1930 roku w Kraszkowicach powstał drewniany pałacyk myśliwski otoczony parkiem o powierzchni około 2 ha. W parku znajduje się aleja z 70 sztukami ponad 100-letnich lip o obwodzie od 2 do 3 metrów i druga aleja licząca około 120 brzoź. Ponadto w parku występują okazałe świerki, żywotniki, modrzewie, sosny, dęby, klony, kasztanowce, robinie akacjowe i orzechy włoskie.

1.10.9. Pozostałe elementy środowiska przyrodniczego podlegające ochronie.

Na podstawie przepisów odrębnych ochronie na omawianym terenie podlegają:

- lasy i grunty leśne;
- zieleń urządzone i zadrzewienia;
- gleby klasy III;
- udokumentowane złoża kopalin;
- wody powierzchniowe i podziemne;
- powierzchnia ziemi, krajobraz i powietrze.

Lasy i grunty leśne:

Na terenie gminy Wierzchlas lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię 4571,5 ha¹⁵ i stanowią 38,43 % powierzchni gminy. Zbiorowiska leśne w postaci większych, zwartych powierzchniowo kompleksów występują w całej wschodniej części gminy. Mniejszy, wyizolowany, aczkolwiek zwarty kompleks leśny zlokalizowany jest w zachodniej części gminy pomiędzy miejscowościami: Przyląpy, Kraszkowice, Mierzyce i Jajczaki. Przeważają siedliska borowe, stanowiące około 90 % ogólnej powierzchni lasów. W strukturze gatunkowej drzewostanów zdecydowanie dominuje sosna, stanowiąca około 90 % ogólnej powierzchni lasów.

¹⁵ Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2012.

Zieleń urządzona:

Zieleń urządzona na terenie gminy reprezentowana jest przede wszystkim w formie zieleni parkowej, alei i szpalerów przydrożnych oraz śródpolnych, zieleni cmentarnej i przykościelnej – chronionych zapisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i muzeach oraz dodatkowo w formie zieleni przyzagrodowej. Ważnym dziedzictwem kulturowym są cmentarze, zarówno istniejące jak i zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej i przykościelnej, usytuowane przeważnie w otoczeniu zabytkowych zespołów kościelnych we wszystkich większych miejscowościach gminy. Ochronie podlega także pozostała zieleń i zadrzewienia w myśl ustawy o ochronie przyrody (rozdział 4) z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2013 roku poz. 627). Zadrzewienia i zakrzewienia obejmują łącznie 30,0135 ha co stanowi 0,25 % ogólnej powierzchni gminy.

Ochrona gleb:

Stosownie do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z dnia 31 grudnia 2008 roku) ochronie podlegają kompleksy użytków rolnych z glebami zaliczonymi do wysokich klas bonitacyjnych (klasy I – III) oraz kompleksy użytków rolnych klas IV – VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego na terenach wiejskich. Na terenie gminy dominują gleby o bardzo przeciętnych walorach dla rolnictwa. Gleby o wysokiej wartości bonitacyjnej (klasa III) stanowią 5,81 % ogólnej powierzchni gruntów ornych (2,59 % ogólnej powierzchni gminy) oraz 2,66 % ogólnej powierzchni użytków zielonych (0,25 % ogólnej powierzchni gminy). W związku z powyższym tylko nieznaczna część powierzchni gruntów ornych oraz użytków zielonych podlega ochronie, a rozwój przestrzenny poszczególnych miejscowości wiejskich nie wymaga głębokiej ingerencji w ochronę gleb.

Ochrona złóż:

Złożem kopaliny jest nagromadzenie minerałów i skał, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą. Zgodnie z ustawą Prawo geologiczne i górnicze z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 163, poz. 981), w celu określenia granic złoża, jego zasobów oraz geologicznych warunków występowania sporządza się dokumentację geologiczną. Udokumentowane złoża kopalin uwzględnia się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Na obszarze gminy aktualnie wyznaczono następujące obszary i tereny górnicze dla eksploatacji złóż kruszywa naturalnego: „Kraszkowice II A”, „Kraszkowice III B”, „Kraszkowice V” – pole A, „Kraszkowice V” – pole B, „Kraszkowice VI”, „Kraszkowice VII/1”, „Kraszkowice VIII”, „Krzeczów III A”, „Wierzchlas II”, „Wierzchlas III”, „Wierzchlas IV” i „Wierzchlas V”.

Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych:

Ochrona wód polega na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami przez zapobieganie naruszaniu równowagi przyrodniczej i przeciwdziałanie wywoływaniu w wodach zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, świata roślinnego i zwierzęcego oraz gospodarki narodowej. Zgodnie z ustawą Prawo wodne (Dz. U. z 2012 roku, poz. 145, z późn. zm.) ochronie podlegają wody śródlądowe powierzchniowe i podziemne oraz obszary ich zasilania. Na obszarze gminy wody powierzchniowe (wody płynące, stojące i rowy) zajmują łącznie powierzchnię 158,8204 ha, co stanowi 1,33 % ogólnej powierzchni gminy. Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) cały obszar gminy Wierzchlas znajduje się w granicach górnopodziemnego GZWP nr 326 „Zbiornik Częstochowa Wschód” z wydzielonym tu obszarem wysokiej ochrony (OWO). Zbiornik posiada dokumentację hydrogeologiczną. Największe udokumentowane i eksploatowane ujęcia wód podziemnych występują w miejscowościach: Broników, Jajczaki, Kamion, Kraszkowice, Łaszew Rządowy,

Mierzyce, Przywóz i Wierzchlas. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. nr 106, poz. 882) w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy, sporządzono stosowny dokument (*Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry* przyjęty Uchwałą Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 roku), określający zasady gospodarowania wodami podziemnymi i powierzchniowymi, w tym dla rejonu JCWPd nr 82 oraz JCWP nr: PLRW 600019181759, PLRW 60001718176, PLRW 600017181789, PLRW 600016181752, PLRW 600016181749 i PLRW 6000171818893, obejmujących swym zasięgiem rejon gminy Wierzchlas.

Ochrona krajobrazu:

Struktura przestrzenna krajobrazu jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na wartość przyrodniczą obszaru. Najważniejszymi elementami krajobrazu, które powinny podlegać ochronie są: lasy, większe zadrzewienia nieleśne, zadrzewienia śródpolne, pasy zieleni wzdłuż dróg i cieków wodnych, naturalne łąki w dolinach rzecznych, a także koryta rzek. Lasy, większe zadrzewienia lub zwarte, ekstensywnie użytkowane łąki spowalniają szybkość odpływu składników mineralnych oraz warunkują prawidłowe krążenie wody, pierwiastków i energii w środowisku. Zadrzewienia śródpolne ograniczają erozję wietrzną gleb, parowanie wody z gleb, szczególnie w okresie letnim oraz są miejscem bytowania gatunków zwierząt żywiących się wieloma szkodnikami upraw. Pasy zieleni przydrożnej zapobiegają tworzeniu się zasp śnieżnych na drogach. Szczególnie liczne dodatkowe korzyści występują w przypadku zachowania mało przekształconych rzek i ich dolin. Ochrona niezajętych przez przemysł, budownictwo, infrastrukturę techniczną i użytkowanie rolnicze dolin rzecznych bez obwałowań lub z wałami odsuniętymi daleko od rzeki, zapewnia nie tylko prawidłowe funkcjonowanie środowiska, ale także sprzyja lepszemu zabezpieczeniu przeciwpowodziowemu miejscowości położonych w dolinach rzecznych, ochronie wód rzek przed zanieczyszczeniami obszarowymi pochodzenia rolniczego i samooczyszczaniu się tych wód. Takie doliny rzeczne pełnią rolę korytarzy ekologicznych zapewniających prawidłowe funkcjonowanie zespołów roślinnych i zwierzęcych. Struktura przestrzenna krajobrazu musi być odpowiednio uwzględniana w procesie planowania przestrzennego. Zachowaniu najistotniejszych obszarów o cennych walorach krajobrazowych służy tworzenie form ochrony przyrody wymienionych w art. 6 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2013 roku poz. 627).

1.10.10. Obszary proponowane do objęcia ochroną.

Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas, przyjęty uchwałą nr XVII/118/2004 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 29 października 2004 roku, proponuje rozszerzenie lokalnego systemu obszarów objętych ochroną poprzez ustanowienie dodatkowych form ochrony przyrody w postaci 7 użytków ekologicznych oraz 2 zespołów przyrodniczo – krajobrazowych. Są to jedne z najwartościowszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów gminy, które wyróżniają się walorami w skali lokalnej i zasługują na ochronę.

Użytki ekologiczne:

- „Starorzecze koło Łykowa” – obszar o powierzchni 3,86 ha, obejmujący starorzecze z kompleksem stawów i mokradeł, zlokalizowany na zachodnim brzegu rzeki Warty (w odległości od 100 do 300 m od koryta rzeki) na wysokości wsi Kochlew;
- 5 bagien śródleśnych o powierzchni: 0,55 ha, 0,08 ha, 0,05 ha, 0,04 ha i 0,01 ha, zlokalizowanych na wschodnim brzegu rzeki Warty (w odległości od 100 do 200 m od koryta rzeki) na wysokości wsi Łaszew Rządowy;

- 1 bagno śródleśne o powierzchni 1,37 ha, zlokalizowane w południowej części gminy, pomiędzy użytkowaniem ekologicznym „Wronia Woda” a Górą Świętej Genowefy.

Zespoły przyrodniczo – krajobrazowe:

Według art. 43 ustawy o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 roku „**zespołami przyrodniczo – krajobrazowymi** są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne”.

- „Smugi koło Krzeczowa” – obszar o powierzchni 110,4 ha, obejmujący starorzeczka i łąki z bogatym składem florystycznym, zlokalizowany pomiędzy Kraszkowicami a Krzeczowem, na południe od drogi wojewódzkiej nr 486;
- „Dolina Warty pod Kamionem” – obszar o powierzchni 61,5 ha. Dolina rzeki Warty na południe od wsi Kamion tworzy zespół form rzeźby, obejmujący wąski odcinek terasy zalewowej oraz stok terasy wysokiej z wcięciami, głębokimi, V – kształtnymi parowami, krasowymi źródłami przykorytowymi i głazami narzutowymi na brzegu rzeki oraz niezwykle interesujący Meander Toporowski, tworzący prawie zamkniętą pętlę.

*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*¹⁶, w celu rozszerzenia systemu obszarów objętych ochroną przyrodniczą, postuluje utworzenie Załącząńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Granice planowanego OChK na terenie gminy Wierzchlas pokrywałyby się mniej więcej z obecną granicą otuliny Załącząńskiego Parku Krajobrazowego.

1. 11. Warunki podłoża budowlanego.

Ocenę warunków podłoża budowlanego na terenie gminy Wierzchlas opracowano na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Wieluń nr 733 (Dziedzic, 2004), Osjaków nr 734 (Dziedzic, 2004), Rudniki nr 770 (Kochanowska, 2004), Działoszyn nr 771 (Kopera, Kawalec, Pinkosz, 2004). Warunki te określono z pominięciem: obszarów objętych ochroną prawną ze względu na walory przyrodnicze, występowania złóż kopalin i wyrobisk górniczych, terenów leśnych, gleb chronionych I – III klasy bonitacyjnej, łąk na glebach pochodzenia organicznego, terenów zieleni urządzonej oraz rejonów zwartej zabudowy. W tak określonych granicach wyróżniono dwie podstawowe kategorie obszarów:

- warunki korzystne dla budownictwa;
- warunki niekorzystne, utrudniające budownictwo.

Na obszarze gminy Wierzchlas, zwłaszcza w jej zachodniej części, znaczna część terenu posiada korzystne warunki dla budownictwa. Za obszary o warunkach korzystnych dla budownictwa uznano rejon występowania następujących osadów: grunty spoiste (zwarte, półzwarte i twardestwoplastyczne) oraz grunty sypkie, średniozagęszczone, na których nie występują zjawiska geodynamiczne. Obszary o korzystnych warunkach podłoża budowlanego obejmują głównie te rejonów gdzie w podłożu zalegają spoiste utwory morenowe zlodowaceń środkowopolskich o konsystencji półzwartej i zwartej oraz grunty sypkie, gdzie wody gruntowe zalegają na głębokości poniżej 2 m. Koncentrują się one przede wszystkim w okolicach obszarów zabudowanych Kraszkowic oraz w rejonach łagodnych wzniesień polodowcowych takich jak wysoczyzny morenowe i tarasy kemowe, również w okolicach Kraszkowic. Warunki korzystne dla budownictwa posiadają też obszary wychodni mezozoicznego podłoża (jura) i wykształcone jako: iły, ilowce, mułowce z przerostami słabo spoistych

¹⁶ Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 roku.

piaskowców oraz piaski, słabo spojone piaskowce z przerostami ilów i mułowców, należących do gruntów skalistych miękkich. Iły jako podłoże budowlane są wrażliwe na zmiany wilgotności, które powodować mogą zjawiska pęcznienia i skurczu.

Za obszary o warunkach niekorzystnych, utrudniających budownictwo uznano rejony, na których występują: grunty słabonośne (organiczne), zwietrzliny gliniaste, grunty sypkie (luźne), w których zwierciadło wody gruntowej znajduje się na głębokości mniejszej niż 2 m, tereny występowania wód agresywnych, tereny zalewane w czasie powodzi, podmokłości i zabagnienia. Obszary takie występują na tarasach zalewowych w dolinie rzeki Warty, a także na płaskich terenach w jej pobliżu. Charakteryzują się one podłożem zbudowanym ze słabonośnych osadów rzecznych (namulów i innych osadów organicznych) oraz płytko (do 2 m p.p.t.) występującym zwierciadłem wód gruntowych. Przeważają tu słabonośne grunty organiczne (namuły, torfy) i gliny deluwialne oraz luźne piaski i żwiry. Są to grunty nieskonsolidowane i zawodnione. Często występują tu także wody agresywne w stosunku do betonu i stali (wody o podwyższonej zawartości wolnego CO₂). Ponadto zagrożone są zalaniem w okresach przyboru wód w rzekach. Na obszarach objętych powodzią w 1997 i 2010 roku nie powinno się wydawać pozwoleń na budowę. Warunki niekorzystne, utrudniające budownictwo posiadają także obszary o nachyleniu stoków powyżej 12 %, obejmujące strefę krawędziową doliny Warty. Warunki niekorzystne dla budownictwa związane są również z obszarem doliny Kanału Starzenickiego oraz łąk, które w większości są podmokłe. Występują tam grunty niespoiste w stanie luźnym oraz grunty takie jak: torfy, namuły piaszczyste i gliniaste. Zwierciadło wód gruntowych położone jest na głębokości nieprzekraczającej 2 m.

2. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE.

2. 1. Rys historyczny i osadnictwo.

Gmina Wierzchlas jako jednostka administracyjna powstała w 1973 roku. Najstarsza zachowana wzmianka o **Wierzchlesie** odnosi się do 1323 roku, w którym wymieniony został sołtys Mikołaj. Wierzchlas, którego nazwa pochodzi od wzniesienia porośniętego lasem, lokowany był na prawie niemieckim, a pierwotne źródła odnotowywały tę miejscowość między innymi jako: Virchlesch, Wuschlas, Virchlas, Wyerchlas czy Wirlass. W 1520 roku powstała tu parafia pod wezwaniem św. Mikołaja. Najstarsza zachowana wzmianka o **Kraszkowicach**, odnotowywanych w źródłach jako: Craskowicze lub Craslouicze czy Czaskowycze, datowana jest na 1414 rok, w którym wymieniony został Jaśko z Kraszkowic herbu Osoria. Kraszkowice były dużą wielodrożnicową wsią z ponad 250 zagrodami wiejskimi. W XVIII wieku istniała tu szkoła parafialna podległa Komisji Edukacji Narodowej. W czasie II wojny światowej Niemcy spalili wieś w 80 %. Nazwa **Krzeczów** pojawia się w 1471 roku. Początkowo oznaczała jedynie las. Na mapie z 1772 roku odnosi się do 3 odrębnych miejscowości: Pustkowie Krzeczowskie, Krzeczów i Krzeczówek. Od 1973 roku wymienione osiedla stanowią pod względem administracyjnym jedną miejscowość. Posiadający XII wieczną metrykę **Kamion** był królewskim miastem. Pierwsza pewna wzmianka o miejscowości Kamion, określająca ją jako „Camen”, pochodzi z 1382 roku. Wiadomości źródłowe potwierdzające miejski charakter Kamiona pochodzą z 1462, 1464 i 1468 roku. Występujący pod koniec pierwszej połowy XVII wieku regres gospodarczy doprowadził do utraty praw miejskich przed 1651 rokiem. Jak wynika z zachowanych zapisów w 1564 roku Kamion stanowił dobra stołowe królowej Bony, żony króla polskiego Zygmunta I „Starego”. Pierwotnie wieś **Toporów** nazywała się Zdrغان. Pierwsza wzmianka o niej pochodzi z 1386 roku. Wiktor z Mierzyc używa pieczęci z godłem rogu Toporczyków, którzy pod koniec XV wieku stają się właścicielami Zdrغان. W 1490 roku pojawia się w dokumentach nazwa Toporów, a jej stare miano Zdrغان, posłużyło wtedy do oznaczenia kopca z fortalicją. Najstarsze dokumenty z 1490 i 1519 roku mówią o Toporowie jako osadzie miejskiej istniejącej już w 1464 roku, wspominając Jana mieszczanina ze Zdrغان. Na starą metrykę Toporowa wskazuje także położenie przy ważnym wówczas szlaku handlowym ze Śląska na Ruś (z Wrocławia do Kijowa) i przy przeprawie przez rzekę Wartę, gdzie w XV wieku funkcjonowała komora celna oraz znaleziska archeologiczne sprzed XIV wieku. Było to miasteczko o charakterze rolniczym. Według podziału majątkowego z 1519 roku 11 mieszczan i wójt miało użytki rolne (łąki i pola). Rejestr z 1563 roku wymienia 2 rzemieślników i szos – dawny podatek. Toporów podobnie jak Kamion miał wójta, a zatem rządził się prawem niemieckim. Dowodem tego jest posiadanie również samorządu miejskiego. Stwierdza to zapiska z ksiąg grodzkich wieluńskich. Toporów nie miał jednak korzystnych warunków rozwoju (brak rynku lokalnego, spustoszenia wojenne) i jeszcze przed połową XVII wieku zmienił się w wieś, a jego mieszkańcy trudnili się wyłącznie rolnictwem. Według danych z 1790 roku Toporów liczył 26 domów, a w 1791 roku zamieszkiwało go 171 osób. Toporów, mimo położenia przy ważnym szlaku handlowym i przeprawie przez Wartę, nie wykształcił nigdy mechanizmów miejskich. Z dawnego rozplanowania przestrzennego nic nie pozostało. Ostatecznie prawa miejskie utracił na przełomie XVII i XVIII wieku. Współczesne rozplanowanie wsi pochodzi z 2 połowy XIX wieku. Według planu z I połowy XIX wieku Toporów miał kształt wielodrożnicy położonej przy następujących drogach: przez Wartę od Kamiona, do Kraszkowic, starym trakcie wieluńsko – działoszyńskim kierującym się od razu na północny – zachód do Rudy i nowym trakcie wieluńsko – działoszyńskim prowadzącym do Wielunia przez Mierzycę.

Na przestrzeni wieków tutejsza ludność zajmowała się głównie rolnictwem i pszczelarstwem. Jak wynika z zachowanych zapisów w 1564 roku czynne były młyny wodne w Kamionie, Przywozie i Łaszewie. Na terenie ówczesnych miast Kamion i Toporów rozwijało się rzemiosło. Okres zaborów i walk wyzwoleniczych pozostawił ślad w dziejach gminy w postaci grobów powstańców styczniowych z 1863 roku na cmentarzu w Mierzycach. Dziś

jeszcze odnajdujemy ślady historycznej przeszłości poszczególnych miejscowości w postaci resztek dawnych folwarków.

Pierwotne osadnictwo w poszczególnych miejscowościach dzisiejszej gminy należało do zwartych. Spowodowały to głównie korzystne uwarunkowania gruntowe. Większość wsi zlokalizowana jest przy głównych drogach. Były to najczęściej powstałe już w średniowieczu popularne ulicówki lub rzędówki, które późniejszy rozwój osadnictwa przekształcił w bardziej skomplikowane układy przestrzenne (np.: wielodrożnica, ulicówka z folwarkiem, itp.). Układ ulicówki do dnia dzisiejszego reprezentują np.: Łaszew czy Mierzyce. W późniejszym okresie powstało także kilkanaście przysiółków oraz folwarków. W kilku wsiach znajdowały się zespoły dworskie z parkami i folwarkami. Wiele z nich uległo całkowitej degradacji. Na terenie gminy Wierzchlas do dziś wiele osad zachowało w planie wcześniejsze, genetyczne układy przestrzenne oparte na regularnej, rytmicznej, historycznie ukształtowanej zabudowie, tworzącej wraz z dominantami (kościół, dzwonnice, dwory) charakterystyczne sylwety. W Toporowie widoczne są jeszcze ślady dawnej historycznej zabudowy wielodrożnicowej (ulice: Leśna, Spacerowa, Krótka, Topolowa, Sosnowa, Kościelna). Zabudowa większości miejscowości ma charakter zagrodowy skupiony przy szlakach komunikacyjnych przecinających daną wieś. Dominują budynki murowane o modernistycznej architekturze wykonane metodami współczesnej techniki budowlanej. Typowa zabudowa zagród składa się tu przeważnie z domu mieszkalnego jedno- lub dwukondygnacyjnego o dachu dwuspadowym, ustawionego frontem do drogi oraz budynków gospodarczych ustawionych szczytem lub frontem do drogi, również o typowej dwuspadowej konstrukcji dachu. Regułą jest murowana konstrukcja budynków. Wykończenie elewacji budynków, rodzaj pokrycia dachowego, typ i konstrukcja płotu, elementy małej architektury, itp., są bardzo zróżnicowane i odpowiadają indywidualnym gustom właścicieli. Na terenie większości wsi można jeszcze spotkać stare drewniane budynki, stanowiące świadectwo dawnej zabudowy miejscowości. Ich stan techniczny jest zły. Obserwuje się proces likwidacji tych obiektów i zabudowę działek nowymi budynkami. Niekorzystne, np.: z punktu widzenia kosztów rozbudowy infrastruktury technicznej, jest postępujące rozproszenie zabudowy, mające swoją genezę już kilkaset lat wstecz. Wybitnym tego przykładem jest obecny układ przestrzenny miejscowości Wierzchlas. Na terenie wsi zlokalizowanych w dolinie rzeki Warty prężnie rozwija się zabudowa letniskowa oraz jednorodzinna i rezydencjonalna (tak zwane „drugie domy”).

2. 2. Zabytki.

Obszar gminy Wierzchlas nie jest terenem o dużym nasyceniu cennymi obiektami zabytkowymi z różnych epok i formacji stylowych, jednakże zachowały się tu interesujące zabytki architektury i sztuki, reprezentujące wysoki poziom artystyczny. Są to przede wszystkim: kościoły, kaplice, zespoły dworskie z parkami, budynki gospodarcze i założenia cmentarne. Zachowały one elementy pierwotnych układów urbanistycznych. W okresie powojennym stopień zachowania historycznie ukształtowanych układów zabudowy poszczególnych miejscowości nie uległ zasadniczym zmianom. Większość miejscowości na terenie gminy Wierzchlas charakteryzuje się do dnia dzisiejszego cennymi historycznymi układami ruralistycznymi. Zachowane zabytki architektury legitymują się zarówno starszymi (XVI – XVII wiek) jak i nowymi (począwszy od XVIII wieku) metrykami.

Do najcenniejszych zabytkowych zespołów budowlanych w regionie należy przede wszystkim drewniane budownictwo sakralne, pochodzące z pierwszej połowy XVI wieku, o niespotykanej gdzie indziej w Polsce architekturze i oryginalnym wystroju artystycznym. Są to tak zwane kościółki „typu wieluńskiego”. Jednym z nich jest kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela w Łaszewie Rządowym. Kościółki „typu wieluńskiego” charakteryzują się tym, że mają jedną prostokątną nawę i węższe, wielobocznie zamknięte prezbiterium, które pokrywa wspólny stromy dach, kryty gontem. Dach wsparty jest często na rzeźbionych podporach (kroksztynach) tworzących rodzaj okapu. Kościoły są szalowane, konstrukcji zrębowej, na obłap. Cechą szczególną ich

architektury są zgrabne, niskie wieże, zorientowane ku zachodowi i na ogół nie przekraczające kalenicy nawy. Wartość tych zabytków podnosi wyposażenie ich wewnątrz w cenne obrazy i rzeźby. Kościół w Łaszewie Rządowym pochodzi z 1 połowy XVI wieku. Znajduje się w centrum wsi. Restaurowany był w XVII wieku i później. W 1778 roku dobudowana została kruchta. Prezbiterium orientowane jest w kierunku wschodnim. Kościół jest drewniany, konstrukcji zrębowej z wieżą konstrukcji słupowej, z zewnątrz oszalowany i przykryty gontem. Wewnątrz obiektu znajduje się strop z polichromią renesansową z połowy XVI wieku, o motywach kasetonów z rozetami, oddzielonych pasami o ornamentach kandelabrowym. Ołtarz główny kościoła, z rzeźbą gotycką Pieta z około 1430 roku, pochodzi z 2 połowy XVII wieku. Ambona jest barokowa, zapewne XVII wiekowa, a chrzcielnica późnogotycka z XVI wieku.

Kolejną perełką sakralnej architektury jest drewniana kapliczka zrębowa w Kamionie z lat 1750 – 1770. Na terenie gminy zachowały się również interesujące, drewniane zabytki techniki. Najcenniejszy jest drewniano – murowany młyn wodny z XVIII/XIX wieku, zlokalizowany na prawym brzegu rzeki Warty, na skraju wsi Kochlew.

Do cennych obiektów zabytkowych zaliczyć należy także kościoły w Mierzycach i Wierzchlesie oraz kapliczkę w Kraszkowicach. Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny w Mierzycach to murowany neogotycki obiekt zbudowany w latach 1837 – 1839 na miejscu drewnianego kościoła z XV wieku. Posiada trzy ołtarze z 1 połowy XIX wieku o charakterze barokowym oraz dwie kropielnice gotyckie z początku XVI wieku w kształcie kielicha z ornamentem roślinnym. Kościół parafialny p.w. św. Mikołaja w Wierzchlesie znajduje się w centralnej części wsi. Obiekt zbudowany był na początku XVII wieku, przebudowany w 1760 roku, ozdobiony wewnątrz w 1873 roku i restaurowany w 1914 roku. Ołtarz główny rokokowy pochodzi z 2 połowy XVIII wieku. Wartość zabytkową posiada również kaplica p.w. św. Anny wybudowana w 1882 roku. Usytuowana jest pośrodku drogi wojewódzkiej nr 486. Jest to budowla neogotycka na planie kwadratu z wystającą absydą i dobudowaną później dzwonnica. Obecnie pełni funkcję kaplicy przedpogrzebowej.

Obiekty zabytkowe występują tylko na terenie 7 miejscowości. Należą do nich: Kamion, Kraszkowice, Kochlew, Krzeczów, Łaszew Rządowy, Mierzyce, Toporów i Wierzchlas. Obecnie na terenie gminy 5 obiektów figuruje w rejestrze zabytków województwa łódzkiego. Ogółem gminna ewidencja zabytków obejmuje 18 obiektów.

Obiekty, zespoły i założenia wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej, wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz. U. z 2003 roku, nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Odnosnie obiektów zabytkowych obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej. Należy dążyć do pełnej rewaloryzacji zabytków. Wszelkie działania podejmowane przy zabytkach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

TABELA 37: Gmina Wierzchlas – wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Lokalizacja	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru
Kamion	Układ przestrzenny	1382, 1462	–
Kamion	Kapliczka zrębowa drewniana	XVIII w.	412 / A
Kochlew	Młyn wodny	XVIII / XIX w.	341 / A
Kraszkowice	Kapliczka p.w. św. Anny	1882	–
Kraszkowice	Zespół dworski:		
	dwór	1930	–
	park	1930	–
Krzeczów	Cmentarz parafialny	1945	–
Łaszew Rządowy	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Jana Chrzciciela:		
	kościół	1 poł. XVI w.	132 / A
	otoczenie kościoła w granicach trwałego ogrodzenia	XVIII – XIX w.	–
Łaszew Rządowy	Dwór, obecnie szkoła	koniec XIX w.	–
Mierzyce	Cmentarz parafialny	1945	–
Mierzyce	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Katarzyny:		
	kościół	1837 – 1839	138 / A
	otoczenie kościoła w granicach trwałego ogrodzenia	1 poł. XIX w.	–
Toporów	Układ przestrzenny	XVII w.	–
Wierzchlas	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja:		
	kościół	XV w., 1760	188 / A
	otoczenie kościoła w granicach trwałego ogrodzenia	XV w.	–
	dzwonnica	XIX w.	–
Wierzchlas	Cmentarz parafialny	1811	–

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, *Gminna ewidencja zabytków*, 2013.

Zespoły i obiekty ujęte w rejestrze i gminnej ewidencji zabytków objęte zostały także ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Są to zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Dla obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują ustalenia ujęte w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dla prac remontowych i modernizacyjnych, związanych z rozbudową i przebudową obiektów oraz dla prac rozbiórkowych prowadzonych przy zabytkach uwzględnionych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uzyskać uzgodnienie wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykaz zabytków architektury i budownictwa obejmuje różne obiekty nieruchome powstałe przed 1945 rokiem, w których późniejsza działalność nie zatarała cech świadczących o ich historycznym rodowodzie. Stanowią one charakterystyczne przykłady działalności budowlanej dawnych epok lub posiadają znaczące w skali lokalnej walory artystyczno – architektoniczne. Gmina Wierzchlas nie posiada *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami*.

2. 3. Stanowiska archeologiczne.

Rejon Załęczańskiego Łuku Warty wyróżnia się również znacznymi wartościami archeologicznymi. Znajduje się tu wiele cennych i bogatych stanowisk, dzięki którym w dość czytelny sposób odtworzono historię pradziejowego osadnictwa aż po dzisiejsze czasy. Analiza wydobytych przedmiotów pozwala określić, że pierwsi osadnicy pojawili się tu około 10 do 8 tys. lat p.n.e. Obszar gminy Wierzchlas pod względem archeologicznym jest jednym

z najciekawszych na terenie województwa łódzkiego, zaś wyniki niektórych prac badawczych z tego terenu mają rangę znacznie przekraczającą wymiar lokalny, np.: efekty badań nad kompleksem osadniczym kultury przeworskiej z pierwszych wieków n.e. w Przywozie i ich rola w poznawaniu procesu kształtowania się na ziemiach polskich pierwszych tworów protopaństwowych.

Obok wielu wartościowych znalezisk najcenniejsze zabytki archeologiczne to datowane na II – III n.e. dwa okazałe kurhany położone na krawędzi doliny Warty w Przywozie. W kurhanach pochowano przypuszczalnie miejscowych wodzów plemiennych. W jednym z kurhanów liczącym około 25 m średnicy i prawie 5 m wysokości, pochowano mężczyznę, któremu ofiarowano cenne naczynia pochodzenia rzymskiego, a jego szatę przed spaleniem na stosie ozdobiło srebrną i złotą biżuterią. W grobie znajdowały się także wyrabiane na miejscu naczynia gliniane. Według zachowanego przekazu ustnego, kurhan ten był mogiłą bogatego księcia. Wielkość i bogate wyposażenie kurhanu przemawiają za uznaniem tego obiektu za miejsce spoczynku jednostki z najwyższej warstwy społecznej. Dlatego właśnie mogiłę w Przywozie uznano za „Kurhan książęcy”. Drugi kurhan został w przeszłości całkowicie rozgrabiony. U podnóża stoku, na którym usypano kurhany, znajdowała się duża osada, a jej mieszkańcy byli ludźmi dość zamożnymi. Przedmiotem wymiany handlowej były produkty rolne, hodowlane oraz pochodzące z wytopu miejscowych rud żelaza. W osadzie odkryto wiele zabytków, między innymi: żelazny cyrkiel, żelazną kłódkę do wagi (pierwszą w Polsce), oścień do łowienia ryb i kłódkę do skrzyni. Znaleziono także wiele pozostałości po prymitywnych piecach glinianych, używanych do wytopu żelaza, tak zwanych dymarkach. Natrafiono tu także na typowe narzędzia rolnicze: żelazną radlicę (okucie drewnianego radła) i sierp z ząbkowanym ostrzem. Wydobyte z kurhanów zabytki zostały umieszczone w Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu. Oba kurhany z Przywozu zostały po zakończeniu badań zrekonstruowane i stanowią dziś ciekawy element krajobrazu.

Największymi rejonami koncentracji reliktyw archeologicznych są miejscowości (obręb): Wierzchlas (20 stanowisk archeologicznych), Krzeczów (12) i Kochlew (11). Znaczne nagromadzenie stanowisk występuje w rejonie wsi: Mierzyce, Kraszkowice i Toporów (po 8), Kamion i Przywóz (po 6), Ogroble (5) i Łaszew (4). Najmniej stanowisk udokumentowano dotychczas w rejonie wsi: Przyląpy, Łaszew Rządowy i Strugi (po 1). W miejscowościach: Broników i Jajczaki nie udokumentowano stanowisk archeologicznych.

TABELA 38: Gmina Wierzchlas – rozmieszczenie stanowisk archeologicznych.

Miejscowość	Liczba stanowisk archeologicznych	
	Ogółem	w tym ujęte w rejestrze zabytków
1	2	3
Broników	–	–
Jajczaki	–	–
Kamion	6	–
Kochlew	11	–
Kraszkowice	8	–
Krzeczów	12	–
Łaszew	4	1
Łaszew Rządowy	1	–
Mierzyce	8	–
Ogroble	5	–
Przyląpy	1	–
Przywóz	6	3

1	2	3
Strugi	1	1
Toporów	8	1
Wierzchlas	20	–

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi, Delegatura w Sieradzu, 2012.

Ogółem gminny zasób wartości kulturowych podlegających ochronie uzupełnia 91 stanowisk archeologicznych, z czego 6 figuruje w rejestrze zabytków. Nie należy jednak wykluczać możliwości, że dane dotyczące zabytkowej zawartości stanowisk archeologicznych oraz ich zasięgu, ulegną zmianie po przeprowadzeniu badań weryfikacyjnych. Potwierdzone w terenie oraz wpisane do rejestru zabytków stanowiska archeologiczne należy otoczyć szczególną opieką i bezwzględnie zakazać prowadzenia jakichkolwiek działań mogących naruszyć stan zabytku.

TABELA 39: Gmina Wierzchlas – wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w rejestrze zabytków.

Lokalizacja	Obiekt	Nr rejestru
Łaszew	kurhan (kopiec) kultury polskiej, XVI – XVII wiek	133 / A
Przywóz	kurhan nr 1:	149 / A
	cmentarzisko kurhanowe kultury przeworskiej, II – III wiek	
	miejsce ciałopalenia kultury przeworskiej, II – III wiek	
Przywóz	kurhan nr 2:	402 / A
	cmentarzisko kurhanowe kultury przeworskiej, II – III wiek	
	miejsce ciałopalenia kultury przeworskiej, II – III wiek	
Przywóz	osada kultury przeworskiej, III / IV wiek	150 / A
Strugi	cmentarzisko kurhanowe kultury trzcinieckiej, wczesna epoka brązu	167 / A
Toporów	osada kultury przeworskiej, III – IV wiek	169 / A

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi, Delegatura w Sieradzu, 2012.

Nawarstwienia kulturowe, obiekty archeologiczne i związane z nimi wytwory ruchome, będące integralną częścią substancji zabytkowej gminy Wierzchlas, stanowią ślad osadnictwa i przekształceń środowiska kulturowego (ulic, działek, instalacji i komunikacji, konstrukcji domów, budynków użyteczności publicznej, itp.), a także są odzwierciedleniem poziomu i jakości życia mieszkańców lokalnych społeczności wiejskich.

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH:

- Kamion, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-45 nr 14):
 - pracownia krzemieniarska kultury świderskiej ze schyłkowego paleolitu;
 - obozowisko kultury chojnicko – pieńkowskiej z mezolitu.
- Kamion, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 79-45 nr 15):
 - obozowisko kultury nieokreślonej z okresu mezolitu.
- Kamion, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 79-45 nr 16):
 - obozowisko kultury nieokreślonej z okresu mezolitu;
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego;
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z okresu nowożytnego.
- Kamion, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 79-45 nr 17):
 - obozowisko kultury nieokreślonej ze schyłkowego paleolitu;
 - obozowisko kultury nieokreślonej z okresu mezolitu.
- Kamion, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 79-45 nr 18):

- obozowisko kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z okresu nowożytnego.
6. **Kamion, stanowisko 6** (na arkuszu AZP 70-45 nr 19):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z okresu nowożytnego.
 7. **Kochlew, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-45 nr 1):
 - obozowisko i pracownia krzemieniarska kultury świderskiej i magdaleńskiej ze schyłkowego paleolitu;
 - obozowisko kultury ceramiki grzebykowo – dołkowej z okresu neolitu.
 8. **Kochlew, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 78-45 nr 26):
 - osada kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.
 9. **Kochlew, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 78-45 nr 19):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej ze schyłkowego paleolitu.
 10. **Kochlew, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 78-45 nr 8):
 - osada przemysłowa kultury prapolskiej z wczesnego średniowiecza.
 11. **Kochlew, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 78-45 nr 9):
 - osada kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.
 12. **Kochlew, stanowisko 6** (na arkuszu AZP 78-45 nr 10):
 - osada kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.
 13. **Kochlew, stanowisko 7** (na arkuszu AZP 78-45 nr 18):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
 14. **Jarzęb, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-45 nr 20):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
 15. **Jarzęb, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 78-45 nr 21):
 - osada kultury łużyckiej z okresu halsztackiego.
 16. **Łykowe, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-45 nr 2):
 - obozowisko i pracownia krzemieniarska kultury świderskiej ze schyłkowego paleolitu;
 - osada mezolityczna kultury janiślawickiej;
 - osada neolityczna kultury ceramiki grzebykowo – dołkowej;
 - osada neolityczna kultury pucharów lejkowatych;
 - cmentarzysko nieokreślone kulturowo i chronologicznie.
 17. **Łykowe – Las Kończyny, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 78-45 nr 12):
 - obozowisko kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
 18. **Kraszkowice, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-45 nr 23):
 - obozowisko i pracownia krzemieniarska kultury nieokreślonej ze schyłkowego paleolitu.
 19. **Kraszkowice, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 78-45 nr 24):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
 20. **Kraszkowice, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 78-45 nr 25):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
 21. **Kraszkowice, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 78-44 nr 6):
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z okresu nowożytnego.
 22. **Kraszkowice, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 78-44 nr 7):
 - ślady osadnictwa kultury polskiej od XVI do XVIII wieku.
 23. **Kraszkowice, stanowisko 6** (na arkuszu AZP 78-44 nr 15):
 - ślady osadnictwa kultury polskiej od XVI do XVIII wieku.
 24. **Kraszkowice, stanowisko 7** (na arkuszu AZP 78-44 nr 16):
 - ślady osadnictwa kultury polskiej od XVI do XVIII wieku.
 25. **Kraszkowice, stanowisko 8** (na arkuszu AZP 78-44 nr 17):
 - ślady osadnictwa kultury polskiej od XVI do XVIII wieku.
 26. **Krzeczów, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-45 nr 3):
 - obozowisko lub pracownia krzemieniarska kręgu kultur z liściakami ze schyłkowego paleolitu.
 27. **Krzeczów, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 78-45 nr 4):
 - pracownia krzemieniarska kręgu kultur z liściakami ze schyłkowego paleolitu;
 - osada kultury łużyckiej z okresu halsztacko – lateńskiego.

28. **Krzeczów, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 78-45 nr 5):
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej z epoki brązu.
29. **Krzeczów, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 78-45 nr 7):
 - osada lub cmentarzysko kultury łużyckiej z okresu halsztackiego.
30. **Krzeczów, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 78-45 nr 11):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - osada kultury łużyckiej z epoki brązu i okresu halsztackiego.
31. **Krzeczów, stanowisko 6** (na arkuszu AZP 78-45 nr 14):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - osada lub cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.
32. **Krzeczów, stanowisko 7** (na arkuszu AZP 78-45 nr 15):
 - obozowisko kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - osada kultury przeworskiej z późnego okresu lateńskiego.
33. **Krzeczów, stanowisko 8** (na arkuszu AZP 78-45 nr 16):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej ze schyłkowego paleolitu.
34. **Krzeczów, stanowisko 9** (na arkuszu AZP 78-45 nr 17):
 - pracownia krzemieniarska kultury świderskiej ze schyłkowego paleolitu;
 - osada kultury łużyckiej z okresu halsztackiego.
35. **Krzeczów, stanowisko 10** (na arkuszu AZP 79-45 nr 1):
 - obozowisko kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
36. **Krzeczów, stanowisko 11** (na arkuszu AZP 79-45 nr 2):
 - cmentarzysko o nieokreślonej kulturze i chronologii.
37. **Więclawy, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-45 nr 6):
 - osada kultury łużyckiej z okresu halsztackiego.
38. **Łaszew, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-44 nr 25):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
39. **Łaszew, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 79-44 nr 24):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej z późnej epoki brązu.
40. **Łaszew, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 80-44 nr 10):
 - osada kultury łużyckiej z okresu halsztackiego.
41. **Łaszew, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 79-44 nr 1), **nr rejestru 133/A**:
 - kopiec nowożytny kultury polskiej z XVII – XVIII wieku.
42. **Łaszew Rządowy, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-44 nr 1):
 - cmentarzysko kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.
43. **Mierzyce, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-44 nr 6):
 - ślad osadnictwa kultury łużyckiej z epoki brązu;
 - pradziejowy ślad osadnictwa kultury nieokreślonej.
44. **Mierzyce, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 79-44 nr 7):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
45. **Mierzyce – Edwardów, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 79-44 nr 8):
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej z wczesnego średniowiecza;
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z okresu nowożytnego.
46. **Mierzyce, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 79-44 nr 9):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
47. **Mierzyce, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 79-44 nr 10):
 - osada kultury łużyckiej z epoki brązu.
48. **Mierzyce, stanowisko 6** (na arkuszu AZP 79-44 nr 11):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.
49. **Mierzyce, stanowisko 7** (na arkuszu AZP 79-44 nr 12):
 - obozowisko kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
50. **Mierzyce – Cieślina, stanowisko 8** (na arkuszu AZP 79-44 nr 23):
 - ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia;

- ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego;
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej z wczesnego średniowiecza.
51. **Ogroble, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-45 nr 20):
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej ze schyłku epoki brązu;
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.
52. **Ogroble, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 79-45 nr 21):
- obozowisko kultury nieokreślonej ze schyłkowego paleolitu;
 - ślad osadnictwa kultury trzcinieckiej z epoki brązu.
53. **Ogroble, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 79-45 nr 22):
- obozowisko kultury chojnicko – pieńkowskiej z okresu mezolitu.
54. **Jarzębie, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 80-45 nr 7):
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia i paleolitu schyłkowego.
55. **Jarzębie, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 80-45 nr 8):
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z okresu neolitu.
56. **Przyląpy, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-44 nr 3):
- skarb groszy praskich Wacława IV z XIV wieku.
57. **Przywóz, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-44 nr 22), **nr rejestru 149/A (kurhan nr 1), 402/A (kurhan nr 2) i 150/A (osada)**:
- kurhany kultury przeworskiej z II – III wieku;
 - miejsce ciałopalenia kultury przeworskiej z II – III wieku;
 - osada kultury przeworskiej z III/IV wieku.
58. **Przywóz, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 79-44 nr 5):
- obozowisko kultury nieokreślonej z epoki kamienia;
 - ślad osadnictwa kultury pomorskiej z okresu halsztackiego;
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z okresu nowożytnego.
59. **Przywóz, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 79-44 nr 4):
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
60. **Przywóz, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 79-45 nr 11):
- ślad osadnictwa kultury łużyckiej z okresu halsztackiego;
 - ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego;
 - ślad osadnictwa kultury prapolskiej z wczesnego średniowiecza.
61. **Przywóz, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 79-45 nr 12):
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego;
 - osada kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego;
 - osada kultury prapolskiej z wczesnego średniowiecza.
62. **Przywóz Górny, stanowisko 6** (na arkuszu AZP 79-44 nr 3):
- ślad osadnictwa kultury nieokreślonej, pradziej;e;
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z okresu nowożytnego.
63. **Strugi, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-44 nr 2), **nr rejestru 167/A**:
- kurhany kultury trzcinieckiej z wczesnej epoki brązu.
64. **Toporów, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 79-45 nr 9), **nr rejestru 169/A**:
- osada kultury przeworskiej z III – IV wieku.
65. **Toporów, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 79-45 nr 6):
- cmentarzysko kultury łużyckiej ze schyłku epoki brązu i okresu halsztackiego.
66. **Toporów, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 79-45 nr 8):
- osada kultury łużyckiej z okresu halsztackiego;
 - osada kultury przeworskiej z okresu rzymskiego;
 - osada kultury prapolskiej z wczesnego średniowiecza.
67. **Toporów, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 79-45 nr 10):
- obozowisko kultury nieokreślonej z epoki kamienia.
68. **Toporów – Jesiona, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 79-45 nr 5):
- obozowisko kultury ceramiki sznurowej z neolitu.
69. **Toporów – Jesiona, stanowisko 6** (na arkuszu AZP nr 3):
- pracownia krzemieniarska kręgu kultur z liściakami z późnego paleolitu.

- 70. Toporów – Jesiona, stanowisko 7** (na arkuszu AZP 79-45 nr 4):
- pracownia krzemieniarska kręgu kultur z liściakami ze schyłkowego paleolitu;
 - obozowisko i pracownia krzemieniarska kultury pucharów lejkowatych z neolitu.
- 71. Toporów, stanowisko 8** (na arkuszu AZP 79-45 nr 7):
- ślad osadnictwa kultury polskiej z późnego średniowiecza.
- 72. Wierzchlas, stanowisko 1** (na arkuszu AZP 78-44 nr 2):
- ślad osadnictwa kultury prapolskiej, misa brązowa z XII/XIII wieku.
- 73. Wierzchlas – Piechów, stanowisko 2** (na arkuszu AZP 78-44 nr 4):
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego;
 - osada kultury polskiej z późnego średniowiecza;
 - osada kultury polskiej z XVI – XVIII wieku.
- 74. Wierzchlas – Piechów, stanowisko 3** (na arkuszu AZP 78-44 nr 5):
- osada kultury polskiej z XV – XVIII wieku.
- 75. Wierzchlas – Piechów, stanowisko 4** (na arkuszu AZP 78-44 nr 8):
- ślad osadnictwa kultury polskiej z XV wieku;
 - osada kultury polskiej z okresu nowożytnego.
- 76. Wierzchlas – Piechów, stanowisko 5** (na arkuszu AZP 78-44 nr 9):
- osada kultury polskiej z XIII / XIV – XV wieku.
- 77. Wierzchlas, stanowisko 6**, (na arkuszu AZP 78-44 nr 10):
- osady kultury polskiej z XV wieku.
- 78. Wierzchlas, stanowisko 7**, (na arkuszu AZP 78-44 nr 11):
- osady kultury polskiej z XVI – XVIII wieku.
- 79. Wierzchlas – Dobijacz, stanowisko 8** (na arkuszu AZP 78-44 nr 12):
- osada kultury polskiej z XIII / XIV – XV wieku;
 - osada kultury polskiej z XVI – XVIII wieku.
- 80. Wierzchlas, stanowisko 9** (na arkuszu AZP 78-44 nr 13):
- osada kultury polskiej XV / XVI – XVIII wieku.
- 81. Wierzchlas, stanowisko 10** (na arkuszu AZP 78-44 nr 14):
- osada kultury polskiej z XV wieku;
 - osada kultury polskiej z XVI – XVII wieku.
- 82. Wierzchlas, stanowisko 11** (na arkuszu AZP 78-44 nr 22):
- osada kultury polskiej z XVI wieku.
- 83. Wierzchlas, stanowisko 12** (na arkuszu AZP 78-44 nr 23):
- osada kultury polskiej z XV – XVI wieku.
- 84. Wierzchlas, stanowisko 13** (na arkuszu 78-44 nr 24):
- osadu kultury polskiej z XVI/XVII wieku.
- 85. Wierzchlas, stanowisko 14** (na arkuszu 78-44 nr 25):
- osadu kultury polskiej z XVI / XVII – XIX wieku.
- 86. Wierzchlas – Zapłocie, stanowisko 15** (na arkuszu 78-44 nr 26):
- osadu kultury polskiej z XVI wieku.
- 87. Wierzchlas, stanowisko 16** (na arkuszu AZP 78-44 nr 27):
- osady kultury polskiej z XVI – XVIII wieku.
- 88. Wierzchlas, stanowisko 17** (na arkuszu AZP 78-44 nr 28):
- osady kultury prapolskiej z XII – XIV wieku;
 - osada kultury polskiej z XVI – XVII wieku.
- 89. Wierzchlas – Kolonia Pod Łakami, stanowisko 18** (na arkuszu AZP 78-44 nr 29):
- osada kultury polskiej z XV wieku;
 - osada kultury polskiej z XVI wieku.
- 90. Wierzchlas – Kolonia, stanowisko 19** (na arkuszu AZP 77-44 nr 26):
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego;
 - ślad osadnictwa kultury polskiej z późnego średniowiecza.
- 91. Wierzchlas – Kolonia, stanowisko 20** (na arkuszu AZP 77-44 nr 27):
- ślad osadnictwa kultury przeworskiej z okresu rzymskiego.

2. 4. Strefy konserwatorskie.

O wartościach kulturowych gminy decyduje nie tylko historia poszczególnych miejscowości o słowiańskim rodowodzie, ale także zachowane zabytki, do których należą również historycznie ukształtowane układy ruralistyczne poszczególnych wsi, stanowiska archeologiczne oraz zieleń komponowana (parki i cmentarze). Walory kulturowe chronione są także prawem miejscowym, to jest poprzez ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie gminy Wierzchlas ustanowiono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- strefa ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego wsi Kamion¹⁷;
- strefa ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego wschodniej części wsi Toporów¹⁸;
- strefa ochrony konserwatorskiej obejmująca młyn wodny wraz z otoczeniem we wsi Kochlew¹⁹;
- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół dworski we wsi Kraszkowice²⁰;
- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół kościoła parafialnego p.w. św. Mikołaja we wsi Wierzchlas²¹.

Do największych pod względem powierzchni należą strefy ochrony konserwatorskiej, obejmujące zabytkowe układy przestrzenne we wsiach Kamion i Toporów.

Zasięg stref ujętych w planach miejscowych zobrazowano w materiałach graficznych niniejszego Studium.

¹⁷ Uchwała nr XXXII/194/2009 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 22 października 2009 roku.

¹⁸ Uchwała nr XXXII/200/2009 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 22 października 2009 roku.

¹⁹ Uchwała nr XXXI/183/2009 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 17 września 2009 roku.

²⁰ Uchwała nr III/14/2006 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 28 grudnia 2006 roku.

²¹ Uchwała nr III/13/2006 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 28 grudnia 2006 roku.

3. STRUKTURA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNA.

3. 1. Struktura użytkowania gruntów.

TABELA 40: Gmina Wierzchlas – użytkowanie gruntów w ha w 2012 roku.

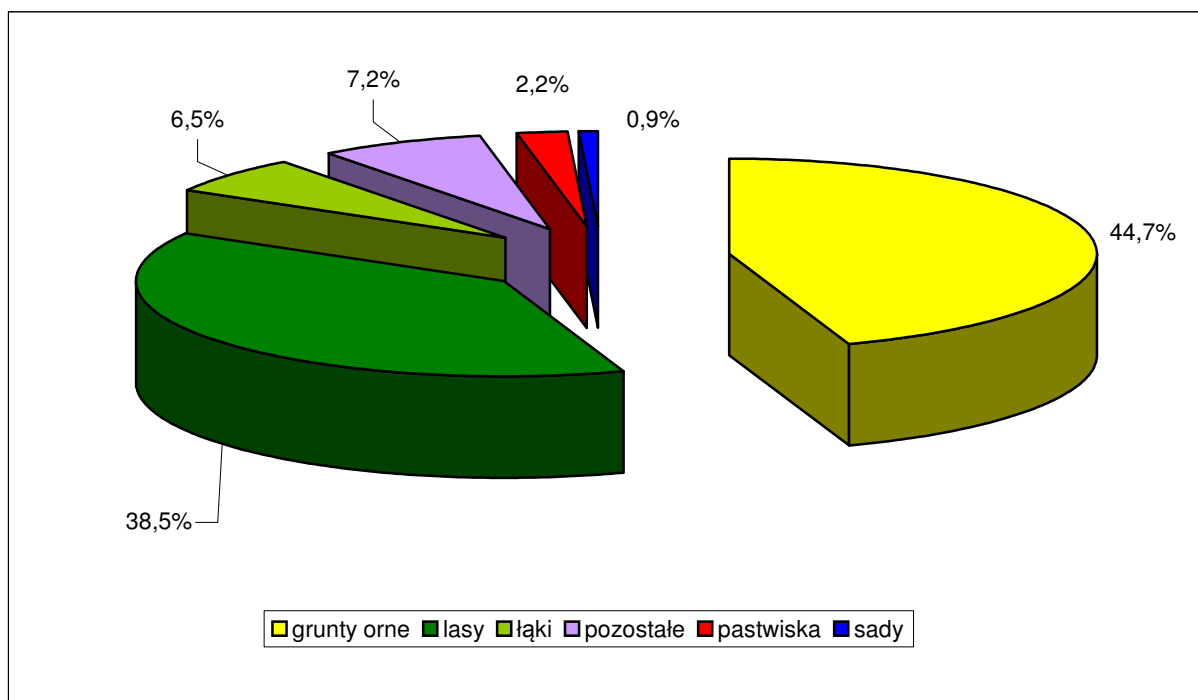
Razem ²²	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne ²³	Pozostałe grunty i nieużytki
	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
11898,7270	5318,0394	106,3355	768,8156	265,9897	4583,6472	855,8996

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

Obecnie użytki rolne stanowią 54,28 % ogólnej powierzchni gminy, lasy i grunty leśne 38,52 %, a pozostałe grunty i nieużytki 7,19 %. Natomiast w struktura użytków rolnych kształtuje się w następujący sposób:

- grunty orne – 82,33 %;
- sady – 1,65 %;
- łąki – 11,90 %;
- pastwiska – 4,12 %.

RYCINA 8: Gmina Wierzchlas – struktura użytkowania gruntów w 2012 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

²² Powierzchnia ewidencyjna.

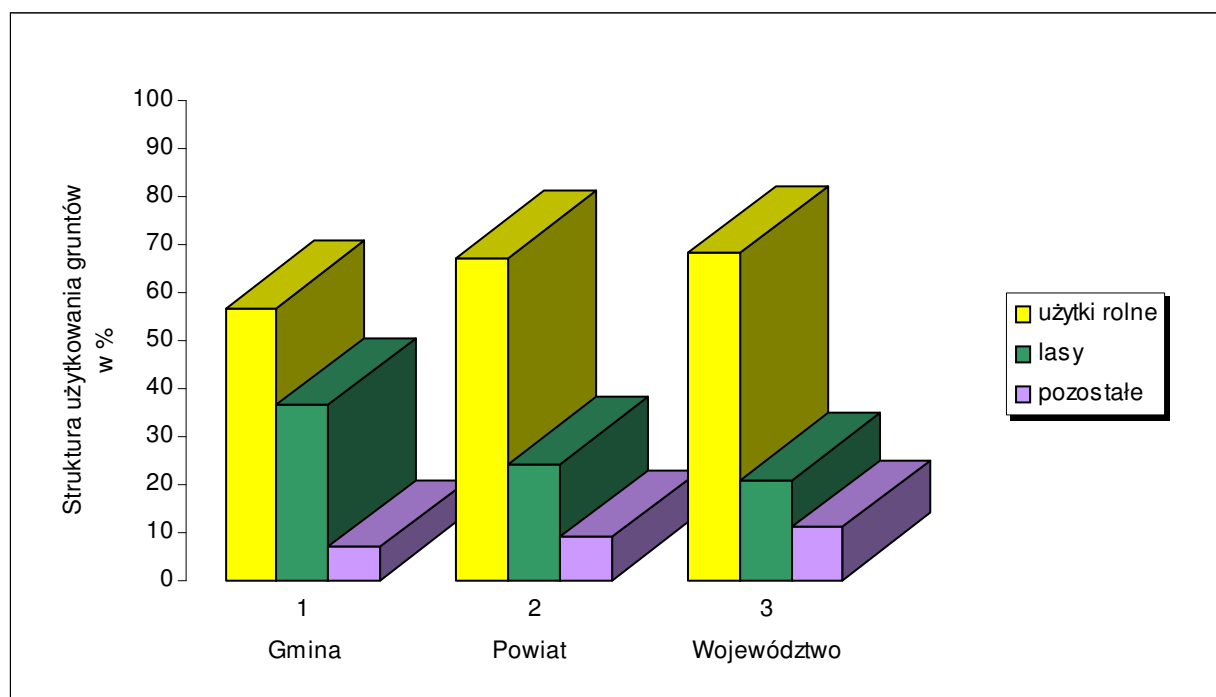
²³ Z pominięciem gruntów zadrzewionych i zakrzewionych.

TABELA 41: Gmina Wierzchlas – struktura użytkowania gruntów w % w 2005 roku.

Jednostka administracyjna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	Razem	w tym					
		grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
Gmina Wierzchlas	56,68	85,33	0,31	10,33	4,03	36,44	6,88
Powiat Wieluński	67,08	83,26	0,54	11,81	4,39	24,14	8,78
Województwo Łódzkie	68,19	79,72	2,57	12,29	5,42	20,84	10,97

Źródło: GUS 2006.

RYCINA 9: Gmina Wierzchlas – struktura użytkowania gruntów w 2005 roku.

Źródło: GUS 2006.

Z powyższej ryciny i tabeli wynika, że struktura użytkowania gruntów w gminie Wierzchlas różni się od uwarunkowań charakteryzujących powiat wieluński i całe województwo łódzkie. Na terenie gminy Wierzchlas udział lasów i gruntów leśnych jest zdecydowanie najwyższy w stosunku do powiatu i województwa (większy o około 50 % niż średnia dla powiatu oraz o około 75 % niż średnia dla województwa). Lasy zlokalizowane tylko na terenie gminy Wierzchlas stanowią blisko 20 % wszystkich lasów z całego powiatu wieluńskiego. Udział użytków rolnych jest w gminie Wierzchlas o około 20 % niższy od przeciętnej w powiecie i województwie. Natomiast udział kategorii określonej jako „pozostałe grunty i nieużytki”, w skład których wchodzi między innymi: obszary zabudowy mieszkaniowej, tereny przemysłowe, place, ulice, tereny kolejowe, skwery, parki, tereny wodne, rowy, nieużytki itp., jest niższy zarówno od średniej dla powiatu (o około 25 %) jak i województwa (o około 60 %). Wartość tego ostatniego wskaźnika jest jednak charakterystyczna dla gmin wiejskich.

TABELA 42: Gmina Wierzchlas – użytkowanie gruntów według obrębów w ha w 2012 roku.

Miejscowość (obręb)	Powierzchnia ewidencyjna (ha)	Struktura użytkowania gruntów w ha			
		Grunty orne	Użytki zielone	Grunty leśne	Pozostałe
Broników	577,7731	129,0061	32,9008	402,9170	12,9492
Jajczaki	178,8604	151,5164	12,4334	3,8700	11,0406
Kamion	1129,7662	147,3034	34,8604	849,4012	98,2012
Kochlew	426,5989	149,4298	45,0182	201,4406	30,7103
Kraszkowice	2060,1074	820,0302	143,5374	954,3984	142,1414
Krzeczów	991,8886	140,4248	48,2505	738,9831	64,2302
Łaszew	345,5481	318,1016	7,0905	0,5000	19,8560
Łaszew Rządowy	528,4687	407,4763	28,2265	52,5493	40,2166
Mierzyce	1496,2726	992,2319	23,7963	389,0142	91,2302
Ogroble	871,2982	57,4029	46,8091	711,9818	55,1044
Przyląpy	67,7384	51,8683	9,2966	0,4200	6,1535
Przywóz	365,2536	243,5847	14,5120	47,4613	59,6956
Strugi	189,4599	148,5852	23,2344	4,2000	13,4403
Toporów	713,5096	412,9845	84,6771	169,3894	46,4586
Wierzchlas	1956,1833	1148,0933	586,4976	57,1209	164,4715

Źródło: Starostwo Powiatowe w Wieluniu, 2013.

TABELA 43: Gmina Wierzchlas – struktura użytkowania gruntów według obrębów w % w 2012 roku.

Miejscowość (obręb)	Struktura użytkowania gruntów w %			
	Grunty orne	Użytki zielone	Grunty leśne	Pozostałe tereny
Broników	22,33	5,69	69,74	2,24
Jajczaki	84,71	6,95	2,16	6,17
Kamion	13,04	3,09	75,18	8,69
Kochlew	35,03	10,55	47,22	7,20
Kraszkowice	39,81	6,97	46,33	6,90
Krzeczów	14,16	4,86	74,50	6,48
Łaszew	92,06	2,05	0,14	5,75
Łaszew Rządowy	77,11	5,34	9,94	7,61
Mierzyce	66,31	1,59	26,00	6,10
Ogroble	6,59	5,37	81,72	6,32
Przyląpy	76,57	13,72	0,62	9,08
Przywóz	66,69	3,97	12,99	16,34
Strugi	78,43	12,26	2,22	7,09
Toporów	57,88	11,87	23,74	6,51
Wierzchlas	58,69	29,98	2,92	8,41

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

Z powyższego zestawienia wynika, że największy odsetek użytków rolnych (grunty orne i użytki zielone) w stosunku do ogólnej powierzchni danego obrębu występuje na terenie obrębów: Łaszew (94,11 %), Jajczaki (91,66 %), Strugi (90,69 %) i Przyląpy (90,30 %). Największy odsetek obszarów leśnych występuje na terenie

obrębów: Ogroble (81,72 %), Kamion (75,18 %), Krzeczków (74,50 %) i Broników (69,74 %), zaś największe tereny określonych jako „pozostałe” jest na terenie obrębów: Przywóz (16,34 %), Przycłapy (9,08 %), Kamion (8,69 %) i Wierzchlas (8,41 %).

3. 2. Struktura własnościowa gruntów.

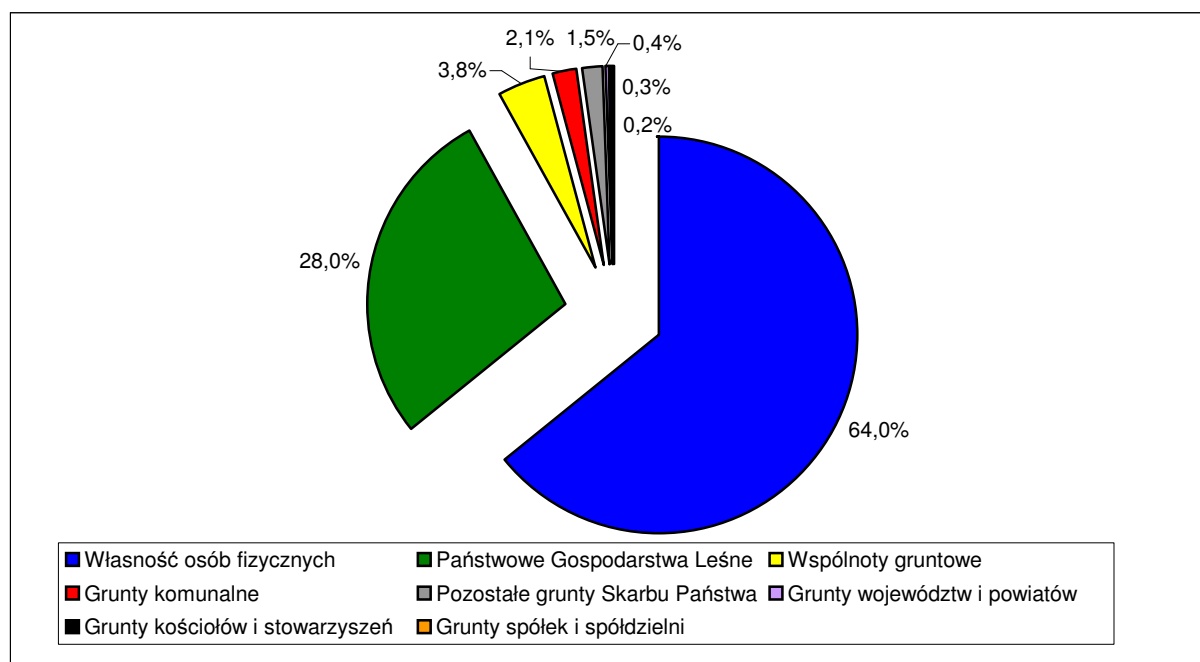
TABELA 44: Gmina Wierzchlas – własność gruntów w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	Struktura w %
Grunty Skarbu Państwa ogółem	3501	29,43
<i>Państwowe Gospodarstwa Leśne</i>	<i>3326</i>	<i>95,00</i>
<i>Pozostałe Skarbu Państwa</i>	<i>175</i>	<i>5,00</i>
Grunty Województw i Powiatów	42	0,35
Grunty komunalne	246	2,07
Grunty spółek prawa handlowego i spółdzielni	3	0,03
Grunty osób fizycznych	7620	64,04
Wspólnoty gruntowe	456	3,83
Grunty kościołów, związków wyznaniowych i stowarzyszeń	30	0,25

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Urzędu Gminy Wierzchlas, 2013.

Blisko 30 % gruntów jest własnością Skarbu Państwa, z czego największe (95 % ogółu gruntów Skarbu Państwa) stanowią tereny wchodzące w skład Państwowych Gospodarstw Leśnych. W rękach prywatnych (spółki prawa handlowego, spółdzielnie, osoby fizyczne, kościoły, wspólnoty gruntowe, związki wyznaniowe, stowarzyszenia) pozostaje ponad 2/3 gruntów (68 %). Grunty komunalne stanowią tylko nieznacznie ilość (2,07 % ogółu gruntów w gminie Wierzchlas).

RYCINA 10: Gmina Wierzchlas – struktura własności gruntów w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Urzędu Gminy Wierzchlas, 2013.

3.3. Struktura funkcjonalna.

Gmina Wierzchlas jest samorządową jednostką wiejską z wiodącą rolą sektora rolnego i leśnego. Uzupełniającą rolę pełni sektor usługowy. Szansę na przyszły rozwój ma przede wszystkim sektor produkcyjny (drobna wytwórczość na bazie przetwórstwa przemysłowego i rzemiosła produkcyjnego), a także: rolniczy (przede wszystkim w oparciu o hodowlę i uprawy) i usługowy (w tym związany z turystyką i rekreacją). W wyniku analiz przeprowadzonych na podstawie zebranych materiałów inwentaryzacyjnych oraz na podstawie występujących powiązań komunikacyjnych i funkcjonalnych, można przyjąć następujący system obsługi ludności gminy:

Ośrodek gminny głównego poziomu obsługi o zasięgu lokalnym, obsługujący w zakresie usług ponadpodstawowych teren całej gminy – miejscowość Wierzchlas. Pełni ona funkcję administracyjną, stanowi ośrodek koncentracji mieszkalnictwa i usług dla ludności oraz obsługi rolnictwa. Dodatkowo posiada potencjał do rozwoju funkcji produkcyjnych. Tym samym Wierzchlas pełni funkcję lokalnego centrum rozwoju, które jest istotnym czynnikiem wzrostu i kumuluje usługi oraz inne działalności gospodarcze w skali umożliwiającej społeczny i ekonomiczny rozwój sąsiadujących z nim miejscowości. Funkcjami rozwojowymi Wierzchlasu są przede wszystkim funkcje: produkcyjne, mieszkalnictwa oraz usługi rynkowe i nierynkowe.

Ośrodki pośredniego poziomu obsługi z poszerzonym programem usługowym, współpracujące z ośrodkiem gminnym – wsie: Kraszkowice, Mierzyce, Toporów i Łaszew. Są to ośrodki stanowiące etap pośredni w kompleksowym systemie obsługi ludności, szczególnie w zakresie usług: służby zdrowia (Kraszkowice i Mierzyce), oświaty, kultury, bezpieczeństwa przeciwpożarowego oraz handlu i pozostałych usług o odpowiednio dużej liczbie ludności w rejonie obsługi. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: rolnictwa, mieszkalnictwa, działalności produkcyjnych (Kraszkowice i Mierzyce), a także usług rynkowych, w tym turystyki (Toporów).

Pozostałe ośrodki (wsie elementarne), o funkcjach typowo rolniczych i mieszkaniowych, obsługujące ludność w podstawowym zakresie usług (niektóre nawet ich pozbawione). Zaliczono do nich sołectwa: Broników, Jajczaki, Kamion, Kochlew, Krzczów, Łaszew Rządowy, Przycłapy, Przywóz i Strugi. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: mieszkalnictwa, rolnictwa (Broników, Jajczaki, Łaszew Rządowy, Strugi), a także usług rynkowych w postaci turystyki i rekreacji (Kamion, Kochlew, Krzczów, Przywóz).

TABELA 45: Gmina Wierzchlas – struktura funkcjonalna według miejscowości (sołectw).

Miejscowość	Funkcje podstawowe ²⁴	Funkcje uzupełniające (perspektywiczne)
1	2	3
Broników	rolnictwo i leśnictwo	bez zmian
Jajczaki	rolnictwo	bez zmian
Kamion	rolnictwo i leśnictwo	turystyka i rekreacja
Kochlew	rolnictwo i leśnictwo	turystyka i rekreacja
Kraszkowice	rolnictwo, działalności produkcyjne i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Krzczów	rolnictwo i leśnictwo, działalności produkcyjne	drobna, nieuciążliwa wytwórczość, usługi, turystyka i rekreacja
Łaszew	rolnictwo	bez zmian

²⁴ Z pominięciem funkcji mieszkaniowej obecnej w każdej miejscowości.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY WIERZCHŁAS

1	2	3
Łaszew Rządowy	rolnictwo	bez zmian
Mierzyce	rolnictwo i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Przyląpy	rolnictwo	bez zmian
Przywóz	rolnictwo i leśnictwo	turystyka i rekreacja
Strugi	rolnictwo	bez zmian
Toporów	rolnictwo i leśnictwo, usługi	turystyka i rekreacja
Wierzchlas	rolnictwo, działalności produkcyjne i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość

Źródło: Opracowanie własne, 2013

4. SFERA SPOŁECZNA.

4. 1. Demografia.

4.1.1. Podstawowe dane o ludności.

Podstawowymi miernikami charakteryzującymi zbiorowość ludzką jest jej liczebność i rozmieszczenie. Gmina wiejska Wierzchlas 31 grudnia 2011 roku liczyła 6587 mieszkańców. Zamieszkiwało ją 3285 mężczyzn oraz 3302 kobiety. Współczynnik feminizacji, to jest stosunek liczby kobiet na 100 mężczyzn, wynosi w gminie 101 i jest znacznie niższy zarówno od średniej dla powiatu wieluńskiego – 105 jak i od wartości charakteryzującej województwo łódzkie – 110. Na 1 km² powierzchni gminy przypada 55 mieszkańców. Gęstość zaludnienia jest więc znacznie niższa od średniej dla powiatu i województwa (odpowiednio: 84 i 139 osoby/km²). Współczynnik występujący w gminie Wierzchlas jest jednak charakterystyczny dla gmin wiejskich.

TABELA 46: Gmina Wierzchlas – współczynnik feminizacji i gęstość zaludnienia w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Współczynnik feminizacji	100,52	104,93	109,75
Gęstość zaludnienia na 1 km ²	55,35	84,36	139,07

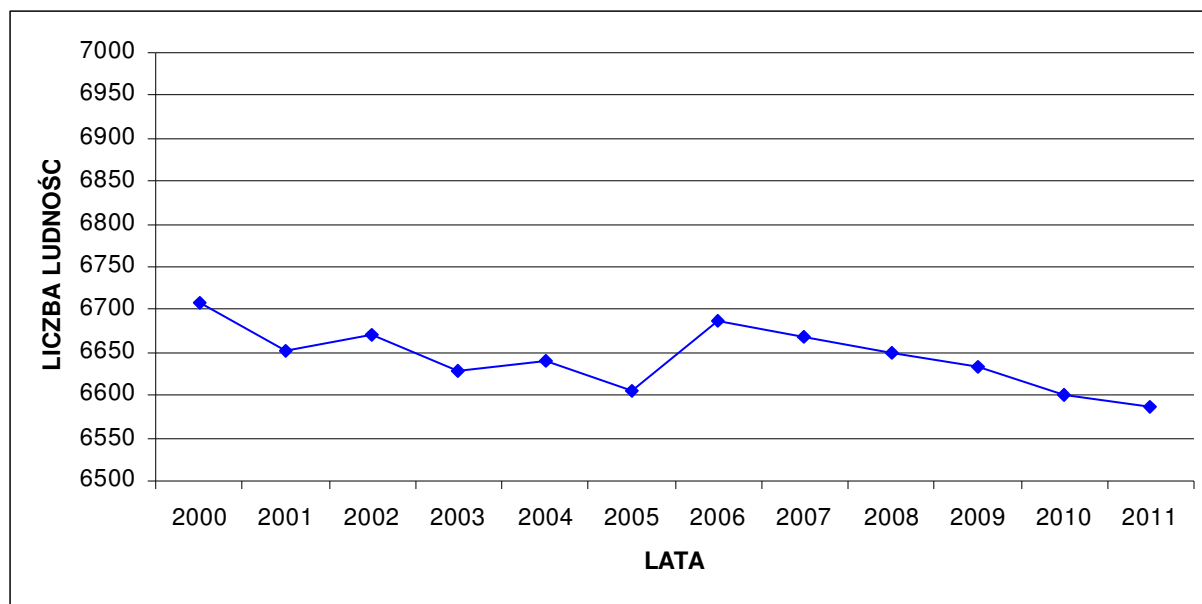
Źródło: GUS 2012.

TABELA 47: Gmina Wierzchlas – zaludnienie w latach 1995 – 2011.

Rok	Liczba ludności		
	Ogółem	w tym:	
		mężczyźni	kobiety
1995	6884	3433	3451
1996	6818	3409	3409
1997	6801	3395	3406
1998	6781	3385	3396
1999	6678	3331	3347
2000	6707	3353	3354
2001	6651	3340	3311
2002	6671	3350	3321
2003	6629	3329	3300
2004	6640	3332	3308
2005	6605	3301	3304
2006	6686	3354	3332
2007	6669	3333	3336
2008	6649	3311	3338
2009	6634	3304	3330
2010	6600	3295	3305
2011	6587	3285	3302

Źródło: GUS 2012.

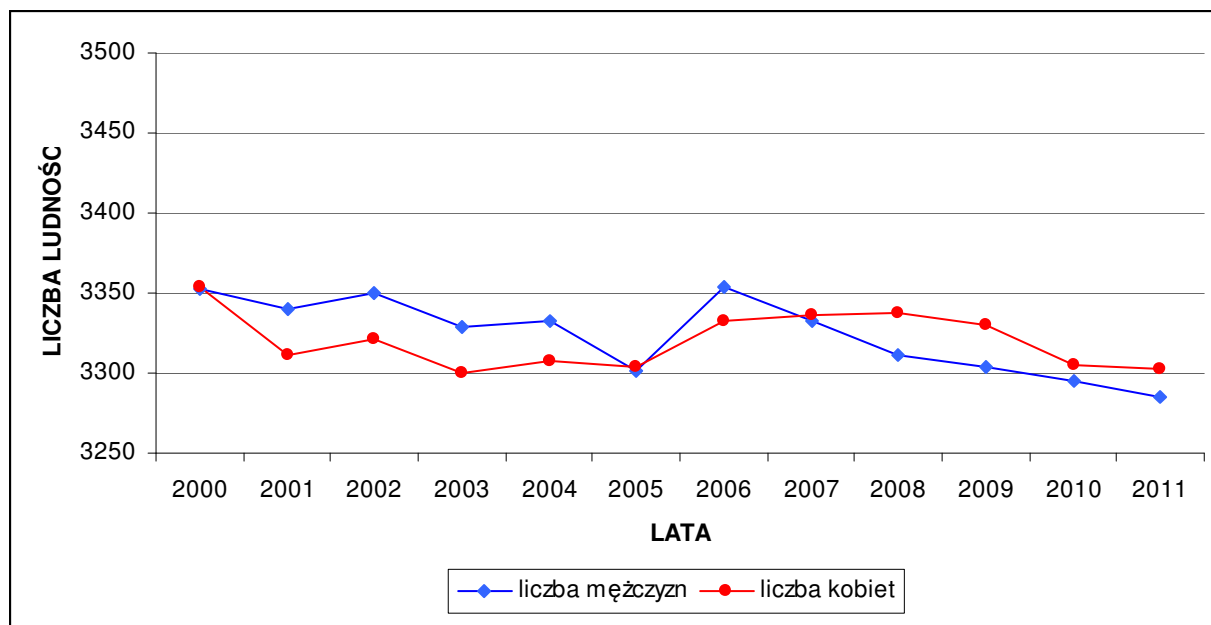
RYCINA 11: Gmina Wierzchlas – zaludnienie w latach 2000 – 2011.

Źródło: GUS 2012.

W przeciągu analizowanej dekady liczba ludności zmniejszyła się. W roku 2011 gminę Wierzchlas zamieszkiwało 120 osób mniej niż 11 lat wcześniej, co oznacza spadek o 1,8 %. W analizowanym okresie czasu współczynnik feminizacji o wartości powyżej 100 punktów występuje dopiero w przeciągu ostatnich 5 lat.

RYCINA 12: Gmina Wierzchlas – zaludnienie w latach 2000 – 2011 według płci.

Źródło: GUS 2012.

Dane dotyczące liczby ludności według GUS obejmują ludność według faktycznego miejsca zamieszkania.

TABELA 48: Gmina Wierzchlas – rozkład zaludnienia według miejscowości w 2012 roku.

Miejscowość	Liczba mieszkańców
Broników	88
Jajczaki	171
Kamion	154
Kochlew	151
Kraszkowice	1087
Krzeczów	289
Łaszew	208
Łaszew Rządowy	453
Mierzyce	1019
Ogroble	42
Przyląpy	97
Przywóz	256
Strugi	199
Toporów	558
Wierzchlas	1863

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

Najludniejszą miejscowością w gminie jest Wierzchlas, który obecnie zamieszkuje łącznie 1863 mieszkańców. Poza Wierzchlasem najludniejsze wsie w gminie to: Kraszkowice (1087 mieszkańców) i Mierzyce (1019 mieszkańców). Powyżej 500 mieszkańców liczy miejscowość Toporów (558). W przedziale od 200 do 500 mieszkańców zawierają się miejscowości: Łaszew Rządowy (453), Krzeczów (289), Przywóz (256) i Łaszew (208). Populacją pomiędzy 100 a 200 mieszkańców charakteryzują się wsie: Strugi (199), Jajczaki (171), Kamion (154) i Kochlew (151). Zaludnienie poniżej 100 mieszkańców posiadają miejscowości: Przyląpy (97), Broników (88) i Ogroble (42).

4.1.2. Struktura wieku mieszkańców.

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrownikowy ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według wieku określa proces starzenia się ludności, definiowany najogólniej jako zmiany stanu i struktury według wieku ludności, polegające na wzroście w ogólnej liczbie udziału osób starszych. Za granicę starości przyjmuje się umownie wiek 60 lat. Obecnie ludność województwa łódzkiego, podobnie jak cała Polska, starzeje się. Jednak nadal na terenach wiejskich udział dzieci i młodzieży jest większy od przeciętnej co powoduje, że pod względem struktury wieku mieszkańców gminę Wierzchlas możemy określić jeszcze jako jednostkę młodą.

TABELA 49: Gmina Wierzchlas – ludność według wieku w 2011 roku.

Grupa wieku	Liczba ludności
0 – 4	301
5 – 9	291
10 – 14	417
15 – 19	488
20 – 24	467
25 – 29	481
30 – 34	481
35 – 39	462
40 – 44	452
45 – 49	440
50 – 54	474
55 – 59	419
60 – 64	371
65 – 69	265
70 i więcej	778

Źródło: GUS 2012.

TABELA 50: Gmina Wierzchlas – struktura ludności według wieku w 2011 roku.

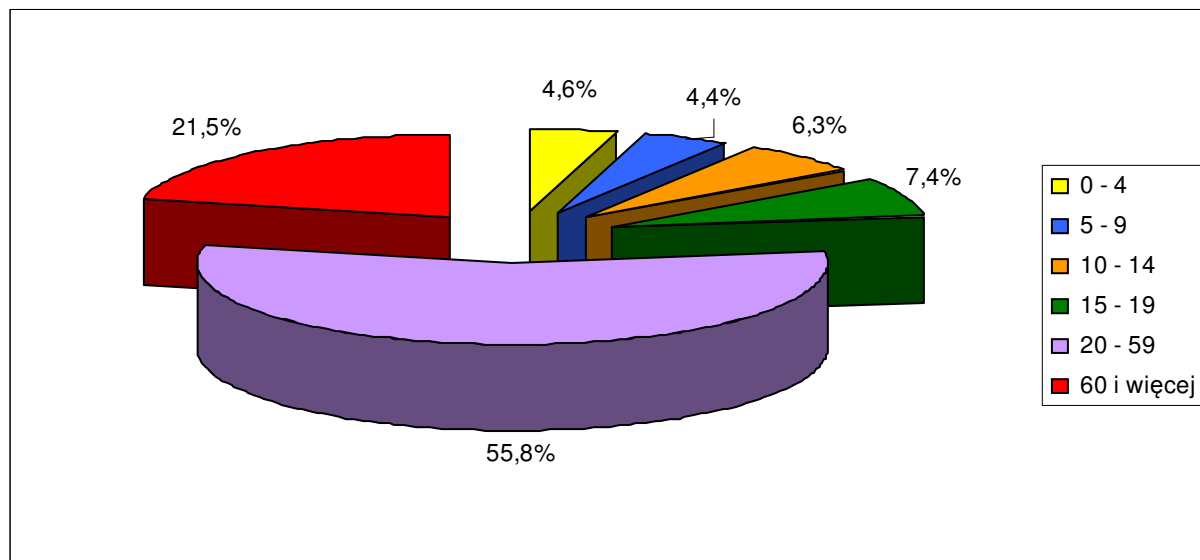
Grupa wieku	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
0 – 4	4,57	5,23	4,97
5 – 9	4,42	4,77	4,39
10 – 14	6,33	5,48	4,63
15 – 19	7,41	6,44	5,71
20 – 24	7,09	6,94	6,64
25 – 29	7,30	7,86	7,91
30 – 34	7,30	7,54	7,86
35 – 39	7,01	7,17	7,29
40 – 44	6,86	6,34	6,24
45 – 49	6,68	6,38	6,13
50 – 54	7,20	7,52	7,56
55 – 59	6,36	7,30	8,10
60 – 64	5,63	6,31	7,09
65 – 69	4,02	3,95	4,40
70 i więcej	11,81	10,76	11,10

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

22,73 % mieszkańców zamieszkałych w gminie, to jest 1497 osób, liczy poniżej 19 roku życia. Natomiast 15,32 % obywateli (1009 osób) nie ukończyło jeszcze 14 roku życia. Struktura mieszkańców gminy Wierzchlas według wieku jest bardzo zbliżona do wartości charakteryzujących zarówno populację powiatu wieluńskiego jak i

województwa łódzkiego. W stosunku do porównywanych wartości prezentuje się nieco korzystniej w najmłodszych (0 – 19 lat) i mniej korzystnie w najstarszych (65 lat i więcej) kategoriach wiekowych.

RYCINA 13: Gmina Wierzchlas – struktura ludności według wieku w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Korzystny rozkład demograficzny ludności potwierdza struktura mieszkańców w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18 – 64 lata, a dla kobiet 18 – 59 lat.

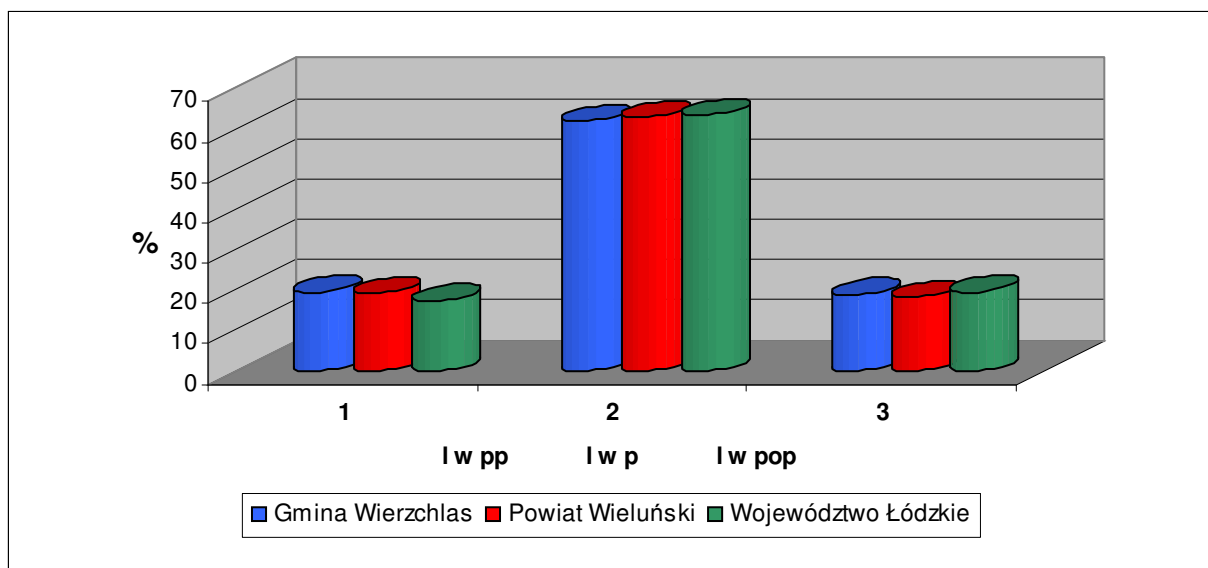
TABELA 51: Gmina Wierzchlas – ludność wieku produkcyjnego i nieprodukcyjnego w 2011 roku.

Ludność w wieku	Gmina Wierzchlas	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
Przedprodukcyjnym	1279	19,42	19,13	17,27
Produkcyjnym	4069	61,77	62,73	63,33
Poprodukcyjnym	1239	18,81	18,14	19,40
Współczynnik obciążenia demograficznego		61,88	59,42	57,89

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Obywatele wieku nieprodukcyjnego (przedprodukcyjni i poprodukcyjni) stanowią 38,23 % całej zbiorowości. Od kilku lat rośnie, także w ujęciu relatywnym, zbiorowość mieszkańców zdolnych do pracy. Wpływ na to ma wejście w wiek dorosły osób z wyżu demograficznego, urodzonych w latach 80–tych XX wieku. Jednocześnie zmniejsza się tak zwane „obciążenie” ludności jej nieprodukcyjną częścią. Struktura wieku produkcyjnego i nieprodukcyjnego mieszkańców gminy Wierzchlas nieznacznie odbiega od średnich wartości przyporządkowanych dla powiatu i województwa, ale prezentuje się korzystniej ze względu na liczniejszą populację wieku przedprodukcyjnego i mniej liczną populację wieku poprodukcyjnego (tylko w stosunku do województwa).

RYCINA 14: Gmina Wierzchlas – ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Współczynnik obciążenia demograficznego, ustalony jako stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla gminy Wierzchlas wynosi 61,88 i jest wyższy od średniej występującej w powiecie wieluńskim (59,42) i województwie łódzkim (57,89). Dodatkowo jego wartość w gminie Wierzchlas rozkłada się korzystnie ponieważ obecnie wśród obywateli „nieprodukcyjnych” jest jeszcze więcej osób „przedprodukcyjnych” niż „poprodukcyjnych”. Odnotowując jednak zmiany struktury mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym oraz rosnącą liczebność roczników poprodukcyjnych, w ciągu najbliższych kilkunastu lat można przewidywać wzrost „obciążenia” demograficznego poprzez populację osób „poprodukcyjnych”.

4.1.3. Ruch naturalny i wędrownikowy ludności.

Na przyrost naturalny ludności składają się zmiany w jej liczbie powodowane przez urodzenia i zgon. Charakteryzujące go wartości określają nie tylko strukturę populacji według płci i wieku, ale także liczbę zawartych małżeństw, osób w wieku rozrodczym oraz zgonów. Wartości charakteryzujące ruch naturalny gminy Wierzchlas w 2011 roku rozkładają na nieznacznie korzystniejszym poziomie w stosunku do średniej dla powiatu wieluńskiego i województwa łódzkiego. Wpływ na to ma przede wszystkim wyższy wskaźnik przyrostu rzeczywistego pomimo tego, że i tak osiąga wartość ujemną. Jednak z drugiej strony należy wziąć pod uwagę fakt stosunkowo niskiej populacji gminy Wierzchlas powodującej, że nawet jednostkowe przypadki mogą wpłynąć na końcowy obraz poszczególnych wskaźników statystycznych. Przeciętna stopa przyrostu naturalnego w gminach wiejskich bywa często dodatnia i do tego wyższa niż w miastach. Ta tendencja nie utrzymuje się jednak w gminie Wierzchlas. Współczynnik przyrostu naturalnego w 2011 roku wyniósł tutaj $-1,97\text{‰}$ i był niższy od średniej dla powiatu wieluńskiego ($-0,84\text{‰}$) oraz wyższy od średniej dla całego województwa łódzkiego ($-2,71\text{‰}$).

TABELA 52: Gmina Wierzchlas – ruch naturalny i wędrówkowy ludności w 2011 roku.

Ruch naturalny i wędrówkowy ludności	Gmina Wierzchlas – wartości bezwzględne
Małżeństwa	32
Urodzenia żywe	54
Zgony	67
Przyrost naturalny	-13
Saldo migracji	0
Przyrost rzeczywisty	-13

Źródło: GUS 2012.

Współczynnik małżeństw, to jest liczba zawartych małżeństw na 1000 ludności ogółem, w 2011 roku w gminie Wierzchlas wyniósł 4,86 i był niższy od wartości dla powiatu (5,67) oraz województwa (4,99). Współczynnik rodności, określający liczbę urodzeń żywych badanego okresu na 1000 ludności ogółem, wyniósł w 2011 roku w gminie 8,20 i był niższy od średniej dla powiatu (9,47) oraz województwa (9,45). Natomiast umieralność społeczeństwa, mierzona współczynnikiem zgonów (liczba zgonów na 1000 ludności), wyniosła w gminie 10,17 i była niższa od wartości charakteryzującej powiat wieluński (10,32) oraz województwo łódzkie (12,16).

TABELA 53: Gmina Wierzchlas – podstawowe współczynniki (na 1000 ludności) określające ruch naturalny i wędrówkowy ludności w 2011 roku.

Współczynnik	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Małżeństwa	4,86	5,67	4,99
Urodzenia żywe	8,20	9,47	9,45
Zgony	10,17	10,32	12,16
Przyrost naturalny	-1,97	-0,84	-2,71
Saldo migracji	0,00	-1,33	-0,75
Przyrost rzeczywisty	-1,97	-2,17	-3,46

Źródło: GUS 2012.

Migracje są drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem wpływającym bezpośrednio na liczbę ludności oraz jej rozmieszczenie. Obecna tendencja przemieszczania się, szczególnie młodych mieszkańców, z mniejszych do większych ośrodków osiedleńczych, a także zagranicę powoduje, że saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej wielu gmin wiejskich jest ujemne. Jednakże w przypadku jednostek wiejskich zlokalizowanych blisko miast odpływ mieszkańców jest niższy i dodatkowo równoważony przez napływ osadników, wybierających podmiejskie wsie jako miejsce zamieszkania. Takie zjawisko od kilkunastu lat zachodzi na terenie gminy Wierzchlas i w 2011 roku jej saldo migracji było zrównoważone i wyniosło 0.

TABELA 54: Gmina Wierzchlas – ruch wędrowniczy ludności w 2011 roku.

Jednostka	Napływ				Odpływ				Saldo migracji
	Razem	w tym			Razem	w tym			
		z miast	ze wsi	z zagranicy		do miast	na wieś	za granicę	
Gmina Wierchlas	69	41	28	0	69	40	29	0	0

Źródło: GUS 2012.

Saldo migracji liczone na 1000 ludności wyniosło w 2011 roku 0 i było znacznie wyższe od średniej dla powiatu wieluńskiego (–1,33) oraz województwa łódzkiego (–0,75), które charakteryzują się znacznym odpływem ludności. Przyrost rzeczywisty dla gminy Wierzchlas, liczony jako suma wartości przyrostu naturalnego oraz salda migracji, był ujemny i wyniósł w 2011 roku w liczbach bezwzględnych –13 (–1,97 ‰). Tym samym saldo migracji nie zrównoważyło ujemnego przyrostu naturalnego. Należy nadmienić, że przytoczone powyżej oficjalne dane statystycznie nie oddają realnej wartości określającej obecny ruch migracyjny. Dotyczą one ruchu wędrowniczego na pobyt stały i nie obejmują czasowych migracji na tle zarobkowym, zwłaszcza związanych z wyjazdem za granicę.

Powyższe dane sugerują, że w najbliższych latach należy spodziewać się dalszego spadku liczby mieszkańców gminy Wierzchlas, zwłaszcza z przyczyn naturalnych (niższy wskaźnik urodzeń od wskaźnika zgonów = ujemny przyrost naturalny). Szansą na zatrzymanie tej niekorzystnej tendencji jest między innymi wszechstronna promocja walorów gminy w celu przyciągnięcia jeszcze większej niż obecnie liczby osadników, najlepiej w wieku rozrodczym.

4. 2. Rynek pracy.

4.2.1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON.

Gmina Wierzchlas jest typową gminą wiejską o dość zrównoważonym udziale funkcji miejsca pracy i mieszkaniowej. Rynek pracy opiera się tu głównie na rolnictwie indywidualnym i tym samym większość mieszkańców poszczególnych wsi pracuje we własnych gospodarstwach rolnych, których według Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku było 1202. Część mieszkańców znajduje zatrudnienie w kilkunastu większych zakładach pracy, zwłaszcza produkcyjnych i usługowych, które rozwijają się stosownie do realiów gospodarki rynkowej. Są to firmy zajmujące się głównie wydobyciem kruszywa naturalnego, przetwórstwem rolno – spożywczym, budownictwem oraz handlem. Należy podkreślić, że znaczna grupa mieszkańców pracuje poza granicami gminy, przede wszystkim w pobliskim Wieluniu, a także za granicą. Na koniec 2011 roku Urząd Gminy zarejestrował 360 podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON.

TABELA 55: Gmina Wierzchlas – formy własności podmiotów gospodarczych²⁵ będących w rejestrze REGON w 2011 roku.

Formy własności	Gmina Wierzchlas – ilość podmiotów
Zakłady publiczne	16
Spółki handlowe	8
Spółki cywilne	12
Spółdzielnie	1
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	15
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	299
Inne formy własności prywatnej	9

Źródło: GUS 2012.

Własnością publiczną jest 16, natomiast prywatną 344 przedsiębiorstwa, to jest 95,56 % ogółu. Spośród firm prywatnych 299 to zakłady należące do osób fizycznych, co stanowi 86,92 % ogółu podmiotów sektora prywatnego. Należy nadmienić, że spośród 8 spółek prawa handlowego, żadna nie posiada kapitału zagranicznego.

TABELA 56: Gmina Wierzchlas – struktura podmiotów gospodarczych²⁶ według form własności w 2011 roku.

Forma własności	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
Zakłady publiczne	4,44	4,14	2,91
Spółki handlowe	2,22	4,33	6,54
Spółki cywilne	3,33	6,90	7,06
Spółdzielnie	0,28	0,46	0,42
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	4,17	3,47	3,03
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	83,06	78,45	77,18
Inne formy własności prywatnej	2,50	2,26	2,87

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Zaprezentowane powyżej uwarunkowania charakteryzujące strukturę własności podmiotów gospodarczych w gminie Wierzchlas różnią się od przeciętnej dla powiatu i województwa. Wśród podmiotów gospodarczych z gminy Wierzchlas jest stosunkowo najwięcej zakładów należących do osób fizycznych, zakładów publicznych oraz fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych kosztem pozostałych form własności w ogólnej strukturze przedsiębiorstw, w stosunku do porównywanych wartości. Największa różnica w stosunku do powiatu i województwa dotyczy spółek handlowych i cywilnych, których w gminie Wierzchlas jest stosunkowo najmniej. Jest to dość powszechna prawidłowość, bo jednostki te dość licznie występują przede wszystkim na terenie gmin miejsko – wiejskich i miejskich, a więc wchodzą w skład danych przyporządkowanych dla powiatu i województwa. Powyższe oznacza, że na terenie gminy Wierzchlas spośród firm prywatnych zdecydowanie dominuje sektor małych, rodzinnych przedsiębiorstw.

²⁵ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.²⁶ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

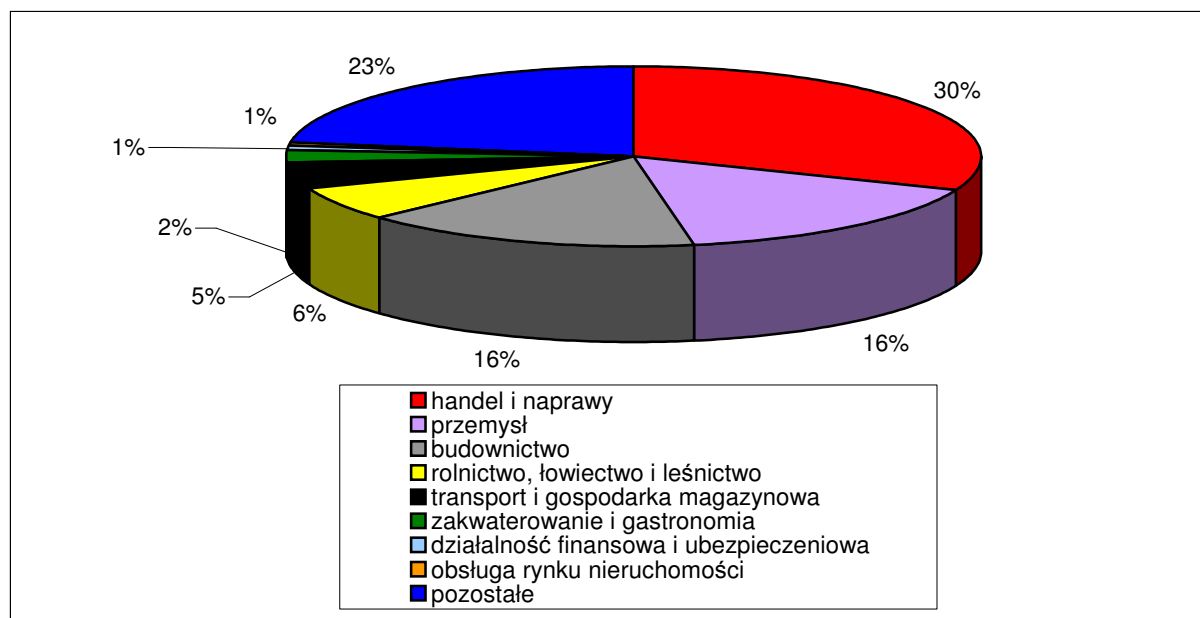
Poniższa tabela przedstawia rozkład podmiotów gospodarczych, będących w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD. Dokonano w niej także dodatkowego pogrupowania, np.: ujmując pod pojęciem przemysł: górnictwo i kopalnictwo, działalności produkcyjne i przetwórstwo przemysłowe. W skład sekcji handel i naprawy wchodzi: handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego.

TABELA 57: Gmina Wierzchlas – podmioty gospodarki narodowej²⁷ zarejestrowane w REGON według wybranych sekcji w 2011 roku.

Wybrane sekcje według PKD	Gmina Wierzchlas – ilość jednostek
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	22
Przemysł i przetwórstwo przemysłowe	58
Budownictwo	57
Handel i naprawa pojazdów samochodowych	112
Transport i gospodarka magazynowa	17
Zakwaterowanie i gastronomia	8
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3
Obsługa rynku nieruchomości	2
Pozostałe sekcje	81

Źródło: GUS 2012.

RYCINA 15: Gmina Wierzchlas – struktura podmiotów gospodarki narodowej²⁸ zarejestrowanych w REGON według wybranych sekcji w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

²⁷ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

²⁸ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Spśród wymienionych sekcji najwięcej firm (112) prowadzi działalność handlową i naprawczą. 58 podmiotów zajmuje się przemysłem (z czego 47 przetwórstwem przemysłowym), a 57 budownictwem. Tylko te trzy grupy stanowią łącznie blisko 2/3 (63,06 %) wszystkich zarejestrowanych firm. Znaczną pojedynczą grupę w powyższej statystyce stanowi 81 podmiotów określonych jako „pozostałe sekcje” (między innymi: edukacja, ochrona zdrowia, administracja, opieka społeczna, sport, kultura, pozostałe nie wymienione usługi, itp.), które reprezentują 22,50 % ogółu przedsiębiorstw w gminie. Uwarunkowania te prezentuje powyższa rycina oraz poniższa tabela.

TABELA 58: Gmina Wierzchlas – struktura podmiotów gospodarki narodowej²⁹ zarejestrowanych w REGON według wybranych sekcji w 2011 roku.

Wybrane sekcje według PKD	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	6,11	3,55	2,16
Przemysł i przetwórstwo przemysłowe	16,11	10,88	12,89
Budownictwo	15,83	12,47	10,46
Handel i naprawa pojazdów	31,11	33,68	29,74
Transport i gospodarka magazynowa	4,72	5,10	6,37
Zakwaterowanie i gastronomia	2,22	2,40	2,45
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	0,83	2,43	3,28
Obsługa rynku nieruchomości	0,56	1,89	3,52
Pozostałe sekcje	22,50	27,60	29,12

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Udział sekcji: handel i naprawa pojazdów, transport i gospodarka magazynowa oraz zakwaterowanie i gastronomia jest zbliżony do przeciętnych uwarunkowań charakteryzujących powiat wieluński i województwo łódzkie. Kilkukrotnie mniejszy odsetek przedsiębiorstw z sekcji działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości na terenie gminy Wierzchlas w stosunku do porównywanych jednostek jest zjawiskiem naturalnym bowiem statystyka, zwłaszcza dla województwa, obejmuje również duże gminy miejskie (Łódź, Piotrków Trybunalski, Sieradz, itd.), w których takie firmy mają przeważnie swoje siedziby. Podobnie ma się rzecz związana z pozycją „pozostałe sekcje”, gdzie duże jednostki miejskie są główną siedzibą dla licznych podmiotów publicznych (państwowych i samorządowych) oraz innych specjalistycznych usług. Natomiast znacznie wyższy w stosunku do powiatu i województwa odsetek firm z sekcji rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo na terenie gminy Wierzchlas jest zjawiskiem naturalnym ze względu na rolniczy i leśny charakter gminy. Dość zaskakującym wynikiem dla gminy wiejskiej jest wysoki odsetek w sekcjach: przemysł i budownictwo (przede wszystkim ze względu na wydobywanie i przetwórstwo surowców naturalnych), ale najczęściej są to przede wszystkim małe firmy.

Zjawiskiem dość charakterystycznym dla gmin wiejskich jest niższy odsetek zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do jej liczby ludności w porównaniu z jednostkami miejsko – wiejskimi i miejskimi. Dzieje się tak również w przypadku gminy Wierzchlas co prezentuje poniższa tabela.

²⁹ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

TABELA 59: Gmina Wierzchlas – podmioty gospodarki narodowej³⁰ zarejestrowane w REGON na 1000 ludności w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności ogółem	54,65	81,08	90,20
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	88,47	129,26	142,42
Zakłady osób fizycznych na 1000 ludności ogółem	45,39	63,61	69,61
Zakłady osób fizycznych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	73,48	101,40	109,92

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

4.2.2. Zatrudnienie.

Według danych z końca 2011 roku liczba pracujących³¹ w gospodarce narodowej na obszarze gminy Wierzchlas wyniosła 244 osoby. Kobiety stanowiły 68,44 %, a więc ponad 2/3 ogólnej liczby pracujących.

TABELA 60: Gmina Wierzchlas – pracujący w 2011 roku.

Pracujący	Gmina Wierzchlas – liczba pracujących
Ogółem	244
W tym liczba kobiet	167
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4
Przemysł i budownictwo	40
Usługi	200

Źródło: GUS 2012.

TABELA 61: Gmina Wierzchlas – struktura pracujących w 2011 roku.

Pracujący	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
Rolnictwo i leśnictwo	1,64	1,17	0,69
Przemysł i budownictwo	16,39	45,85	37,42
Usługi	81,97	52,97	61,89
Na 1000 ludności ogółem	37	186	222
Na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	60	296	350
Udział kobiet	68,44	51,24	50,56

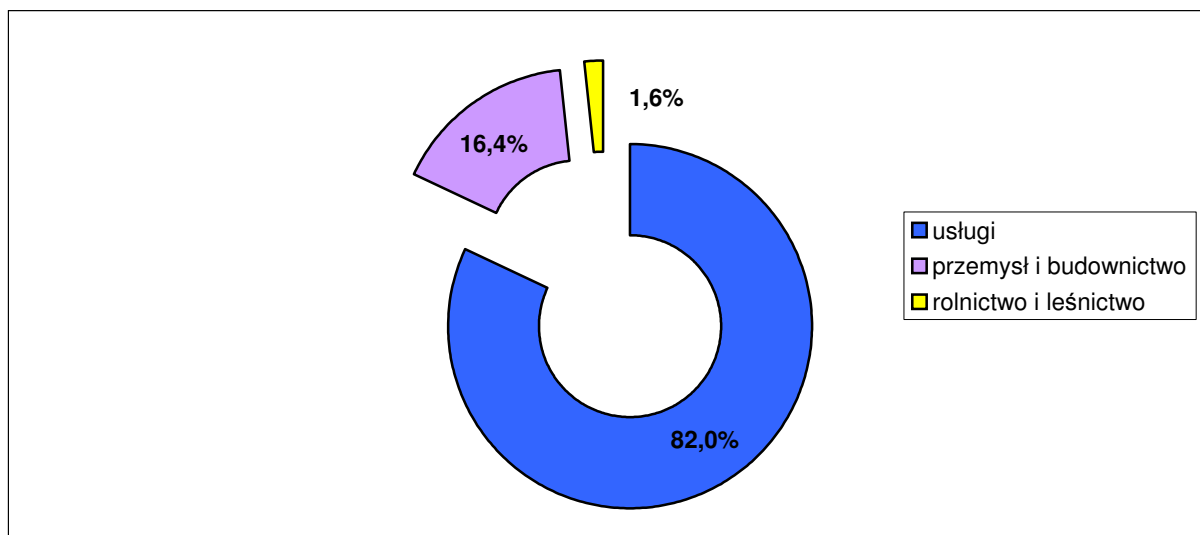
Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

³⁰ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

³¹ Według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach oraz duchowieństwa.

Niniejsze statystyki nie odzwierciedlają faktycznej struktury zatrudnienia na terenie gminy, powiatu i województwa. Odnoszą się bowiem do liczby pracujących, zgodnie z przedstawioną powyżej definicją i odzwierciedlają strukturę zatrudnienia w większych podmiotach gospodarczych. Jednakże na podstawie powyższej tabeli obserwujemy naturalną prawidłowość. Bardzo wysoki wskaźnik pracujących w usługach (usługi rynkowe i nierynkowe) na terenie gminy wiejskiej Wierzchlas odnotowujemy ze względu na fakt, że największą ilość lokalnych firm zatrudniających powyżej 9 osób stanowią podmioty usługowe właśnie, a przede wszystkim sektor usług publicznych (administracja, edukacja, służba zdrowia). Odsetek pracujących w przemyśle i budownictwie kształtuje się tu na najniższym poziomie. Niski odsetek pracujących w lokalnych zakładach produkcyjnych to efekt tego, że są to przede wszystkim małe przedsiębiorstwa, rzadko o zatrudnieniu przekraczającym 9 osób. Najwyższy, w stosunku do porównywanych jednostek, odsetek pracujących w rolnictwie i leśnictwie jest tu zjawiskiem naturalnym zważywszy na rolno – leśny charakter gminy. Natomiast wysoki udział kobiet wśród ogółu pracujących związany jest z faktem, że struktura branżowa największych lokalnych zakładów charakteryzuje się przede wszystkim ofertą pracy dla kobiet (administracja, edukacja). Reasumując należy nadmienić, że na terenie gminy Wierzchlas struktura pracujących nie rozkłada się równomiernie pomiędzy wskazanymi sektorami.

RYCINA 16: Gmina Wierzchlas – struktura pracujących w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

TABELA 62: Gmina Wierzchlas – podmioty gospodarki narodowej³² zarejestrowane w REGON według liczby pracujących w 2011 roku.

Podmioty o liczbie pracujących	Gmina Wierzchlas – ilość podmiotów
9 i mniej	343
10 – 49	17
50 i więcej	–

Źródło: GUS 2012.

³² Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Na koniec 2011 roku w 17 lokalnych przedsiębiorstwach (4,72 % ogółu) liczba pracujących wyniosła więcej niż 9 osób. Nie jest to wartość znacznie odbiegająca od przeciętnych uwarunkowań charakteryzujących powiat wieluński i województwo łódzkie, poza faktem, że nie było tu zakładów zatrudniających więcej niż 50 osób. Uwarunkowania te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 63: Gmina Wierzchlas – struktura podmiotów gospodarki narodowej³³ zarejestrowanych w REGON według liczby pracujących w 2011 roku.

Podmioty o liczbie pracujących	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
9 i mniej	95,28	94,05	94,23
10 – 49	4,72	5,07	4,81
50 i więcej	–	0,88	0,96

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

4. 3. Bezrobocie.

4.3.1. Bezrobocie w latach 1992 – 2012.

Jednym z ważniejszych kryteriów oceny warunków bytu mieszkańców jest możliwość uzyskania zatrudnienia. Zjawiskiem, które nieustannie wywiera istotny wpływ na poziom życia ludności jest bezrobocie. 30 września 2012 roku Powiatowy Urząd Pracy w Wieluniu zarejestrował 333 bezrobotnych z terenu gminy Wierzchlas. Oznacza to, że na 100 osób w wieku produkcyjnym 8,18 % zarejestrowano jako bezrobotne. Współczynnik obliczany w stosunku do 100 osób czynnych zawodowo jest o wiele wyższy, ale i tak kształtuje się na niższym poziomie w stosunku do wielu innych gmin powiatu wieluńskiego i całego województwa łódzkiego.

TABELA 64: Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie wieluńskim i województwie łódzkim na koniec października 2012 roku.

Wyszczególnienie	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Stopa bezrobocia w %	11,7	13,2

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

Na przestrzeni ubiegłych 21 lat (lata 1992 – 2012) największe bezrobocie w Polsce jak i w gminie Wierzchlas występowało w latach 1991 – 1995 oraz w latach 2000 – 2003. Wyraźnie zarysował się spadek liczby bezrobotnych na 1998 rok w stosunku do lat 1993 – 1995. Spowodowane to było między innymi zmianą klasyfikacji statystycznej bezrobotnych wprowadzonej na początku 1997 roku. Wpływ na to miała także koniunktura gospodarcza obserwowana w latach 1995 – 1998. Zaznaczający się w latach 1999 – 2001 wzrost bezrobocia należy przypisać między innymi dekoniekturze oraz innym niekorzystnym wynikom makroekonomicznym notowanym w tamtych latach. Proces ten przełożył się na liczne zwolnienia grupowe. Jako pozytywny można uznać fakt, że począwszy od 2003 roku, z racji wejścia w okres kolejnej gospodarczej koniunktury, bezrobocie w gminie Wierzchlas zaczęło systematycznie spadać i w 2008 roku osiągnęło najniższy poziom w analizowanym okresie czasu. Kolejny cykl dekoniektury (tak zwanego kryzysu) zapoczątkowany w

³³ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

2009 roku spowodował ponowny wzrost bezrobocia. Wzrost ten jest jednak znacznie niższy od tych notowanych w latach 1991 – 1995 oraz 1999 – 2001 i obecny poziom bezrobocia jest nadal jednym z najniższych.

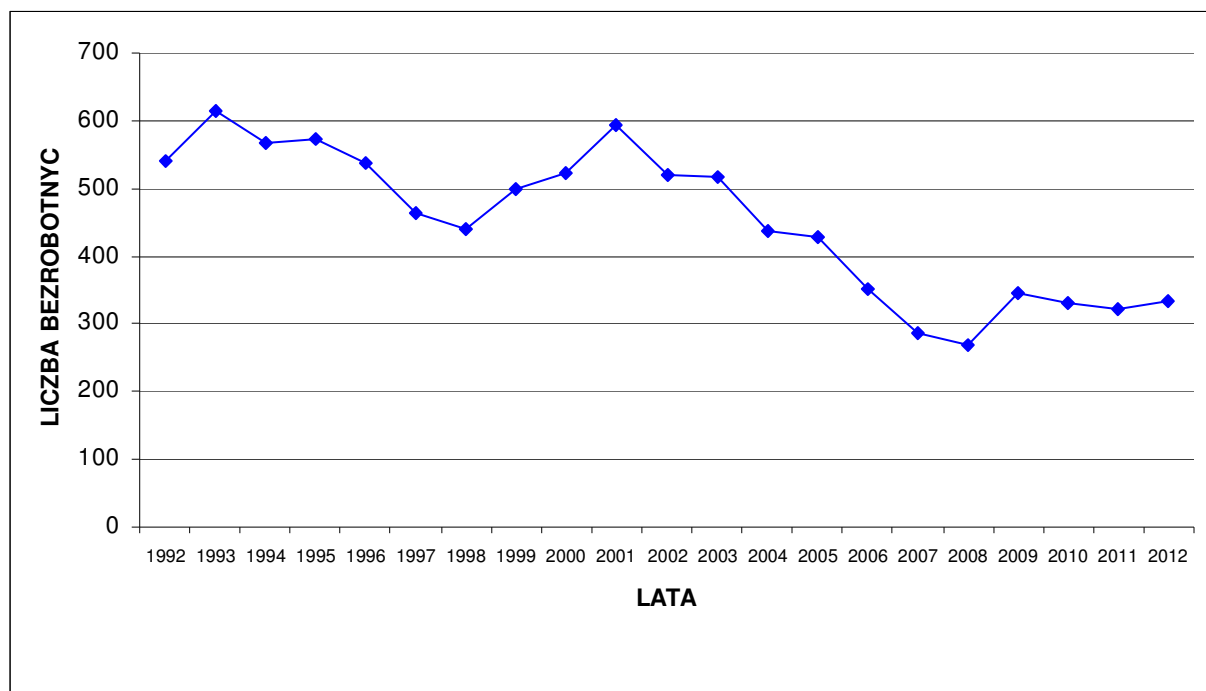
TABELA 65: Gmina Wierzchlas – bezrobocie w latach 1992 – 2012.

Rok (31 grudnia)	Liczba bezrobotnych			% ogółu bezrobotnych	
	Ogółem	w tym:		Mężczyźni	Kobiety
		Mężczyźni	Kobiety		
1992	540	b.d.	b.d.	58,15	41,85
1993	614	358	256	58,31	41,69
1994	568	328	240	57,75	42,25
1995	573	322	251	56,20	43,80
1996	538	279	259	51,86	48,14
1997	463	224	239	48,38	51,62
1998	440	220	220	50,00	50,00
1999	499	250	249	50,10	49,90
2000	524	251	273	47,90	52,10
2001	595	302	293	50,76	49,24
2002	521	284	237	54,51	45,49
2003	516	292	224	56,59	43,41
2004	437	229	208	52,40	47,60
2005	428	230	198	53,74	46,26
2006	352	177	175	50,28	49,72
2007	286	144	142	50,35	49,65
2008	269	134	135	49,81	50,19
2009	346	198	148	57,23	42,77
2010	331	187	144	56,50	43,50
2011	322	172	150	53,42	46,58
30 września 2012	333	173	160	51,95	48,05

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

W przeciągu niemal całego analizowanego okresu, za wyjątkiem lat: 1997, 1998, 2000 i 2008 udział kobiet wśród ogółu bezrobotnych nie przekraczał poziomu 50 %. Obecnie, to jest 30 września 2012 roku, współczynnik ten wynosi 48,05 % i należy do grupy wyższych wartości na przestrzeni analizowanego okresu.

RYCINA 17: Gmina Wierzchlas – dynamika kształtowania się bezrobocia w latach 1992 – 2012.

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

RYCINA 18: Gmina Wierzchlas – dynamika kształtowania się bezrobocia w latach 1992 – 2012 według płci.

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

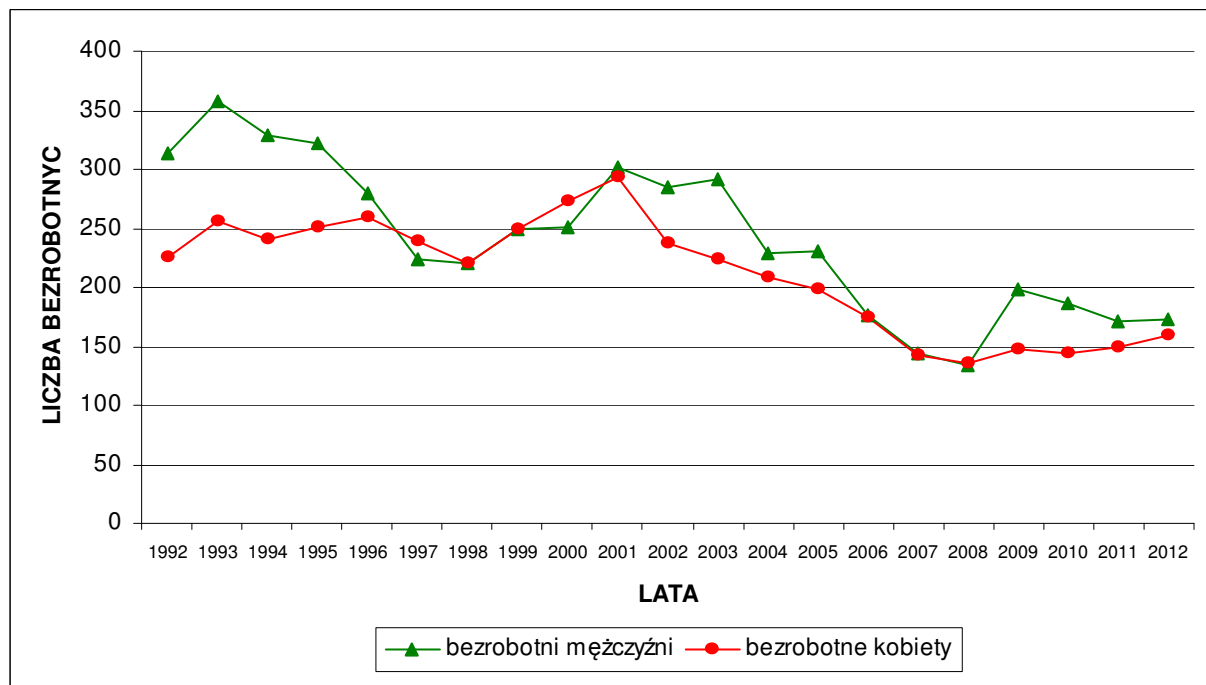

TABELA 66: Gmina Wierzchlas – bezrobotni bez prawa do zasiłku w latach 1993 – 2012.

Rok (31 grudnia)	Liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku			% z ogółu bezrobotnych		
	Ogółem	w tym:		Ogółem	W tym:	
		Mężczyźni	Kobiety		Mężczyźni	Kobiety
1993	339	b.d.	b.d.	55,21	b.d.	b.d.
1994	270	152	118	47,54	46,34	49,17
1995	247	132	115	43,11	40,99	45,82
1996	286	142	144	53,16	50,90	55,60
1997	339	152	187	73,22	67,86	78,24
1998	368	166	202	83,64	75,45	91,82
1999	429	201	228	85,97	80,40	91,57
2000	465	218	247	88,74	86,85	90,48
2001	535	264	271	89,92	87,42	92,49
2002	482	258	224	92,51	90,85	94,51
2003	465	254	211	90,12	86,99	94,20
2004	404	206	198	92,45	89,96	95,19
2005	384	195	189	89,72	84,78	95,45
2006	318	154	164	90,34	87,01	93,71
2007	248	122	126	86,71	84,72	88,73
2008	217	100	117	80,67	74,63	86,67
2009	282	154	128	81,50	77,78	86,49
2010	278	149	129	83,99	79,68	89,58
2011	278	152	126	86,34	88,37	84,00
30 września 2012	290	152	138	87,09	87,86	86,25

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

Na koniec września 2012 roku 290 osób, to jest ponad 87 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku. Jest to jeden z najwyższych wskaźników począwszy od 1993 roku. Wyższe wskaźniki notowano jedynie w latach: 2000 – 2006. Analizowany współczynnik dla mężczyzn wynosi obecnie 87,86 %, zaś dla kobiet 86,25 %.

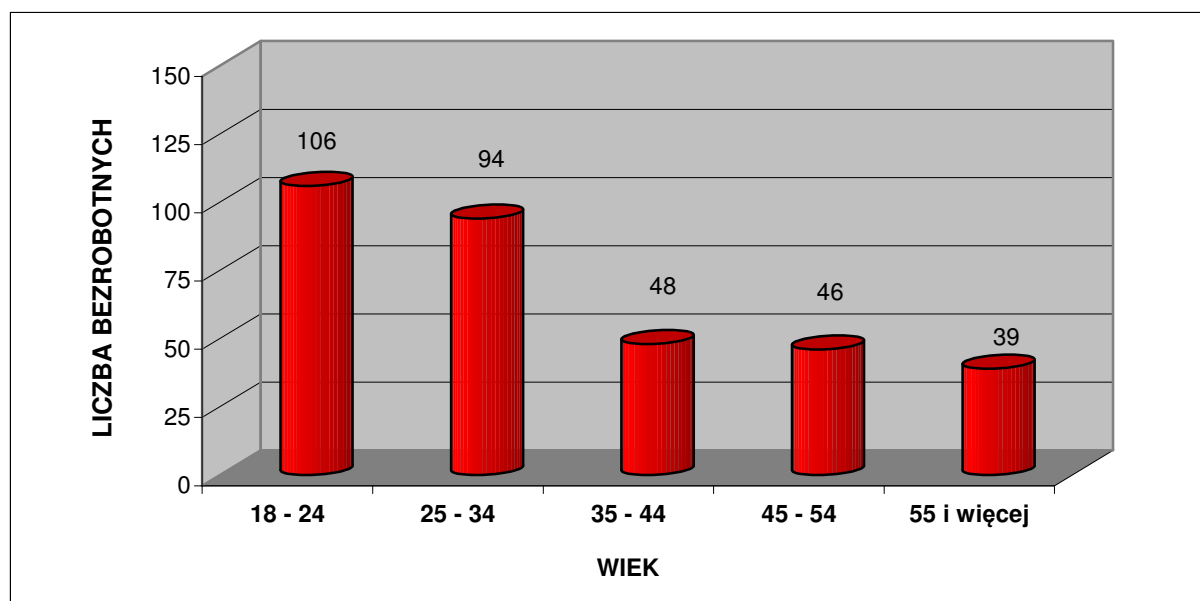
4.3.2. Struktura bezrobotnych według wieku, wykształcenia i stażu pracy.

TABELA 67: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według wieku. Stan na 30.09.2012 roku.

Grupa wieku	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
18 – 24	106	31,83	56
25 – 34	94	28,23	56
35 – 44	48	14,41	24
45 – 54	46	13,81	19
55 – 59	29	8,71	5
60 – 64	10	3,00	–

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

RYCINA 19: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według wieku. Stan na 30.09.2012 roku.

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

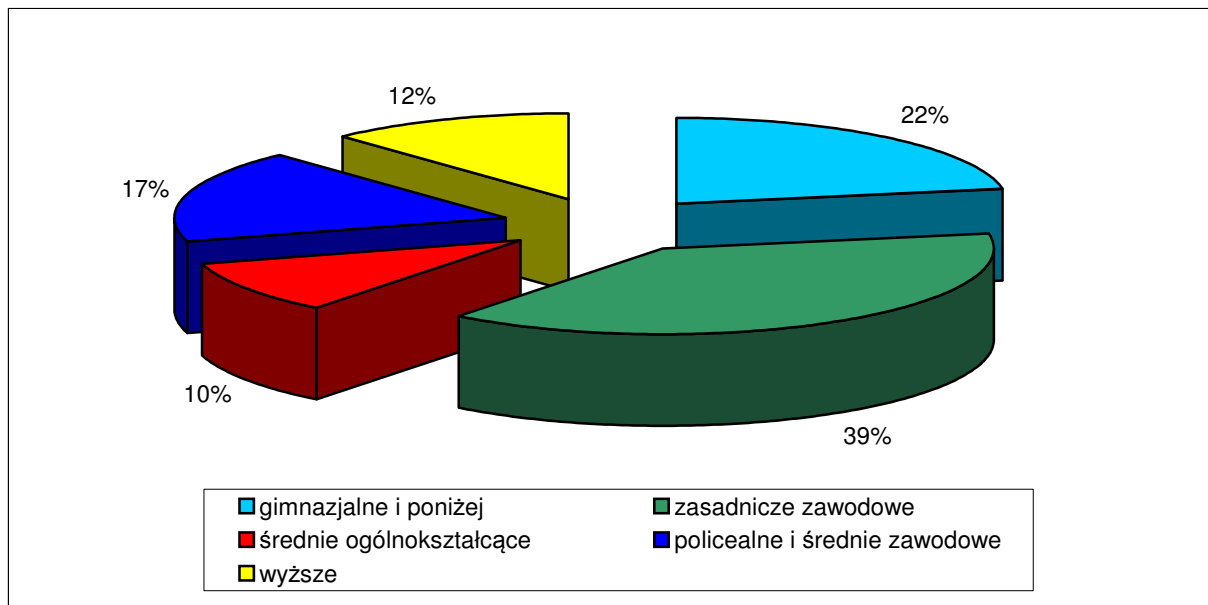
Struktura bezrobotnych według wieku jest zróżnicowana. Niepokojące jest zjawisko, że liczna rzesza bezrobotnych, blisko 32 %, to osoby najmłodsze w wieku 18 – 24 lata. Natomiast aż 60 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby do 34 roku życia. Ponad 28 % bezrobotnych to ludzie w wieku 35 – 54 lata. Jedynie grupa bezrobotnych powyżej 55 roku życia jest nieliczna (blisko 12 %), między innymi ze względu wcześniejszego przejścia na emeryturę lub skorzystania z systemu zasiłków i świadczeń przedemerytalnych.

TABELA 68: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia. Stan 30.09.2012 roku.

Wykształcenie	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
Wyższe	40	12,01	30
Policealne i średnie zawodowe	58	17,42	35
Średnie ogólnokształcące	33	9,91	20
Zasadnicze zawodowe	128	38,44	52
Gimnazjalne i poniżej	74	22,22	23

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

RYCINA 20: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia. Stan 30.09.2012 roku.

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

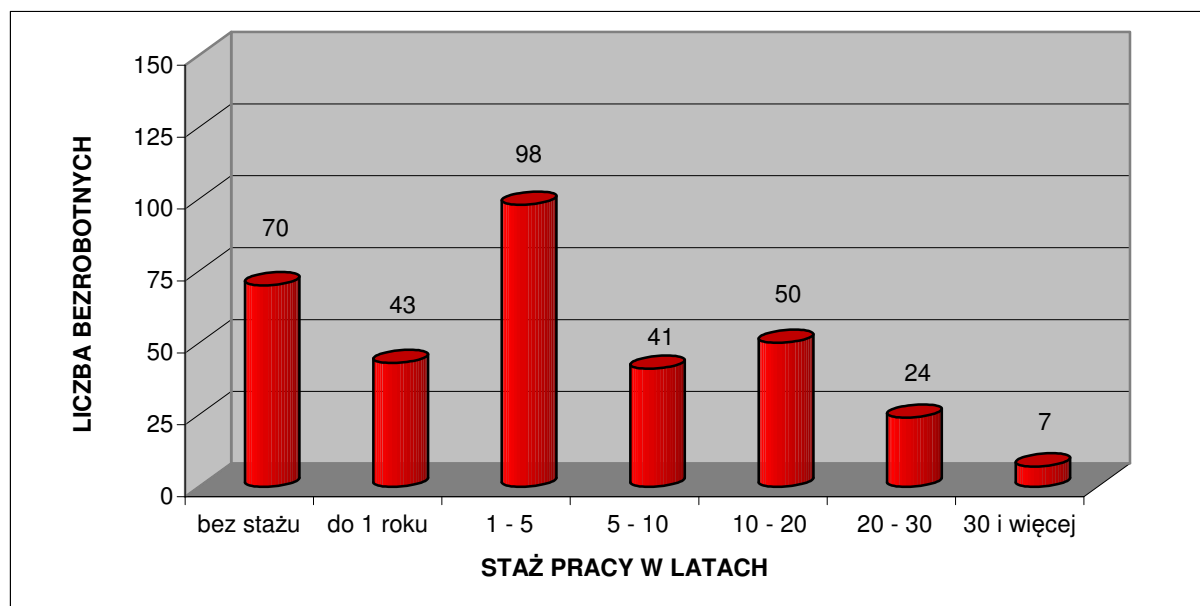
Bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym stanowią znacznie ponad połowę (ponad 60 %) z ogółu zarejestrowanych i jest to zjawisko dość powszechne. Natomiast osoby pozostające bez pracy i legitymujące się wykształceniem wyższym stanowią 12 % ogółu bezrobotnych. Jest to wartość wysoka w porównaniu z zeszłymi latami, ale obecnie coraz częściej spotykana zarówno w skali regionu jak i kraju, a nawet całej Unii Europejskiej. Znaczną grupę (ponad 27 %) stanowią osoby z wykształceniem policealnym i średnim, którym ze względu na brak dyplomu wyższych uczelni tym bardziej trudno znaleźć pracę w gminie czy nawet w regionie.

TABELA 69: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy. Stan na 30.09.2012 roku.

Staż pracy w latach	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
Bez stażu	70	21,02	39
Do 1 roku	43	12,91	22
1 – 5	98	29,43	52
5 – 10	41	12,31	25
10 – 20	50	15,02	18
20 – 30	24	7,21	3
30 lat i więcej	7	2,10	1

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

RYCINA 21: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy. Stan na 30.09.2012 roku.

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

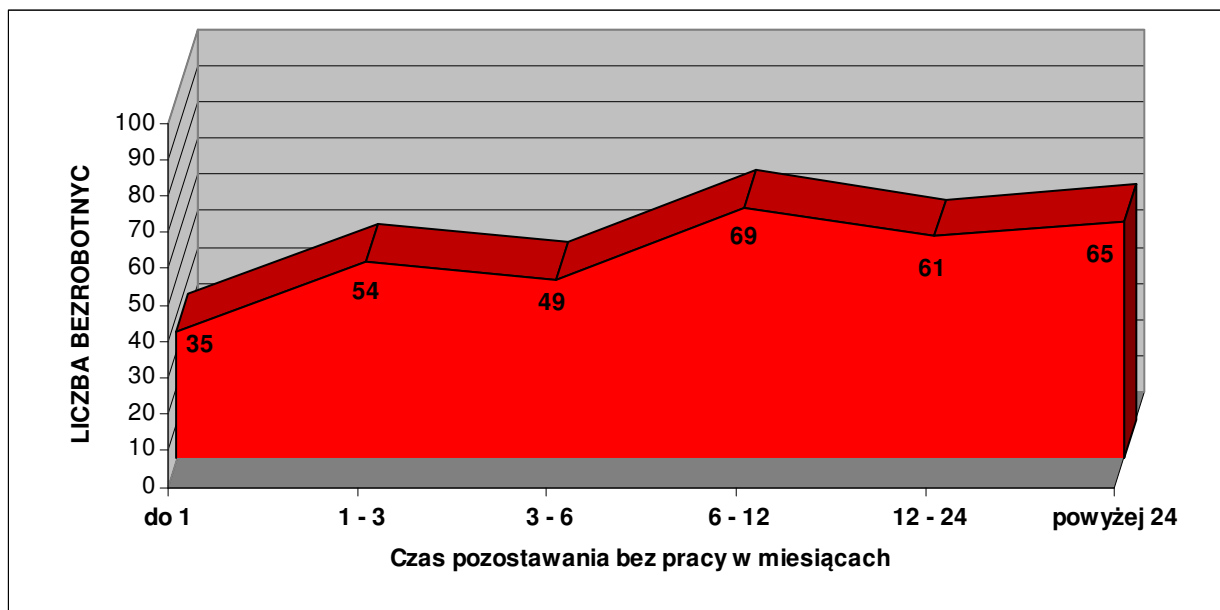
1/4 zarejestrowanych bezrobotnych ma za sobą staż pracy dłuższy niż 10 lat. Bardzo liczną grupę stanowią bezrobotni, którzy nie podejmowali jeszcze pracy bądź mają staż tylko do 1 roku. Społeczność ta stanowi łącznie blisko 35 % ogółu zarejestrowanych. Niekorzystnym zjawiskiem jest fakt, że w tej grupie są głównie ludzie młodzi, absolwenci liceów, średnich szkół technicznych oraz coraz częściej uczelni wyższych. Powyższe wskaźniki charakteryzujące strukturę bezrobotnych według stażu pracy w gminie Wierzchlas przedstawiają się mniej korzystnie od średniej w województwie, szczególnie ze względu na krótszy staż pracy obecnie bezrobotnych. Aczkolwiek należy podkreślić, że brak zatrudnienia dla osób w najmłodszych kategoriach wiekowych staje się problemem również w teoretycznie zamożniejszych gminach czy w całych regionach.

TABELA 70: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy. Stan na 30.09.2012 roku.

Czas pozostawania bez pracy w miesiącach	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
Do 1	35	10,51	21
1 – 3	54	16,22	22
3 – 6	49	14,71	26
6 – 12	69	20,72	30
12 – 24	61	18,32	34
Powyżej 24 miesięcy	65	19,52	27

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

RYCINA 22: Gmina Wierzchlas – bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy. Stan na 30.09.2012 roku.

Źródło: PUP Wieluń, 2012.

Ponad 80 % bezrobotnych pozostaje bez pracy nie dłużej niż 24 miesiące. Jest to grupa osób objęta zwolnieniami w 2010 i 2011 roku oraz dodatkowo zasilona absolwentami szkół średnich i wyższych. Dodatkowo za niekorzystny należy uznać fakt, że blisko 20 % bezrobotnych pozostaje bez pracy dłużej niż 2 lata. Oznacza to, że obecna struktura gospodarcza gminy Wierzchlas nie jest w stanie wygenerować miejsc pracy również dla osób długotrwale bezrobotnych.

Obserwowana mniej więcej od 2003 roku koniunktura gospodarcza (wyhamowana nieco ze względu na obecną sytuację gospodarczą) spowodowała dość znaczny spadek bezrobocia w Polsce, w tym również na terenie gminy Wierzchlas (z 595 osób w 2001 roku do 269 osób w 2008 roku). Jednakże charakteryzuje ją przede wszystkim wzrost popytu na pracę w przemyśle i budownictwie, czyli dotyczy zwłaszcza robotników wykwalifikowanych i w tej kwestii sezonowo obserwowana jest nawet nadwyżka popytu miejsc pracy nad podażą siły roboczej. Niepokojącym zjawiskiem jest brak nie tylko dobrze płatnych, ale w ogóle brak ofert pracy dla ludzi młodych i wykształconych. Omawianą problematykę potęguje wchodzący w wiek produkcyjny i zawodowy wyż demograficzny z II połowy lat 80-tych XX wieku. Natychmiastowe stworzenie kilkudziesięciu miejsc pracy, opartych tylko o środki własne samorządu jest praktycznie niemożliwe. Szansę na poprawę sytuacji upatruje się w znalezieniu inwestorów strategicznych, mogących zatrudnić pracowników w sektorze produkcyjnym, zwłaszcza w przetwórstwie przemysłowym i rolno – spożywczym oraz w usługach. Dotyczy to zarówno gminy Wierzchlas jak i całego powiatu wieluńskiego oraz ościennych. Gmina posiada tereny i warunki infrastrukturalne do przyjęcia inwestorów. Ważnym atutem jest również mała odległość od większych miast regionu: Wielunia, Działoszyna i Pajęczna. Nie bez znaczenia są również dobre połączenia komunikacyjne oraz korzystne warunki naturalne.

4. 4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.

4.4.1. Służba zdrowia.

Na terenie gminy Wierzchlas infrastruktura służby zdrowia składa się z następujących placówek:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (NZOZ) „Hipokrates” w Wierzchlesie, ul. Szkolna 48;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (NZOZ) „Hipokrates” w Kraszkowicach, ul. Wieluńska 36;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (NZOZ) „Medicor” w Mierzycach, Mierzyce 150.

Personel służby zdrowia składa się z 8 lekarzy medycyny oraz 11 pielęgniarek, z czego:

- NZOZ „Hipokrates” w Wierzchlesie – 2 lekarzy i 5 pielęgniarek;
- NZOZ „Hipokrates” w Kraszkowicach – 3 lekarzy i 3 pielęgniarki;
- NZOZ „Medicor” w Mierzycach – 3 lekarzy i 3 pielęgniarki.

Powyższe zapewnia mieszkańcom gminy jedynie podstawową opiekę medyczną. Korzystanie z pozostałych usług medycznych (przychodnie specjalistyczne i szpitale) odbywa się w placówkach zlokalizowanych poza granicami gminy, głównie w: Wieluniu, Sieradzu i Łodzi. Dodatkowo na terenie gminy funkcjonują 3 apteki, zlokalizowane w: Wierzchlesie, Kraszkowicach i Mierzycach. Na terenie gminy nie ma żłobków.

TABELA 71: Gmina Wierzchlas – dostępność do usług służby zdrowia w 2011 roku.

Liczba mieszkańców przypadająca na 1 obiekt:	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Apteki i punkty apteczne	2196	2367	2607
Ambulatoryjna opieka zdrowotna ³⁴	2196	1474	1411
Apteki i punkty apteczne na 100 km ²	2,52	3,56	5,34
Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności	–	40,83	52,92
Liczba ludności na 1 łóżko w szpitalach	–	245	189

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Wskaźnik dotyczący dostępności do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w gminie Wierzchlas odbiega od średniej charakteryzującej powiat wieluński i województwo łódzkie. Jego wartość przedstawia się jednak korzystnie w porównaniu do warunków występujących w innych gminach wiejskich. Natomiast dostępność do aptek (liczba mieszkańców przypadających na 1 obiekt) przedstawia się korzystniej od wartości przyporządkowanych dla porównywanych jednostek administracyjnych. Obecnie zlokalizowaną w gminie sieć placówek służby zdrowia należy uznać za wystarczającą z punktu widzenia potrzeb, również ze względu na bogatą ofertę usług ochrony zdrowia zlokalizowaną w pobliskim Wieluniu. W najbliższym czasie nie przewiduje się likwidacji ani budowy nowych obiektów służby zdrowia.

³⁴ Powyższa statystyka obejmuje: zakłady opieki zdrowotnej oraz praktyki lekarskie, które podpisały kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia.

4.4.2. Opieka społeczna.

Opieką społeczną na terenie gminy zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) zlokalizowany w Wierzchlesie przy ul. Szkolnej 7. Do głównych zadań realizowanych przez GOPS należy:

- udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych oraz celowych specjalnych;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia;
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia;
- opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania osobistej opieki nad ciężko chorym członkiem rodziny;
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania;
- dożywianie dzieci;
- sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- praca socjalna oraz poradnictwo;
- inne zadania wynikające z rozeznanych potrzeb osób i rodzin;
- sporządzanie sprawozdawczości i przekazywanie jej wojewodzie.

W 2012 roku rozdysponowano pomoc w postaci zasiłków:

- stałych – 135 zasiłków dla 15 osób;
- okresowych – 156 zasiłków dla 35 osób;
- celowych (jednorazowych) – 336 zasiłków dla 70 osób.

TABELA 72: Gmina Wierzchlas – liczba osób korzystających z pomocy społecznej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w latach 1991 – 2012.

Rok	Liczba osób korzystających z opieki społecznej
1	2
1991	295
1992	388
1993	269
1994	278
1995	277
1996	218
1997	343
1998	357
1999	365
2000	325

1	2
2001	353
2002	492
2003	532
2004	437
2005	376
2006	602
2007	339
2008	280
2009	234
2010	227
2011	208
2012	221

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

W okresie analizowanych lat liczba osób objętych pomocą społeczną wahała się w granicach od 208 do 602. Dane te odzwierciedlają w pewnym sensie dynamikę kształtowania się bezrobocia na terenie gminy, ponieważ nadal głównym powodem ubiegania się o pomoc społeczną jest brak pracy zarobkowej. Wpływ na liczbę zasiłków w danym roku mają także klęski żywiołowe (ulewne deszcze, powódzie, susze, pożary, itp.) wyrządzające znaczne szkody np.: w rolnictwie. Na terenie gminy nie ma domów i zakładów stacjonarnej opieki społecznej. W najbliższej przyszłości nie przewiduje się rozbudowy infrastruktury związanej z gminną pomocą społeczną i jej obecny stan należy uznać za wystarczający z punktu widzenia potrzeb lokalnej społeczności.

4. 5. Oświata i wychowanie.

W roku szkolnym 2012 / 2013 sieć oświatowa na terenie gminy składa się z następujących placówek:

- Publiczne Przedszkole w Kraszkowicach, Kraszkowice, ul. Szkolna 3;
- Publiczne Przedszkole w Mierzycach, Mierzyce 144;
- Publiczne Przedszkole w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 48;
- Szkoła Podstawowa w Kraszkowicach, Kraszkowice, ul. Szkolna 5;
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Łaszewie, Łaszew, ul. Szkolna 12;
- Szkoła Podstawowa w Mierzycach, Mierzyce 149;
- Publiczna Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym i z Oddziałami Integracyjnymi Stowarzyszenia Przyjaciół Szkół Katolickich w Strugach, Jajczaki 10.
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Toporowie, Toporów, ul. Szkolna 6;
- Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 48;
- Publiczne Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Mierzycach, Mierzyce 149;
- Publiczne Gimnazjum im. Bohaterów Września 1939 roku w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 48.

TABELA 73: Gmina Wierzchlas – charakterystyka wychowania przedszkolnego, podstawowego i gimnazjalnego w roku szkolnym 2012 / 2013.

Placówka	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli ³⁵
Przedszkole Kraszkowice	74	7
Przedszkole Mierzyce	46	5
Przedszkole Wierzchlas	68	6
Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Łaszewie	18	–
Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Strugach	22	–
Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Toporowie	18	–
Szkoła Podstawowa Kraszkowice	89	13
Szkoła Podstawowa Łaszew	32	12
Szkoła Podstawowa Mierzyce	98	11
Szkoła Podstawowa Strugi	25	24
Szkoła Podstawowa Toporów	37	11
Szkoła Podstawowa Wierzchlas	95	15
Gimnazjum Publiczne Mierzyce	126	18
Gimnazjum Publiczne Wierzchlas	113	15

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

Ogółem w roku szkolnym 2012 / 2013 z gminnej sieci oświatowej korzysta 861 uczniów, z czego:

- 246 dzieci w przedszkolach, w tym 58 dzieci w Oddziałach Przedszkolnych;
- 376 uczniów w szkołach podstawowych;
- 239 uczniów w gimnazjum.

Pozostają oni pod opieką 137 nauczycieli, z czego:

- 18 nauczycieli w przedszkolach;
- 86 nauczycieli w szkołach podstawowych;
- 33 nauczycieli w gimnazjum.

Powyższe oznacza, że przeciętnie na jednego nauczyciela przypada 6 wychowanków, z czego:

- 10 w przedszkolach;
- 4 w szkołach podstawowych;
- 7 w gimnazjum.

TABELA 74: Gmina Wierzchlas – wybrane wskaźniki charakteryzujące sieć przedszkolną w roku szkolnym 2010 / 2011.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
1	2	3	4
Liczba miejsc w przedszkolach na 1 przedszkole	46,33	75,44	94,58
Liczba dzieci w przedszkolach na 1 przedszkole	59,00	74,84	93,84
Liczba miejsc w przedszkolach na 1 dziecko ogółem	0,79	1,01	1,01
Obłożenie miejsc w przedszkolach (%)	127,34	99,20	99,22

³⁵ Bez względu na rodzaj etatu.

1	2	3	4
Odsetek dzieci w wieku 3 – 5 lat objętych wychowaniem ogółem	88,7	75,5	70,5
Odsetek dzieci w wieku 3 – 6 lat objętych wychowaniem ogółem	91,0	77,3	72,2
Odsetek dzieci w wieku 3 – 5 lat objętych wychowaniem na wsi	88,7	70,1	50,5
Odsetek dzieci w wieku 3 – 6 lat objętych wychowaniem na wsi	91,0	71,4	55,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Przeciętna liczba miejsc w przedszkolach oraz wszystkich dzieci uczęszczających do przedszkoli przypadająca na 1 obiekt przedszkolny w gminie Wierzchlas jest niższa od wskaźnika charakteryzującego powiat wieluński oraz województwo łódzkie. Wynika to z faktu, że lokalne placówki przedszkolne są kubaturowo mniejsze od przeciętnych w powiecie i województwie. Obłożenie dostępnych miejsc w placówkach przedszkolnych wynosi ponad 100 %. Natomiast wskaźnik (liczba) dostępnych miejsc w przedszkolach w stosunku do liczby wszystkich dzieci jest na terenie gminy Wierzchlas zdecydowanie mniej korzystny w stosunku do średniej w powiecie i województwie. Wartość gminnego wskaźnika oznacza, że część dzieci z terenu gminy korzysta z miejsc przedszkolnych zorganizowanych jako oddziały przyszkolne. Odsetek dzieci, zarówno w wieku 3 – 5 lat jak i 3 – 6 lat, objętych wychowaniem przedszkolnym jest w gminie Wierzchlas zdecydowanie wyższy od przeciętnych. W porównaniu obejmującym tylko tereny wiejskie całego województwa łódzkiego jest on blisko 2 razy wyższy. Powyższe oznacza, że obecna sieć przedszkolna zaspokaja potrzeby miejscowej społeczności.

TABELA 75: Gmina Wierzchlas – wybrane wskaźniki charakteryzujące sieć szkół podstawowych i gimnazjalnych w roku szkolnym 2010 / 2011.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Liczba uczniów na 1 szkołę podstawową	64,00	96,59	155,54
Liczba uczniów na 1 pomieszczenie w szkołach podstawowych	8,00	10,38	12,25
Liczba pomieszczeń szkolnych na 1 szkołę podstawową	8,00	9,31	12,70
Liczba uczniów na 1 gimnazjum	123,50	138,68	172,25
Liczba uczniów na 1 pomieszczenie w gimnazjum	11,23	13,80	14,24
Liczba pomieszczeń na 1 gimnazjum	11,00	10,05	12,09

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Wskaźniki dotyczące sieci szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego nie są zróżnicowane. Wartości przyporządkowane dla gminy Wierzchlas oznaczają korzystniejsze uwarunkowania od średniej dla powiatu i województwa w kontekście przeciętnej liczby uczniów na 1 placówkę. Jednocześnie lokalne placówki szkolne i gimnazjalne charakteryzują się mniejszą przeciętną liczbą pomieszczeń na 1 obiekt., z wyjątkiem placówek gimnazjalnych w porównaniu z powiatem. Powyższe oznacza, że są to placówki kubaturowo mniejsze od przeciętnych. Bez względu na powyższe należy uznać, że sieć szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego zaspokaja potrzeby miejscowej społeczności.

Młodzież z terenu gminy Wierzchlas korzysta również z bogatej sieci placówek zlokalizowanych poza granicami samorządu, głównie w Wieluniu, Łodzi i innych pobliskich miastach wojewódzkich. Dotyczy to pobierania nauki w szkołach ponadgimnazjalnych oraz na wyższych uczelniach.

Obecnie lokalna sieć oświatowa jest ilościowo jak i infrastrukturalnie wystarczająca z punktu widzenia potrzeb w zakresie wychowania przedszkolnego, szkolnictwa podstawowego oraz gimnazjalnego. Ze względu na postępujące niekorzystne zjawiska demograficzne (ujemny przyrost naturalny) należy rozważyć jej reorganizację, zwłaszcza w postaci uszczuplenia sieci szkół podstawowych.

4. 6. Kultura.

Na terenie gminy Wierzchlas nie funkcjonuje, wzorem innym gmin, formalna instytucja w postaci np.: Gminnego Ośrodka Kultury. Niemniej jednak zlokalizowana jest tu rozwinięta sieć placówek kulturalnych. Rozpowszechnianiem kultury na terenie gminy zajmuje się przede wszystkim Gminna Biblioteka Publiczna zlokalizowana w Wierzchlesie przy ul. Szkolnej 48. Biblioteka posiada filie w Kraszkowicach i Mierzycach. Zakres działania biblioteki obejmuje:

- gromadzenie, opracowywanie materiałów bibliotecznych, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu, wypożyczanie do domu oraz prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych;
- prowadzenie działalności informacyjno – bibliograficznej;
- popularyzację książek i czytelnictwa;
- współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami upowszechniania kultury, organizacjami i towarzystwami w rozwijaniu u zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych społeczeństwa;
- doskonalenie form i metod pracy bibliotecznej.

Gminna Biblioteka Publiczna podstawową działalność opiera na współpracy ze szkołami podstawowymi i gimnazjalnymi oraz na organizacji dla dzieci i młodzieży imprez kulturalnych, np.: w postaci spotkań autorskich czy konkursów. Ponadto podejmuje działania na rzecz lokalnej społeczności poprzez organizację różnego rodzaju spotkań z okazji świąt państwowych, gminnych i okolicznościowych, jak również imprez o charakterze masowym. Na co dzień Biblioteka współpracuje z organizacjami, stowarzyszeniami i innymi instytucjami. Wspomaga wszelkie lokalne inicjatywy kulturalne, tworząc historię gminy Wierzchlas. Biblioteka posiada księgozbiór liczony na blisko 33,5 tysiąca woluminów. Korzysta z niej rocznie ponad 1200 czytelników. W 2011 roku wypożyczenia na 1 czytelnika wyniosły 14,7 woluminów.

Gminną sieć usług kultury tworzy również Dom Ludowy w Jajczakach (Jajczaki 10a), a także ogólnodostępne remizy strażackie, zlokalizowane w miejscowościach:

- Kraszkowice, ul. Wieluńska 38;
- Krzeców, ul. Wczasowa 3;
- Łaszew, Łaszew Rządowy 96;
- Mierzyce, Mierzyce 107;
- Przywóz, Przywóz 18b;
- Toporów, ul. Nadwarciańska 1;
- Wierzchlas, ul. Szkolna 15.

Remizy strażackie służą między innymi jako siedziby lokalnych kół i stowarzyszeń społeczno – kulturalnych, np.: Kół Gospodyń Wiejskich czy Orkiestry Dętej OSP Wierzchlas.

TABELA 76: Gmina Wierzchlas – uwarunkowania charakteryzujące usługi kultury w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Ilość mieszkańców na 1 bibliotekę ³⁶	2196	2520	4565
Placówki biblioteczne ³⁷ na 100 km ²	2,52	3,35	3,05
Księgozbiór w woluminach na 1000 mieszkańców	5081,2	4946,8	3506,7
Wypożyczenia na 1 czytelnika	14,73	17,24	19,78
Czytelnicy na 1000 mieszkańców	183,70	228,96	161,92
Liczba mieszkańców na 1 kino stałe	–	–	105570
Liczba mieszkańców na 1 muzeum	–	39060	52785
Liczba mieszkańców na 1 galerię i salony sztuki	–	78120	53908
Liczba mieszkańców na 1 teatr	–	–	230335

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Wskaźniki dotyczące usług kultury, a konkretnie usług oferowanych przez biblioteki, odznaczają się generalnie korzystniejszymi uwarunkowaniami na tle powiatu i województwa za wyjątkiem liczby wypożyczeń. Z usług kultury wyższego rzędu (np.: kina, teatry, opery, filharmonie, galerie, muzea, wystawy, itp.) mieszkańcy gminy Wierzchlas mogą korzystać dopiero (za wyjątkiem muzeum i galerii sztuki) poza granicami nie tylko gminy, ale i całego powiatu, głównie w Łodzi i innych pobliskich miastach wojewódzkich.

Obecna sieć i zakres usług kultury jest wystarczająca z punktu widzenia potrzeb. Władze samorządowe zamierzają nadal utrzymywać i kontynuować działalność istniejących placówek kulturalnych. Ponadto przyszłe działania powinny prowadzić do zachęcenia uczestnictwem w życiu kulturalnym gminy coraz większej liczby mieszkańców. Osiągnąć to można między innymi poprzez szersze dostosowanie oferty w kierunku potrzeb różnych grup wiekowych, między innymi wzbogacając obecną ofertę oraz łącząc działalność instytucji kulturalnych z innymi rodzajami aktywności, szczególnie w dziedzinach: sportu, rekreacji, gastronomii czy rozrywki. W najbliższym czasie nie przewiduje się budowy ani likwidacji żadnej z placówek kulturalnych. Należy rozważyć powołanie scentralizowanej instytucji kulturalnej wraz z budową ogólnogminnego domu kultury (domu ludowego), umożliwiając tym samym szerszy dostęp do usług kultury przede wszystkim dla dzieci i młodzieży w postaci np.: licznych, rozwojowych sekcji i kół zainteresowań, bądź rozwijać je na bazie obecnych obiektów (remizy Ochotniczych Straży Pożarnych).

4. 7. Sport.

Działania klubów i licznych sekcji sportowych oraz urozmaicona infrastruktura sportowa to podstawowa możliwość rozwoju kultury fizycznej wśród mieszkańców gminy, a szczególnie dzieci i młodzieży. Na terenie gminy działalności sportowo – rekreacyjne organizują poszczególne kluby sportowe i Wiejskie Centra Sportu w Mierzycach i Łaszewie, które dodatkowo umożliwiającą zrzeszanie się w zespołach i sekcjach sportowych.

³⁶ Biblioteki i filie.

³⁷ Biblioteki i filie.

Na terenie gminy funkcjonują następujące kluby i zrzeszenia sportowe:

- Klub Sportowy Kraszkowice (piłka nożna);
- Ludowy Zespół Sportowy (LZS) „Solen” Łaszew (piłka nożna);
- Klub Sportowy Mierzyce (piłka nożna);
- Ludowy Zespół Sportowy (LZS) Wierzchlas (piłka nożna);
- Uczniowski Klub Sportowy (UKS) „Onion” Wierzchlas (piłka nożna – drużyna juniorów).

Infrastrukturę sportową i rekreacją w gminie tworzą następujące ogólnodostępne obiekty:

- Kompleksy i boiska wielofunkcyjne:
 - SP Kraszkowice (boisko wielofunkcyjne, wymiary 44 m x 22 m, nawierzchnia tartanowa, gry: piłka ręczna, koszykówka, siatkówka, tenis ziemny);
 - Krzeczów (boisko wielofunkcyjne, wymiary 30 m x 17 m, nawierzchnia poliuretanowa, gry: koszykówka, siatkówka, tenis ziemny);
 - Wiejskie Centrum Kultury i Sportu w Łaszewie (boisko trawiaste do piłki nożnej o wymiarach 94 m x 47 m, boisko wielofunkcyjne o nawierzchni polipropylenowej o wymiarach 32 m x 19 m do gier: koszykówka, siatkówka, tenis ziemny i badminton, boisko o wymiarach 16 m x 8 m do siatkówki plażowej, stół betonowy do tenisa ziemnego, plac zabaw o nawierzchni z piasku i trawy naturalnej o powierzchni 226,6 m²);
 - Wiejskie Centrum Sportu w Mierzycach (boisko wielofunkcyjne, wymiary 44 m x 24 m, gry: piłka ręczna, koszykówka, siatkówka, tenis ziemny);
 - kompleks sportowo – rekreacyjny (ORLIK) w Wierzchlesie (boisko do piłki nożnej ze sztuczną nawierzchnią o wymiarach 62 m x 30 m i boisko wielofunkcyjne z nawierzchnią poliuretanową o wymiarach 50 m x 30 m do gier: piłka ręczna, koszykówka, siatkówka, tenis ziemny);
- Boiska:
 - Kraszkowice (boisko trawiaste do piłki nożnej, wymiary 90 m x 50 m);
 - SP Toporów (boisko asfaltowe do piłki ręcznej, wymiary 40 m x 20 m);
 - Wierzchlas (boisko trawiaste do piłki nożnej, wymiary 90 m x 50 m);
- Sale gimnastyczne:
 - SP Kraszkowice (24 m x 12 m, rozkładana widownia na 60 miejsc);
 - Gimnazjum i SP Mierzyce (wymiary 11,6 m x 24,6 m);
 - SP Toporów (wymiary 17,75 m x 10,25 m);
 - Gimnazjum i SP Wierzchlas (wymiary 24 m x 13 m).

Infrastrukturę rekreacyjną uzupełniają ogólnodostępne place zabaw o nawierzchni poliuretanowej zlokalizowane w miejscowościach:

- Kraszkowice – o powierzchni 294 m²;
- Łaszew – 253,20 m²;
- Mierzyce – 424 m²;
- Toporów – 251,20 m²;
- Wierzchlas 511 m²,

oraz place zabaw o nawierzchni trawiastej przy Przedszkolach w:

- Kraszkowicach;
- Mierzycach;
- Wierzchlesie.

Działania samorządu w zakresie kultury fizycznej powinny nadal koncentrować się wokół rozwoju oraz upowszechniania na terenie gminy różnych form sportu i rekreacji. Analogicznie do przedsięwzięć związanych z kulturą, należy umożliwiać miejscowej młodzieży zrzeszanie się w klubach i sekcjach sportowych. W najbliższych latach nie planuje się likwidacji żadnego z obiektów sportowych. Z punktu widzenia najważniejszych potrzeb wymienia się budowę gminnego stadionu w Wierchlesie, modernizację boiska do piłki nożnej w Kraszkowicach oraz modernizację boiska do piłki ręcznej w Toporowie.

4. 8. Gospodarka mieszkaniowa.

4.8.1. Zasoby mieszkaniowe.

Przeciętne wskaźniki dotyczące mieszkalnictwa w gminie Wierchlas są zbliżone do poziomu występującego w skali kraju i województwa łódzkiego. Podobnie kształtuje się problematyka związana z gospodarką mieszkaniową, to jest:

- nadal wysoki odsetek mieszkań o niskim standardzie;
- ograniczone fundusze na remonty bieżące;
- niezaspokojone potrzeby kwaterunkowe ludności;
- wysoka przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie;
- mała powierzchnia użytkowa w m² na 1 osobę;
- wysoka przeciętna liczba osób na 1 izbę.

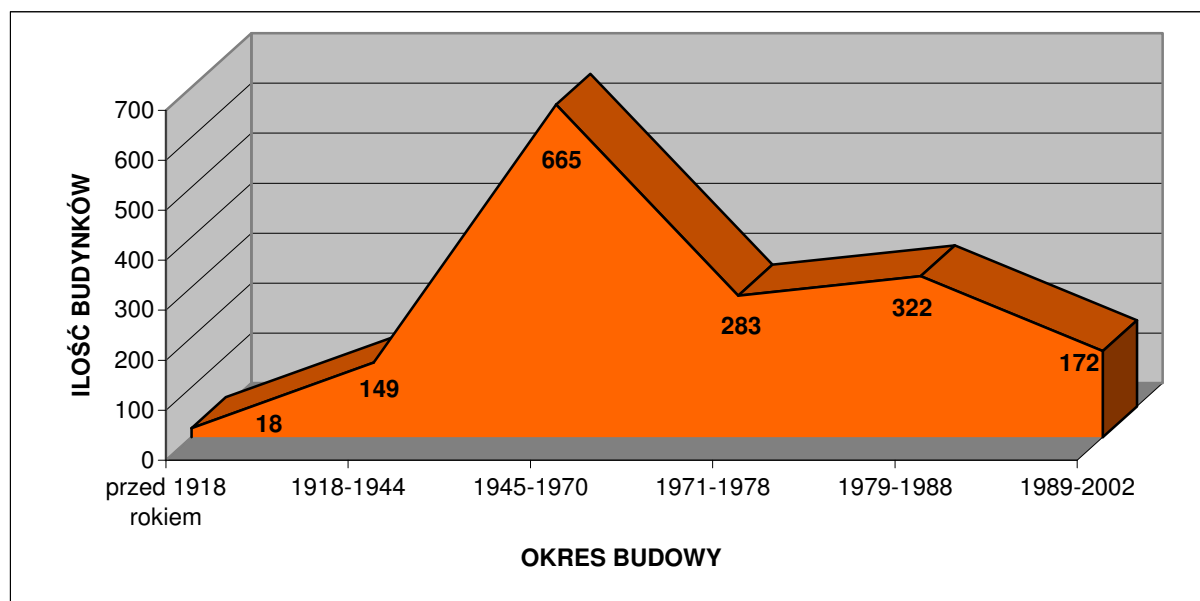
Na terenie gminy występują zróżnicowane typy zabudowy. Dominuje tu przede wszystkim zabudowa zagrodowa oraz jednorodzinna i jednorodzinno – usługowa (rzemieślnicza). Ponadto na terenie wsi: Jajczaki, Kraszkowice, Mierzyce, Toporów i Wierchlas występuje zabudowa wielorodzinna, najczęściej w postaci pojedynczych obiektów. Powierzchnie działek w zależności od typu zabudowy wahają się od 500 do 2000 m². Przeciętna wysokość zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej wynosi 2, a maksymalnie 3 kondygnacje, natomiast wielorodzinnej do 4 kondygnacji.

TABELA 77: Gmina Wierchlas – zasoby mieszkaniowe według wieku do 2002 roku.

Okres budowy mieszkania	Ilość mieszkań	Powierzchnia użytkowa w m ²
przed 1918 rokiem	18	1153
1918 – 1944	149	9926
1945 – 1970	665	54403
1971 – 1978	283	26769
1979 – 1988	322	35836
1989 – 2002	172	22103
nie ustalono	4	280

Źródło: GUS 2003.

RYCINA 23: Gmina Wierzchlas – mieszkania zamieszkane według okresu budowy do 2002 roku.

Źródło: GUS 2003.

Na podstawie wyników badań z powszechnego spisu ludności i mieszkań w 2002 roku można obliczyć, że spośród ówczesnych 1613 mieszkań zlokalizowanych na terenie gminy zaledwie 10,36 % wybudowano przed 1945 rokiem, z czego tylko 10,78 % powstało przed 1918 rokiem. Większość z nich obecnie wymaga kapitalnych remontów. Powyższe oznacza, że po 1945 roku nastąpiła niemal całkowita wymiana substancji mieszkaniowej. Dla porównania na terenie powiatu wieluńskiego i województwa łódzkiego dane te prezentują się następująco:

- powiat wieluński: przed 1945 rokiem – 12,52 %, z czego 15,92 % przed 1918 rokiem;
- województwo łódzkie: przed 1945 rokiem – 19,97 %, z czego 44,57 % przed 1918 rokiem.

Dane te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 78: Gmina Wierzchlas – struktura zasobów mieszkaniowych według wieku w 2002 roku.

Okres budowy mieszkania	Ilość mieszkań (%)			Powierzchnia użytkowa (%)		
	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
przed 1918 rokiem	1,12	1,99	8,90	0,77	1,43	6,40
1918 – 1944	9,24	10,53	11,07	6,60	8,35	9,16
1945 – 1970	41,23	35,01	30,33	36,16	32,19	27,28
1971 – 1978	17,54	17,56	20,50	17,79	17,29	19,50
1979 – 1988	19,96	23,60	18,63	23,82	25,78	21,59
1989 – 2002	10,66	11,19	10,32	14,69	14,87	15,83
nie ustalono	0,25	0,11	0,24	0,19	0,10	0,24

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

TABELA 79: Gmina Wierzchlas – zasoby mieszkaniowe w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Zasoby mieszkaniowe
Liczba mieszkań	1852
Liczba izb	8147

Źródło: GUS 2012.

Całkowita powierzchnia użytkowa mieszkań wyniosła w 2010 roku 173076 m².

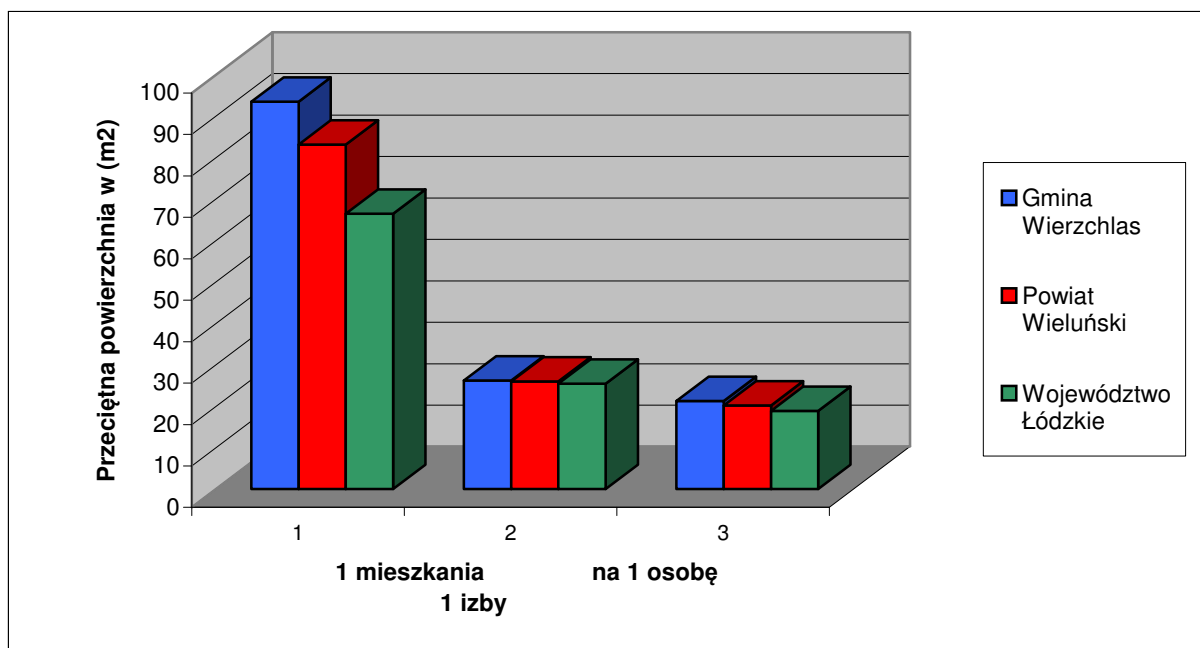
TABELA 80: Gmina Wierzchlas – wskaźniki charakteryzujące warunki zamieszkania w 2010 roku.

Przeciętna:	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Powierzchnia użytkowa w m ² 1 mieszkania	93,45	83,11	66,42
Powierzchnia użytkowa w m ² 1 izby	21,24	20,16	18,91
Liczba izb w 1 mieszkaniu	4,40	4,12	3,51
Powierzchnia użytkowa w m ² na 1 osobę	26,22	25,99	25,44
Liczba osób w 1 mieszkaniu	3,56	3,20	2,61
Liczba osób w 1 izbie	0,81	0,78	0,74

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

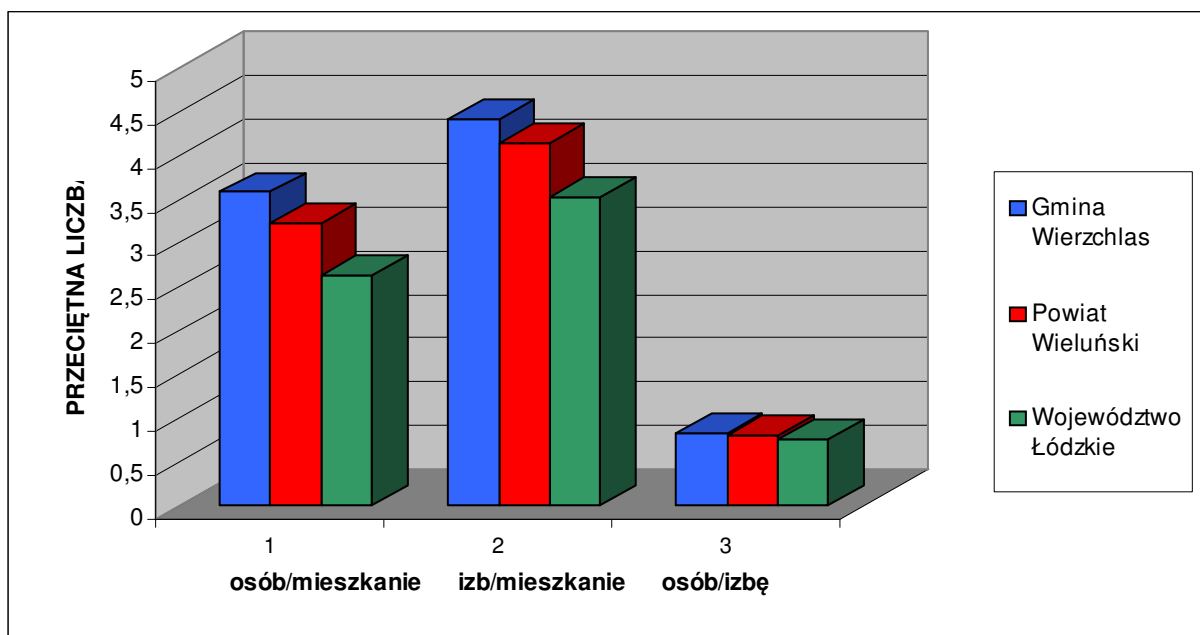
Powyższe wskaźniki statystyczne dotyczące warunków zamieszkania w gminie Wierzchlas są charakterystyczne dla gmin wiejskich. Wskaźniki te odznaczają się korzystniejszymi uwarunkowaniami na tle powiatu i województwa w zakresie powierzchni użytkowej tkanki mieszkaniowej oraz liczby izb, a z drugiej strony mniej korzystnymi uwarunkowaniami w kontekście przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie oraz 1 izbę. Powodem tego stanu jest przede wszystkim znacznie większa kubatura przeciętnego zabudowania na wsi, ale także fakt, że liczebność przeciętnego gospodarstwa domowego na wsi jest większa od tego w mieście. Należy pamiętać, że statystyka obejmująca powiat wieluński, a zwłaszcza województwo łódzkie zawiera również dane dotyczące dużych gmin miejskich, np.: miasta Łodzi. Niekorzystne zjawiska demograficzne obserwowane w tym mieście (np.: ujemne saldo migracji) przy jednoczesnym wzroście ilości substancji mieszkaniowej powoduje, że współczynniki dotyczące przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie bądź 1 izbę kształtują się na korzystnym poziomie. Nie bez znaczenia jest również standard mieszkań, a zwłaszcza wiek substancji mieszkaniowej. W tym przypadku wiek substancji w gminie Wierzchlas działa na korzyść w kontekście standardu zamieszkania.

RYCINA 24: Gmina Wierzchlas – wybrane wartości charakteryzujące warunki zamieszkania w 2010 roku (I).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

RYCINA 25: Gmina Wierzchlas – wybrane wartości charakteryzujące warunki zamieszkania w 2010 roku (II).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

4.8.2. Własność komunalna.

W 2012 roku własnością komunalną objętych było 12 mieszkań, w tym jedno socjalne, składających się z 43 izb, o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej 627,74 m². Zarządza nimi Urząd Gminy Wierzchlas.

TABELA 81: Gmina Wierzchlas – komunalne zasoby mieszkaniowe w 2012 roku.

Wyszczególnienie	Własność Gminy	% ogółu zasobów
Mieszkania	12	0,65
Izby	43	0,53
Powierzchnia użytkowa w m ²	627,74	0,36

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

Własność komunalna stanowi zaledwie 0,36 % ogółu zasobów mieszkaniowych na terenie gminy. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania komunalnego wynosi 52,31 m² i składa się średnio z 3,58 izb. W najbliższym czasie nie przewiduje się wyłączenia z użytkowania lokali komunalnych ze względu na stan techniczny. Obecnie na przydział mieszkania komunalnego oczekuje 1 osoba. Powyższe oznacza, że nie należy spodziewać się konieczności rozbudowy zasobów komunalnych, w tym socjalnych.

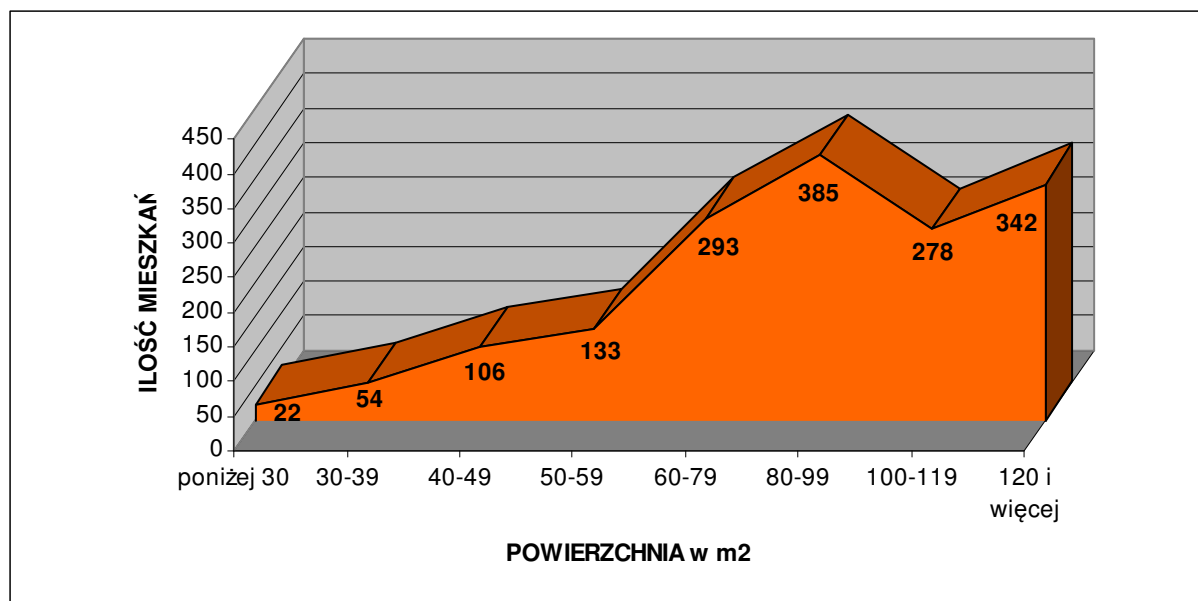
4.8.3. Standard mieszkań.

TABELA 82: Gmina Wierzchlas – mieszkania zamieszkane według powierzchni użytkowej w 2002 roku.

Powierzchnia użytkowa w m ²	Liczba mieszkań
poniżej 30	22
30 – 39	54
40 – 49	106
50 – 59	133
60 – 79	293
80 – 99	385
100 – 119	278
120 i więcej	342

Źródło: GUS 2003.

RYCINA 26: Gmina Wierzchlas – mieszkania zamieszkane według powierzchni użytkowej w 2002 roku.

Źródło: GUS 2003.

Na podstawie wyników badań z powszechnego spisu ludności i mieszkań w 2002 roku można obliczyć, że stosunkowo najwięcej mieszkań w całej gminie Wierzchlas (23,87 %) ma powierzchnię użytkową w granicach od 80 do 99 m. Generalnie mieszkania o powierzchni użytkowej do 50 m² stanowią tu 11,28 % ogółu, od 50 m² do 100 m² – 50,28 %, a powyżej 100 m² – 38,44 %. Dla porównania na terenie powiatu wieluńskiego i województwa łódzkiego dane te prezentują się następująco:

- powiat wieluński: do 50 m² – 27,93 %, od 50 m² do 100 m² – 43,48 %, powyżej 100 m² – 28,59 %;
- województwo łódzkie: do 50 m² – 44,69 %, od 50 m² do 100 m² – 40,21 %, powyżej 100 m² – 15,10 %.

Dane te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 83: Gmina Wierzchlas – struktura mieszkań zamieszkałych według powierzchni w 2002 roku.

Powierzchnia użytkowa w m²	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
poniżej 30	1,36	2,99	7,59
30 – 39	3,35	10,55	16,61
40 – 49	6,57	14,40	20,49
50 – 59	8,25	9,64	15,17
60 – 79	18,16	19,06	16,74
80 – 99	23,87	14,78	8,30
100 – 119	17,23	11,80	6,74
120 i więcej	21,20	16,79	8,36

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

TABELA 84: Gmina Wierzchlas – wyposażenie mieszkań zamieszkałych w 2002 roku.

Wyszczególnienie	Ilość mieszkań
Wodociąg z sieci	1484
Ustęp splukiwany ogółem	1176
Ustęp splukiwalny z odprowadzeniem do sieci	1176
Łazienka	1216
Ciepła woda bieżąca	1164
Gaz z sieci	–
Gaz z butli	1461
Centralne ogrzewanie zbiorowe	4
Centralne ogrzewanie indywidualne	1115
Piece	493

Źródło: GUS 2003.

TABELA 85: Gmina Wierzchlas – struktura wyposażenia mieszkań zamieszkałych w 2002 roku.

Wyszczególnienie	% mieszkań wyposażonych w dany element		
	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Wodociąg z sieci	92,00	89,05	88,59
Ustęp splukiwany ogółem	72,91	80,33	82,55
Ustęp splukiwalny z odprowadzeniem do urządzenia lokalnego	72,91	37,96	60,56
Łazienka	75,39	81,44	80,69
Ciepła woda bieżąca	72,16	77,14	77,48
Gaz z sieci	–	–	45,63
Gaz z butli	90,58	92,49	44,77
Centralne ogrzewanie zbiorowe	0,25	26,44	45,12
Centralne ogrzewanie indywidualne	69,13	48,20	28,70
Piece	30,56	25,08	23,78

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

Z powyższych danych wynika, że mieszkania w gminie Wierzchlas charakteryzują się mniej korzystnym wyposażeniem w podstawowe elementy infrastruktury technicznej, takie jak: ustęp splukiwalny ogółem, kanalizacja sanitarna, łazienka czy ciepła woda bieżąca, w porównaniu z przeciętnymi uwarunkowaniami na terenie powiatu wieluńskiego i województwa łódzkiego. W większości przypadków nie są to jednak bardzo wyraźne różnice. Główne przyczyny takiego stanu to przede wszystkim: brak sieci kanalizacyjnej, brak sieci gazowej oraz co oczywiste na terenach wiejskich – brak centralnych systemów ogrzewania.

4.8.4. Budownictwo mieszkaniowe.

Na terenie gminy Wierzchlas w 2011 roku oddano do użytku 21 mieszkań, składających się ze 118 izb. Łączna powierzchnia użytkowa nowo oddanych mieszkań wyniosła 3080 m². Wszystkie mieszkania oddano w systemie indywidualnym. Obecnie przeciętna cena 1 m² terenu przeznaczonego pod budownictwo mieszkaniowe wynosi od 15 do 30 złotych. Jej konkretny poziom jest uzależniony od lokalizacji i stopnia uzbrojenia.

TABELA 86: Gmina Wierzchlas – mieszkania oddane do użytku w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Mieszkania oddane do użytku ogółem na 1000 ludności	3,19	2,04	2,38
Mieszkania oddane do użytku w budownictwie indywidualnym na 1000 ludności	3,19	1,73	1,68
Nowe izby mieszkalne ogółem na 1000 ludności	17,91	10,92	10,95
Nowe izby mieszkalne w budownictwie indywidualnym na 1000 ludności	17,91	9,87	8,89
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 nowego mieszkania w m ²	146,67	142,26	119,18
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 nowego mieszkania w budownictwie indywidualnym w m ²	146,67	157,89	141,67
Przeciętna ilość izb w nowym mieszkaniu	5,62	5,36	4,61
Przeciętna ilość izb w nowym mieszkaniu w budownictwie indywidualnym	5,62	5,71	5,30

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

W 2011 roku wskaźnik ilości nowych mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców był wyższy od średniej wartości charakteryzującej zarówno powiat wieluński (o około 55 %) jak i województwo łódzkie (o około 35 %). W przypadku budownictwa indywidualnego wskaźniki te były jeszcze wyższe (średnio o około 85 %). Przeciętna powierzchnia nowo oddanego mieszkania w gminie Wierzchlas była nieznacznie wyższa od wartości charakteryzującej powiat oraz znacznie wyższa (o około 23 %) od średniej w województwie. Stało się tak dzięki temu, że w odróżnieniu, co oczywiste, od całego województwa wszystkie nowe mieszkania w gminie Wierzchlas były oddane w systemie budownictwa jednorodzinnego, charakteryzującego się większą powierzchnią użytkową od mieszkań w blokach wielorodzinnych. Wskaźniki obejmujące przeciętną powierzchnię nowo oddanego mieszkania w budownictwie indywidualnym spłaszczyły się, a średnia dla gminy Wierzchlas była nawet nieznacznie niższa od średniej w powiecie. Należy nadmienić, że prezentowane dane są wizerunkiem stałych tendencji, a nie tylko jednorazowym obrazem sytuacji w danym roku. Gmina Wierzchlas ze względu na swoje położenie, a przede wszystkim ze względu na walory krajobrazowe, jest dość atrakcyjnym miejscem pod względem osadnictwa. Należy więc nadal promować tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe, licząc z jednej strony na uniknięcie odpływu własnej społeczności, a z drugiej na napływ nowych osadników, najlepiej w wieku produkcyjnym i rozrodczym. Jednocześnie wskazane jest prowadzenie wyważonej polityki w zakresie wyznaczania miejsc pod budownictwo mieszkaniowe. Zbytne nasycenie zabudową mieszkaniową poszczególnych jednostek osadniczych może skutkować brakiem zainteresowania ze strony potencjalnych osadników.

Na etapie uwarunkowań rozwoju (diagnozy społeczno – gospodarczej), będących częścią niniejszego Studium, nadmienić można, że perspektywiczne potrzeby mieszkaniowe są ściśle powiązane ze skalą rozwoju ludności, istniejącym deficytem mieszkań samodzielnie zamieszkiwanych, jakością zasobów mieszkaniowych (wiek i stopień zużycia technicznego) oraz aspektami ekonomicznymi, wynikającymi między innymi z polityki społeczno – gospodarczej państwa (zamożność społeczeństwa, dostępność do tanich kredytów hipotecznych, itp.). W przypadku gminy Wierzchlas czynnikami decydującymi w głównej mierze o potrzebie wyznaczenia i rezerwowania terenów przeznaczonych pod lokalizację zabudowy mieszkaniowej są:

- przewidywane dążenie do modelu gospodarstw rodzinnych mieszkających samodzielnie – szacowany deficyt wynosi minimum kilkadziesiąt mieszkań;
- konieczność wymiany zużytej technicznie zabudowy na nową – szacowany deficyt kolejne minimum kilkadziesiąt mieszkań;
- migracje mieszkańców z pobliskich miast na wieś, wyrażające się popytem na działki budowlane na terenie gminy – szacowany popyt wynosi obecnie od kilku do kilkunastu mieszkań rocznie;
- popyt na budowę tak zwanych „drugich domów” przez osoby preferujące typ lokalnych walorów przyrodniczo – krajobrazowych.

Rozwój osadnictwa w gminie powinien sprowadzać się do:

- uzupełniania istniejących luk w zabudowie;
- podnoszenia wartości użytkowych istniejącej substancji mieszkaniowej poprzez wykonywanie remontów, modernizacji oraz rozbudowy;
- wymiany zużytej zabudowy w obrębie dotychczasowego siedliska;
- realizacji zabudowy na nowych działkach budowlanych.

Za jednostki rozwojowe w gminie Wierzchlas uznać należy miejscowości największe i zarazem koncentrujące już wykształcone funkcje usługowe. Poza Wierzchlasem są to przede wszystkim wsie: Kraszkowice i Mierzyce. Popytem na budownictwo mieszkaniowe, w tym rezydencjonalne, mieszkaniowo – usługowe, a także letniskowe cieszą się miejscowości położone w granicach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego, o wykształconych funkcjach turystycznych. Należą do nich: Kamion, Kochlew, Krzeczów, Przywóz i Toporów. Pozostałe miejscowości charakteryzują się obecnie mniejszym zainteresowaniem w kontekście realizacji nowych obiektów mieszkaniowych, między innymi z powodu niedostatku infrastruktury technicznej i społecznej. Jednakże powinno się je promować w kontekście budownictwa jednorodzinnego i zagrodowego. Dla terenów preferowanego rozwoju funkcji mieszkaniowych należy przyjmować zasadę wyprzedzającego wyposażania ich w niezbędne urządzenia infrastruktury technicznej. Należy również umożliwić lokalizację działalności usługowych, zwłaszcza usług podstawowych, dopuszczając realizację usług w formie wbudowanej lub wolnostojącej.

W zakresie osadnictwa i budownictwa mieszkaniowego należałoby określić następujące kierunki rozwoju:

- adaptację, uzupełnienia i modernizację istniejącej zabudowy;
- dopuszczenie przekształceń funkcji pierwotnych (zabudowy zagrodowej) do funkcji usług lokalnych;
- ograniczenie możliwości wyznaczania nowych terenów zabudowy na obszarach systemu terenów otwartych;
- kształtowanie nowej zabudowy w ramach strefy dopuszczalnego zainwestowania – tworzenie zabudowy zwartej (wypełnianie luk, enklaw, realizacja zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zainwestowanych wzdłuż istniejących dróg);
- preferowanie regionalnych cech architektonicznych w budownictwie;
- realizację zabudowy usługowej i gospodarczej z dostosowaniem formy architektonicznej do otaczającej zabudowy i krajobrazu;

- uzupełnienie niezbędnego zakresu usług podstawowych.

Realizacja zadań własnych gminy w zakresie gospodarki przestrzennej, określonych w ustawie o samorządzie terytorialnym, następuje na drodze stanowienia przepisów gminnych jakimi są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz ich praktycznego egzekwowania. Podstawą do ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, a w rezultacie wydania pozwolenia na budowę, są ustalenia w/w planów.

4. 9. Bezpieczeństwo publiczne.

4.9.1. Policja.

Stan bezpieczeństwa w gminie w znacznym stopniu jest zdeterminowany przez funkcjonowanie stosownych jednostek powołanych w tym celu. Od dnia 01 lipca 2011 roku teren gminy Wierzchlas został przejęty w strukturę działania Komendy Powiatowej Policji w Wieluniu. Na terenie gminy nie ma komisariatu czy posterunku Policji. Rejon gminy obsługiwany jest przez wyznaczonych funkcjonariuszy delegowanych z Komendy w Wieluniu.

W 2011 roku Komenda Powiatowa Policji w Wieluniu przeprowadziła 72 postępowania przygotowawcze dotyczące przestępstw popełnionych na terenie Gminy Wierzchlas, wszczętych na podstawie ujawnionych na bieżąco zdarzeń. Były to najczęściej przestępstwa w ruchu drogowym, głównie nietrzeźwi kierujący oraz kradzieże i włamania. Ponadto w 2011 roku przeprowadzono 161 interwencji policyjnych, do których należy zaliczyć interwencje domowe oraz interwencje w miejscach publicznych.

Generalnie według Komendy Powiatowej Policji w Wieluniu obszar powiatu wieluńskiego należy do jednych z bezpieczniejszych powiatów w województwie łódzkim. Ocena ta znajduje również potwierdzenie w opiniach samorządowych władz powiatowych i gminnych. Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej nie przewiduje się potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem Policji na obszarze gminy.

4.9.2. Ochrona przeciwpożarowa.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej rejon gminy Wierzchlas jest obsługiwany pod względem operacyjnym przez Jednostkę Ratowniczo – Gaśniczą z Wielunia, będącą w strukturze Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej (PSP) w Wieluniu oraz przez 15 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego (OSP KSRG), zlokalizowanych w całym powiecie wieluńskim. Jedna z jednostek będących w systemie OSP KSRG znajduje się w Wierzchlesie przy ul. Szkolnej 15.

Ponadto na terenie gminy funkcjonuje 6 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP), które zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

- Kraszkowice, ul. Wieluńska 38;
- Krzeczów, ul. Wczasowa 3;
- Łaszew Rządowy 96;
- Mierzyce 107;
- Przywóz 18b;
- Toporów, ul. Nadwarciańska 1;

Strażacy ochotnicy wyjeżdżają na akcje nie tylko dotyczące pożarów, ale także do wypompowywania wody z piwnic w czasie podtopień, do usuwania sopli zwisających z dachów, do usuwania drzew po wichurach, do

wypadków drogowych, itp. Średnio rocznie na terenie gminy notuje się kilkadziesiąt zdarzeń, wymagających interwencji jednostek PSP lub OSP.

TABELA 87: Gmina Wierzchlas – ilość zdarzeń wymagających interwencji jednostek Straż Pożarnej w latach 2006 – 2011.

Rok	Ilość zdarzeń			
	Ogółem	w tym:		
		pożar	miejscowe zagrożenia	falszywy alarm
2006	23	9	14	0
2007	39	11	27	1
2008	46	12	32	2
2009	31	13	17	1
2010	73	11	56	1
2011	31	9	20	2

Źródło: Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Wieluniu, 2012.

Po roku 2014 planowane jest włączenie OSP Krzeczów do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego, jako kolejnej po OSP Wierzchlas jednostki w gminie. Zadanie to wymaga wsparcia finansowego Urzędu Gminy Wierzchlas w zakresie usprzętowania jednostki do standardu stawianego jednostce OSP KSRG. Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej nie przewiduje się dodatkowych potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem jednostek OSP.

4.9.3. Ochrona przeciwpowodziowa.

Stopień zagrożenia powodziowego w dolinach rzecznych determinowany jest zarówno czynnikami naturalnymi, takimi jak: rzeźba terenu, gleba, budowa geologiczna, szata roślinna, natężenie opadów atmosferycznych, powierzchnia i ukształtowanie zlewni i jej poszczególnych dopływów, jak również czynnikami antropogenicznymi, takimi jak: regulacja koryt rzecznych, infrastruktura hydrotechniczna, stopień zagospodarowania dolin rzecznych.

Na terenie gminy Wierzchlas istnieje zagrożenie powodziowe ze względu na występowanie rzeki Warty. Warta zaliczana jest do rzek polskich o dużym potencjale powodziowym. Około $\frac{3}{4}$ maksymalnych wzebrań rocznych występuje w miesiącach: czerwiec, lipiec i sierpień. W porównaniu z powodziami letnimi wzebrania zimowe w zlewni Warty są rzadsze i charakteryzują się wielokrotnie mniejszymi stratami materialnymi. Warta oraz jej lokalne dopływy (Dopływ spod Bronikowa, Kamionka i Dopływ z Popowic) mają charakter rzek nizinnych o niwalnym typie zasilania i charakteryzują się przewagą przepływu laminarnego nad turbulentnym i zdecydowanie mniejszymi wzebraniem od rzek górskich. Niemniej jednak wskutek większych, względnych spadków terenu oraz zwartych kształtów zlewni występowanie większych opadów deszczu może spowodować, że spływające wody zgromadzą się w dolinach i całą ich szerokością w sposób niekontrolowany spłyną poniżej. W tym rejonie zalewaniu uleg mogą zabudowania, który zostały wzniesione zbyt blisko koryta rzeki. Generalnie wybrane rejon gminy Wierzchlas położone najbliżej koryta rzeki Warty należą do obszarów szczególnego zagrożenia powodzią. Pozostałe tereny bezpośrednio przylegające do mniejszych cieków (Dopływ spod Bronikowa, Kamionka i Dopływ z Popowic) są narażone jedynie na okresowe podsiąkanie lub zagrożone podtopieniami, zwłaszcza podczas zimowych i wiosennych roztopów pokrywy śnieżnej oraz w trakcie letnich (gwałtownych lub długotrwałych) opadów o dużym natężeniu. Brak rozbudowanej sieci rowów melioracyjnych i drenarskich w tym rejonie gminy nie zwiększa zdolności retencyjnej tego obszaru, wpływając tym samym na

zwiększenie zagrożenia powodzią. Należy nadmienić, że Warta na odcinku przepływającym przez gminę Wierzchlas nie posiada wałów przeciwpowodziowych. Katastrofalne powodzie z lipca 1997 roku oraz z maja i lipca 2010 roku poczyniły szkody na terenie gminy Wierzchlas. Powodzie i podtopieniami objęte zostały wybrane rejonu następujących miejscowości: Kamion, Kochlew, Krzeczów, Łaszew Rządowy, Ogroble, Przywóz i Toporów.

Nie można w pełni zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości. Dla uniknięcia większych szkód powodowanych przez powódź należy ograniczyć inwestowanie na terenach narażonych na zalewy powodziowe. Należy dążyć do ochrony terenów zielonych położonych wzdłuż cieków wodnych oraz do ograniczenia procesów erozyjnych. Niezbędne jest trwałe zadarnienie i zalesienie terenów o dużej aktywności procesów erozyjnych. Trzeba dążyć do zwiększenia naturalnej retencji lasów, ograniczając tereny regresji drzewostanów i prowadząc ich przebudowę. W celu częściowego ograniczenia skutków potencjalnych kataklizmów prowadzi się prace hydrotechniczne zmierzające między innymi do rozbudowy systemu dużej i małej retencji czy udroźnienia i obudowania brzegów poszczególnych cieków. W *Aneksie do Wojewódzkiego Programu Małej Retencji dla Województwa Łódzkiego* z 2010 roku Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych z Łodzi zgłosiła potrzebę budowy zbiornika retencyjnego w Bronikowie (oddział 108f) o powierzchni 0,20 ha, średniej głębokości 1,30 m i pojemności 2,60 tys. m³. Inwestycję zrealizowano. Ważną kwestią jest również rozbudowa i modernizacja urządzeń melioracyjnych oraz niedopuszczanie do zainwestowania naturalnych terenów zalewowych czyli polderów. Poldery mają za zadanie spłaszczenia (obniżenia stanu) przemieszczających się wód powodziowych.

Należy podkreślić, że obszar Polski został pokryty siecią radarów meteorologicznych. Wspecjalizowane stacje prowadzą stały monitoring atmosfery. W przypadku prawdopodobieństwa wystąpienia gwałtownych opadów, odpowiednie służby powiatowe i gminne zostaną powiadomione z kilkugodzinnym uprzedzeniem. Ze strony Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu brak jest jakichkolwiek potrzeb i zamierzeń inwestycyjnych na terenie gminy. Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi również nie planuje na chwilę obecną żadnych inwestycji na terenie gminy.

TABELA 88: Gmina Wierzchlas – charakterystyka zagrożenia powodziowego.

Zagrożone miejscowości	Powierzchnia zalewowa w ha	Liczba osób do ewakuacji
Kamion	40	30
Kochlew	10	25
Krzeczów	10	26
Łaszew Rządowy	20	25
Ogroble	30	33
Przywóz	40	30
Toporów	30	30

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

Ponadto do obiektów zagrożonych podczas powodzi należą:

- most na rzece Warcie (km: 588+200) w Krzeczowie na drodze wojewódzkiej nr 486;
- most na rzece Warcie (km: 584+900) w Kamionie na drodze powiatowej nr 4523E;
- oczyszczalnia ścieków w Krzeczowie;
- drogi powiatowe w Krzeczowie o łącznej długości 1,5 km;
- drogi gminne (Ogroble i Łaszew Rządowy – Przywóz) o łącznej długości 2 km.

Na rysunku niniejszego *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas* przedstawiono zasięg wody o prawdopodobieństwie wystąpienia $p=1\%$, to jest obszar szczególnego zagrożenia powodzią oraz w określonych przekrojach podano rzędne zwierciadła wody o prawdopodobieństwie wystąpienia $p=10\%$ na podstawie opracowania *Studium ochrony przeciwpowodziowej dla rzeki Warty*, będącego w posiadaniu RZGW w Poznaniu. Zgodnie z art. 14 Ustawy z dnia 5 stycznia 2011 roku o zmianie ustawy Prawo Wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 roku, nr 32, poz. 159) wspomniane „*Studium...*” sporządzone przez właściwego dyrektora RZGW zachowuje ważność do dnia sporządzenia map zagrożenia powodziowego. Na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują przepisy ustawy Prawo Wodne (Dz. U. z 2012 roku, poz. 145, z późn. zm.), w tym zakazy wynikające z art. 88l ust. 1 oraz art. 40 ust. 1 pkt 3 tejże ustawy.

4. 10. Administracja samorządowa.

4.10.1. Urząd Gminy.

Urząd Gminy, zlokalizowany w miejscowości Wierzchlas przy ul. Szkolnej 7, nadzoruje aktywności społeczno – gospodarcze w gminie. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym na czele urzędu gminy wiejskiej stoi Wójt. Jest on kierownikiem Urzędu i zwierzchnikiem służbowym pracowników Urzędu oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych. Urząd Gminy Wierzchlas składa się z następujących stanowisk i komórek organizacyjnych:

- Wójt Gminy;
- Sekretarz Gminy;
- Skarbnik Gminy;
- Referat Finansowy;
 - księgowość budżetowa;
 - księgowość podatkowa;
 - wymiar podatków i opłat;
 - kasjer;
- Samodzielne stanowiska do spraw:
 - ewidencja ludności i działalności gospodarczej;
 - oświaty, kultury, sportu, spraw kadrowych i socjalnych;
 - obsługi Rady Gminy;
 - ochrony środowiska, leśnictwa i łowiectwa;
 - informatyki i zamówień publicznych;
 - funduszy europejskich;
 - budownictwa i gospodarki komunalnej;
 - planowania przestrzennego i gospodarki gruntami;
 - gospodarki wodnej i rolnictwa;
 - bezpieczeństwa i higieny pracy;
- Urząd Stanu Cywilnego.

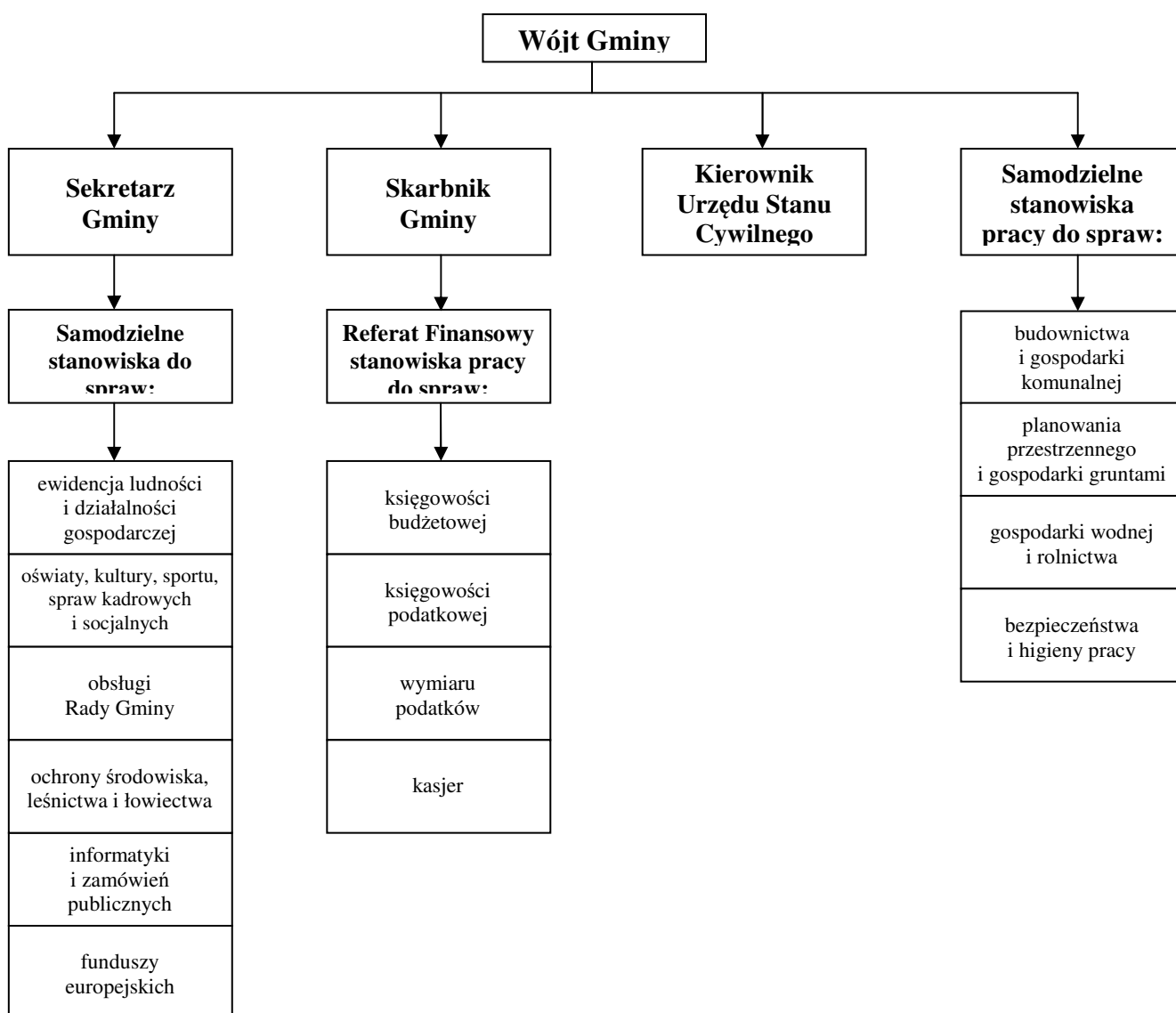
Ponadto Urzędowi Gminy w Wierzchlesie podlegają następujące jednostki organizacyjne:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 7;
- Gminna Biblioteka Publiczna w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 48 wraz z filiami w Kraszkowicach i Mierzycach;
- Publiczne Przedszkole w Kraszkowicach, Kraszkowice, ul. Szkolna 3;
- Publiczne Przedszkole w Mierzycach, Mierzyce 144;
- Publiczne Przedszkole w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 48;

- Szkoła Podstawowa w Kraszkowicach, Kraszkowice, ul. Szkolna 5;
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Łaszewie, Łaszew, ul. Szkolna 12;
- Szkoła Podstawowa w Mierzycach, Mierzyce 149;
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Toporowie, Toporów, ul. Szkolna 6;
- Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 48;
- Publiczne Gimnazjum im. Jana Kochanowskiego w Mierzycach, Mierzyce 149;
- Publiczne Gimnazjum im. Bohaterów Września 1939 roku w Wierzchlesie, Wierzchlas, ul. Szkolna 48.

Strukturę organizacyjną Urzędu Gminy prezentuje poniższa rycina zgodna z załącznikiem nr 1 do Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy Wierzchlas.

RYCINA 27: Gmina Wierzchlas – schemat struktury organizacyjnej Urzędu Gminy w Wierzchlesie.

Źródło reprodukcji: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

4.10.2. Gremia samorządowe.

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym władzę wykonawczą w gminie wiejskiej sprawuje Wójt, wyłoniony na podstawie bezpośrednich wyborów. Władzę uchwałodawczą, odpowiednik władzy ustawodawczej Sejmu RP, pełni Rada Gminna, składająca się z 15 osób. W wyniku wyborów samorządowych, które odbyły się jesienią 2010 roku, Rada Gminy Wierzchlas składa się z 11 mężczyzn i 4 kobiet.

TABELA 89: Gmina Wierzchlas – Radni Gminy według wieku w 2012 roku.

Wiek	Liczba radnych			Struktura (%)		
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:	
		kobiety	mężczyźni		kobiety	mężczyźni
29 i mniej	2	–	2	13,33	–	18,18
30 – 39	3	1	2	20,00	25,00	18,18
40 – 59	8	3	5	53,34	75,00	45,46
60 i więcej	2	–	2	13,33	–	18,18

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

Rada Gminy Wierzchlas prowadzi dodatkowe prace w ramach 3 komisji:

- rewizyjnej – 5 członków;
- oświaty, zdrowia, kultury i sportu – 5 członków;
- rolnictwa, leśnictwa i ochrony środowiska – 4 członków.

4.10.3. Współpraca krajowa i międzynarodowa.

Gmina Wierzchlas nie prowadzi formalnej współpracy partnerskiej z gminami zagranicznymi.

Na arenie krajowej Gmina Wierzchlas jest członkiem Lokalnej Grupy Działania (LGD) „Krainy Wielkiego Łuku Warty”, zrzeszającej łącznie 14 gmin. LGD „Kraina Wielkiego Łuku Warty”, jako Stowarzyszenie, jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, które działa jako Lokalna Grupa Działania w rozumieniu terminologii programu „Leader”. Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, a w szczególności:

- opracowywanie planów i strategii, w tym Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) w rozumieniu odrębnych przepisów, dla obszaru gmin należących do realizacji LSR;
- realizacja i wspieranie działań na rzecz realizacji planów i strategii, w tym LSR dla gmin należących do obszaru realizacji LSR;
- promocja obszarów wiejskich położonych w gminach należących do obszaru realizacji LSR;
- mobilizowanie ludności do wzięcia aktywnego udziału w procesie rozwoju obszarów wiejskich położonych w gminach należących do obszaru realizacji LSR;
- upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich położonych na obszarze realizacji LSR;
- wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, w tym młodzieży poprzez organizowanie szkoleń, warsztatów i kursów.

Stowarzyszenie działając na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, uwzględnia ochronę oraz promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno – kulturowych, rozwój turystyki oraz popularyzację i rozwój produktów regionalnych. Siedzibą Stowarzyszenia jest miejscowość Osjaków.

4. 11. Organizacje społeczne.

Na terenie gminy działają liczne koła, związki oraz stowarzyszenia artystyczne, sportowe, społeczne i gospodarcze. Należą do nich między innymi:

Stowarzyszenia sportowe:

- Klub Sportowy Kraszkowice (piłka nożna);
- Ludowy Zespół Sportowy (LZS) „Solen” Łaszew (piłka nożna);
- Klub Sportowy Mierzyce (piłka nożna);
- Ludowy Zespół Sportowy (LZS) Wierzchlas (piłka nożna);
- Uczniowski Klub Sportowy (UKS) „Onion” Wierzchlas (piłka nożna – drużyna juniorów).

Ochotnicze Straże Pożarne:

- Ochotnicza Straż Pożarna Kraszkowice, Kraszkowice, ul. Wieluńska 38;
- Ochotnicza Straż Pożarna Krzczów, Krzczów, ul. Wczasowa 3;
- Ochotnicza Straż Pożarna Łaszew, Łaszew Rządowy 96;
- Ochotnicza Straż Pożarna Mierzyce, Mierzyce 107;
- Ochotnicza Straż Pożarna Przywóz, Przywóz 18b;
- Ochotnicza Straż Pożarna Toporów, Toporów, ul. Nadwarciańska 1;
- Ochotnicza Straż Pożarna Wierzchlas, Wierzchlas, ul. Szkolna 15.

Koła i stowarzyszenia społeczno – kulturalne:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Jajczakach i Strugach, Jajczaki 10a;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Łaszewie, Łaszew Rządowy 96;
- Koło Gospodyń Wiejskich w Mierzycach, Mierzyce 107;
- Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich w Krzczowie, Krzczów, ul. Wczasowa 3;
- Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich w Kamionie i Toporowie, Toporów, ul. Nadwarciańska 1;
- Stowarzyszenie „Kraska” w Kraszkowicach, Kraszkowice, ul. Wieluńska 38;
- Stowarzyszenie „Wierzchlesiaki” w Wierzchlesie, ul. Szkolna 48.

Reasumując należy uznać, że nasycenie siecią placówek usług nierynkowych (publicznych) oraz zakres ich funkcjonowania jest wystarczający z punktu widzenia potrzeb lokalnej społeczności. Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej nie przewiduje się dodatkowych potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem administracji samorządowej, a także lokalnych stowarzyszeń.

5. GOSPODARKA.

5. 1. Rolnictwo.

5.1.1. Użytkowanie gruntów w rolnictwie.

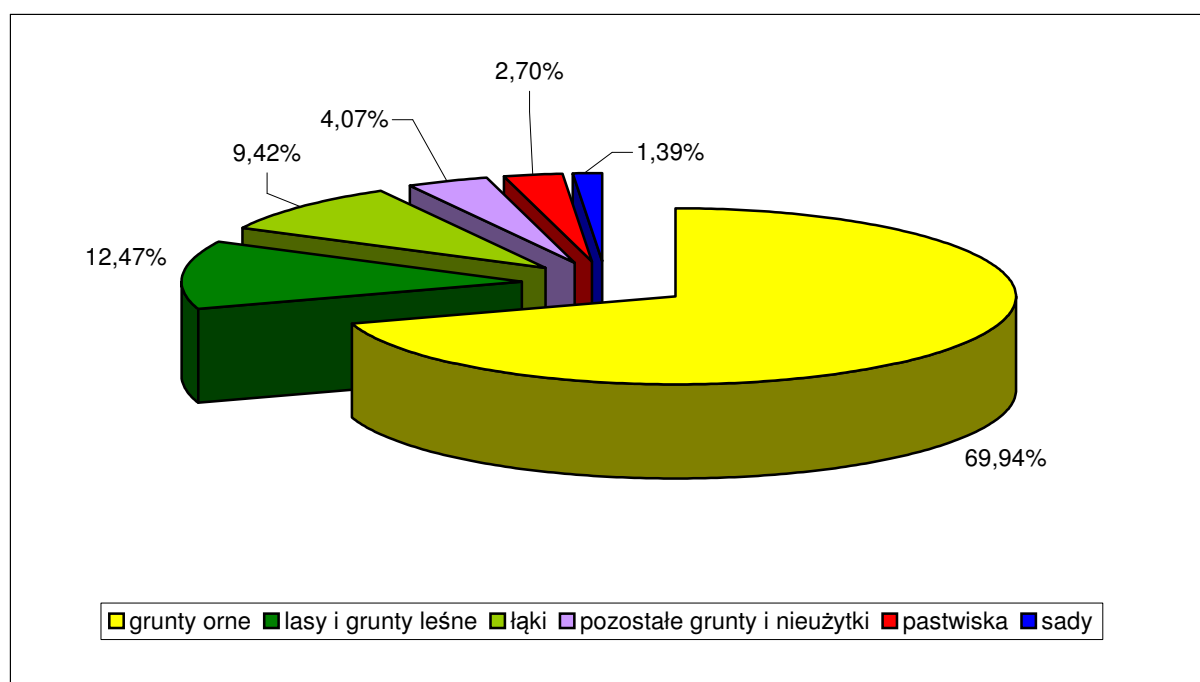
Sektor rolniczy stanowi obecnie jedną z głównych funkcji w strukturze gospodarczej gminy. Przeważają małe i średnie gospodarstwa rolne, zajmujące się głównie uprawą ziemi oraz hodowlą. Współpracują na terenie gminy z licznymi podmiotami gospodarczymi. Według danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 przeciętne gospodarstwo rolne w gminie Wierzchlas posiada areał około 5,5 ha.

TABELA 90: Gmina Wierzchlas – użytkowanie gruntów w gospodarstwach indywidualnych³⁸ w ha w 2011 roku.

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	Razem	w tym					
		grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
7026	5864	4914	98	662	190	876	286

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

RYCINA 28: Gmina Wierzchlas – struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach indywidualnych w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

³⁸ Za gospodarstwo indywidualne uważa się gospodarstwo będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej lub grupy osób. Dane obejmują grunty osób fizycznych, wchodzące w skład gospodarstw rolnych.

Gospodarstwa indywidualne stanowiły w analizowanym okresie 59,07 % z ogólnej powierzchni gminy. Użytki rolne stanowiły 83,46 % ogólnej powierzchni gruntów gospodarstw indywidualnych, lasy i grunty leśne 12,47 %, a pozostałe ziemie i nieużytki 4,07 %. Natomiast struktura użytków rolnych będących we władaniu gospodarstw indywidualnych kształtowała się w następujący sposób:

- grunty orne – 83,80 %;
- sady – 1,67 %;
- łąki – 11,29 %;
- pastwiska – 3,24 %.

Udział gospodarstw indywidualnych w stosunku do ogólnej powierzchni poszczególnych elementów kształtujących przestrzeń gminy Wierzchlas przedstawiał się w następujący sposób:

- użytki rolne razem – 90,47 %;
- grunty orne – 92,06 %;
- sady – 92,45 %;
- łąki – 85,97 %;
- pastwiska – 70,90 %;
- lasy – 19,18 %;
- pozostałe grunty – 33,85 %.

5.1.2. Charakterystyka gospodarstw rolnych.

Według danych Urzędu Gminy Wierzchlas na terenie gminy funkcjonuje obecnie 1241 gospodarstw rolnych. Ponadto występuje tu liczna (1788) grupa właścicieli tak zwanych nieruchomości rolnych czyli gospodarstw, które posiadają areal użytków nie większy niż 1 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego zajmuje areal około 5,5 ha i jest zbliżona do przeciętnej wartości występującej w województwie łódzkim.

TABELA 91: Gmina Wierzchlas – rozkład gospodarstw rolnych według miejscowości w 2012 roku.

Miejscowość	Liczba gospodarstw rolnych
Broników	13
Jajczaki	30
Kamion	149
Kochlew	115
Kraszkowice	176
Krzeczów	154
Łaszew	11
Łaszew Rządowy	49
Mierzyce	105
Przyląpy	22
Przywóz	65
Strugi	10
Toporów	119
Wierzchlas	223

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

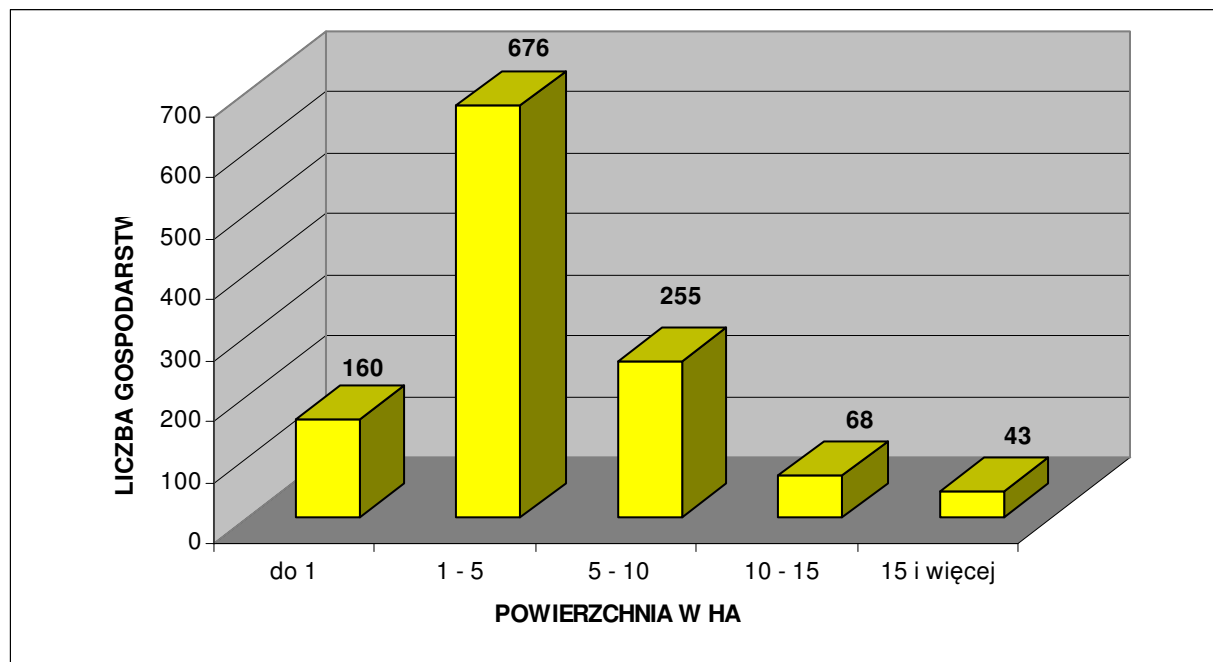
TABELA 92: Gmina Wierzchlas – struktura powierzchni gospodarstw rolnych w 2010 roku.

Powierzchnia gospodarstwa w ha	Ilość gospodarstw	Struktura (%)
do 1	160	13,31
1 – 5	676	56,24
5 – 10	255	21,21
10 – 15	68	5,66
Powyżej 15	43	3,58

Źródło: GUS (Powszechny Spis Rolny 2010), 2011.

Gospodarstwa o areale do 1 ha, stanowią ponad 13 % ogólnej liczby gospodarstw w gminie. Spośród 160 gospodarstw z tej kategorii zaledwie 58, to jest 36,25 %, prowadziło działalność rolniczą. Gospodarstwa bardzo małe, o areale od 1 do 5 ha, stanowią ponad 56 % ogółu gospodarstw w gminie. W przedziale od 5 do 10 ha kwalifikuje się ponad 21 % gospodarstw. Gospodarstwa średnie jak na polskie warunki, czyli o powierzchni od 10 do 15 ha to blisko 6 % ogółu, a gospodarstwa duże o areale powyżej 15 ha stanowią zaledwie 3,6 % ogółu. Należy więc przyjąć, że struktura obszarowa gospodarstw rolnych jest bardzo rozdrobniona czego potwierdzeniem jest fakt, że aż 91 % gospodarstw posiada areal mniejszy niż 10 ha. Większość małych gospodarstw poszukuje i będzie poszukiwać dodatkowych, pozarolniczych źródeł dochodu. Aby sprostać realiom współczesnej gospodarki rynkowej należy przyspieszyć tempo restrukturyzacji sektora rolniczego, celem poprawy struktury agrarnej gospodarstw.

RYCINA 29: Gmina Wierzchlas – charakterystyka struktury agrarnej w 2010 roku.

Źródło: GUS (Powszechny Spis Rolny 2010), 2011.

Należy nadmienić, że na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku spośród ówczesnych 1370 gospodarstw rolnych 1120 (81,76 % ogółu) prowadziło wyłącznie działalność rolniczą, 17 gospodarstw (1,24 %) prowadziło wyłącznie działalność pozarolniczą, 135 gospodarstw (9,85 %) prowadziło działalność rolniczą i pozarolniczą, a 98 gospodarstw (7,15 %) nie prowadziło ani działalności rolniczej ani pozarolniczej. Natomiast na

podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku wynika, że spośród obecnych 1202 gospodarstw rolnych działalność rolniczą prowadzi 1077, to jest 89,60 % ogółu. Ponadto należy zaznaczyć, że tylko 43 gospodarstwa rolne (3,58 % ogółu) o areale większym niż 15 ha skupia w swoim władaniu 1221,39 ha spośród 6599,35 ha ogólnej powierzchni gospodarstw, czyli blisko 20 %. Głównym problemem dla miejscowych rolników jest zmienna rentowność produkcji rolniczej oraz brak szerszej możliwości podjęcia zajęć pozarolniczych. Od 2004 roku stan ten ulega przynajmniej częściowej poprawie dzięki dopłatom bezpośrednim do produkcji rolnej, pochodzącym ze wspólnotowego budżetu Unii Europejskiej. Koniecznym jest jednak przekwalifikowanie przynajmniej części ludności rolniczej.

Według danych z Powszechnego Spisu Rolnego (2002 rok) gospodarstwa rolne z terenu gminy Wierzchlas dysponowały:

- 766 ciągnikami (w 2010 roku ciągników było 793 sztuk i posiadało je 674 gospodarstw);
- 103 samochodami ciężarowymi;
- 53 kombajnami ziemniaczanymi;
- 40 kombajnami zbożowymi.

Ponadto wyposażenie miejscowych gospodarstw rolnych obejmowało następujące budowle służące działalności rolniczej:

- stodoły – o powierzchni łącznej 84501 m²;
- budynki wielofunkcyjne – 50574 m²;
- obory – 45421 m²;
- garaże – 21997 m²;
- chlewnie – 17034 m²;
- wiaty – 8608 m²;
- kurniki – 5982 m²;
- inne pomieszczenia – 3186 m².

Rozkład gospodarstw według wykształcenia osoby kierującej gospodarstwem przedstawiał się następująco:

- wyższe rolnicze – 6 gospodarstw;
- policealne rolnicze – 0;
- średnie zawodowe rolnicze – 54;
- zasadnicze zawodowe rolnicze – 119;
- kurs rolniczy – 395;
- brak wykształcenia rolniczego – 681.

Struktura dochodów analizowanych gospodarstw rolnych przedstawiała się następująco:

- z działalności rolniczej – 298 gospodarstw;
- z działalności rolniczej i pracy najemnej – 30;
- z pracy najemnej – 403;
- z pracy najemnej i działalności rolniczej – 111;
- z emerytury i renty – 332;
- z działalności pozarolniczej – 59;
- z niezarobkowych źródeł utrzymania – 19;
- inne – 118.

5.1.3. Jakość gleb, uprawy i hodowla.

Pod względem jakości gleb wyrażonej klasyfikacją bonitacyjną gmina Wierzchlas posiada bardzo przeciętne warunki do produkcji rolniczej. Na terenie gminy nie występują gleby najlepszej I i II klasy bonitacyjnej. Udział gruntów ornych III klasy bonitacyjnej jest niewielki i stanowi blisko 6 %. Areal gruntów ornych należących do IV klasy bonitacyjnej wynosi ponad 43 %. Natomiast grunty orne najsłabszych klas (V i VI) to ponad 51 % ogólnej powierzchni gruntów ornych. Udział użytków zielonych będących w III klasie bonitacyjnej wynosi zaledwie niecałe 3 %, w IV klasie ponad 50 %, a klasy V i VI to blisko 47 % ogółu użytków zielonych.

Charakterystyki jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (RPP) dokonuje się w oparciu o metodykę waloryzacji opracowaną przez Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach (IUNG Puławy). Instytut ten ocenia jakość RPP za pomocą syntetycznego wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP). Wskaźnik ten agreguje w sobie jakość głównych elementów środowiska wpływających na warunki produkcji rolnej, to jest: warunków wodnych, rzeźby terenu, tak zwanego agroklimatu (temperatura, nasłonecznienie i opady) oraz jakości gleb. Ogólny wskaźnik WWRPP oblicza się poprzez zsumowanie czterech ww. wskaźników cząstkowych. Wskaźnik ten bardzo dobrze odzwierciedla potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej, o czym świadczy jego wysoka korelacja z plonami głównych roślin uprawnych. Największy wpływ na jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej wywiera bonitacja gleb, bowiem aż w 65 – 75 % decyduje ona o wielkości wskaźnika WWRPP. Wskaźnik obliczony dla całej Polski wynosi 66,6 pkt, dla województwa łódzkiego – 61,9 pkt, zaś dla powiatu wieluńskiego – 63,2 pkt. Wielkość wskaźnika lokuje województwo łódzkie na 14 miejscu w skali kraju wśród wszystkich 16 województw, zaś powiat wieluński na 10 miejscu wśród wszystkich 23 powiatów województwa łódzkiego.

TABELA 93: Gmina Wierzchlas – odsetek gruntów ornych i użytków zielonych, będących w najlepszych klasach bonitacyjnych (klasy I – III) według miejscowości.

Miejscowość (obręb)	Odsetek użytków rolnych w I – III klasie bonitacyjnej ³⁹	
	Grunty orne	Użytki zielone
Broników	2,67	–
Jajczaki	–	–
Kamion	–	–
Kochlew	–	–
Kraszkowice	1,61	3,37
Krzeczów	–	–
Łaszew	3,84	–
Łaszew Rządowy	1,39	–
Mierzyce	1,32	0,50
Ogroble	–	–
Przyląpy	–	–
Przywóz	–	–
Strugi	–	–
Toporów	–	–
Wierzchlas	22,73	4,33

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

³⁹ Grunty podlegające ochronie.

Grunty orne o najwyższym wskaźniku bonitacji występują tylko w 6 obrębach: Broników, Kraszkowice, Łaszew, Łaszew Rządowy, Mierzyce i Wierzchlas. W samym Wierzchlesie blisko ¼ gruntów ornych podlega ochronie na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Użytki zielone o najwyższym wskaźniku bonitacji występują zaledwie w 3 obrębach: Kraszkowice, Mierzyce i Wierzchlas. Ich udział jest jednak śladowy.

Powyższe uwarunkowania decydują, że głównym kierunkiem w produkcji rolniczej jest uprawa roślinna dostosowana przede wszystkim na potrzeby rolno – spożywczego przemysłu przetwórczego oraz hodowla zwierząt. Powierzchnia upraw w 2012 roku⁴⁰ wyniosła 5059 ha. Największe znaczenie w gminie miały następujące uprawy:

- zboża podstawowe ogółem – 4180 ha (82,63 % powierzchni zasiewów);
- ziemniaki – 510 ha (10,08 %);
- warzywa gruntowe – 110 ha (2,17 %);
- rzepak i rzepik – 45 ha (0,89 %);
- gryka – 35 ha (0,69 %);
- uprawy trwałe – 24 ha (0,47 %);
- ogrody przydomowe – 21 ha (0,42 %);
- kukurydza na zielonkę – 20 ha (0,40 %);
- trawy polowe na zielonkę – 20 ha (0,40 %);
- pozostałe pastewne na zielonkę – 20 ha (0,40 %);
- uprawy nasienne bez zbóż – 15 ha (0,30 %);
- mieszanki strączkowo – zbożowe – 10 ha (0,20 %);
- strączkowe pastewne na ziarno – 5 ha (0,10 %);
- motylkowe pastewne – 5 ha (0,10 %);
- inne oleiste – 5 ha (0,10 %);
- tytoń – 4 ha (0,08 %);
- okopowe pastewne – 3 ha (0,06 %);
- truskawki gruntowe – 3 ha (0,06 %);
- warzywa pod osłonami – 2 ha (0,04 %);
- kwiaty ozdobne – 2 ha (0,04 %);
- pozostałe uprawy – 20 ha (0,40 %).

Natomiast wśród zbóż podstawowych dominowały:

- żyto – 1420 ha (33,97 % powierzchni zasiewów zbóż podstawowych);
- jęczmień – 900 ha (21,53 %);
- mieszanki zbożowe – 610 ha (14,59 %);
- owies – 500 ha (11,96 %);
- pszenica – 450 ha (10,77 %);
- pszenżyto – 300 ha (7,18 %).

Ogólnie można przyjąć, że na terenie gminy Wierzchlas uprawia się dość mało roślin wymagających dużej chemizacji, to jest: rzepaku czy buraka cukrowego. To zjawisko należy uznać za objaw pozytywny w stosunku do obecności bogatych walorów środowiska przyrodniczego. Warunki glebowe gminy, zbliżone do średniej występującej w województwie łódzkim powodują, że plony głównych ziemiopłodów kształtują się na zbliżonym poziomie do przeciętnych wartości osiąganych w regionie.

⁴⁰ R-05/G, *Szacunek plonów i zbiorów głównych ziemiopłodów w gospodarstwach indywidualnych*, GUS, 2012.

TABELA 94: Gmina Wierzchlas – plony głównych ziemiopłodów w indywidualnych gospodarstwach rolnych w 2012 roku.

Wyszczególnienie	Plony z 1 ha w dt
Zboża podstawowe ogółem	21,98
Pszenica ozima	10,0
Pszenica jara	21,0
Żyto	20,0
Jęczmień jary	28,0
Owies	20,0
Pszenżyto ozime	17,0
Pszenżyto jare	22,0
Mieszkanki zbożowe ozime	15,0
Mieszkanki zbożowe jare	25,0
Gryka	5,0
Mieszkanki zbożowo – strączkowe na ziarno jare	22,0
Ziemniaki	150,0
Rzepak i rzepik jary	8,0
Tytoń	12,8
Kukurydza na zielonkę	3,4

Źródło: R-05/G, *Szacunek plonów i zbiorów głównych ziemiopłodów w gospodarstwach indywidualnych*, GUS, 2012.

Należy nadmienić, że na terenie gminy Wierzchlas w okresie Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 roku spośród wszystkich 1041 gospodarstw prowadzących uprawy:

- 981 gospodarstw uprawiało zboża ogółem (94,2 % z ogółu gospodarstw prowadzących uprawy);
- 979 – zboża podstawowe z mieszkankami zbożowymi (94,0 %);
- 661 – ziemniaki (63,5 %);
- 10 – uprawy przemysłowe (1,0 %);
- 4 – buraki cukrowe (0,4 %);
- 3 – strączkowe jadalne (0,3 %);
- 54 – warzywa gruntowe (5,2 %).

Produkcja zwierzęca dostosowana jest do bieżących potrzeb na rynku. Na terenie gminy Wierzchlas główne kierunki hodowli w 2010 roku (według danych z Powszechnego Spisu Rolnego) to:

- drób ogółem – 24943 sztuk;
- drób kurzy – 17757 sztuk;
- trzoda chlewna ogółem – 8627 sztuk;
- trzoda chlewna lochy – 829 sztuk;
- bydło ogółem – 580 sztuk;
- krowy – 181 sztuk;
- konie – 43 sztuki.

Należy nadmienić, że w analizowanym okresie czasu na terenie gminy 718 gospodarstw, to jest 59,73 % ogółu, utrzymywało zwierzęta gospodarskie, z czego:

- 655 gospodarstw posiadało drób ogółem;
- 639 – drób kurzy;
- 380 – trzodę chlewną ogółem;
- 264 – trzodę chlewną lochy;
- 141 – bydło;
- 103 – krowy;
- 21 – konie.

5.1.4. Rybactwo.

Na terenie gminy Wierzchlas nie funkcjonują gospodarstwa i inne podmioty zajmujące się gospodarką rybacką.

Gmina Wierzchlas nie posiada *Planu Urzędzeniowo – Rolnego*.

5. 2. Leśnictwo.

Gmina Wierzchlas charakteryzuje się znacznym zalesieniem. Lasy i grunty leśne stanowią 38,43 % powierzchni gminy, to jest 4571,5 ha⁴¹. Jest to wskaźnik znacznie wyższy od średniej dla powiatu wieluńskiego – 24,74 % oraz dla województwa łódzkiego – 21,48 %.

TABELA 95: Gmina Wierzchlas – wskaźnik lesistości⁴² w 2011 roku.

	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Lesistość (%)	37,69	24,37	21,08

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Nadzór nad lasami znajdującymi się na terenie gminy Wierzchlas, z wyłączeniem lasów prywatnych, sprawuje Nadleśnictwo Wieluń, należące do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Łodzi. Rejon gminy nadzorują Leśnictwa: Cisowa, Jodłowiec, Mierzyce, Mokry Las, Niżankowice i Ogroble. W 2011 roku ogólna powierzchnia lasów i gruntów leśnych na terenie gminy Wierzchlas wynosiła 4571,5 ha, w tym samych lasów 4483,1 ha. Z ogółu gruntów leśnych we władaniu publicznym znajdowało się 3256,5 ha (71,23 %), a w rękach prywatnych pozostawało 1315 ha (28,77 %). Spośród lasów publicznych własnością Skarbu Państwa było 3247,3 ha (99,72 %) gruntów leśnych, z czego 3247,3 ha w zarządzie Lasów Państwowych, zaś własnością gminy było 9,2 ha gruntów leśnych (0,28 %). Na terenie gminy Wierzchlas udział lasów pozostających w rękach prywatnych, w tym należących do osób fizycznych, jak i będących własnością komunalną jest najniższy w porównaniu ze wskaźnikami charakteryzującymi powiat wieluński i województwo łódzkie.

⁴¹ Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2012.

⁴² Tylko lasy.

TABELA 96: Gmina Wierzchlas – struktura własnościowa lasów i gruntów leśnych w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas (%)	Powiat Wieluński (%)	Województwo Łódzkie (%)
Grunty leśne publiczne	71,23	57,72	66,97
<i>w tym Skarb Państwa</i>	99,72	99,52	98,75
<i>w tym Gminy</i>	0,28	0,48	1,25
Grunty leśne prywatne	28,77	42,28	33,03
<i>w tym osób fizycznych</i>	71,71	95,31	94,81

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Zbiorowiska leśne w postaci zwartych powierzchniowo kompleksów występują w całej wschodniej części gminy i wzdłuż biegu rzeki Warty. Mniejszy, wyizolowany kompleks leśny zlokalizowany jest również w zachodniej części gminy pomiędzy miejscowościami: Wierzchlas, Kraszkowice, Mierzyce, Jajczaki i Przyląpy.

TABELA 97: Gmina Wierzchlas – powierzchnia lasów i gruntów leśnych według miejscowości w 2012 roku.

Miejscowość (obręb)	Powierzchnia lasów w ha	Wskaźnik lesistości w %
Broników	402,9170	69,74
Jajczaki	3,8700	2,16
Kamion	849,4012	75,18
Kochlew	201,4406	47,22
Kraszkowice	954,3984	46,33
Krzeczów	738,9831	74,50
Łaszew	0,5000	0,14
Łaszew Rządowy	52,5493	9,94
Mierzyce	389,0142	26,00
Ogroble	711,9818	81,72
Przyląpy	0,4200	0,62
Przywóz	47,4613	12,99
Strugi	4,2000	2,22
Toporów	169,3894	23,74
Wierzchlas	57,1209	2,92

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

Największą lesistością, ponad średnią ewidencyjną (38,52 %) ⁴³ występującą w gminie Wierzchlas, charakteryzują się miejscowości: Ogroble, Kamion, Krzeczów, Broników, Kochlew i Kraszkowice. Najmniejszą, wręcz śladową lesistość (poniżej 5 %) posiadają miejscowości: Łaszew, Przyląpy, Jajczaki, Strugi i Wierzchlas.

Podobnie jak w większości regionów kraju, w tym województwa łódzkiego, dzisiejszy las na terenie gminy Wierzchlas posiada strukturę gatunkową korzystną z punktu widzenia zysków, ale niekorzystną z punktu widzenia optymalnego wykorzystania siedlisk i bioróżnorodności zespołów leśnych. Lasy o charakterze monokultur sosnowych i borów mieszanych zajmują na terenie gminy największą powierzchnię. Mają one najczęściej niewielką wartość przyrodniczą, gdyż są to przeważnie zbiorowiska wtórne ze sztucznie nasadzoną sosną.

⁴³ Według Starostwa Powiatowego w Wieluniu, 2013.

Jedynie niewielkie fragmenty lasów posiadają strukturę gatunkową korzystną z punktu widzenia optymalnego wykorzystania siedlisk i bioróżnorodności zespołów leśnych, a nie zysków. Innymi słowy nie są to lasy gospodarcze. Nadrzędność pozaprodukcyjnych funkcji lasu nad produkcją drewna pojawiło się i funkcjonuje od 1991 roku wraz z datą wejścia w życie „Ustawy o lasach”. Las gospodarczy bliższy wzorcowi lasu naturalnego jest bardziej odporny na działanie szkodliwych czynników. Do najgroźniejszych z nich należą:

- cyklicznie pojawiające się susze;
- skażenie powietrza i gleb zanieczyszczeniami;
- gradacje szkodliwych owadów;
- odbiegająca od przepisów penetracja terenów leśnych przez ludzi;
- ewentualne zmiany struktury własnościowej lasów.

Nadleśnictwo Wieluń charakteryzuje się niewielkimi uszkodzeniami drzewostanów przez emisje przemysłowe. Wszystkie lasy w gminie Wierzchlas zaliczono do I strefy uszkodzeń (uszkodzenia słabe) przez oddziaływanie gazów i pyłów przemysłowych. Na kondycję lasów niekorzystnie oddziałują stałe czynniki (abiotyczne) kształtujące bilans wodny, takie jak deficyt opadów czy powtarzające się długotrwale susze podczas sezonu wegetacyjnego, prowadzące do obniżania się poziomu wód gruntowych. Natomiast zagrożenia biotyczne wywołują masowe pojawianie się szkodników owadzych (szczególnie owadów liściożernych w drzewostanach iglastych oraz szkodników wtórnych sosny), a także chorób infekcyjnych. Zagrożenia antropogeniczne związane są z antropopresją, rozwojem gospodarczym i związanej z nim ekspansji infrastruktury technicznej. Według *Mapy Sozologicznej*⁴⁴ degradację lasów ocenia się tu jako średnią (wschodnia część gminy) ze względu na oddziaływanie czynników abiotycznych i biotycznych oraz jako słabą (izolowany kompleks leśny w zachodniej części gminy) ze względu na oddziaływanie czynników antropogenicznych, w skali: słaba – średnia – silna.

Uwzględnienie w gospodarce leśnej ekologicznych i społecznych funkcji lasu, określanych jako pozaprodukcyjne, znalazło wyraz między innymi w wyróżnieniu lasów o charakterze ochronnym. Na terenie gminy Wierzchlas obejmują one powierzchnię 301,3620ha. Są to przede wszystkim drzewostany nasienne. Stosunkowo niewielkie powierzchnie objęte funkcją ochronną w gminie Wierzchlas to wynik głównie dobrego stanu zdrowotnego lasów. Generalnie kompleksy leśne uznane jako lasy ochronne to przede wszystkim lasy: wodochronne, glebochronne, ostoje zwierząt oraz lasy masowego wypoczynku. Cenne pod względem przyrodniczym są lasy nasienne wyłączone z pozyskiwania drewna, zajęte przez starodrzew i służące do pozyskiwania nasion z drzew stojących. W lasach ochronnych prowadzi się gospodarkę leśną zapewniającą utrzymanie spełnianych funkcji ochronnych. Istnienie takich form ochronnych na terenie lasów położonych w granicach gminy Wierzchlas w zasadniczy sposób wpływa na możliwości ich wykorzystywania dla celów rekreacyjnych. Racjonalna gospodarka leśna zapewnia: ochronę gleb i terenów szczególnie narażonych na zniszczenie lub uszkodzenie oraz ochronę wód powierzchniowych i głębinowych. Właściwa gospodarka leśna pozwala miejscowym lasom na spełnianie różnych funkcji, które można podzielić na dwie podstawowe grupy: funkcja produkcyjna i pozaprodukcyjna. Funkcje produkcyjne (gospodarcze) lasu polegają na zdolności do produkcji biomasy i ciągłego powtarzania tego procesu, co umożliwia trwałe użytkowanie drewna i surowców nieдрzewnych pozyskiwanych z lasu, w tym użytków gospodarki łowieckiej. Do funkcji pozaprodukcyjnych zaliczyć należy: funkcje ekologiczne i społeczne. Funkcje ekologiczne wyrażają się między innymi korzystnym wpływem lasów na kształtowanie: klimatu, atmosfery, regulacji obiegu wody w przyrodzie, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem, zachowanie potencjału biologicznego (różnorodność gatunków i ekosystemów) i różnorodności krajobrazu. Funkcje społeczne lasu kształtują głównie korzystne warunki zdrowotne, rekreacyjne, turystyczne i edukacyjne dla społeczeństwa.

⁴⁴ *Mapy Sozologiczne w skali 1:50000*, arkusze: M-34-26-A Wieluń (Karwacka, Kijowska, Kijowski, Żynda, 2004), M-34-26-B Rusiec (Maksymiuk, Moniewski, 2005), M-34-26-C Pątnów (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997), M-34-26-D Pajęczno – Zachód (Absalon, Jankowski, Leśniok, Wika, 1997).

Produkcja drewna jest tutaj ograniczona ze względu na pełnioną funkcję pozaprodukcyjną. Dlatego też zagospodarowanie tych lasów winno mieć na celu trwałość utrzymania drzewostanu z zachowaniem w nich walorów estetyczno – krajobrazowych. Nadleśnictwo Wieluń nadzoruje gospodarkę łowiecką 16 kół łowieckich, które łącznie posiadają 24 obwody.

Reasumując kompleksy leśne to obszary wielofunkcyjne, gdzie nakładają się różne funkcje, ograniczenia i trendy rozwojowe. Są to:

- produkcja leśna w ramach gospodarki zasobami przez poszczególne Nadleśnictwa;
- funkcja ekologiczna – ochronna związana z ochroną zasobów leśnych oraz wartości przyrodniczych danego obszaru, zwłaszcza w granicach obszarów chronionych w myśl ustawy o ochronie przyrody;
- funkcja rekreacyjna.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego, a także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej związanej z pozyskiwaniem drewna. Prowadzona obecnie przez Nadleśnictwo Wieluń gospodarka leśna jest prawidłowa i w takim charakterze powinna być kontynuowana w przyszłości, to jest:

- ochrona istniejących zasobów;
- dbałość o stan sanitarny lasów;
- przebudowa gatunkowa drzewostanu w celu zmniejszenia dominacji monokultur sosnowych;
- zagospodarowanie lasów dla potrzeb mieszkańców i turystów – szlaki spacerowe, ścieżki dydaktyczne, trasy rowerowe, punkty widokowe, miejsca odpoczynku, itp.;
- sukcesywna realizacja dolesień, zwłaszcza na nie użytkowanych gruntach rolnych zaliczanych do V i VI klasy bonitacyjnej.

Nadleśnictwo Wieluń w ramach obecnie obowiązującego *Planu Urządzenia Lasu* planuje zalesienie 4 działek na terenie sołectw: Broników (obecnie pastwisko V klasy bonitacyjnej), Kochlew (obecnie pastwisko VI klasy), Kraszkowice (obecnie łąka V klasy) i Kraszkowice (obecnie szkółka leśna). Gmina Wierzchlas nie posiada opracowania *Projekt granicy rolno – leśnej*.

5. 3. Działalności produkcyjne.

5.3.1. Górnictwo i przetwórstwo kopalin.

Działalności górnicze stanowią ważną dziedzinę w strukturze lokalnego przemysłu. Aktualnie na terenie gminy Wierzchlas działalność górnicza związana jest z wydobyciem kruszywa naturalnego. Obecnie na terenie gminy Wierzchlas występują następujące tereny i obszary górnicze:

Kraszkowice II A:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działki ewidencyjne nr: 514, 515, 516, 518, 526, 527, 528, 529, 530, 531;
- Koncesja nr PZ/Si.VIII-7412-2/6/2000 wydana przez Wojewodę Łódzkiego z dnia 07 sierpnia 2000 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego (pole A) – 24870 m²;
- Powierzchnia obszaru górniczego (pole B) – 10000 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 50920 m²;
- Metoda wydobycia – odkrywkowa;

- Ważność koncesji – 30 listopada 2015 roku.

Kraszkowice III B:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działki ewidencyjne nr: 875/1, 877, 880/1;
- Koncesja nr RO.V-MK-7513-52/09 wydana przez Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 29 września 2009 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 126931 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 141171 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31 grudnia 2023 roku.

Kraszkowice V – pole A:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działki ewidencyjne nr: 975/2, 976/2, 977/2, 978/2, 979/3, 980/5;
- Koncesja nr RS.7512-23/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 09 września 2009 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego (pole A/I) – 2874 m²;
- Powierzchnia obszaru górniczego (pole A/II) – 2858 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 9930 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 09 września 2019 roku.

Kraszkowice V – pole B:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działki ewidencyjne nr: 973/2, 974/2;
- Koncesja nr RS.6522.10.2012 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 20 grudnia 2012 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 16078 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 20368 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31 grudnia 2022 roku.

Kraszkowice VI:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działka ewidencyjna nr 569;
- Koncesja nr SR.7512-4/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 19586 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 25043 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31 sierpnia 2017 roku.

Kraszkowice VII/1:

- Miejscowość – Kraszkowice;

- Działki ewidencyjne nr: 977/1, 978/1, 979/2.
- Koncesja nr RS.6522.5.2013 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 27 czerwca 2013 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 19150 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 21957 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 19 listopada 2033 roku.

Kraszkowice VIII:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działki ewidencyjne nr: 975/1, 976/1, 977/1.
- Koncesja nr RS.6522.6.2013 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 17 czerwca 2013 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 16214 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 17344 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 30 czerwca 2033 roku.

Krzeczów III A:

- Miejscowość – Krzeczów;
- Działki ewidencyjne nr: 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299/3, 299/4, 299/5, 299/6, 300, 301;
- Koncesja nr RO.V-MK-7513-28/10 wydana przez Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 24 sierpnia 2010 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 132068 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 139070 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31 grudnia 2025 roku.

Wierzchlas II:

- Miejscowość – Wierzchlas;
- Działka ewidencyjna nr 2136;
- Koncesja nr RS.7512/15/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 15845 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 19952 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31 sierpnia 2019 roku.

Wierzchlas III:

- Miejscowość – Wierzchlas;
- Działka ewidencyjna nr 2112;
- Koncesja nr RS.7512/35/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 15 marca 2010 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 9674 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 19600 m²;

- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31 marca 2020 roku.

Wierzchlas IV:

- Miejscowość – Wierzchlas;
- Działka ewidencyjna nr 2115;
- Koncesja nr RS.7512-20/10 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 14 lipca 2011 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 16300 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 16300 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31 lipca 2021 roku.

Wierzchlas V:

- Miejscowość – Wierzchlas;
- Działki ewidencyjne nr: 2116, 2117, 2118;
- Koncesja nr RS.6522.14.2012 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 15 stycznia 2013 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 19349 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 32295 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 30 stycznia 2028 roku.

Na obszarze gminy występują także liczne punkty niekoncesjonowanego wydobywania piasków i żwirów, prowadzonego okresowo na własne potrzeby przez miejscową ludność.

Ponadto Decyzją nr DGKw-4770-124/33036/12/MK Ministra Środowiska z dnia 21 sierpnia 2013 roku udzielono firmie Wielun LLP sp. z o.o., Oddział w Polsce, koncesji na prace poszukiwawcze i rozpoznawcze złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w obszarze „Wieluń” (część bloków koncesyjnych nr 290 i 310), obejmującym między innymi rejon gminy Wierzchlas.

5.3.2. Pozostałe działalności produkcyjne.

Dzięki dużej powierzchni użytków rolnych i leśnych w strukturze zagospodarowania terenu, gospodarka gminy Wierzchlas silnie związana jest z sektorem rolniczym i leśnym. Natomiast działalności produkcyjne (poza górnictwem) w postaci niewielkich zakładów pełnią jedynie funkcję uzupełniającą. Dominuje głównie przemysł rolno – spożywczy, a także: budownictwo, drobne przetwórstwo przemysłowe i rzemiosło produkcyjne. Miejskowe, niewielkie zakłady produkcyjne zlokalizowane są głównie na terenie największych miejscowości: Wierzchlas, Kraszkowice i Mierzyce. Do największych zakładów przemysłowych (poza górnictwem) na terenie gminy należą:

- Zakład Przetwórstwa Mięsnego „Matyja”, Mierzyce 201b;
- Zakład Piekarniczo – Cukierniczy „Krajewski”, Mierzyce 149;
- Piekarnia „Kłos”, Kraszkowice, ul. Sportowa;
- Zakład Piekarniczy „Janusz Napieraj”, Wierzchlas, ul. Wieluńska 7;
- Piekarnia „Grażyna Olejnik”, Wierzchlas, ul. Południowa 43;
- Piekarnia „Piotr Podyma”, Wierzchlas, ul. Piechowska 3a.

Generalnie na koniec 2011 roku na terenie gminy funkcjonowało 58 podmiotów przemysłowych, z czego 47 zajmowało się przetwórstwem przemysłowym. Budownictwo reprezentowało 57 podmiotów. Zdecydowana większość z nich to niewielkie zakłady, zatrudniające kilka – kilkanaście osób, zajmujące się rzemiosłem produkcyjnym. W 2011 roku liczba pracujących⁴⁵ w przemyśle i budownictwie na terenie gminy wynosiła tylko 40 osób. Oznacza to, że na 1000 osób w wieku produkcyjnym zaledwie 10 pracowało w lokalnym przemyśle bądź budownictwie.

Szansą na rozwój aktywności gospodarczych na terenie gminy Wierzchlas związanych z sektorem przemysłowym jest miejscowa baza surowcowa (np.: kruszywa naturalne i drewno), a także stosunkowo niewielka odległość do głównych szlaków komunikacyjnych centralnej Polski. Obecnie cena 1 m² terenu przeznaczonego pod działalność gospodarczą wynosi od około 20 złotych. Jej konkretna wysokość uzależniona jest od lokalizacji i stopnia uzbrojenia terenu w infrastrukturę techniczną.

Na terenie gminy obszary predysponowane do rozwoju funkcji produkcyjnych zlokalizowane są praktycznie tylko w zachodniej części gminy. Wynika to przede wszystkim z fizjografii terenu, związanymi z tym bezpośrednio zagrożeniami powodziowymi oraz obecnością cennych przyrodniczo obszarów chronionych, obejmujących praktycznie całą wschodnią i centralną część gminy. Funkcję produkcyjną jako rozwojową przypisać można przede wszystkim dla miejscowości: Wierzchlas, Kraszkowice i Mierzyce. W pozostałych wsiach będzie to tylko funkcja uzupełniająca w stosunku do obecnej struktury gospodarczej. Rozwój działalności produkcyjnych w skali odpowiedniej dla oferowanej podaży wymagać będzie wprowadzenia inwestycji zewnętrznych. Ułatwieniem może być fakt, że Gmina posiada uchwalone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i wyznaczone w nim tereny przeznaczone pod aktywności gospodarcze. Generalnie na wyżej wymienionych obszarach oczekuje się rozwoju nowoczesnych i zaawansowanych technologicznie inwestycji. Potencjalny sektor produkcyjny, najlepiej w postaci zakładów drobnej wytwórczości, nie może powodować strat w środowisku i powinien być podporządkowany obecnej ekologiczno – ochronnej funkcji obszaru.

5. 4. Usługi rynkowe.

Charakterystyczny w ostatnich 30 latach XX wieku dla krajów rozwiniętych proces serwicyzacji gospodarki postępuje w Polsce od ponad 20 lat. Rośnie odsetek zatrudnionych w III sektorze gospodarki narodowej. Dogodne położenie geograficzne gminy Wierzchlas oraz obecna struktura gospodarcza powoduje, że pożądany staje się dalszy rozwój sektora usługowego, w tym przede wszystkim usług: turystycznych, sportowych, rekreacyjnych, gastronomicznych oraz handlowych.

5.4.1. Handel.

Ogółem w 2003⁴⁶ roku na terenie gminy Wierzchlas funkcjonowały 42 sklepy. Pracowało w nich 66 osób. Na 1 obiekt handlowy przypadało 158 mieszkańców. Większość sklepów, poza nielicznymi wyjątkami, to placówki małe i średnie, o powierzchni sprzedaży nie przekraczającej 100 m². Nie ma wielkopowierzchniowych obiektów handlowych. Głównymi ośrodkami handlowymi w gminie poza Wierzchlasem są wsie: Kraszkowice, Łaszew Rządowy i Mierzyce (po 4 sklepy) oraz Toporów (3 sklepy). Placówki handlowe o rozszerzonej ofercie sprzedaży znajdują się także we wsiach: Broników, Jajczaki, Kamion, Kochlew i Krzeczów (po 1 sklepie). Jedynie we wsiach: Łaszew, Przycłapy, Przywóz i Strugi nie ma obiektów handlowych. Na terenie gminy nie ma targowisk,

⁴⁵ Według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach oraz duchowieństwa.

⁴⁶ Urząd Statystyczny w Łodzi począwszy od 2004 roku nie publikuje danych dotyczących ilości placówek handlowych w podziale na gminy i powiaty.

zarówno stałych jak i sezonowych. Ponadto na terenie gminy funkcjonują 2 stacje paliw zlokalizowane w Krzeczowie i Mierzycach.

TABELA 98: Gmina Wierzchlas – placówki handlowe w 2012 roku.

Miejscowość	Ilość placówek handlowych
Broników	1
Jajczaki	1
Kamion	1
Kochlew	1
Kraszkowice	3
Krzeczów	1
Łaszew	–
Łaszew Rządowy	4
Mierzyce	4
Ogroble	–
Przyląpy	–
Przywóz	–
Strugi	–
Toporów	3
Wierzchlas	6

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

TABELA 99: Gmina Wierzchlas – dostępność oraz nasycenie placówkami handlowymi w 2003 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Liczba mieszkańców na 1 sklep	157,83	75,37	80,23
Liczba sklepów na 10 km ²	3,53	11,25	17,77
Liczba pracujących na 1 sklep	1,57	1,98	2,30
Liczba mieszkańców na 1 stację paliw	6629	2454	3077
Liczba stacji paliw na 10 km ²	0,08	0,35	0,46

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

Dostępność placówek handlowych (liczba mieszkańców na 1 sklep oraz liczba sklepów na 10 km²) dla mieszkańców gminy Wierzchlas była w analizowanym okresie najmniej korzystna w stosunku do przeciętnej w powiecie i województwie. Obecnie sytuacja ta nie uległa zmianie, a w pewnym sensie uległa pogorszeniu ze względu na zmniejszenie się ilości sklepów. Jest to jednak zjawisko charakterystyczne dla gmin wiejskich. Niska liczba pracujących na 1 sklep świadczy o tym, że miejscowy handel to głównie zakłady osób fizycznych oraz firmy rodzinne. Należy w tym miejscu podkreślić, że miejscowy sektor usług handlowych (zwłaszcza specjalistyczny handel drobnodetaliczny) ma utrudnione możliwości rozwoju, ze względu na bliskie położenie większego ośrodka usługowego – miasta Wielunia.

5.4.2. Gastronomia.

Niezbędnym elementem współtworzącym prestiż danego rejonu jest świadcząca wysoki poziom gastronomia. Należy rozwijać sieć tego typu placówek. W tym celu należy wykorzystać obecne rezerwy lokalizacyjne oraz budynki typu: świetlice wiejskie czy inne zabytkowe, świeckie obiekty. Wskazane jest także funkcjonowanie obiektów sezonowych w wybranych miejscowościach, zwłaszcza w kontekście turystycznej i rekreacyjnej penetracji obszaru gminy i jej okolic. Obecnie całoroczne obiekty gastronomiczne i gastronomiczno – rozrywkowe reprezentują 2 placówki zlokalizowane w Wierzchlesie i Krzeczowie. W sezonie turystycznym, który trwa tutaj w półroczu ciepłym, dodatkowo otwieranych jest kilka punktów gastronomicznych, zlokalizowanych najczęściej przy całorocznych i sezonowych obiektach noclegowych.

5.4.3. Pozostałe placówki usługowe i rzemiosło.

Oferta zakładów rzemieślniczych jest bogata i zróżnicowana. W szczególności świadczą one usługi: budowlane, mechaniki pojazdowej, pośrednictwo oraz inne czynności związane z sektorem produkcyjnym, budownictwem czy obsługą rolnictwa. W Wierzchlesie przy ul. Szkolnej 15 zlokalizowana jest placówka pocztowa (Filia Urzędu Pocztowego Wieluń 1). Dodatkowo funkcjonują 2 agencje pocztowe: w Krzeczowie i Mierzycach. Łącznie na terenie gminy w 2011 roku zarejestrowano 142 komercyjne podmioty usługowe z następujących sekcji: handel i naprawy (112), transport i gospodarka magazynowa (17), zakwaterowanie i gastronomia (8), działalność finansowa i ubezpieczeniowa (3) oraz obsługa rynku nieruchomości (2). Należy nadmienić, że znaczna ilość zarejestrowanych na terenie gminy Wierzchlas podmiotów usługowych prowadzi działalność gospodarczą poza granicami gminy, głównie w Wieluniu oraz w innych okolicznych miejscowościach.

TABELA 100: Gmina Wierzchlas – placówki usługowe (bez handlu) i rzemieślnicze w 2012 roku.

Miejscowość	Ilość placówek usługowych (bez handlu) i rzemieślniczych
Broników	5
Jajczaki	6
Kamion	5
Kochlew	4
Kraszkowice	16
Krzeczów	5
Łaszew	3
Łaszew Rządowy	9
Mierzyce	4
Przyląpy	4
Przywóz	7
Strugi	5
Toporów	13
Wierzchlas	6

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

5.4.4. Pośrednictwo finansowe.

W miejscowości Wierzchlas działalność gospodarczą prowadzi punkt bankowy Nadwarciańskiego Banku Spółdzielczego z Działoszyna. Obecność oddziału banku pozytywnie wpływa na prestiż gminy. Zarówno klienci detaliczni jak i przedsiębiorcy, zwłaszcza rolnicy mogą korzystać z podstawowego wachlarza nowoczesnych usług finansowych. Na terenie gminy funkcjonują także podmioty oferujące usługi ubezpieczeniowe, itp. Generalnie nasycenie siecią usługową oraz rzemieślniczą jest wystarczające z punktu widzenia lokalnych potrzeb. W dalszej perspektywie rozwój sektora usług komercyjnych uzależniony będzie głównie od lokalnego popytu, a także od rozwoju demograficznego poszczególnych miejscowości.

Z pozostałych usług, zwłaszcza ponadpodstawowych, związanych między innymi z: handlem, kulturą, szkolnictwem średnim i wyższym, służbą zdrowia, pośrednictwem finansowym, administracją powiatową i wojewódzką, itd., mieszkańcy gminy korzystają przede wszystkim w pobliskim Wieluniu, Działoszynie, Sieradzu oraz w stolicy województwa – Łodzi.

5. 5. Turystyka i rekreacja.

5.5.1. Główne atrakcje turystyczne i rekreacyjne.

Gmina Wierzchlas położona jest w jednym z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych województwa łódzkiego, to jest w rejonie Wielkiego Łuku Warty. Atrakcje turystyczne gminy związane są głównie z walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi północno – wschodniej części Wyżyny Wieluńskiej to jest: dość urozmaiconej rzeźby terenu, gęstej sieci hydrograficznej, rozległych kompleksów leśnych i obszarów objętych ochroną (Park Krajobrazowy, NATURA 2000, użytki ekologiczne, pomniki przyrody). Położony na terenie gminy Załęczański Park Krajobrazowy zamyka od północy system jurajskich parków krajobrazowych, powołanych w celu ochrony niepowtarzalnego krajobrazu jurajskich wapiennych ostańców, kryjących w sobie wiele form krasu, będących środowiskiem bytowania dla osobiwej, wapieniolubnej fauny i flory oraz urokliwego odcinka rzeki Warty. Warta przepływa przez analizowany rejon naturalnym korytem i zatacza pośród wapiennych wzgórz i polodowcowych wzniesień tak zwany Wielki Łuk Warty, rzeźbiąc w skalistym podłożu głębokie, malownicze przełomy. Potencjał turystyczny gminy tworzą także walory kulturowe z cennymi stanowiskami archeologicznymi w postaci kurhanów w Przywozie na czele i licznymi zabytkami architektury i sztuki, zwłaszcza drewnianego budownictwa sakralnego. Powyższe powinno przyciągać coraz większe rzesze turystów. Znajdą oni tutaj piękne krajobrazy, czystą wodę oraz urokliwe zakątki. Obecna infrastruktura turystyczna gminy składa się z kilkunastu obiektów noclegowych oraz z bogatej sieci znakowanych szlaków.

5.5.2. Znakowane trasy turystyczne⁴⁷.

Po obszarze gminy prowadzi wiele znakowanych tras turystycznych: szlaki piesze, trasy rowerowe, szlaki kajakowe, szlaki jeździeckie i ścieżki dydaktyczne.

Szlaki piesze:

- **kolor czerwony** – „Szlak Jury Wieluńskiej”. Jest to fragment szlaku w relacji: Wieluń – Działoszyn – Częstochowa, gdzie łączy się ze szlakiem „Orlich Gniazd”. Na terenie gminy przebiega na odcinku: Strugi – Łaszew – Łaszew Rządowy;

⁴⁷ Na podstawie lokalnych folderów turystycznych wydanych przez: Gminę Wierzchlas, Lokalną Grupę Działania „Kraina Wielkiego Łuku Warty”, Dyрекcję Sieradzkich Parków Krajobrazowych i Urząd Marszałkowski w Łodzi.

- **kolor żółty** – „Szlak Przełomu Warty przez Wyżynę Wieluńską”. Jest to fragment szlaku w relacji: Krzczów – Bobrowniki – Działoszyn. Na terenie gminy przebiega na odcinku: Krzczów – Kamion – Ogroble i dalej w kierunku południowych granic gminy;
- **kolor niebieski** – „Szlak Rezerwatów Przyrody”. Jest to fragment szlaku w relacji: Siemkowice – Bobrowniki – Jaworzno. Na terenie gminy przebiega jedynie w rejonie Bronikowa;
- **kolor czarny** – „Szlak Kurhanów Książęcych”. Jest to krótki szlak łącznikowy, biegnący na całej długości w granicach gminy Wierzchlas, w relacji: Łaszew Rządowy – Przywóz – Ogroble.

Trasy rowerowe:

- **kolor pomarańczowy** – „Nadwarciański Szlak Bursztynowy”. Trasa jest fragmentem międzynarodowego szlaku rowerowego w relacji: Pałaga – Akwile, łączącego Morze Bałtyckie z Morzem Adriatyckim na bazie pradziejowego szlaku handlowego (Bursztynowy Szlak). Szlak prowadzi przez: Litwę, Rosję (obwód kaliningradzki), Polskę, Czechy, Austrię i Włochy. Na terenie gminy przebiega wzdłuż rzeki Warty na odcinku: Kochlew – Krzczów – Kamion – Toporów – Przywóz – Łaszew Rządowy;
- **kolor zielony** – EWI 2. Trasa ma charakter pętli i prowadzi w relacji: Wierzchlas – Osjaków – Wierzchlas. Trasa formalnie rozpoczyna się i kończy pomiędzy Wierzchlasem a Wieluniem na północ od wsi Ruda, w miejscu łącznika tras EWI 1 i EWI 2. Na terenie gminy prowadzi przez Wierzchlas i Piechów, po czym opuszcza rejon gminy, a następnie powraca w rejonie Kochlewa i dalej przebiega przez Kraszkowice i Przylapy;
- **kolor żółty** – EWI 5 „Przełomu Krzczowskiego”. Trasa na całej długości przebiega przez gminę Wierzchlas i ma charakter pętli otaczającej dolinę rzeki Warty w relacji: Krzczów – Kamion – Ogroble – Przywóz – Toporów – Kamion – Krzczów;
- **kolor żółty** – EWI 6 „Załęczańskim Łukiem Warty”. Trasa ma charakter pętli otaczającej dolinę rzeki Warty w rejonie Wielkiego Łuku Warty w relacji: Załęcze Wielkie – Ogroble – Załęcze Wielkie. Na terenie gminy prowadzi na odcinku: Wiesagi – Ogroble – Przywóz – Łaszew Rządowy.

Szlak jeździecki:

- **kolor czerwony**. Jest to fragment szlaku w relacji: Rychłowice – Częstochowa. Na terenie gminy prowadzi na odcinku: Strugi – Łaszew – Łaszew Rządowy.

Szlak kajakowy:

- „Szlak Kajakowy Wielkiego Łuku Warty” prowadzi od Działoszyna do Konopnicy na odcinku 58 km, a więc prowadzi przez cały odcinek rzeki Warty w granicach gminy Wierzchlas. Wzdłuż szlaku zlokalizowane są liczne miejsca wodowania.

Ścieżki dydaktyczne:

- leśna ścieżka edukacyjna w miejscowości Mierzyce w gestii Nadleśnictwa Wieluń;
- nieoznakowane przyrodnicze ścieżki dydaktyczne proponowane przez Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy ZHP „Nadwarciański Gród” w Załęczu Wielkim:
 - trasa „A”, **zielona**, w relacji: „Nadwarciański Gród” – Bobrowniki. W rejonie gminy prowadzi jedynie przez jej południowe kresy (Góra Świętej Genowefy);

- trasa „B”, **czerwona**, w relacji: „Nadwarciański Gród” – Bobrowniki. W rejonie gminy prowadzi na odcinku: Łaszew Rządowy – Przywóz – Ogroble – południowa granica gminy;
- nieoznakowane geologiczne ścieżki dydaktyczne proponowane przez Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy ZHP „Nadwarciański Gród” w Załączniku Wielkim:
 - trasa nr 1, **zielona**, pętla wokół Warty w relacji: „Nadwarciański Gród” – Ogroble – „Nadwarciański Gród”. W rejonie gminy prowadzi na odcinku: Łaszew Rządowy – Przywóz – Ogroble – Drabki;
 - trasa nr 3, **żółta**, pętla wokół Warty w relacji: „Nadwarciański Gród” – Bobrowniki – „Nadwarciański Gród”. W rejonie gminy prowadzi jedynie przez jej południowe kresy (Góra Świętej Genowefy).

5.5.3. Baza noclegowa.

Obecnie baza noclegowa na terenie gminy składa się z 3 gospodarstw agroturystycznych oraz z 8 ośrodków wypoczynkowo – rekreacyjnych, szkoleniowych i zajazdów. Reprezentowana jest przez następujące obiekty:

Agroturystyka (obiekty całoroczne):

- Gospodarstwo Agroturystyczne „Ranczo za mostem”, Marta Matyja, Kamion 41, miejsc noclegowych 10;
- Gospodarstwo Agroturystyczne, Zenon Sosnowski, „Ranczo nad Wartą”, Krzeczów, ul. Wczasowa 2, miejsc noclegowych 14;
- Gospodarstwo Agroturystyczne, Alicja Okrasa, Krzeczów, ul. Więclawska 2, miejsc noclegowych 15;

Inne obiekty:

- Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy Chorągwi Stołecznej ZHP im. Bohaterów Warszawy, Kamion, miejsc noclegowych 44, ośrodek sezonowy (VII – VIII);
- Ośrodek Wypoczynkowy „Kamion”, Kamion, miejsc noclegowych 20, ośrodek sezonowy (VI – IX);
- Ośrodek Wypoczynkowo – Szkoleniowy „Kamion”, Rafał Krawczyk, Kamion 7, miejsc noclegowych 40, ośrodek całoroczny;
- Ośrodek Wypoczynkowy, Kamion 124, ośrodek sezonowy (VII – VIII);
- Centrum Szkoleniowo – Noclegowe, Adam i Jolanta Jarząb, Kraszkowice, ul. Leśna 2, miejsc noclegowych 40, ośrodek całoroczny;
- ZHU „Ritmo”, Restauracja – Zajazd – Rekreacja, Beata Franke, Krzeczów, ul. Wczasowa 49, miejsc noclegowych 18 (pokoje hotelowe) + 60 (domki) + 30 (pole namiotowe), ośrodek całoroczny;
- Ośrodek Wypoczynkowy ZNP, Toporów, ul. Nadwarciańska 139, miejsc noclegowych 69, ośrodek sezonowy (V – IX);
- Zajazd „Gabryś”, Gabriel Nowak, Wierzchlas, ul. Częstochowska 15, miejsc noclegowych 12, obiekt całoroczny.

Według danych GUS z 2011 roku na terenie gminy Wierzchlas funkcjonowało 5 turystycznych obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania⁴⁸, w tym 2 całoroczne, dysponujących 156 miejscami noclegowymi ogółem, w tym 63 całorocznymi. Z bazy noclegowej na terenie gminy skorzystało 2867 gości. Udzielono im

⁴⁸ Główny Urząd Statystyczny (GUS) pod tym pojęciem obejmuje tylko wybrane obiekty zbiorowego zakwaterowania, spełniające określone normy, między innymi: zarejestrowana działalność gospodarcza lub osobowość prawna w sektorze usług turystycznych (sekcja: zakwaterowanie i gastronomia), odpowiednia liczba miejsc noclegowych, standard, a przede wszystkim na bieżąco prowadzona statystyka dotycząca udzielanych noclegów.

łącznie 6426 noclegów. Oznacza to, że średni pobyt 1 gościa trwał około 2,24 dnia. Wśród korzystających z noclegów nie było gości zagranicznych.

TABELA 101: Gmina Wierzchlas – nasycenie usługami turystycznymi w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Obiekty noclegowe ogółem na 100 km ²	4,20	1,94	1,62
Liczba miejsc noclegowych ogółem na 100 km ²	131,09	98,16	111,12
Liczba miejsc noclegowych ogółem na 1000 mieszkańców	23,68	11,64	7,99
Liczba korzystających z noclegów na 1 miejsce noclegowe	18,38	40,01	51,78
Liczba korzystających z noclegów turystów zagranicznych na 1 miejsce	–	5,62	6,25
Liczba udzielonych noclegów na 1 miejsce noclegowe	41,19	86,84	97,85
Liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym na 1 miejsce	–	7,35	13,21
Średnia ilość udzielonych noclegów na 1 gościa	2,24	2,17	1,89
Średnia ilość udzielonych noclegów na 1 gościa z zagranicy	–	1,31	2,11
obłożenie bazy noclegowej w skali roku (%)	11,29	23,79	26,81

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Gęstość turystycznych obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania liczonych na 100 km² jest na terenie gminy Wierzchlas przeszło 2–krotnie wyższa od średniej charakteryzującej powiat wieluński oraz przeszło 2,5–krotnie wyższa od przeciętnej występującej w całym województwie łódzkim (wliczając w nie także wszystkie typowo rolnicze gminy wiejskie). Współczynnik dotyczący liczby miejsc noclegowych na 100 km² jest również wyższy od średniej dla powiatu i województwa, ale już w mniejszej skali. Wartość tych współczynników jest jednocześnie wyrazem „przewagi” gminy Wierzchlas pod względem wyposażenia w bazę turystyczną w stosunku do całego powiatu i województwa. Potwierdzeniem tej przewagi jest różnica na korzyść, jaka dzieli gminę Wierzchlas od średniej w powiecie (2–krotna) i województwie (3–krotna) pod względem liczby miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców. Należy nadmienić, że tylko na terenie gminy Wierzchlas znajduje się blisko 28 % wszystkich obiektów noclegowych oraz przeszło 17 % wszystkich miejsc noclegowych zarejestrowanych w całym powiecie. Natomiast wskaźniki wykorzystania turystycznych miejsc noclegowych (liczba korzystających gości na 1 miejsce noclegowe, obłożenie bazy noclegowej) nie prezentują się już tak korzystnie w stosunku do średniej dla powiatu, a zwłaszcza do średniej dla województwa. Potwierdzeniem powyższego jest fakt, że spośród wszystkich zarejestrowanych noclegów udzielonych turystom w 2011 roku w powiecie wieluńskim, jedynie 8 % udzielono w gminie Wierzchlas. Oznaczać to może mniejszą popularność turystyczną gminy Wierzchlas (np.: ze względu na niższy standard miejscowych obiektów), wyrażoną niższym popytem na miejsca noclegowe w stosunku do konkurencyjnych gmin. Może to również oznaczać nadpodaż miejsc noclegowych w gminie Wierzchlas (w porównaniu do powiatu wieluńskiego i województwa łódzkiego) w stosunku do odwiedzających te rejony szeroko rozumianych turystów.

Jak wspomniano wcześniej prezentowane dane nie obejmują pełnego stanu zagospodarowania i ruchu turystycznego. Z oczywistych względów statystyki nie obejmują np.: gospodarstw agroturystycznych, pokoi do wynajęcia, pokoi gościnnych, coraz bardziej popularnych apartamentów, nielegalnych bądź półlegalnych obiektów noclegowych, a także pobytów nie zarejestrowanych w obiektach podlegających obliczeniom statystycznym. Można tylko domniemywać rzeczywistych danych i założyć, że zarówno noclegowych obiektów turystycznych jak i udzielonych noclegów jest kilkakrotnie więcej. Należy również podkreślić, że znaczny strumień ruchu

turystycznego, a tym samym użytkowników lokalnej infrastruktury turystycznej, generują turyści jednodniowi, których w skali roku można liczyć nawet w tysiącach osobodni.

5.5.4. Potencjalne kierunki rozwoju turystyki.

Pomimo istniejących rzeczywistych i potencjalnych możliwości rozwoju turystyki na obszarze gminy, funkcja ta dopiero od niedawna jest należycie rozwijana. Do wczesnych lat 90-tych XX wieku większość ośrodków świadczyło usługi tylko pracownikom wybranych przedsiębiorstw, na zasadzie wczasów pracowniczych. W związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami społeczno – gospodarczymi w skali kraju i gmin, a także zwarzywszy na niewykorzystane walory oraz zasoby krajobrazowo – przyrodnicze gminy Wierzchlas, wydaje się być zasadne dalsze rozwijanie tej dochodowej działalności.

Zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju należy promować inwestycje sportowe i turystyczne oparte na koncepcji ekorozwoju, harmonijnie wpisanego w struktury przyrodnicze, gospodarcze oraz społeczne regionu. Ekologiczny rozwój turystyki powinien być nastawiony na budowę małych ośrodków dla turystów poszukujących spokoju i odosobnienia oraz kontaktu z naturą. Ten kierunek, zgodny z ideą ekorozwoju, zakłada unikanie degradacji walorów przyrodniczych. Teren gminy predysponowany jest do rozwoju trzech rodzajów aktywizacji turystycznej:

- agroturystyka – tworzona w oparciu o bazę noclegową i żywieniową indywidualnych gospodarstw rolnych;
- turystyka wiejska – baza noclegowa i żywieniowa w specjalnie przygotowanych punktach. Mogą to być: nowo budowane niewielkie ośrodki, istniejące zabudowania zagrodowe, pola biwakowe, campingi;
- turystyka umiarkowanie masowa – w oparciu o większe ośrodki noclegowe z towarzyszącą im infrastrukturą sportowo – rekreacyjną.

Biorąc pod uwagę zasoby przyrodniczo – krajobrazowe regionu oczekuje się rozwoju następujących form turystyki:

- krajoznawcza – polegająca na zwiedzaniu różnych miejsc i obiektów. Ta forma dotyczy zarówno turystów wypoczywających kilka godzin, jak i kilka dni;
- biznesowa – kursy, szkolenia, wyjazdy integracyjne;
- kulturowa – bazująca na ofercie kulturalnej lub związana z organizowaniem imprez;
- religijna – rozwija się w oparciu o walory kultury sakralnej i pielgrzymkowej
- rekreacyjna weekendowa – przyjazdy w wolne dni od pracy z możliwością zakwaterowania oraz uprawiania: wędkarstwa, pływania, grzybobrania, itp.;
- turystyka specjalistyczna:
 - turystyka rowerowa;
 - kajakarstwo;
 - turystyka naukowa;
 - obserwacje przyrody;
 - fotografia i malarstwo;
 - hippika;
 - myślistwo;
 - wędkarstwo;
 - turystyka zdrowotna;
 - „zielone szkoły”.

Aby osiągnąć wyżej wymienione cele należy przede wszystkim:

- zainwestować w budowę nowych funkcjonalnych obiektów sportowo – rekreacyjnych;
- przygotować nową bazę noclegową i gastronomiczną, zwłaszcza w większych wsiach;
- przygotować zabytki kultury i przyrody na przyjęcie turystów poprzez: urządzenie parkingów, ogrodzenia oraz inne działania zależne od specyfiki miejsca;
- uzgodnić z właścicielami terenów przyrzecznych zasady bezkolizyjnego użytkowania turystycznego;
- zorganizować tereny do liniowej i obszarowej penetracji turystycznej na przyjęcie wypoczywających: pola biwakowe, wiaty, punkty widokowe, stanowiska do łowienia ryb, miejsca do wodowania, ambony.

Walory przyrodnicze regionu powinny wpłynąć na rozbudowę infrastruktury turystycznej, szczególnie bazy noclegowo – gastronomicznej. Równie istotne jest stałe zwiększanie standardu istniejących obiektów.

6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.

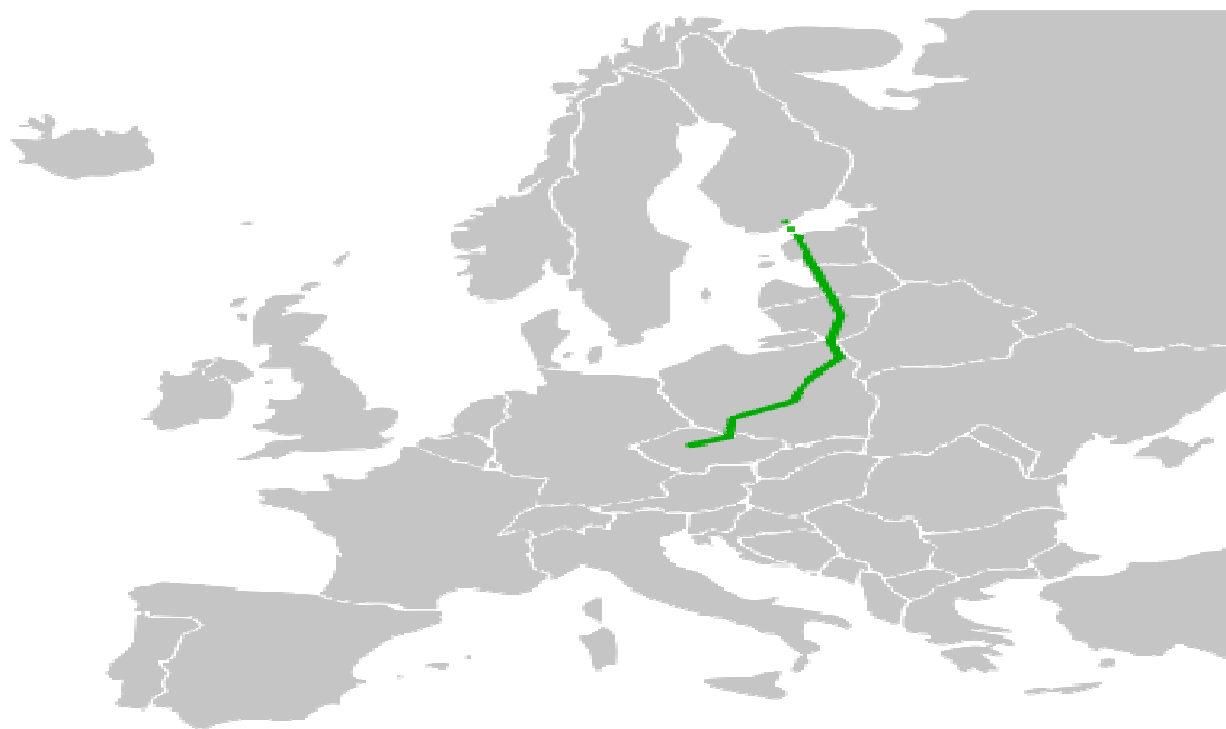
6. 1. Komunikacja.

Gmina Wierzchlas, jak na jednostkę o dość urozmaiconym zagospodarowaniu terenu, posiada dobrze rozwinięty i wystarczający pod względem gęstości sieci komunikacyjnej układ drogowy i komunikacyjny. Z punktu widzenia połączeń lokalnych i regionalnych położenie komunikacyjne gminy jest bardzo korzystne, ponieważ posiada ona dogodne połączenia drogowe zarówno z Wieluniem jak i Działoszynem, a poprzez te miejscowości także z innymi regionami kraju.

Drogi krajowe:

Przez teren gminy nie przebiegają drogi krajowe. Jednakże w odległości 8 km od Wierzchlasu, we Wieluniu, przebiegają 3 drogi krajowe: nr 8, 43 i 45. Droga krajowa nr 8 relacji: Kudowa Słone (przejście graniczne Polska / Czechy) – Wrocław – Wieluń – Warszawa – Białystok – Ogródniki (przejście graniczne Polska / Litwa) to jedna z ważniejszych osi komunikacyjnych w skali całego kraju. W skali międzynarodowej jest to korytarz drogowy nr E67, łączący Europę Środkową (Praga) ze Skandynawią (Helsinki) poprzez Warszawę (Polska), Kowno (Litwa), Rygę (Łotwa) i Tallin (Estonia). Droga krajowa nr 43 relacji: Wieluń – Krzepice – Kłobuck – Częstochowa umożliwia skomunikowanie analizowanego rejonu między innymi z Górnym Śląskiem, Małopolską i dalej z południowo – wschodnimi rejonami kraju. Droga krajowa nr 45 relacji: Chałupki (przejście graniczne Polska / Czechy) – Racibórz – Opole – Kluczbork – Wieluń – Złoczew komunikuje rejon Wielunia z południowo – zachodnią i centralną Polską.

RYCINA 30: Przebieg międzynarodowego drogowego korytarza transportowego nr E67.

Źródło reprodukcji: http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:E67_route.svg&filetimestamp=20080118174055

Drogi wojewódzkie:➤ nr 486: Wieluń – Wierzchlas – Działoszyn.

Droga wojewódzka nr 486 pełni uzupełniającą rolę w układzie drogowym województwa łódzkiego i jako szlak transportowy i komunikacyjny ma znaczenie tylko w południowo – zachodniej części województwa. Droga nr 486 umożliwia rozprowadzenie ruchu z Wielunia (drogi krajowe nr 8, 43 i 45) w kierunku Działoszyna (droga krajowa nr 42) i dalej do Radomska (drogi nr 1 i 91), a potem Kielc oraz poprzez drogę wojewódzką nr 491 do Częstochowy, z pominięciem drogi nr 43. Obecnie droga nr 486 posiada parametry klasy „G” (główna), nawierzchnię bitumiczną, a dopuszczalne obciążanie pojazdów wynosi 80 kN/oś. Długość drogi na terenie gminy wynosi 12,339 km (km: 5+148 – 17+487) i przebiega przez miejscowości: Wierzchlas (ulice: Wieluńska i Częstochowska), Kraszkowice (ulice: Wieluńska i Kasztanowa) i Krzczów (ulice: Wieluńska i Wschodnia). Według danych Zarządu Dróg Wojewódzkich w Łodzi (zarządca drogi) w 2010 roku średni dobowy ruch pojazdów na drodze nr 486 w rejonie gminy wynosił od 4224 (odcinek Kraszkowice – Działoszyn) do 5775 (odcinek Wieluń – Kraszkowice) pojazdów na dobę i należał do grupy o średnim natężeniu w skali wszystkich dróg o tej samej klasie na terenie całego województwa. Stan techniczny drogi nr 486 na odcinku przebiegającym przez gminę Wierzchlas jest średni, a miejscami zły.

W wykazie Przedsięwzięć Województwa Łódzkiego, będących wieloletnimi programami, projektami lub zadaniami finansowanymi z budżetu Województwa Łódzkiego na lata 2012 – 2028, w ramach zadania pn. „*Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinku Wieluń – Działoszyn*” w 2015 roku planuje się rozpoczęcie rozbudowy drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinkach: Ruda – Krzczów (km: 4+367 – 15+242) i Krzczów – Działoszyn (km: 15+242 – 26+067). Konkretny termin rozpoczęcia robót na ww. odcinku uzależniony będzie od wielkości środków finansowych jakie Województwo Łódzkie będzie mogło przeznaczyć na inwestycje drogowe.

TABELA 102: Gmina Wierzchlas – wyniki pomiarów średniego dobowego ruchu pojazdów na drodze wojewódzkiej nr 486 w 2010 roku.

Odcinek	Wieluń – Kraszkowice	Kraszkowice – Działoszyn
Numer punktu pomiarowego	10038	10039
Pikietaż (km: od – do)	2,0 – 11,0	11,0 – 25,9
Długość odcinka (km)	9,0	14,9
Rodzajowa struktura ruchu pojazdów samochodowych	Liczba pojazdów	
Motocykle	40	46
Samochody osobowe	4632	3038
Lekkie samochody ciężarowe	560	553
Samochody	bez przyczepy	231
ciężarowe	z przyczepą	231
Autobusy	64	42
Ciągniki rolnicze	17	21
Pojazdy samochodowe ogółem	5775	4224

Źródło: Zarząd Dróg Wojewódzkich w Łodzi, 2012.

TABELA 103: Gmina Wierzchlas – prognozowane średnie dobowe natężenie ruchu pojazdów na drodze wojewódzkiej nr 486 w 2021 roku.

Odcinek	Wieluń – Kraszkowice	Kraszkowice – Działoszyn
Pikietaż (km: od – do)	2,0 – 11,0	11,0 – 25,9
Długość odcinka (km)	9,0	14,9
Rodzajowa struktura ruchu pojazdów samochodowych	Liczba pojazdów	
Samochody osobowe	6809	3636
Lekkie samochody ciężarowe	574	331
Samochody ciężarowe	bez przyczepy	207
	z przyczepą	234
Autobusy	69	32
Pojazdy samochodowe ogółem	7908	4278

Źródło: Zarząd Dróg Wojewódzkich w Łodzi, 2012. Dokumentacja projektowa rozbudowy drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinkach: Ruda – Krzeczów (km: 4+367 – 15+242) i Krzeczów – Działoszyn (km: 15+242 – 26+067), 2009.

Drogi powiatowe

TABELA 104: Gmina Wierzchlas – wykaz dróg powiatowych.

Nr drogi	Przebieg drogi	Pikietaż km: od – do	Długość drogi (km)	Klasa drogi	Nawierzchnia
3525E	Radoszewice – Zmysłona – Kochlew – Krzeczów	0+000 – 2+267	2,267	L	tluczniowa
		2+267 – 3+747	1,480	L	bitumiczna
4518E	Olewin – Wierzchlas – Przyląpy	1+275 – 6+957	5,682	L	bitumiczna
4519E	Kamionka – Pątnów – Jajczaki – DP 4523E	3+322 – 5+894	2,572	L	bitumiczna
4523E	Ruda – Mierzyce – Kamion – Niżankowice – DW 486	1+900 – 13+063	11,163	L	bitumiczna
4524E	Mierzyce – Przywóz – Toporów	0+000 – 4+292	4,292	L	bitumiczna
4525E	Pątnów – Łaszew Rządowy – Mierzyce	7+030 – 11+488	4,458	L	bitumiczna
4527E	Krzeczów – Ożegów – Dylów Szlachecki – Pajęczno	0+000 – 3+516	3,516	L	bitumiczna
4529E	Emanuelina – Skrzynno – Osjaków – Krzeczów	26+695 – 28+733	2,038	L	bitumiczna

Źródło: Powiatowy Zarząd Dróg w Wieluniu, 2012.

Wyszczególnione powyżej trasy znajdują się w gestii Powiatowego Zarządu Dróg w Wieluniu. Łącznie długość dróg powiatowych na terenie gminy Wierzchlas wynosi 37,468 km. Nawierzchnię bitumiczną posiada 35,201 km dróg (93,95 % ogółu), a nawierzchnię tłuczniową 2,267 km (6,05 % ogółu). Powiatowy Zarząd Dróg w Wieluniu planuje w najbliższych latach wymianę nawierzchni następujących dróg:

- 3525E – ułożenie nawierzchni bitumicznej;
- 4518E – przebudowa na wybranych odcinkach;
- 4519E – ułożenie nawierzchni bitumicznej na odcinku Jajczaki – DP 4523E;
- 4525E – ułożenie nawierzchni bitumicznej na wybranych odcinkach;
- 4527E – ułożenie nawierzchni bitumicznej na wybranych odcinkach.

Drogi gminne:

TABELA 105: Gmina Wierzchlas – wykaz dróg gminnych.

Nr drogi	Przebieg drogi	Długość drogi (km)	Typ nawierzchni
117251E	Olewin – Wierzchlas	2,574	asfaltowo – gruntowa
117207E	Sieniec – Wierzchlas	1,500	gruntowa
117252E	Wierzchlas – Drobnice	5,234	asfaltowo – tłuczniowo – gruntowa
117253E	Kraszkowice – Łykowe	3,285	tłuczniowa
117254E	Kraszkowice – Modlin	2,702	asfaltowo – gruntowa
117255E	Kochlew – Strugi	2,940	gruntowa
117256E	Wierzchlas – Kraszkowice	4,252	asfaltowo – tłuczniowo – gruntowa
117257E	Kraszkowice – Mierzyce	4,012	asfaltowa
117258E	Toporów – Jesiona – Opatów	3,735	asfaltowo – tłuczniowo – gruntowa
117259E	Krzeczów – Toporów	3,132	asfaltowo – gruntowa
117522E	Wierzchlas – Wieluń	1,870	asfaltowo – gruntowa
117260E	Mierzyce – Jajczaki	2,521	asfaltowo – żwirowa
117261E	Strugi – Łaszew Rządowy	2,219	asfaltowa
117262E	Łaszew Rządowy – Przywóz	4,650	żwirowa
117263E	Przywóz – Bobrowniki	3,218	asfaltowo – gruntowa
117264E	Ogroble – Wiesagi	1,677	gruntowa
117159E	Bukowce – Bobrowniki	1,296	gruntowa
117265E	Kamion – Niżankowice	2,370	gruntowa
109053E	Laski – Mokre	0,394	gruntowa

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

Łączna długość dróg gminnych wynosi 53,581 km. Większość dróg gminnych wymaga przebudowy i modernizacji.

Generalnie stan dróg na terenie gminy jest zadowalający pod względem możliwości obsługi przez nie poszczególnych obszarów zabudowy (drogi: wojewódzka, powiatowe i gminne). Większość dróg nie posiada jednak odpowiedniej wytrzymałości i jest w złym stanie technicznym. Jakość nawierzchni, zwłaszcza na drogach powiatowych i gminnych oraz częściowo na drodze wojewódzkiej nr 486 wymaga pilnych napraw i modernizacji. Brak kanalizacji deszczowej oraz rowów odwadniających uniemożliwia odprowadzenie wód opadowych lub prawidłowe odwodnienie korpusu drogi. Na terenach zabudowanych w dużej mierze drogi: wojewódzka, powiatowe, gminne i wewnętrzne nie posiadają chodników i ruch pieszcy odbywa się na poboczu lub jezdni. Przebieg drogi wojewódzkiej ze względu na spodziewany wzrost natężenia ruchu koliduje z zabudową mieszkaniową na terenie miejscowości: Wierzchlas, Kraszkowice i Krzeczów w kontekście emisji hałasu. Do najpilniejszych zadań modernizacyjnych układu drogowego gminy należą:

- modernizacja DW nr 486 na całej długości do pełnych parametrów klasy „G”;
- modernizacja dróg powiatowych do pełnych parametrów klasy „L”, docelowo do klasy „Z”, a wybranych dróg (np.: 4523E) do klasy „G”;
- dostosowanie parametrów jezdni i nośności nawierzchni dróg powiatowych i gminnych do ruchu ciężkiego i pojazdów rolniczych, zwłaszcza w perspektywie rozwoju funkcji przetwórstwa rolno – spożywczego, przemysłowego i turystycznych;

- sukcesywne zastępowanie nawierzchni gruntowej, żwirowej i tłuczniowej na bitumiczną na drogach powiatowych i gminnych;
- budowa dróg wewnętrznych do obsługi poszczególnych posesji oraz dojazdów do użytków rolnych;
- budowa chodników dla ruchu pieszego i rowerowego;
- budowa zatok autobusowych;
- monitoring natężenia hałasu emitowanego przez pojazdy.

TABELA 106: Gmina Wierzchlas – gęstość gminnej i powiatowej sieci drogowej w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Współczynniki w km na 1000 mieszkańców			
Drogi gminne o nawierzchni twardej	2,23	5,94	3,53
Drogi gminne o nawierzchni gruntowej	5,91	7,04	2,39
Drogi gminne ogółem	8,14	12,98	5,92
Drogi powiatowe o nawierzchni twardej	5,34	4,42	3,28
Drogi powiatowe o nawierzchni gruntowej	0,35	0,22	0,18
Drogi powiatowe ogółem	5,69	4,65	3,46
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej	7,57	10,36	6,81
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni gruntowej	6,26	7,27	2,57
Drogi gminne i powiatowe ogółem	13,83	17,63	9,38
Współczynniki w km na 100 km²			
Drogi gminne o nawierzchni twardej	12,35	50,13	49,10
Drogi gminne o nawierzchni gruntowej	32,69	59,41	33,28
Drogi gminne ogółem	45,04	109,54	82,38
Drogi powiatowe o nawierzchni twardej	29,58	37,31	45,57
Drogi powiatowe o nawierzchni gruntowej	1,93	1,89	2,50
Drogi powiatowe ogółem	31,51	39,20	48,07
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej	41,93	87,44	94,67
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni gruntowej	34,62	61,30	35,78
Drogi gminne i powiatowe ogółem	76,55	148,74	130,45

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

TABELA 107: Gmina Wierzchlas – podstawowe współczynniki dotyczące nasycenia motoryzacją w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
1	2	3	4
Współczynniki na 1000 mieszkańców			
Pojazdy ogółem	b.d.	728,03	650,37
Samochody osobowe	b.d.	477,14	473,97
Motocykle	b.d.	37,29	29,33
Samochody ciężarowe	b.d.	96,92	81,25
Autobusy	b.d.	4,08	2,37

1	2	3	4
Współczynniki na 100 km ²			
Pojazdy ogółem	b.d.	6141,90	9044,57
Samochody osobowe	b.d.	4025,27	6591,46
Motocykle	b.d.	314,58	407,94
Samochody ciężarowe	b.d.	817,60	1129,97
Autobusy	b.d.	34,45	32,91

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Łącznie obszar dróg zajmuje powierzchnię 249,2885 ha co stanowi 2,10 % ogólnej powierzchni gminy.

Komunikacja samochodowa:

Dobrze rozwinięta jest sieć komunikacji autobusowej, obsługiwanej głównie przez Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej (PKS), zwłaszcza PKS Wieluń oraz prywatne BUSy. Dzięki niej można bezpośrednio dotrzeć do każdego sołectwa gminy oraz do miejscowości sąsiednich takich jak między innymi: Wieluń, Działoszyn czy Pajęczno. Połączenia krajowe (międzyregionalne) i międzynarodowe realizowane są poprzez dworce autobusowe w Wieluniu i Łodzi oraz w innych pobliskich miastach wojewódzkich np.: w Opolu.

Linie kolejowe:

Przez obszar gminy nie przebiegają linie kolejowe. W niewielkiej odległości od zachodnich granicy gminy przebiega linia kolejowa nr 181 relacji: Herby Nowe – Wieluń – Kępno – Syców – Oleśnica. Mieszkańcy gminy Wierzchlas korzystają z komunikacji kolejowej na stacji w Wieluniu lub w Pątnowie Wieluńskim. Zgodnie z obecnie obowiązującym rozkładem jazdy pociągów ze stacji Wieluń odprawianych jest codziennie kilkanaście składów obsługiwanych przez: PKP Intercity i Przewozy Regionalne. Pociągi osobowe kursują do: Krzepic (przez Pątnów Wieluński) i Ostrowa Wielkopolskiego (przez Wieruszów, Kępno i Ostrzeszów). Odprawianych jest także kilka składów pociągów pospiesznych: do Krakowa (przez Częstochowę), do Zakopanego (przez Częstochowę i Kraków) oraz do Szczecina (przez Kępno i Poznań).

Od wielu lat w dalekosiężnych planach rozwoju sieci kolejowej wymienia się budowę linii kolejowej Wieluń – Chorzew/Siemkowice dla stworzenia bezpośredniego połączenia kolejowego Wielunia z Łodzią z wykorzystaniem linii nr 131 i 14. Fragment linii przebiegałby przez północną część gminy Wierzchlas.

Fakt istnienia różnorodnej i dogodnej sieci komunikacyjnej podnosi prestiż gminy oraz stanowi istotny argument, pozwalający stymulować jej dalszy gospodarczy rozwój.

6. 2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.

6.2.1. Zaopatrzenie w wodę.

W 2011 roku gmina Wierzchlas była zaopatrywana w wodę przez sieć wodociągową rozdzielczą o długości 101 km z 2160 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych. W analizowanym roku dostarczono mieszkańcom 175,1 dam³ wody. W sieć wodociągową wyposażone są wszystkie miejscowości.

TABELA 108: Gmina Wierzchlas – wyposażenie w sieć wodociągową w 2012 roku.

Miejscowość	Długość sieci w km	Długość przyłączy w km	Ilość przyłączy
Broników	2,4	0,6	28
Jajczaki	3,9	1,3	58
Kamion	4,0	3,3	154
Kochlew	6,6	1,7	75
Krzeczów	9,2	3,6	166
Kraszkowice	13,8	6,9	318
Łaszew	1,4	1,2	56
Łaszew Rządowy	5,3	2,5	110
Mierzyce	15,7	8,3	377
Ogroble	0,9	0,1	8
Przyląpy	1,0	0,7	29
Przywóz	4,8	1,4	62
Strugi	1,3	1,2	52
Toporów	7,5	3,6	165
Wierzchlas	23,2	13,1	572

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

Na terenie gminy funkcjonuje 8 źródeł zaopatrzenia w wodę. Są to ujęcia zlokalizowane w miejscowościach:

- Broników;
- Jajczaki;
- Kamion;
- Kraszkowice;
- Łaszew Rządowy;
- Mierzyce;
- Przywóz;
- Wierzchlas.

Ujęcie Broników:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 11 czerwca 2013 roku udzielono Gminie Wierzchlas pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego z utworów górnopodziemnych z ujęć we wsi Broników: podstawowego nr 2 i awaryjnego nr 1, zlokalizowanych na działce ewidencyjnej nr 82/1, o zasobach ustalonych w kategorii „B” w ilości $Q = 60,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 1,40 \text{ m}$, w ilości:

- $Q_{\text{max/h}} = 15,4 \text{ m}^3/\text{h}$;
- $Q_{\text{sr/d}} = 110,3 \text{ m}^3/\text{d}$;
- $Q_{\text{max/rok}} = 40271 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego udzielono na czas określony, to jest do dnia 11 czerwca 2033 roku.

Ujęcie Jajczaki:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 11 czerwca 2013 roku udzielono Gminie Wierchlas pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego z utworów jurajskich z ujęcia podstawowego nr 1 zlokalizowanego we wsi Jajczaki na działkach ewidencyjnych nr: 146/5 i 146/6, o zasobach ustalonych w kategorii „B” w ilości $Q = 30,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 7,25 \text{ m}$, w ilości:

- $Q_{\text{max/h}} = 15,0 \text{ m}^3/\text{h}$;
- $Q_{\text{śr/d}} = 124,5 \text{ m}^3/\text{d}$;
- $Q_{\text{max/rok}} = 45457 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego udzielono na czas określony, to jest do dnia 09 czerwca 2033 roku.

Ujęcie Kamion:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 11 czerwca 2013 roku udzielono Gminie Wierchlas pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego z utworów jurajskich z ujęć zlokalizowanych we wsi Kamion: podstawowego nr 2 usytuowanego na działkach ewidencyjnych nr: 401/1 i 401/2 oraz awaryjnego nr 1 usytuowanego na działce ewidencyjnej nr 410/1, o zasobach ustalonych w kategorii „B” w ilości $Q = 30,6 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 3,6 \text{ m}$, w ilości:

- $Q_{\text{max/h}} = 26,8 \text{ m}^3/\text{h}$;
- $Q_{\text{śr/d}} = 192,5 \text{ m}^3/\text{d}$;
- $Q_{\text{roczne}} = 70272 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na pobór wód podziemnych dla potrzeb wodociągu wiejskiego udzielono na czas określony, to jest do dnia 11 czerwca 2033 roku.

Ujęcie Kraszkowice:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 01 grudnia 2011 roku udzielono pozwolenia wodnoprawnego dla Gminy Wierchlas na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych z ujęcia zlokalizowanego na działce ewidencyjnej nr 591/1 w miejscowości Kraszkowice.

- okres prowadzenia poboru – cały rok;
- cel prowadzenia poboru – zaopatrzenie wodociągu komunalnego;
- zasoby eksploatacyjne ujęcia ustalone zostały w kategorii „B” w ilości $Q_e = 199,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 3,5 \text{ m}$;
- stratygrafia ujmowanych utworów wodonośnych – jura;
- wielkość poboru:
 - $Q_{\text{max/h}} = 38,7 \text{ m}^3/\text{h}$;
 - $Q_{\text{śr/d}} = 206,28 \text{ m}^3/\text{d}$;
 - $Q_{\text{roczne}} = 75293 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych udzielono na czas określony, to jest 20 lat, do dnia 30 listopada 2031 roku.

Ujęcie Łaszew Rządowy:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 01 grudnia 2011 roku udzielono pozwolenia wodnoprawnego dla Gminy Wierzchlas na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych z ujęcia nr 2 zlokalizowanego na działkach ewidencyjnych nr: 178/2 i 178/5 w miejscowości Łaszew Rządowy.

- okres prowadzenia poboru – cały rok;
- cel prowadzenia poboru – zaopatrzenie wodociągu komunalnego;
- zasoby eksploatacyjne ujęcia nr 2 ustalone zostały w kategorii „B” w ilości $Q_e = 42,5 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 18,0 \text{ m}$;
- stratygrafia ujmowanych utworów wodonośnych – jura;
- wielkość poboru:
 - $Q_{\text{max}/h} = 11,5 \text{ m}^3/\text{h}$;
 - $Q_{\text{śr}/d} = 61,07 \text{ m}^3/\text{d}$;
 - $Q_{\text{roczne}} = 22290 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych udzielono na czas określony, to jest 20 lat, do dnia 30 listopada 2031 roku.

Ujęcie Mierzyce:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 01 grudnia 2011 roku udzielono pozwolenia wodnoprawnego dla Gminy Wierzchlas na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych z ujęcia zlokalizowanego na działce ewidencyjnej nr 400/1 w miejscowości Mierzyce.

- okres prowadzenia poboru – cały rok;
- cel prowadzenia poboru – zaopatrzenie wodociągu komunalnego;
- zasoby eksploatacyjne ujęcia ustalone zostały w kategorii „B” w ilości $Q_e = 34,0 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 22,5 \text{ m}$;
- stratygrafia ujmowanych utworów wodonośnych – jura;
- wielkość poboru:
 - $Q_{\text{max}/h} = 26,9 \text{ m}^3/\text{h}$;
 - $Q_{\text{śr}/d} = 143,5 \text{ m}^3/\text{d}$;
 - $Q_{\text{roczne}} = 52374 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych udzielono na czas określony, to jest 20 lat, do dnia 30 listopada 2031 roku.

Ujęcie Przywóz:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 01 grudnia 2011 roku udzielono pozwolenia wodnoprawnego dla Gminy Wierzchlas na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych z ujęcia nr 1 zlokalizowanego na działce ewidencyjnej nr 161 w miejscowości Przywóz.

- okres prowadzenia poboru – cały rok;
- cel prowadzenia poboru – zaopatrzenie wodociągu komunalnego;
- zasoby eksploatacyjne ujęcia nr 1 ustalone zostały w kategorii „B” w ilości $Q_e = 52,33 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 7,6 \text{ m}$;
- stratygrafia ujmowanych utworów wodonośnych – jura;
- wielkość poboru:
 - $Q_{\text{max}/h} = 12,3 \text{ m}^3/\text{h}$;

- $Q_{\max/d} = 65,3 \text{ m}^3/d$;
- $Q_{\text{roczne}} = 23821 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych udzielono na czas określony, to jest 20 lat, do dnia 30 listopada 2031 roku.

Ujęcie Wierzchlas:

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 01 grudnia 2011 roku udzielono pozwolenia wodnoprawnego dla Gminy Wierzchlas na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych z ujęcia zlokalizowanego na działkach ewidencyjnych nr: 1988 i 2695 w miejscowości Wierzchlas.

- okres prowadzenia poboru – cały rok;
- cel prowadzenia poboru – zaopatrzenie wodociągu komunalnego;
- zasoby eksploatacyjne ujęcia nr 1 (podstawowe) ustalone zostały w kategorii „B” w ilości $Q_e = 41,0 \text{ m}^3/h$ przy depresji $s = 17,8 \text{ m}$, a ujęcia nr 2 (rezerwowe) ustalone zostały w kategorii „B” w ilości $Q_e = 40,0 \text{ m}^3/h$ przy depresji $s = 17,5 \text{ m}$;
- stratygrafia ujmowanych utworów wodonośnych – jura;
- wielkość poboru:
 - $Q_{\max/h} = 41,0 \text{ m}^3/h$;
 - $Q_{\text{śr/d}} = 289,7 \text{ m}^3/d$;
 - $Q_{\text{roczne}} = 105736 \text{ m}^3/\text{rok}$.

Pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód polegające na poborze wód podziemnych udzielono na czas określony, to jest 20 lat, do dnia 30 listopada 2031 roku.

TABELA 109: Gmina Wierzchlas – źródło zaopatrzenia w wodę w 2012 roku.

Źródło zaopatrzenia w wodę	Pobór roczny wody w m^3	Zaopatrywane miejscowości
Broników	22186	Broników
		Kochlew
		Krzeczów
Jajczaki	27334	Jajczaki
		Strugi
Kamion	21204	Kamion
Kraszkowice	49408	Kraszkowice
		Krzeczów
Łaszew Rządowy	28157	Łaszew
		Łaszew Rządowy
Mierzyce	48283	Mierzyce
Przywóz	27399	Ogroble
		Przywóz
		Toporów
Wierzchlas	96863	Przyląpy
		Wierzchlas

Źródło: Urząd Gminy Wierzchlas, 2013.

TABELA 110: Gmina Wierzchlas – gęstość sieci wodociągowej w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Gęstość sieci wodociągowej ⁴⁹ w km/100 km ² ogółem	84,87	108,53	120,71
Gęstość sieci wodociągowej ⁵⁰ w km/100 km ² na wsi	84,9	100,7	105,5
Zużycie wody na 1 odbiorcę w m ³ ogółem	28,1	31,7	38,5
Zużycie wody na 1 odbiorcę w m ³ na wsi	28,1	31,6	39,8
Zużycie wody na 1 mieszkańca w m ³ ogółem	26,6	28,9	34,5
Zużycie wody na 1 mieszkańca w m ³ na wsi	26,6	28,1	32,5
% ludności ogółem korzystającej z wodociągu	94,5	91,5	89,7
% ludności wiejskiej korzystającej z wodociągu	94,5	89,0	81,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Gęstość sieci wodociągowej oraz średnie jednostkowe zużycie wody na terenie gminy Wierzchlas jest niższe od średnich wartości charakteryzujących powiat wieluński oraz województwo łódzkie, również w ujęciu obejmującym tylko tereny wiejskie. Województwo Łódzkie charakteryzuje się generalnie dość rozproszonym typem zabudowy na terenach wiejskich, co przy zwodociągowaniu zdecydowanej większości miejscowości wpływa na tak wysoki współczynnik. Na terenie gminy Wierzchlas i całego powiatu wieluńskiego zabudowę mieszkaniową na terenach wiejskich należy uznać również za rozproszoną, np.: w porównaniu z północną czy zachodnią Polską, jednakże mimo wszystko na mniejszą skalę niż np.: w centralnej czy wschodniej części województwa łódzkiego. Natomiast dostępność mieszkańców do sieci wodociągowej jest na terenie analizowanej gminy najkorzystniejsza. Gdyby analizować odsetek ludności korzystającej z wodociągu i zamieszkującej tylko tereny wiejskie to współczynnik na terenie gminy Wierzchlas jest wyższy od średniej dla terenów wiejskich powiatu i województwa, odpowiednio o 6 % i o 14 %.

Istniejące źródła zaopatrzenia i przepustowość głównych rurociągów umożliwiają dalszy rozwój osadnictwa na terenie gminy. Sieć wodociągowa na potrzeby bytowo – gospodarcze i przeciwpożarowe powinna być sukcesywnie rozbudowywana na bazie istniejącego układu w miarę narastania potrzeb wynikających ze zwiększenia intensywności zabudowy i objęcia zabudową nowych terenów, jak również dla objęcia mieszkańców dotychczas nie podłączonych. Uzbrojenie w sieć wodociągową nowych terenów powinno być prowadzone wyprzedzająco w stosunku do zabudowy kubaturowej. W najbliższym czasie planuje się następujące przedsięwzięcia:

- budowę jednej hydrofornii, służącej całej gminie;
- uzbrojenie terenów inwestycyjnych w sieć wodociągową;
- rozbudowa sieci wodociągowej w miejscowościach:
 - Kochlew – około 450 mb;
 - Krzczów – około 300 mb;
 - Mierzyce – około 300 mb;
 - Wierzchlas – około 450 mb.

⁴⁹ Sieć rozdzielcza, bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.⁵⁰ Sieć rozdzielcza, bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.

6.2.2. Kanalizacja.

Obecnie na terenie gminy sieć kanalizacyjną posiada jedynie miejscowość Krzeczów. W 2012 roku długość sieci kanalizacyjnej wyniosła tu 6,1 km ze 100 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych. Bez kanalizacji sanitarnej pozostaje reszta miejscowości. Gospodarka ściekowa opiera się tam na powszechnym, przejściowym gromadzeniu ścieków w zbiornikach wybieralnych i wywożeniu ich przez uprawnione podmioty do pobliskich oczyszczalni ścieków. Realizowane są tam także przydomowe oczyszczalnie ścieków. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane są poprzez spływ przypowierzchniowy do rowów przydrożnych i melioracyjnych z odpływem do poszczególnych cieków wodnych.

Gminna oczyszczalnia ścieków w Krzeczowie, zlokalizowana na działkach ewidencyjnych nr: 1 i 2, to oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna o przepustowości $Q_d = 360 \text{ m}^3/\text{d}$, zaprojektowana jako reaktor SBR dwukomorowy. Ścieki surowe po mechanicznym oczyszczeniu doprowadzone są do reaktora typu SBR w którym przy udziale osadu czynnego ulegają biologicznemu oczyszczeniu. Na oczyszczalnię składają się następujące obiekty:

- budynek główny oczyszczalni (zaprojektowany na płycie zapuszczanego zbiornika, z budynkiem połączono: garaż, wiatę garażową, zadaszone przejście);
- budynek ścieków dowożonych;
- biofiltr;
- przepompownia ścieków oczyszczonych;
- przepompownia główna z komorą retencyjną;
- wylot ścieków oczyszczonych;
- uzbrojenie – sieci technologiczne, kanalizacja sanitarna lokalna, sieć wodociągowa, sieć dopływowa ścieków surowych, kanał odpływowy ścieków oczyszczonych, odcinek linii napowietrznej SN do stacji trafo, kable energetyczne (zasilające, sterowniczo – pomiarowe, oświetlenia terenu);
- zagospodarowanie terenu oczyszczalni – (układ dróg i placów na terenie oczyszczalni, nasadzenie drzew i krzewów, ogrodzenie terenu).

Kanalizacja sanitarna grawitacyjna i tłoczna obsługuje 100 gospodarstw domowych. Łączna długość kanalizacji grawitacyjnej wynosi 4739 m, a łączna długość kanalizacji ciśnieniowej wynosi 1334,5 m. Przejście przez rzekę Wartę zlokalizowane jest w km: 584+980 i wykonane metodą przewiertu sterowanego pod dnem rzeki Warty. Rurociąg tłoczny wykonany jest z rur TS Dz = 90 x 8,2 mm i przebiega na głębokości 2,11 m, licząc od rzędnej dna cieku do górnej ścianki rury przewodowej.

Decyzją Starosty Wieluńskiego z dnia 08 lipca 2008 roku udzielono Gminie Wierzchlas pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie urządzenia wodnego wylotu ścieków oczyszczonych o DN 300 mm na rzędnej 162,48 m n.p.m. do rowu melioracyjnego w km: 0+138 w miejscowości Krzeczów oraz na szczególne korzystanie z wód polegające na odprowadzeniu oczyszczonych ścieków z mechaniczno – biologicznej oczyszczalni ścieków do ziemi (rów odwadniający), następnie za pomocą istniejącego rowu do rzeki Warty w km: 583+300 w miejscowości Krzeczów, w ilościach:

- $Q_{\text{max/h}} = 33 \text{ m}^3/\text{h}$;
- $Q_{\text{śr/d}} = 360 \text{ m}^3/\text{d}$;
- $Q_{\text{max/d}} = 470 \text{ m}^3/\text{d}$;
- $Q_{\text{roczne}} = 131400 \text{ m}^3/\text{rok}$,

w taki sposób, aby w odpływie do odbiornika stężenia zanieczyszczeń w odprowadzonych ściekach nie przekraczały następujących ilości wskaźników przy RLM od 2000 do 9999:

- BZT₅ – 25 mg O₂/dm³;
- ChZT_{Cr} – 125 O₂/dm³;
- zawiesina ogólna – 35 mg/dm³,

pod warunkiem, że miejsce wprowadzenia ścieków oddzielone jest warstwą gruntu o miąższości co najmniej 3 m od najwyższego użytkowego poziomu wodonośnego wód podziemnych. Niniejsze pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód wydano na czas określony, to jest do dnia 30 lipca 2018 roku.

TABELA 111: Gmina Wierzchlas – gęstość sieci kanalizacyjnej w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Gęstość sieci kanalizacyjnej ⁵¹ w km/100 km ² ogółem	5,13	23,71	28,45
Gęstość sieci kanalizacyjnej ⁵² w km/100 km ² na wsi	5,1	17,2	11,5
Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną na 1 mieszkańca w m ³	b.d.	16,37	34,47
% ludności ogółem korzystającej z sieci kanalizacyjnej	4,2	43,3	59,8
% ludności wiejskiej korzystającej z sieci kanalizacyjnej	4,2	22,2	16,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Wskaźniki dotyczące gęstości, a przede wszystkim dostępności do sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Wierzchlas z oczywistych względów (brak sieci kanalizacyjnej poza miejscowością Krzczów) prezentują się zdecydowanie mniej korzystnie od danych przyporządkowanych dla powiatu wieluńskiego oraz województwa łódzkiego, również w ujęciu obejmującym tylko tereny wiejskie. Obecny brak systemowego rozwiązania gospodarki ściekowej na terenach nie objętych siecią kanalizacyjną, przy jednoczesnym niemal pełnym zwodociągowaniu gminy, powoduje powstawanie większej ilości nieodprowadzonych siecią ścieków. Miejscowa społeczność zmuszona jest gromadzić płynne nieczystości w zbiornikach zlokalizowanych na terenie własnych posesji. Zdarzają się również przypadki nielegalnych wylewisk ścieków na pola uprawne oraz do rowów melioracyjnych. To z kolei wpływa na zwiększone zanieczyszczenie gleb oraz wód powierzchniowych i podziemnych.

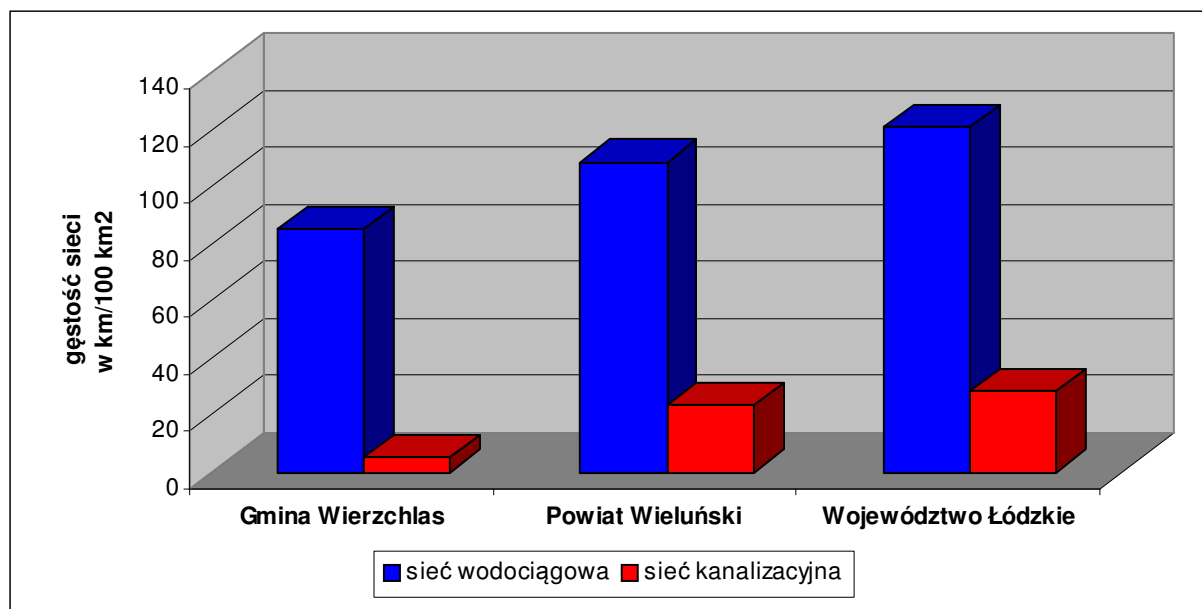
Budowa sieci kanalizacyjnej ma priorytetowe znaczenie dla gminy i niebawem rozpoczną się kolejne inwestycje w tym zakresie. Gmina jest w trakcie projektowania kanalizacji sanitarnej dla miejscowości Kraszkowice. Odbiornikiem ścieków będzie funkcjonująca oczyszczalnia w Krzczowie. Przewidywany termin uzyskania pozwolenia na budowę to wrzesień 2013 roku. Generalnie budowa sieci kanalizacyjnej na terenach wiejskich i do tego charakteryzujących się dość rozproszonym typem zabudowy jest przedsięwzięciem bardzo kosztownym, nie tylko na etapie inwestycji, ale również w trakcie późniejszego użytkowania. Należy więc założyć, że dla posesji oddalonych od głównej koncentracji zabudowy, gdzie realizacja sieci kanalizacyjnej nie będzie prowadzona ze względów ekonomicznych dopuszcza się pozostawienie zbiorników bezodpływowych lub realizację oczyszczalni przydomowych przy korzystnych warunkach gruntowo – wodnych. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane powinny być nadal przez spływ powierzchniowy do pobliskich rowów melioracyjnych i cieków wodnych oraz przez infiltrację do gruntu. Ścieki deszczowe z zanieczyszczeniami typu przemysłowego lub ropopochodnymi (z ciągów komunikacyjnych, placów, parkingów, baz transportowych, warsztatów samochodowych, stacji paliw, itp.) po oczyszczeniu powinny być odprowadzane do odbiornika w sposób zorganizowany poprzez zamknięte bądź otwarte systemy kanalizacyjne. Wody opadowe umownie czyste bądź poddane oczyszczeniu można wykorzystać

⁵¹ Sieć rozdzielcza i kolektory.

⁵² Sieć rozdzielcza i kolektory.

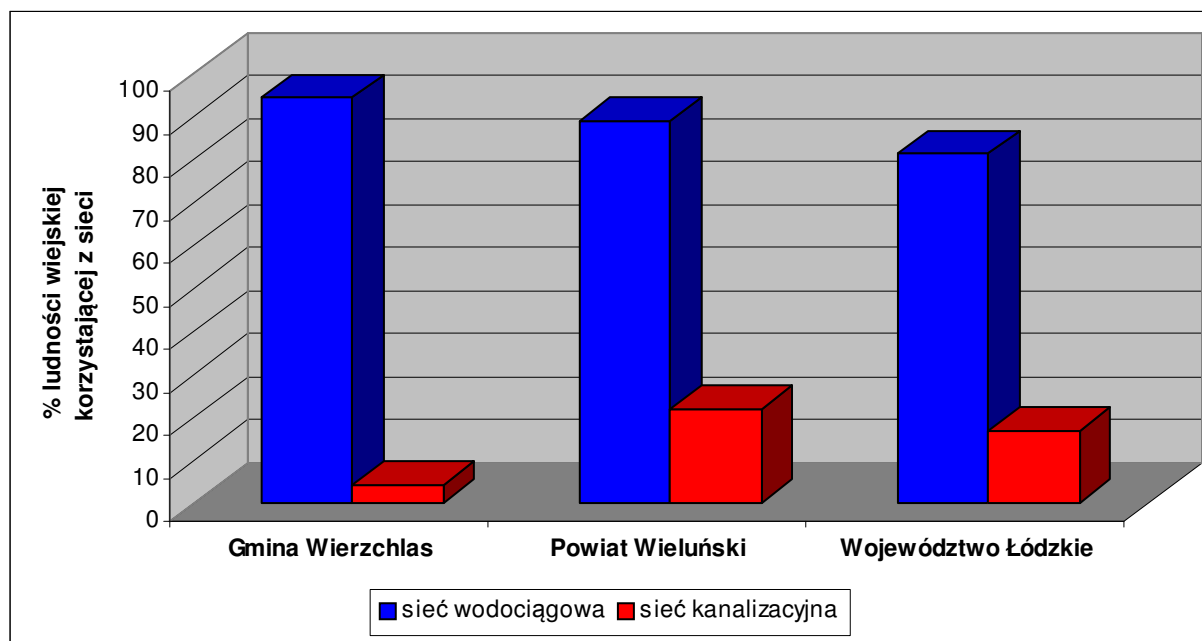
na miejscu na potrzeby gospodarcze (np.: w obiegach zamkniętych) i odprowadzać powierzchniowo na tereny biologicznie czynne, rozsączyć w gruncie, a jeżeli nie będzie to możliwe retencjonować i odprowadzać do odbiornika po przejściu fali opadów.

RYCINA 31: Gmina Wierzchlas – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2011 roku (I).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

RYCINA 32: Gmina Wierzchlas – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2011 roku (II).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

6. 3. Sieć gazowa.

Na terenie gminy Wierzchlas Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA (PGNiG SA) posiada odwiert poszukiwawczy „Wieluń – 3” zlokalizowany we wsi Kraszkowice. Poza tym PGNiG SA nie posiada utworzonych obszarów i terenów górniczych w związku z wydobywaniem ropy naftowej lub gazu ziemnego oraz nie posiada przesyłowej i dystrybucyjnej sieci gazowej. Nie planuje również żadnych inwestycji.

Operator Gazociągów Przesyłowych „Gaz – System” SA, Oddział w Rembelszczyźnie nie eksploatuje gazociągów wysokiego i średniego ciśnienia na terenie gminy Wierzchlas. Zatwierdzony przez Urząd Regulacji Energetyki (URE) *Plan Rozwoju Operatora Gazociągów Przesyłowych „Gaz – System” SA na okres od 01 maja 2009 do 30 kwietnia 2014 roku* nie zakłada rozbudowy systemu przesyłowego na przedmiotowym terenie. W dalszej perspektywie do 2020 roku „Gaz – System SA” także nie planuje rozbudowy systemu przesyłowego na terenie gminy Wierzchlas.

Mazowiecka Spółka Gazownictwa (MSG) sp. z o.o., Oddział Zakład Gazowniczy Łódź nie posiada na terenie gminy sieci gazowych, zarówno przesyłowych jak i dystrybucyjnych. MSG sp. z o.o. nie planuje w najbliższych latach budowy sieci gazowej na analizowanym terenie.

Prywatny operator, firma EWE energia sp. z o.o., posiada na terenie gminy Wierzchlas infrastrukturę gazowniczą. Przez teren gminy przebiega gazociąg średniego ciśnienia relacji: Wieluń – Pajęczno. Podstawowe parametry techniczne ww. gazociągu na terenie gminy to:

- długość na terenie gminy – 9630 m;
- średnica gazociągu – DN 225;
- ciśnienie robocze – 5 bar;
- materiał – rury polietylenowe PE 100 SDR 17,6;
- stacje redukcyjno – pomiarowe – brak.

Gazociąg przebiega przez miejscowości Wierzchlas (wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 486) i Kraszkowice (wzdłuż ul. Żabiej). Aktualnie nie podłączono jeszcze żadnych odbiorców. Na chwilę obecną EWE energia sp. z o.o. nie planuje dalszej rozbudowy sieci gazowej w gminie Wierzchlas. Spółka koncentrować się będzie na pozyskiwaniu potencjalnych klientów przy istniejącej sieci i budowaniu dla nich przyłączy gazowych. Nie wykluczona jest jednak możliwość dalszej rozbudowy infrastruktury gazowej w latach 2015 – 2020, która uzależniona będzie od zainteresowania potencjalnych klientów, możliwości doprowadzenia do tych obszarów sieci gazowych oraz opłacalności ekonomicznej danej inwestycji.

TABELA 112: Gmina Wierzchlas – sieć gazowa, odbiorcy oraz zużycie gazu w gospodarstwach domowych w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas ⁵³	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Gęstość sieci gazowej ogółem w km/100 km ²	8,09	5,09	21,43
Gęstość sieci gazowej przesyłowej w km/100 km ²	8,09	1,99	3,60
Gęstość sieci gazowej rozdzielczej w km/100 km ²	–	3,10	17,83
Gęstość sieci gazowej rozdzielczej w km / 100 km ² na wsi	–	0,0	4,9
Odbiorcy ⁵⁴ gazu z sieci na 1000 mieszkańców ⁵⁵	–	–	160,68
Liczba odbiorców ⁵⁶ gazu z sieci w stosunku do liczby ludności ogółem w (%)	–		16,07
% ludności ogółem korzystającej z sieci gazowej	–	–	39,3
% ludności wiejskiej korzystającej z sieci gazowej	–	–	4,0
Zużycie gazu z sieci na 1 odbiorcę w m ³ ogółem	–	–	142,6
Zużycie gazu z sieci na 1 odbiorcę w m ³ na wsi	–	–	366,8
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca ⁵⁷ w m ³ ogółem	–	–	55,9
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca ⁵⁸ w m ³ na wsi	–	–	14,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

Istniejące warunki techniczne i stan techniczny gazociągów w regionie pozwalają na perspektywiczną rozbudowę sieci dystrybucyjnej dla potrzeb wszystkich zainteresowanych, którzy spełnią warunek opłacalności w rozumieniu ustawy Prawo energetyczne. Opłacalność przedsięwzięcia uzależniona jest między innymi od zawarcia odpowiedniej ilości umów o przyłączenie do sieci gazowej oraz długości projektowanych gazociągów i przyłączy odpowiednich dla umożliwienia zaistnienia warunków technicznych przyłączenia. Stacje redukcyjno – pomiarowe oraz gazociągi stanowią układy hermetycznie zamknięte i wyłączając stany awaryjne nie zagrażają środowisku naturalnemu. Wprowadzenie gazyfikacji sprzyja ochronie środowiska poprzez eliminację lokalnej emisji pyłów i toksycznych składników spalin. Na terenie gminy korzystne warunki do ewentualnej gazyfikacji posiada przede wszystkim rejon wsi: Wierzchlas, Kraszkowice, Krzeczów i Kochlew (łącznie 3390 mieszkańców – około 850 potencjalnych odbiorców) oraz ewentualnie rejon wsi: Mierzyce, Przywóz, Toporów i Kamion wraz z Łaszewem i Łaszewem Rządowym (łącznie 2648 mieszkańców – około 650 potencjalnych odbiorców) czyli skupiska miejscowości położonych stosunkowo blisko infrastruktury gazowniczej i dodatkowo charakteryzujących się dość dużym zaludnieniem.

Ewentualna przyszła budowa sieci gazowej dla odbiorców indywidualnych powinna być realizowana z uwzględnieniem obowiązującego prawa energetycznego – ustawy z dnia 10.04.1997 roku (Dz. U. Nr 54 poz. 348) oraz rozporządzeń wykonawczych, w szczególności w oparciu o:

- wnioski podmiotów ubiegających się o przyłączenie do sieci gazowej posiadających tytuł prawny do korzystania z przyłączanego obiektu;

⁵³ Dane na koniec 2012 roku.⁵⁴ Odbiorcy w gospodarstwach domowych, łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.⁵⁵ Podpisane umowy na dostarczenie gazu.⁵⁶ Odbiorcy w gospodarstwach domowych.⁵⁷ Do przeliczeń przyjęto ludność ogółem bez wyodrębniania jej w tych miastach i wsiach, w których ta sieć istniała.⁵⁸ Do przeliczeń przyjęto ludność ogółem bez wyodrębniania jej w tych miastach i wsiach, w których ta sieć istniała.

- sporządzony przez przedsiębiorstwo energetyczne plan rozwoju w zakresie sieci gazowej, uwzględniający wytyczne miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, ograniczony do zadań, dla których istnieją warunki techniczne oraz ekonomiczne dostarczania paliwa gazowego.

6. 4. Elektroenergetyka.

6.4.1. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa.

Na terenie gminy Wierzchlas nie ma i nie przewiduje się budowy obiektów elektroenergetycznych (stacji i linii o napięciu 220 kV i 400 kV) krajowej sieci przesyłowej, będących w eksploatacji Polskich Sieci Elektroenergetycznych Operator SA.

6.4.2. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna.

Na terenie gminy Wierzchlas PGE Dystrybucja SA, Oddział Łódź – Teren eksploatuje:

- linie wysokiego napięcia 110 kV o łącznej długości 2,478 km;
- napowietrzne linie średniego napięcia 15 kV o łącznej długości 69,816 km;
- kablowe linie średniego napięcia 15 kV o łącznej długości 0,851 km;
- 67 sztuk stacji transformatorowych 15/0,4 kV.

Energia elektryczna dostarczana jest dla odbiorców w gminie Wierzchlas magistralnymi, napowietrznymi liniami 15 kV, wyprowadzonymi ze stacji 110/15 kV zlokalizowanymi poza terenem gminy:

- „Działoszyn” – przy ul. Obwodowej w Trębaczewie;
- „Siemkowice” – przy ul. Dworcowej w Siemkowicach;
- „Wieluń” – przy ul. Sieradzkiej w Wieluniu.

Przez teren gminy Wierzchlas przebiega napowietrzna linia 110 kV relacji: „Trębaczew” – „Wieluń”. Odbiorcy energii elektrycznej zasilani są liniami nn 0,4 kV wyprowadzonymi ze stacji transformatorowych 15/0,4 kV, będących własnością operatora systemu dystrybucyjnego PGE Dystrybucja SA, Oddział Łódź – Teren lub bezpośrednio z abonenckich stacji transformatorowych 15/0,4 kV, będących własnością odbiorców.

Wszystkie miejscowości na terenie gminy są zelektryfikowane. Dostawy energii w pełni pokrywają potrzeby mieszkańców oraz jednostek gospodarczych. W lokalnym systemie energetycznym występują rezerwy, które mogą być wykorzystywane do celów grzewczych u istniejących odbiorców przyłączonych do sieci PGE Dystrybucja SA. Na koniec 2012 roku energię elektryczną pobierało 2568 odbiorców. Obecny system elektroenergetyczny zaspokaja we właściwym zakresie potrzeby mieszkańców i nie występują problemy związane z brakami energii elektrycznej. Jednakże część sieci, zwłaszcza niektórych odcinków linii napowietrznych 0,4 kV wymaga modernizacji. Istnieje również potrzeba wymiany części drewnianych słupów na liniach niskiego napięcia.

TABELA 113: Gmina Wierzchlas – odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas ⁵⁹	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Odbiorcy energii elektrycznej na 1000 mieszkańców	389,86	341,09	396,98
Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę ogółem w kWh	b.d.	1934,96	1983,04
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca ogółem w kWh	b.d.	659,4	786,0
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca na wsi w kWh	b.d.	459,8	280,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2012.

W najbliższym czasie rozbudowa lub modernizacja sieci elektroenergetycznej na terenie gminy realizowana będzie na podstawie Planu Rozwoju PGE Dystrybucja SA, podlegającemu zatwierdzeniu przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki.

6.4.3. Alternatywne źródła energii.

Urozmaicona (miejscami) rzeźba terenu powoduje, że na obszarze gminy istnieją względnie korzystne uwarunkowania naturalne (anemograficzne i hydrograficzne), umożliwiające pozyskiwanie energii elektrycznej z odnawialnych źródeł – w tym przypadku na bazie siły wiatru i wody. Postuluje to między innymi *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*⁶⁰.

Na terenie gminy Wierzchlas tereny potencjalnie predysponowane do lokalizacji elektrowni wiatrowych zlokalizowane są w zachodniej części gminy, zarówno na północnym – zachodzie w rejonie Kotliny Szczercowskiej (Pańskie Łąki poniżej progu morfologicznego rozdzielającego Nizinę Południowowielkopolską od Wyżyny Woźnicko – Wieluńskiej) jak i na południowym – zachodzie w rejonie Wyżyny Wieluńskiej (jedne z najwyższej położonych n.p.m. obszarów gminy). Dokładną wartość panujących tu warunków wietrznych będzie można dopiero ocenić po przeprowadzeniu specjalistycznych badań. Obecnie w tej części gminy, w rejonie wsi Mierzyce, funkcjonuje 1 elektrownia wiatrowa (1 maszt) o mocy 1,5 MW. Wschodnia część gminy znajduje się w granicach obszarów objętych ochroną w myśl ustawy o ochronie przyrody (Park Krajobrazowy, NATURA 2000, użytki ekologiczne, stanowiska roślin i zwierząt objętych ochroną), a także obejmuje tereny o najwyższym w gminie wskaźniku lesistości. W związku z powyższym inwestycje w farmy wiatrowe uważa się tu za nieporządane.

Na terenie gminy istnieje duży potencjał energii wodnej. Korzystne warunki hydrograficzne dotyczą możliwości lokalizacji małych elektrowni wodnych (MEW) w dolinie rzeki Warty, charakteryzującej się znacznym przepływem. Region znany był z lokalizacji wielu młynów wodnych. W związku z powyższym na bazie szczegółowych, specjalistycznych analiz należy rozpatrzyć wszystkie aspekty ewentualnej budowy małych elektrowni wodnych, z uwzględnieniem obecnych uwarunkowań ekonomicznych i krajobrazowo – przyrodniczych oraz racjonalnej gospodarki wodnej.

⁵⁹ Dane na koniec 2012 roku.⁶⁰ Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 roku.

6. 5. Ciepłownictwo.

Potrzeby grzewcze mieszkańców gminy Wierzchlas (zabudowa jednorodzinna i zagrodowa) pokrywane są ze źródeł indywidualnych, do których należą głównie piece opalane węglem kamiennym i jego pochodnymi, węglem brunatnym, drewnem oraz olejem opałowym lub gazem propan – butan. Nieliczne budynki wielorodzinne, zakłady produkcyjne, obiekty użyteczności publicznej (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, Urząd Gminy, Gminna Biblioteka Publiczna, Ochotnicze Straże Pożarne) i inne obiekty usługowe, a także większe gospodarstwa rolne (przetwórstwo rolno – spożywcze) posiadają własne kotłownie.

Obecny sposób zaopatrzenia w energię ciepłą, poza kotłowniami olejowymi i gazowymi, jest niekorzystny między innymi z punktu widzenia ochrony środowiska. Sieć lokalnych kotłowni opalanych węglem i jego pochodnymi powoduje w okresie zimowym tak zwaną niską emisję zanieczyszczeń. Wymogi ochrony powietrza atmosferycznego wymuszają potrzebę podjęcia inicjatyw związanych ze zmianą obecnego rodzaju paliw używanych do celów grzewczych, szczególnie węgla i drewna, w kierunku szerszego wykorzystania paliw uznawanych za ekologiczne. Takim nośnikiem energii może stać się np.: gaz sieciowy, energia elektryczna, biomasa, energia słoneczna, itp. W najbliższym okresie nie przewiduje się realizacji centralnych urządzeń ciepłowniczych, umożliwiających dostawę ciepła dla odbiorców zamieszkujących zabudowania jednorodzinne i zagrodowe. Najbardziej prawdopodobna wydaje się być przynajmniej częściowa gazyfikacja gminy, służąca również potrzebom grzewczym, prowadzona od obecnie funkcjonującego gazociągu przesyłowego. Gmina nie posiada opracowania „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe”.

6. 6. Telekomunikacja i łączność.

Gmina Wierzchlas wyposażona jest w nowoczesne systemy telekomunikacyjne. Dzieje się tak dzięki włączeniu do central obsługujących przepływ automatyczny oraz inwestycji poczynionych przez operatorów telekomunikacyjnych. Zwiększa się liczba numerów telefonicznych. W każdej miejscowości zainstalowani są abonenci telefonii przewodowej. Umożliwia to nawiązanie łączności praktycznie z całym światem. Operująca na terenie gminy firma Orange (dawniej Telekomunikacja Polska SA) zapewnia szeroką gamę usług. Są wśród nich usługi powszechne: telefoniczne, telegraficzne, teleksowe i telefaksowe oraz specjalistyczne w dziedzinie transmisji danych, radiokomunikacji i dostępu do internetu. Ponadto cały teren gminy jest w zasięgu działania operatorów telefonii bezprzewodowej: ORANGE, PLUS, T–MOBILE, PLAY, itd. i oferowanych przez nich nowoczesnych usług teleinformatycznych. Na terenie gminy zlokalizowane są 2 stacje bazowe telefonii mobilnej: w Wierzchlesie przy ul. Sportowej (część działek ewidencyjnych nr: 2618/2, 2619, 2620) oraz w Kraszkowicach na terenie OSP (działka ewidencyjna nr 29).

Trudności z pozyskaniem szerokiej gamy najświeższych informacji dotyczących telekomunikacji, związane z zastrzeżeniem danych osobowych i ze względu na konkurencję, spowodowały, że w poniższym tekście oraz tabeli analizowane są ostatnie ogólnodostępne dane publikowane w 2000 roku. Według danych z 1999 roku w gminie zarejestrowanych było ogółem 180 łącz telefonii przewodowej, z czego 151 w mieszkaniach. Na 1000 ludności przypadało więc zaledwie 27 numerów telefonicznych. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 1 placówka pocztowa zlokalizowana w Wierzchlesie przy ul. Szkolnej 15 (Filia Urzędu Pocztowego Wieluń 1) oraz 2 agencje pocztowe w: Krzeczowie i Mierzycach.

TABELA 114: Gmina Wierzchlas – łączność w 2012 roku i telekomunikacja w 1999 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Wierzchlas	Powiat Wieluński	Województwo Łódzkie
Ludność na 1 placówkę pocztową ⁶¹	2196	4340	5181
Liczba placówek pocztowych na 10 tys. ludności	4,55	2,30	1,93
Liczba placówek pocztowych na 10 km ²	0,25	0,19	0,27
Linie telefoniczne ogółem ⁶² na 1000 ludności	26,95	172,50	262,52
Linie telefoniczne w mieszkaniach na 1000 ludności	22,61	152,11	222,89
Linie telefoniczne w mieszkaniach na 1000 mieszkań	86,04	525,69	647,26

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2000, Poczta Polska SA 2012.

Nasycenie usługami łączności na terenie gminy Wierzchlas jest obecnie statystycznie najbardziej korzystne w stosunku do uwarunkowań charakteryzujących powiat wieluński oraz województwo łódzkie. Powodem takiego stanu są aż 3 placówki pocztowe (w tym 2 agencje) obsługujące rejon całej gminy. Ogólny poziom telefonizacji gminy Wierzchlas, o którym świadczy liczba linii ogółem na 1000 mieszkańców był zdecydowanie mniej korzystny od średniej dla powiatu i województwa. W 1999 roku zaledwie 1 osoba na 40 była abonentem telefonii przewodowej. Poza tym niewątpliwie wyższą średnią ilość linii telefonicznych w powiecie i województwie zwiększała duża liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w miastach. Jeszcze bardziej wymiernym wskaźnikiem jest wskaźnik nasycenia telefonią na 1000 mieszkań, który w przypadku gminy Wierzchlas również kształtował się mniej korzystnie od średniej dla powiatu wieluńskiego i województwa łódzkiego. W 1999 roku w zaledwie co 10 mieszkaniu zarejestrowany był abonent telefonii analogowej. Obecnie sytuacja ta uległa zmianie, bowiem każdy zainteresowany może zostać abonentem telefonii przewodowej oraz mobilnej i tym samym nasycenie telefonią stacjonarną jak i mobilną należy uznać za wystarczające z punktu widzenia potrzeb. Tak funkcjonujące usługi telekomunikacyjne są niezbędne w dzisiejszych realiach gospodarki rynkowej, z uwagi na zwiększone potrzeby telekomunikacyjne oraz teleinformatyczne mieszkańców, a zwłaszcza obecnych przedsiębiorców i potencjalnych inwestorów.

6. 7. Gospodarka odpadami.

Gmina Wierzchlas posiada *Plan Gospodarki Odpadami (PGO)*. Dokument został przyjęty uchwałą nr XVII/117/2004 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 29 października 2004 roku. System zbierania odpadów komunalnych na terenie gminy Wierzchlas jest podobny do większości takich systemów stosowanych w innych rejonach Polski. Polega on na zbieraniu do odpowiednich pojemników odpadów oraz ich dalszemu deponowaniu na składowisku.

Na obszarze gminy działalność w zakresie zbierania, transportu, usuwania lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych posiadają obecnie następujące podmioty:

- Eko – Region spółka z o.o., Bełchatów, w zakresie wywozu stałych odpadów komunalnych;
- Przedsiębiorstwo Komunalne sp. z o.o., Wieluń, w zakresie wywozu stałych i płynnych odpadów komunalnych;
- Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe Paweł Mielczarek, Wierzchlas, w zakresie wywozu płynnych odpadów komunalnych;

⁶¹ Placówki pocztowe i agencje pocztowe.⁶² Linie w mieszkaniach i w firmach.

- Wywóz Nieczystości Płynnych, Seweryn Stefanowski, Wierzchlas, w zakresie wywozu płynnych odpadów komunalnych.

Najważniejszymi źródłami powstawania odpadów komunalnych bez względu na to czy jest to teren miejski czy wiejski są przede wszystkim gospodarstwa domowe generujące odpady komunalne oraz obiekty infrastruktury społecznej takie jak: handel, usługi, rzemiosło, szkolnictwo, służba zdrowia, obiekty turystyczne, itp., w których powstają odpady podobne do komunalnych. Odpady podobne do komunalnych generują także zakłady produkcyjne podczas swojej działalności. Odpady przemysłowe niebezpieczne i inne niż niebezpieczne wytwarzają zakłady przemysłowe, ale także tego rodzaju odpady występują w strumieniu odpadów komunalnych. W ciągu roku na terenie gminy powstaje ponad 1000 Mg odpadów komunalnych. Według PGO dla gminy Wierzchlas przeciętna roczna struktura morfologiczna odpadów komunalnych przedstawia się następująco:

- odpady mineralne – 32,00 %;
- frakcja drobna (poniżej 10 mm) – 21,00 %;
- odpady organiczne – 18,00 %;
- odpady szklane – 10,00 %;
- odpady metalowe – 8,50 %;
- odpady spożywcze, pochodzenia roślinnego – 3,70 %;
- papier i tektura – 3,50 %;
- tekstylia – 1,50 %;
- tworzywa sztuczne – 1,00 %;
- odpady spożywcze, pochodzenia zwierzęcego – 0,80 %.

Odpady gromadzone są przede wszystkim w pojemnikach SM-120 oraz KP-7. Częstotliwość odbierania nie segregowanych odpadów komunalnych z terenu gminy zależy głównie od firmy zajmującej wywozem odpadów na danym obszarze oraz umów zawartych z indywidualnymi wytwórcami. W większości przypadków odpady zmieszane wywożone są raz w miesiącu oraz na zgłoszenie telefoniczne (kontenery KP-7). Odpady poprzemysłowe i niebezpieczne wywożone są przez wyspecjalizowane podmioty spoza terenu gminy. Oprócz tego raz w roku organizowana jest zbiórka odpadów wielkogabarytowych.

Obecnie na terenie gminy nie ma i nie planuje się budowy składowiska odpadów oraz innych instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Nie ma także składowisk odpadów specjalnych i niebezpiecznych, np.: mogielników. Odpady komunalne z terenu gminy Wierzchlas deponowane są aktualnie na składowisku w miejscowości Dylów (gmina Pajęczno). Na terenie gminy nie notuje się występowania dzikich wysypisk śmieci.

Na terenie gminy istnieje zrehabilitowane Gminne Składowisko Odpadów w Kraszkowicach o powierzchni 0,5 ha. Składowisko nie spełniało wymogów ustawy o odpadach, było już wypełnione w sposób uniemożliwiający dalszą eksploatację, wobec czego w 2007 roku decyzją Starostwa Powiatowego w Wieluniu składowisko zostało wskazane do zamknięcia. Składowisko zostało zamknięte, jednakże w dalszym ciągu był to obiekt szczególnie uciążliwy z punktu widzenia ochrony środowiska i oddziaływania na najbliższe otoczenie. Po zakończonej eksploatacji teren składowiska wymagał rekultywacji i ponownego zagospodarowania. Jesienią 2009 roku wykonano prace rekultywacyjne, w wyniku czego odpady komunalne pokryto warstwami o właściwościach izolacyjno – rekultywacyjnych, a następnie dokonano odtworzenia warstwy gleby na powierzchni zrehabilitowanego składowiska, co było konieczne dla odtworzenia roślinności. Obecnie na zrehabilitowanym składowisku posiana jest trawa i posadzona roślinność.

Mając na uwadze dbałość o stan środowiska naturalnego należy dążyć do utrzymania 100 % wartości wskaźnika gospodarstw objętych zorganizowanym wywozem odpadów, między innymi poprzez ciągłe działania w celu podniesienia świadomości ekologicznej. Ponadto należy rozwijać system segregacji odpadów „u źródła” (selektywna zbiórka odpadów). Obecny system należy rozszerzyć o możliwość segregacji kolejnych frakcji: tworzyw sztucznych, papieru i tektury, opakowań metalowych i złomu oraz opakowań kompozytowych. Docelowo należy założyć następujące, podstawowe kierunki działań w zakresie gospodarki odpadami:

- ograniczenie ilości odpadów komunalnych organicznych poprzez ich kompostowanie na miejscu powstawania;
- objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowaną zbiórką odpadów;
- rozszerzenie selektywnej zbiórki odpadów o kolejne frakcje (poprzez odpowiednie uzupełnianie sprzętowe);
- niedopuszczanie do powstawania dzikich wysypisk;
- wspieranie mieszkańców w działaniach związanych z usuwaniem azbestu poprzez wyspecjalizowane firmy wybrane przez gminę;
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Nowa ustawa o gospodarowaniu odpadami (nowelizacja ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku o odpadach) sprawia, że to poszczególne gminy, a nie właściciele nieruchomości będą decydować o tym, gdzie trafią odpady, a także jaki podmiot będzie zajmował się ich wywozem. Dzięki temu w zamyśle ma powstać nowy, sprawniejszy system gospodarowania odpadami, w którym więcej odpadów będzie segregowanych, czego wymagają normy Unii Europejskiej. Na mieszkańców zostanie nałożony podatek śmieciowy, który będzie regulowany w swojej gminie. Nowa ustawa dopuszcza trzy warianty naliczania podatku: opłata od mieszkańca (osoby), opłata od metra kwadratowego nieruchomości lub opłata uzależniona od ilości zużytej wody lub system mieszany.

6. 8. Melioracje i urządzenia wodne.

6.8.1. Melioracje.

Urządzenia melioracji wodnych służą regulacji stosunków wodnych w celu poprawienia zdolności produkcyjnej gleby oraz ułatwienia jej uprawy. Ponadto chronią użytki rolne przed powodzią. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 Prawo wodne (Dz. U. z 2012 roku, poz. 145 z późn. zm.) dzieli urządzenia melioracji wodnych na podstawowe i szczegółowe.

Do urządzeń melioracji wodnych podstawowych należą:

- budowle piętrzące, upustowe oraz obiekty służące do ujmowania wód;
- stopnie i zbiorniki wodne;
- kanały wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie;
- rurociągi o średnicy co najmniej 0,6 m;
- budowle regulacyjne oraz przeciwpowodziowe;
- stacje pomp.

Natomiast urządzenia melioracji wodnych szczegółowych obejmują:

- rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie;
- deszczownie z pompami przetośnymi;
- rurociągi o średnicy poniżej 0,6 m;
- stacje pomp do nawodnień ciśnieniowych;

- ziemne stawy rybne oraz groble na obszarach nawadnianych;
- systemy nawodnień grawitacyjnych.

TABELA 115: Gmina Wierzchlas – wyciąg danych z ewidencji wód i urządzeń wodnych w 2012 roku (I).

Obręb	Obszar zmeliorowany urządzeniami melioracji wodnych szczegółowych w ha	
	Grunty orne	Trwałe użytki zielone
Broników	4,00	11,00
Jajczaki	–	–
Kamion	–	–
Kochlew	–	–
Krzeczów	–	–
Kraszkowice	9,12	26,90
Łaszew	–	–
Łaszew Rządowy	–	–
Mierzyce	10,00	2,00
Ogroble	–	–
Przyląpy	–	–
Przywóz	–	–
Strugi	–	–
Toporów	–	–
Wierzchlas	313,48	466,16

Źródło: Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi, Terenowy Inspektorat w Wieluniu, 2013.

Według aktualnych danych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi, Inspektorat Terenowy w Wieluniu, na terenie gminy Wierzchlas łączna powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych urządzeniami melioracji szczegółowych wynosi 842,66 ha, z czego: grunty orne 336,60 ha oraz użytki zielone 506,06 ha. Powyższe oznaczają, że użytki rolne zmeliorowane stanowią 13,05 % ogólnej powierzchni trwałych użytków rolnych w gminie. Grunty orne zmeliorowane stanowią 6,33 % ogółu gruntów ornych, zaś użytki zielone zmeliorowane 44,35 % ogółu użytków zielonych.

TABELA 116: Gmina Wierzchlas – wyciąg danych z ewidencji wód i urządzeń wodnych w 2012 roku (II).

Obręb	Powierzchnia zdrenowana w ha	
	ogółem	w tym grunty orne
1	2	3
Broników	–	–
Jajczaki	–	–
Kamion	–	–
Kochlew	–	–
Krzeczów	–	–
Kraszkowice	10,34	9,12
Łaszew	–	–
Łaszew Rządowy	–	–
Mierzyce	–	–

1	2	3
Ogroble	–	–
Przyląpy	–	–
Przywóz	–	–
Strugi	–	–
Toporów	–	–
Wierzchlas	320,49	313,48

Źródło: Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi, Terenowy Inspektorat w Wieluniu, 2013.

Powierzchnia użytków rolnych zdrenowanych wynosi 330,83 ha, z czego 322,60 ha na gruntach ornych, co stanowi 5,12 % ogółu użytków rolnych w gminie oraz 6,07 % ogółu gruntów ornych.

TABELA 117: Gmina Wierzchlas – wyciąg danych z ewidencji wód i urządzeń wodnych w 2012 roku (III).

Obręb	Długość rowów melioracyjnych w mb		Rurociągi w mb	Budowle na urządzeniach wodnych w sztukach
	ogółem	w tym ubezpieczone		
Broników	1235	–	–	4
Jajczaki	–	–	–	–
Kamion	–	–	–	–
Kochlew	–	–	–	–
Krzeczów	–	–	–	–
Kraszkowice	2820	650	–	6
Łaszew	–	–	–	–
Łaszew Rządowy	–	–	–	–
Mierzyce	2000	–	–	–
Ogroble	–	–	–	–
Przyląpy	–	–	–	–
Przywóz	–	–	–	–
Strugi	–	–	–	–
Toporów	–	–	–	–
Wierzchlas	44502	8875	200	108

Źródło: Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi, Terenowy Inspektorat w Wieluniu, 2013.

Według aktualnych danych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi, Inspektorat Terenowy w Wieluniu, całkowita długość rowów melioracyjnych na terenie gminy Wierzchlas wynosi 50,557 km. Oznacza to, że średnio na każde 100 ha powierzchni gminy przypada 0,425 km rowów melioracyjnych (około 4,25 m na 1 ha). Ogólna liczba urządzeń wodnych na rowach melioracyjnych i rurociągach wynosi 118 sztuk, z czego 117 to przepusty wodne i mostki, a 1 to zastawka.

TABELA 118: Gmina Wierzchlas – wyciąg danych z ewidencji wód i urządzeń wodnych w 2012 roku (IV).

Obręb	% użytków rolnych objętych melioracjami szczegółowymi		% użytków rolnych zdrenowanych	Długość rowów melioracyjnych w mb na 1 ha powierzchni ogólnej
	grunty orne	użytki zielone		
Broników	3,10	33,43	–	2,14
Jajczaki	–	–	–	–
Kamion	–	–	–	–
Kochlew	–	–	–	–
Krzeczów	–	–	–	–
Kraszkowice	6,49	55,75	10,34	2,84
Łaszew	–	–	–	–
Łaszew Rządowy	–	–	–	–
Mierzyce	1,01	8,40	–	1,34
Ogroble	–	–	–	–
Przyląpy	–	–	–	–
Przywóz	–	–	–	–
Strugi	–	–	–	–
Toporów	–	–	–	–
Wierzchlas	27,30	79,48	18,48	22,75

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi, Terenowy Inspektorat w Wieluniu, 2013

Z powyższych zestawień wynika, że:

- grunty orne i użytki zielone objęte melioracjami szczegółowymi występują tylko na terenie 4 obrębów: Broników, Kraszkowice, Mierzyce i Wierzchlas;
- użytki rolne zdrenowane występują tylko na terenie 2 obrębów: Kraszkowice i Wierzchlas;
- rowy melioracyjne występują tylko na terenie 4 obrębów: Broników, Kraszkowice, Mierzyce i Wierzchlas.

Istotny wpływ na prowadzenie racjonalnej gospodarki wodnej mają rozmiary i techniczna sprawność urządzeń wodnych. Ponieważ nadmiar wód w glebie, podobnie jak ich niedobór negatywnie wpływają na jej wydajność, to tworzenie optymalnych warunków wilgotnościowych i powietrznych poprzez melioracje, dzięki którym można regulować poziom wód gruntowych oraz odpływ nadmiaru wód opadowych, staje się koniecznością. Prawidłowe funkcjonowanie systemów melioracyjnych jest uzależnione od ich właściwej eksploatacji i konserwacji. Odpowiedzialność za właściwe utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych spoczywa na zainteresowanych właścicielach gruntów. Stan urządzeń melioracji wodnych szczegółowych na terenie gminy Wierzchlas jest w dużej mierze niezadowalający. Według obserwacji i wywiadów terenowych wykonanych na potrzeby sporządzenia niniejszego Studium większość urządzeń melioracyjnych wymaga odbudowy lub modernizacji. Ponadto na obszarze większości miejscowości wogóle nie występują urządzenia melioracji wodnych szczegółowych. Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łódzki, Inspektorat Terenowy w Wieluniu nie przewiduje w najbliższych latach inwestycji na terenie gminy Wierzchlas.

6.8.2. Urządzenia wodne.

Na terenie gminy Wierzchlas cieki wodne podstawowe znajdują się w administracji Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej (RZGW) w Poznaniu oraz Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi, Inspektorat Terenowy w Wieluniu.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu:

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Poznaniu administruje na terenie gminy Wierzchlas rzeką Wartą. Rzeką Wartą przepływa przez teren gminy w km: 580 do 597 oraz 608 do 611. Brzegi rzeki nie są uregulowane i płynie ona naturalnym korytem. Jedynym obiektem hydrotechnicznym na rzece Warcie, będącym w administracji RZGW jest próg Kamion – Toporów, zlokalizowany w km: 588+700. Próg pełni funkcję regulacyjną, a tym samym powoduje stabilizację koryta rzeki Warty. Redukuje spadek podłużny oraz hamuje erozję denną koryta. Wysokość piętrzenia wynosi 0,9 m. Całkowita długość progu wynosi 121 m, a szerokość korony 4,0 m. Korpus progu wypełniono materacami faszynowymi i wyprofilowano narzutem kamiennym. Próg zbudowano w 1991 roku.

Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Łodzi:

W wykazie cieków naturalnych administrowanych przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (WZMiUW) w Łodzi, Inspektorat Terenowy w Wieluniu, figuruje tylko Kanał Starzenicki o długości 5400 m, przepływający przez północno – zachodnią część gminy na terenie sołectwa Wierzchlas.

Przez obszar gminy przepływają jeszcze 3 cieki naturalne, figurujące jako odrębne jednolite części wód powierzchniowych. Dotyczy to: Dopływu spod Bronikowa, Kamionki i Dopływu z Popowic. Nie figurują one jednak w wykazie cieków naturalnych administrowanych przez RZGW i WZMiUW. W związku z powyższym zasadna wydaje się być inwentaryzacja ww. cieków. Zgodnie z ustawą prawo wodne należy to do właściwości lokalnego inspektoratu terenowego WZMiUW.

6. 9. Cmentarze.

Na terenie gminy Wierzchlas funkcjonuje 6 cmentarzy parafialnych, które zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

- Kraszkowice (działka ewidencyjna nr 1058/2) – o powierzchni 0,67 ha;
- Krzeczów (działki ewidencyjne nr: 72 i 73) – 1,67 ha;
- Łaszew (działka ewidencyjna nr 23/7) – 0,52 ha;
- Mierzyce (działka ewidencyjna nr 472) – 2,22 ha;
- Toporów (działka ewidencyjna nr 1054/1) – 0,4793 ha;
- Wierzchlas (działka ewidencyjna nr 1967) – 1,2207 ha.

Łączna powierzchnia czynnych cmentarzy wynosi 6,78 ha. Szacuje się, że istniejące miejsca pochówku w perspektywie najbliższych kilkunastu lat zaspokoją potrzeby mieszkańców gminy i w związku z powyższym nie planuje się rozbudowy istniejących obiektów.

W Krzeczowie na działce ewidencyjnej nr 87 zlokalizowany jest nieczynny cmentarz ewangelicki o powierzchni 0,18 ha.

Na terenie gminy nie występują grzebowiska dla zwierząt. Gmina posiada stosowne umowy dotyczące odbioru i utylizacji martwych zwierząt hodowlanych i gospodarskich.

6. 10. Obiekty obrony cywilnej i narodowej.

Obrona cywilna i narodowa na terenie gminy Wierzchlas nie posiada urządzeń i obiektów do wykorzystania w czasie potencjalnych zagrożeń.

7. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE.

W przeznaczeniu terenów do pełnienia funkcji planistycznych należy uwzględnić ograniczenia jakie wynikają z prawnej ochrony: środowiska, zasobów przyrody i warunków życia ludzi. Należy zapewnić przewidywaną prawem ochronę wszystkim elementom środowiska i obiektów opisanych w rozdziałach nr 1 i 2 niniejszego opracowania. Istnienie na omawianym terenie infrastruktury technicznej, opisanej w rozdziale nr 6, stwarza dodatkowe ograniczenia. Wymagają one zapewnienia dodatkowych stref ochronnych oraz obszarów ograniczonego użytkowania.

7. 1. Ochrona przyrodnicza i rolnicza.

7.1.1. Ochrona gruntów rolnych i leśnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 19 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z dnia 31 grudnia 2008 roku) na obszarze gminy Wierzchlas ochronie podlega cały areal gruntów ornych, łąk i pastwisk zaliczanych do III klasy bonitacyjnej, a także kompleksy użytków rolnych klas IV – VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego oraz tereny leśne w granicach administracyjnych całej gminy.

7.1.2. Ochrona przyrody.

Na obszarze gminy Wierzchlas ochronie przyrodniczej podlegają:

- Załęczański Park Krajobrazowy;
- NATURA 2000 „Załęczański Łuk Warty” (PLH 100007);
- Użytki ekologiczne: „Wronia woda” i bagno w okolicach Krzeczowa;
- pomniki przyrody;
- gatunki roślin i zwierząt prawnie chronionych;

a także postulują się ochronę:

- zinwentaryzowanych cennych siedlisk przyrodniczych;
- grup śródpolnej zieleni wysokiej;
- istniejących ciągów zadrzewionych;
- ciągów ekosystemów wodno – łąkowych wzdłuż cieków;
- zieleni urządzonej.

Dla obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2013 roku poz. 627) obowiązują zasady gospodarowania i ochrony wynikające z zapisów ww. ustawy.

Zgodnie z Rozporządzeniem nr 45/2005 Wojewody Łódzkiego z dnia 24 listopada 2005 roku w sprawie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego w granicach województwa łódzkiego oraz w związku z Rozporządzeniem nr 14/2008 Wojewody Łódzkiego z dnia 04 czerwca 2008 roku zmieniającym Rozporządzenie nr 45/2005 z dnia 24 listopada 2005 roku – w Parku zakazuje się:

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, ze zm.), za wyjątkiem tych przedsięwzięć dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko nie jest obowiązkowe i przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na walory przyrodnicze parku krajobrazowego;

- umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, lęgówisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- pozyskiwania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt w granicach projektowanego obszaru Natura 2000 „Załęczański Łuk Warty” (PLH 100007);
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
- budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegu rzeki Warty, za wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej, oraz obiektów zlokalizowanych na terenach istniejącej zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej z wyłączeniem strefy zagrożenia powodziowego (nie dotyczy obowiązujących w dniu wejścia w życie Rozporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego);
- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno – błotnych;
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
- prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;
- utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;
- organizowania rajdów motorowych i samochodowych;
- używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.

7.1.3. Wody podziemne.

Z uwagi na przewodność hydrauliczną, wydajność potencjalną studni oraz ryzyko zagrożenia zasobów wodnych na obszarze gminy Wierzchlas wyodrębniono, zgodnie z regionalizacją hydrogeologiczną A.S. Kleczkowskiego (1990), Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP). Jest to górnojurajski GZWP nr 326 „Zbiornik Częstochowa Wschód”. W rejonie gminy Wierzchlas GZWP nr 326 wymaga wysokiej ochrony (OWO).

Na obszarze OWO postuluje się zakazać lub ograniczyć budowę obiektów produkcyjnych stwarzających zagrożenia dla środowiska, budowy składowisk wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych oraz oczyszczalni ścieków, lokalizacji i eksploatacji ferm hodowlanych, stosujących technologie szczególnie uciążliwe dla środowiska oraz innej działalności gospodarczej mogącej spowodować trwałe zanieczyszczenie gruntów i wód powierzchniowych oraz podziemnych. W przypadku uzyskania statusu najwyższej ochrony (ONO) na obszarze zasilania wskazana jest likwidacja lub ograniczenie oddziaływania na wody podziemne i powierzchniowe (obszar zasilania) już istniejących ognisk zanieczyszczeń. Należy wprowadzić także ograniczenia dotyczące użytkowania gruntów, a w szczególności stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin na terenach użytkowanych rolniczo.

7.1.4. Wody powierzchniowe.

Zgodnie z ustawą Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 roku (Dz. U. z 2012 roku, poz. 145, z późn. zm.) należy przestrzegać między innymi zakazu grodzenia nieruchomości w odległości 1,5 m od krawędzi cieków.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. nr 106, poz. 882) w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy zostaną opracowane stosowne dokumenty określające zasady gospodarowania wodami podziemnymi i powierzchniowymi, w tym dla rejonu gminy Wierzchlas. Zgodnie z powyższym Uchwałą Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 roku przyjęto *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*.

7.1.5. Ochrona przeciwpowodziowa.

Na terenie gminy Wierzchlas określono obszary szczególnego zagrożenia powodzią na podstawie opracowania *Studium ochrony przeciwpowodziowej dla rzeki Warty*, będącego w posiadaniu RZGW w Poznaniu. Dla obszarów bezpośredniego (szczególnego) zagrożenia powodzią obowiązują wymagania wynikające z art. 40 ust. 1 pkt 3 oraz art. 88 I ust. 1 ustawy Prawo Wodne z dnia 18 lipca 2001 roku (Dz. U. z 2012 roku, poz. 145, z późn. zm.), zakazujące między innymi:

- lokalizowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 roku);
- gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody;
- prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w tym w szczególności ich składowania;
- wykonywania urządzeń wodnych oraz wznoszenia innych obiektów budowlanych;
- sadzenia drzew lub krzewów;
- zmiany ukształtowania terenu;
- składowania materiałów oraz wykonywania innych robót i czynności, które mogłyby utrudnić ochronę przed powodzią oraz wpłynąć na pogorszenie jakości wód.

7.1.6. Złoża kopalin – obszary i tereny górnicze.

Kraszkowice II A:

Decyzją nr PZ/Si.VIII-7412-2/6/2000 Wojewody Łódzkiego z dnia 07 sierpnia 2000 roku ustanowiono obszary górnicze: „Kraszkowice II A – Pole A” i „Kraszkowice II A – Pole B” o powierzchni odpowiednio: 24870 m² i 10000 m² oraz teren górniczy „Kraszkowice II A” o powierzchni 50920 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 30 listopada 2015 roku.

TABELA 119: Gmina Wierzchlas – granice obszarów górniczych: „Kraszkowice II A – Pole” i „Kraszkowice II A – Pole B” i terenu górniczego „Kraszkowice II A” zgodnie z Decyzją nr PZ/Si.VIII-7412-2/6/2000 Wojewody Łódzkiego z dnia 07 sierpnia 2000 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Kraszkowice II A – Pole A”		
A	55 33 064	44 72 812
B	55 33 123	44 72 863
F	55 33 121	44 73 099
G	55 33 971	44 72 973
Obszar górniczy „Kraszkowice II A – Pole B”		
C	55 33 158	44 72 894
D	55 33 248	44 72 971
E	55 33 163	44 73 105
Teren górniczy „Kraszkowice II A”		
H	55 33 056	44 72 803
I	55 33 255	44 72 975
J	55 33 170	44 73 121
K	55 33 148	44 73 102
L	55 33 133	44 72 128
Ł	55 32 954	44 72 972

Kraszkowice III B:

Decyzją nr RO.V–MK–7513–52/09 Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 29 września 2009 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Kraszkowice III B” o powierzchni odpowiednio: 126931 m² i 141171 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31 grudnia 2023 roku.

TABELA 120: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Kraszkowice III B” zgodnie z Decyzją nr RO.V–MK–7513–52/09 Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 29 września 2009 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Kraszkowice III B”		
A	55 31 905	44 69 663
B	55 31 675	44 70 119
C	55 31 458	44 69 993
D	55 31 690	44 69 540
Teren górniczy „Kraszkowice III B”		
E	55 31 918	44 69 660
F	55 31 681	44 70 129
G	55 31 447	44 69 994
H	55 31 686	44 69 526

Kraszkowice V – Pole A:

Decyzją nr RS.7512–23/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 09 września 2009 roku ustanowiono obszary górnicze: „Kraszkowice V – Pole A/I” i „Kraszkowice V – Pole A/II” o powierzchni odpowiednio: 2874 m² i 2858 m² oraz teren górniczy „Kraszkowice V – Pole A” o powierzchni 9930 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 09 września 2019 roku.

TABELA 121: Gmina Wierzchlas – granice obszarów górniczych: „Kraszkowice V – Pole A/I” i „Kraszkowice V – Pole A/II” i terenu górniczego „Kraszkowice V – Pole A” zgodnie z Decyzją nr RS.7512–23/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 09 września 2009 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Kraszkowice V – Pole A/I”		
1/I	55 31 521,0	44 70 590,0
2/I	55 31 485,0	44 70 730,9
3/I	55 31 449,8	44 70 710,0
Obszar górniczy „Kraszkowice V – Pole A/II”		
1/II	55 31 537,4	44 70 524,9
2/II	55 31 527,6	44 70 563,7
3/II	55 31 458,5	44 70 522,8
4/II	55 31 477,0	44 70 489,9
Teren górniczy „Kraszkowice V – Pole A”		
I	55 31 546,5	44 70 530,5
II	55 31 493,2	44 70 742,3
III	55 31 441,7	44 70 712,3
IV	55 31 525,9	44 70 569,5
V	55 31 450,1	44 70 525,4
VI	55 31 471,8	44 70 486,8

Kraszkowice V – Pole B:

Decyzją nr RS.6522.10.2012 Starosty Wieluńskiego z dnia 20 grudnia 2012 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Kraszkowice V – Pole B” o powierzchni odpowiednio: 16078 m² i 20368 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „2000” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31 grudnia 2022 roku.

TABELA 122: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Kraszkowice V – Pole B” zgodnie z Decyzją nr RS.6522.10.2012 Starosty Wieluńskiego z dnia 20 grudnia 2012 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Kraszkowice V – Pole B”		
1	56 72 020,9	65 48 814,5
2	56 71 991,9	65 48 950,4
3	56 71 929,7	65 48 917,8
4	56 71 932,5	65 48 912,2
5	56 71 887,5	65 48 889,1
6	56 71 931,4	65 48 803,3
7	56 71 856,2	65 48 763,0
8	56 71 870,1	65 48 736,0
Teren górniczy „Kraszkowice V – Pole B”		
I	56 72 031,1	65 48 812,9
II	56 72 002,1	65 48 955,1
III	56 71 877,9	65 48 891,2
IV	56 71 923,2	65 48 805,9
V	56 71 848,3	65 48 765,9
VI	56 71 867,6	65 48 727,6

Kraszkowice VI:

Decyzją nr SR.7512–4/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Kraszkowice VI” o powierzchni odpowiednio: 19586 m² i 25043 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31 sierpnia 2017 roku.

TABELA 123: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Kraszkowice VI” zgodnie z Decyzją nr SR.7512–4/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Kraszkowice VI”		
OG1	55 33 047,96	44 72 771,73
OG2	55 33 021,34	44 72 818,27
OG3	55 32 704,14	44 72 633,99
OG4	55 32 730,84	44 72 587,96
Teren górniczy „Kraszkowice VI”		
TG1	55 33 059,75	44 72 771,54
TG2	55 33 027,16	44 72 828,42
TG3	55 32 696,10	44 72 636,31
TG4	55 32 728,94	44 72 579,76

Kraszkowice VII/1:

Decyzją nr RS.6522.5.2013 Starosty Wieluńskiego z dnia 27 czerwca 2013 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Kraszkowice VII/1” o powierzchni odpowiednio: 19150 m² i 21957 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „2000” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 19 listopada 2033 roku.

TABELA 124: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Kraszkowice VII/1” zgodnie z Decyzją nr RS.6522.5.2013 Starosty Wieluńskiego z dnia 27 czerwca 2013 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Kraszkowice VII/1”		
1	56 71 978,00	65 48 992,90
2	56 71 917,00	65 49 106,30
3	56 71 740,80	65 49 012,50
4	56 71 753,50	65 48 946,00
5	56 71 871,00	65 49 007,40
6	56 71 901,50	65 48 953,30
Teren górniczy „Kraszkowice VII/1”		
5	56 71 871,00	65 49 007,40
6	56 71 901,50	65 48 953,30
7	56 71 983,10	65 48 994,90
8	56 71 919,20	65 49 114,10
9	56 71 730,40	65 49 015,00
10	56 71 744,40	65 48 941,00

Kraszkowice VIII:

Decyzją nr RS.6522.6.2013 Starosty Wieluńskiego z dnia 17 czerwca 2013 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Kraszkowice VIII” o powierzchni odpowiednio: 16214 m² i 17344 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „2000” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 30 czerwca 2033 roku.

TABELA 125: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Kraszkowice VIII” zgodnie z Decyzją nr RS.6522.6.2013 Starosty Wieluńskiego z dnia 17 czerwca 2013 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Kraszkowice VIII”		
1	56 71 925,00	65 48 914,80
2	56 71 905,00	65 48 955,10
3	56 71 901,50	65 48 953,30
4	56 71 871,00	65 49 007,40
5	56 71 753,50	65 48 946,00
6	56 71 775,80	65 48 836,10
Teren górniczy „Kraszkowice VIII”		
1	56 71 925,00	65 48 914,80
2	56 71 905,00	65 48 955,10
3	56 71 901,50	65 48 953,30
4	56 71 871,00	65 49 007,40
7	56 71 744,40	65 48 941,00
8	56 71 766,00	65 48 831,00

Krzeczów III A:

Decyzją nr RO.V–MK7513–28/10 Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 24 sierpnia 2010 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Krzeczów III A” o powierzchni odpowiednio: 132068 m² i 139070 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31 grudnia 2025 roku.

TABELA 126: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Krzeczów III A” zgodnie z Decyzją nr RO.V–MK7513–28/10 Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 24 sierpnia 2010 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Krzeczów III A”		
A	55 31 706	44 75 776
B	55 31 568	44 76 177
C	55 31 221	44 76 059
D	55 31 298	44 75 840
E	55 31 412	44 75 878
F	55 31 475	44 75 696
Teren górniczy „Krzeczów III A”		
G	55 31 709	44 75 770
H	55 31 566	44 76 184
I	55 31 209	44 76 061
J	55 31 287	44 75 836
E	55 31 412	44 75 878
K	55 31 476	44 75 690

Wierzchlas II:

Decyzją nr RS.7512/15/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Wierzchlas II” o powierzchni odpowiednio: 15845 m² i 19952 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31 sierpnia 2019 roku.

TABELA 127: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Wierzchlas II” zgodnie z Decyzją nr RS.7512/15/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Wierzchlas II”		
1	55 32 318,5	44 68 364,0
2	55 32 276,5	44 68 432,0
3	55 32 112,0	44 68 322,0
4	55 32 148,5	44 68 252,5
Teren górniczy „Wierzchlas II”		
A	55 32 329,5	44 68 364,5
B	55 32 281,5	44 68 443,0
C	55 32 101,0	44 68 321,0
D	55 32 143,0	44 68 242,0

Wierzchlas III:

Decyzją nr RS.7512/35/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 15 marca 2010 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Wierzchlas III” o powierzchni odpowiednio: 9674 m² i 19600 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31 marca 2020 roku.

TABELA 128: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Wierzchlas III” zgodnie z Decyzją nr RS.7512/35/09 Starosty Wieluńskiego z dnia 15 marca 2010 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Wierzchlas III”		
A	5 532 487	4 468 282
B	5 532 421	4 468 386
C	5 532 533	4 468 455
D	5 532 533	4 468 412
E	5 532 483	4 468 365
F	5 532 523	4 468 306
Teren górniczy „Wierzchlas III”		
A	5 532 420	4 468 237
B	5 532 354	4 468 345
C	5 532 533	4 468 455
D	5 532 560	4 468 412
E	5 532 483	4 468 365
F	5 532 523	4 468 306

Wierzchlas IV:

Decyzją nr RS.7512–20/10 Starosty Wieluńskiego z dnia 14 lipca 2011 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Wierzchlas IV” o powierzchni 16300 m², którego granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „1965” i „2000” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31 lipca 2021 roku.

TABELA 129: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Wierzchlas IV” zgodnie z Decyzją nr RS.7512–20/10 Starosty Wieluńskiego z dnia 14 lipca 2011 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar i teren górniczy „Wierzchlas IV” – układ „1965”		
A	5532285,7	4468445,9
B	5532246,1	4468509,5
C	553246,6	4468629,2
D	5532467,3	4468565,9
Obszar i teren górniczy „Wierzchlas IV” – układ „2000”		
A	5672653,5	6546841,5
B	5672616,6	6546906,7
C	5672802,0	654718,7
D	5672840,0	6546953,8

Wierzchlas V:

Decyzją nr RS.6522.14.2012 Starosty Wieluńskiego z dnia 15 stycznia 2013 roku ustanowiono obszar i teren górniczy „Wierzchlas V” o powierzchni odpowiednio: 19349 m² i 32295 m², którego granice wyznaczają linie łączące punkty o następujących współrzędnych opisanych w układzie „2000” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 30 stycznia 2028 roku.

TABELA 130: Gmina Wierzchlas – granice obszaru i terenu górniczego „Wierzchlas V” zgodnie z Decyzją nr RS.6522.14.2012 Starosty Wieluńskiego z dnia 15 stycznia 2013 roku.

Nr punktu	Współrzędne	
	X	Y
Obszar górniczy „Wierzchlas V”		
1	56 72 604,00	65 46 950,50
2	56 72 769,00	65 47 053,50
3	56 72 718,00	65 47 139,50
4	56 72 555,20	65 47 038,50
Teren górniczy „Wierzchlas V”		
5	56 72 616,00	65 46 906,60
6	56 72 801,50	65 47 019,00
7	56 72 723,50	65 47 149,50
8	56 72 544,00	65 47 038,00

Dla obszarów i terenów górniczych obowiązują zasady gospodarowania zgodnie z przyznanymi koncesjami i zapisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 163, poz. 981).

7. 2. Ochrona kulturowa.

Na obszarze gminy Wierzchlas na podstawie prawa miejscowego ochronie kulturowej podlegają:

- strefy ochrony konserwatorskiej dla ochrony układów przestrzennych we wsiach: Kamion i Toporów;
- strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej we wsiach: Kochlew, Kraszkowice i Wierzchlas;
- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków;
- obiekty i obszary zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków;
- pozostałe udokumentowane stanowiska archeologiczne.

Strefa ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego wsi Kamion:

Zgodnie z obecnie obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Kamion (tereny zainwestowane i tereny przyległe)⁶³ w granicach wyznaczonej strefy ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego obowiązują następujące zasady ochrony:

- obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków działań inwestycyjnych w zakresie prowadzenia wszelkich prac budowlanych (zmiana sposobu użytkowania, remont, przebudowa, rozbudowa);
- dopuszcza się możliwość rozbioru obiektów zabytkowych, po przedstawieniu oceny stanu technicznego i uzyskaniu uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego wschodniej części wsi Toporów:

Zgodnie z obecnie obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Toporów (tereny zainwestowane i tereny przyległe)⁶⁴ w granicach wyznaczonej strefy ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego obowiązują następujące zasady ochrony:

- obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków działań inwestycyjnych w zakresie prowadzenia wszelkich prac budowlanych (zmiana sposobu użytkowania, remont, przebudowa, rozbudowa);
- dopuszcza się możliwość rozbioru obiektów zabytkowych, po przedstawieniu oceny stanu technicznego i uzyskaniu uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa ochrony konserwatorskiej obejmująca młyn wodny wraz z otoczeniem we wsi Kochlew:

Zgodnie z obecnie obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Kochlew (tereny zainwestowane i tereny przyległe)⁶⁵ w granicach wyznaczonej strefy ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące zasady ochrony:

- obowiązek uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków działań inwestycyjnych w zakresie prowadzenia wszelkich prac budowlanych (zmiana sposobu użytkowania, remont, przebudowa, rozbudowa);
- dopuszcza się możliwość rozbioru obiektów zabytkowych, po przedstawieniu inwentaryzacji oraz oceny stanu technicznego i uzyskaniu uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

⁶³ Uchwała nr XXXII/194/2009 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 22 października 2009 roku.

⁶⁴ Uchwała nr XXXII/200/2009 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 22 października 2009 roku.

⁶⁵ Uchwała nr XXXI/183/2009 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 17 września 2009 roku.

Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół dworski we wsi Kraszkowice:

Zgodnie z obecnie obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Kraszkowice⁶⁶ w granicach wyznaczonej strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące zasady ochrony:

- obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków działań inwestycyjnych w zakresie prowadzenia prac ziemnych, przebudowy, rozbudowy, a także zmiany funkcji budynków oraz budowy nowych obiektów kubaturowych;
- dopuszcza się możliwość rozbiórki obiektów, po przedstawieniu oceny stanu technicznego i uzyskaniu uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmująca zespół kościoła par. p.w. św. Mikołaja we wsi Wierzchlas:

Zgodnie z obecnie obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Wierzchlas⁶⁷ w granicach wyznaczonej strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej obowiązują następujące zasady ochrony:

- dla obiektu zabytkowego kościoła ustala się rygory ochrony formy architektonicznej obiektu polegające na zakazie przerabiania, odbudowywania, zdobienia, uzupełniania, rozkopywania oraz dokonywania innych zmian bez zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dotyczy to również robót prowadzonych w najbliższym otoczeniu zabytku);
- obowiązek uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków działań inwestycyjnych w zakresie prowadzenia prac ziemnych, przebudowy, rozbudowy, a także zmiany funkcji dla obiektów budownictwa znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej;
- dopuszcza się możliwość rozbiórki obiektów, po przedstawieniu oceny stanu technicznego i uzyskaniu uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7. 3. Ograniczenia użytkowania terenu związane z infrastrukturą techniczną.

7.3.1. Komunikacja – strefa uciążliwości akustycznej od dróg.

Ograniczenia w zainwestowaniu na terenach o przekroczonych standardach akustycznych polegają na zakazie lokalizacji obiektów mieszkalnych lub innych wymagających ochrony przed hałasem, jeżeli wcześniej nie zostaną podjęte środki ograniczające emisję fal dźwiękowych. Przy lokalizowaniu obiektów budowlanych na terenach sąsiadujących z drogami należy uwzględnić strefy ograniczonego użytkowania terenu, to jest:

- strefę wyłączoną z wszelkiej działalności budowlanej, wyznaczoną położeniem linii zabudowy – określoną przepisami ustawy o drogach publicznych;
- strefę uciążliwości dróg dotyczącą obiektów z pomieszczeniami na pobyt ludzi;
- strefę uciążliwości drogi wyznaczoną położeniem linii uciążliwości drogi.

Strefy ochrony wynikające z przepisów szczególnych przedstawione są w poniższej tabeli.

⁶⁶ Uchwała nr III/14/2006 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 28 grudnia 2006 roku.

⁶⁷ Uchwała nr III/13/2006 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 28 grudnia 2006 roku.

TABELA 131: Postulowane minimalne odległości dróg publicznych od istniejących i planowanych budynków z pomieszczeniami na pobyt ludzi (w metrach).

Typ drogi	Klasa techniczna	Obiekty mieszkaniowe i użyteczności publicznej		Budynki szpitalne i wymagające szczególnej ochrony
		jedno – kondygnacyjne	wielo – kondygnacyjne	
Autostrada	A	120	150	300
Międzyregionalna	GP	50	70	200
Krajowa regionalna	GP, G, Z	30	40	130
Wojewódzka	GP, G, Z	30	40	130
Powiatowa	G, Z, L, D	15	20	80
Gminna	G, Z, L, D	15	20	80

7.3.2. Komunikacja – linie kolejowe.

Przez obszar gminy Wierzchlas nie przebiegają linie kolejowe. W przypadku ewentualnej budowy linii kolejowej Wieluń – Chorzew / Siemkowice, postulowanej w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*⁶⁸, należy uwzględnić ograniczenia w zainwestowaniu wynikające z zapisów ustawy o transporcie kolejowym z dnia 28 marca 2003 roku (Dz. U. nr 16 poz. 94 z 2007 roku z późn. zm.) w sprawie wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie budynków i budowli w sąsiedztwie linii kolejowych, a w szczególności:

- budynki i budowle mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 10 m od granicy obszaru kolejowego z tym, że odległość ta od osi skrajnego toru kolejowego nie może być mniejsza niż 20 m z zastrzeżeniem, iż budynki mieszkalne, zbiorowego zamieszkania oraz użyteczności publicznej powinny być usytuowane w odległości zapewniającej zachowanie norm dopuszczalnego natężenia hałasu i drgań.

Ponadto między innymi:

- w przypadku uzupełnienia drzewostanu i tworzenia terenów zielonych w rejonie linii kolejowych należy stosować warunki Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 7 sierpnia 2008 roku (Dz. U. Nr 153, poz. 955), to jest w sąsiedztwie linii kolejowych drzewa i krzewy nie powinny być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 15 m od osi skrajnego toru kolejowego, z wyłączeniem gatunku drzew, których wysokość może przekroczyć 10 m;
- na terenach przeznaczonych na działalność przemysłową, magazynową, składową funkcja ich nie może być związana z produkcją i obrotem substancjami łatwopalnymi, wybuchowymi, żrącymi i pyłącymi stanowiącymi potencjalne zagrożenie dla ruchu kolejowego;
- wszystkie skrzyżowania z linią kolejową w jednym poziomie wymagają zachowania parametrów zgodnych z Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 26 lutego 1996 roku (Dz. U. nr 33 poz. 144 z późn. zm.);
- wszelkie place składowe, dojazdy, parkingi muszą mieć nawierzchnię twardą ze spadkiem w kierunku przeciwnym do terenów kolejowych;
- lokalizacja zbiorników magazynowych dla paliw płynnych i gazu płynnego musi być zgodna z wymogami określonymi w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 21 listopada 2005 roku (Dz. U. nr 243 poz.

⁶⁸ Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 roku.

2063 z późn. zm.) w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać bazy i stacje paliw płynnych, rurociągi dalekosiężne do transportu ropy naftowej i produktów naftowych i ich usytuowanie;

- sytuowanie zabudowy mieszkaniowej, obiektów lecznictwa i rekreacji w rejonie torów kolejowych jest niewskazane, ze względu na ujemny wpływ na warunki przebywania, rehabilitacji i odpoczynku mieszkańców;
- najbliższą w miarę bezpieczną odległość dla zespołów budownictwa mieszkaniowego, ochrony zdrowia i bazy noclegowej podaje w sposób pośredni Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 1 października 2012 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2012 roku, poz. 1109).
- dla wszelkich obiektów budowlanych wchodzących w zakres inwestycji realizowanych na gruntach będących w sąsiedztwie terenów kolejowych oraz ewentualnie krzyżujących i przebiegających, jak np.: obiekty liniowe, przez tereny kolejowe należy przed ich realizacją na etapie opracowania projektów uzyskać uzgodnienie z zarządem linii kolejowej.

7.3.3. Ujęcia wody.

Na terenie gminy Wierzchlas dla wszystkich 8 źródeł zaopatrzenia w wodę obszar strefy ochrony bezpośredniej mieści się w granicach ogrodzenia poszczególnych stacji ujęcia wody. Strefy ochrony bezpośredniej wyznaczono tu na podstawie Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 roku w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. z 1991 roku, Nr 116, poz. 504). Zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 1 ww. rozporządzenia teren ochrony bezpośredniej ujęcia wód podziemnych przy studniach wierconych obejmuje grunty, na których jest usytuowane ujęcie wody oraz otaczający je pas gruntu o szerokości od 8 do 10 m, licząc od zarysu budowli i urządzeń służących do poboru wody.

Rozporządzenie z dnia 5 listopada 1991 roku zostało uchylone 1 stycznia 2002 roku. Obecnie zasady gospodarowania na terenie gminnych ujęć wód reguluje ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 roku (Dz. U. z 2012 roku, poz. 145, z późn. zm.). Zgodnie z art. 52 ww. ustawy strefę ochronną ujęcia wody, zwaną dalej „strefą ochronną”, stanowi obszar, na którym obowiązują zakazy, nakazy i ograniczenia w zakresie użytkowania gruntów oraz korzystania z wody. Natomiast zgodnie z art. 53 ww. ustawy na terenie ochrony bezpośredniej ujęć wód podziemnych zabronione jest użytkowanie gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody. Na terenie ochrony bezpośredniej ujęć wód należy:

- odprowadzać wody opadowe w sposób uniemożliwiający przedostawanie się ich do urządzeń służących do poboru wody;
- zagospodarować teren zielenią;
- odprowadzać poza granicę terenu ochrony bezpośredniej ścieki z urządzeń sanitarnych, przeznaczonych do użytku osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody;
- ograniczyć do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych przy obsłudze urządzeń służących do poboru wody.

Teren ochrony bezpośredniej należy ogrodzić. Na ogrodzeniu należy umieścić tablice zawierające informacje o ujęciu wody i zakazie wstępu osób nieupoważnionych.

Zgodnie z art. 52 ustawy Prawo wodne dopuszcza się ustanowienie strefy ochronnej obejmującej wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, jeżeli jest to uzasadnione lokalnymi warunkami hydrogeologicznymi, hydrologicznymi i geomorfologicznymi oraz zapewnia konieczną ochronę ujmowanej wody. W związku z istnieniem powyższych uwarunkowań na terenie gminy Wierzchlas nie wyznaczono stref ochrony pośredniej.

7.3.4. Tereny położone w strefie ochronnej od odwiertów, gazociągów wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno – pomiarowych.

Na terenie gminy Wierzchlas Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA (PGNiG SA) posiada odwiert poszukiwawczy „Wieluń – 3” zlokalizowany we wsi Kraszkowice. Ponadto przez teren gminy przebiega gazociąg średniego ciśnienia 0,5 MPa DN 225 relacji Wieluń – Pajęczno. Występowanie sieci gazowej wymaga zachowania stref kontrolowanych.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz. U. z dnia 04.06.2013 roku, poz. 640) strefa kontrolowana to obszar wyznaczony po obu stronach osi gazociągu, którego linia środkowa pokrywa się z osią gazociągu, w którym przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się transportem gazu ziemnego podejmuje czynności w celu zapobieżenia działalności mogącej mieć negatywny wpływ na trwałość i prawidłowe użytkowanie gazociągu. W strefach kontrolowanych należy kontrolować wszelkie działania, które mogłyby spowodować uszkodzenie gazociągu lub mieć inny negatywny wpływ na jego użytkowanie i funkcjonowanie. W strefach kontrolowanych nie należy wznosić obiektów budowlanych, urządzać stałych składów i magazynów oraz podejmować działań mogących spowodować uszkodzenia gazociągu podczas jego użytkowania. W strefach kontrolowanych nie mogą rosnąć drzewa w odległości mniejszej niż 2,0 m od gazociągów o średnicy do DN 300 włącznie i 3,0 m od gazociągów o średnicy większej niż DN 300, licząc od osi gazociągu do pni drzew. Wszelkie prace w strefach kontrolowanych mogą być prowadzone tylko po wcześniejszym uzgodnieniu sposobu ich wykonania z właściwym operatorem sieci gazowej.

TABELA 132: Szerokość stref kontrolowanych gazociągów układanych w ziemi o ciśnieniu gazu powyżej 0,4 MPa do 10,0 MPa wybudowanych przed dniem 12 grudnia 2001 roku lub wybudowanych w okresie od dnia 12 grudnia 2001 roku do dnia wejścia w życie Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku lub dla których w tym okresie wydano pozwolenie na budowę, zgodnie z załącznikiem nr 2 do Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku.

Rodzaje obiektów terenowych	Ciśnienie:							
	MPa >0,4 – 1,2		MPa >1,2–2,5		MPa >2,5 – 10			
	Średnica gazociągu (mm)							
	≤ 300	> 300	≤ 300	> 300	≤ 300	300 – 500	500 – 800	> 800
1	3	4	5	6	7	8	9	10
Miasta i zespoły wiejskich budynków mieszkalnych o zwartej zabudowie	30	40	40	60	50	100	150	200
Budynki użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego	30	50	50	80	70	130	200	200
Budynki mieszkalne zabudowy jedno– i wielorodzinnej	30	40	40	50	40	70	100	150
Wolnostojące budynki niemieszkalne (stodoły, szopy, garaże)	16	20	30	40	30	50	60	80
Obiekty zakładów przemysłowych	30	40	40	60	50	100	150	200
Tory kolejowe magistralne pierwszo– i drugorzędne	30	40	40	50	40	100	150	200

1	3	4	5	6	7	8	9	10
Tory kolejowe znaczenia miejscowego i tory tramwajowe	20	30	30	40	30	60	80	100
Mosty i wiadukty	30	40	40	60	50	100	150	200
Parkingi dla samochodów	20	30	40	40	40	60	80	100
Wały przeciwpowodziowe	10	10	10	10	10	10	16	16
Uregulowane rzeki, potoki i rowy melioracyjne lub inne obiekty	10	10	10	10	10	10	16	16
Przewody kanalizacyjne, kanały sieci ciepłej, kanalizacja kablowa i wodociągi mające bezpośrednie połączenie z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt	20	20	30	30	30	40	40	50
Przewody kanalizacyjne, kanały sieci ciepłej, wodociągi, kanalizacja kablowa, kable elektromagnetyczne, telekomunikacyjne, nie mające połączenia z pomieszczeniami dla ludzi i zwierząt	2	6	2	10	10	14	16	16
Napowietrzne linie telekomunikacyjne, napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu do 1 kV	4	4	4	4	4	4	10	10
Napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu powyżej 1 kV do 30 kV	10	10	10	10	10	10	20	20
Napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu powyżej 30 kV do 110 kV	20	20	20	20	20	20	30	30
Napowietrzne linie elektroenergetyczne o napięciu powyżej 110 kV	40	40	40	40	40	40	40	40
Stacje transformatorów elektroenergetycznych o napięciu do 15 kV	10	10	10	10	10	10	20	20
Stacje transformatorów elektroenergetycznych o napięciu pow. 15 kV	20	20	20	20	20	20	30	30

Dla ewentualnej sieci perspektywnie projektowanej należy zachować bezpieczne odległości od obiektów terenowych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać sieci gazowe i ich usytuowanie (Dz. U. z dnia 04.06.2013 roku, poz. 640). Podstawowe warunki określone w ww. rozporządzeniu prezentuje poniższa tabela.

TABELA 133: Szerokość stref kontrolowanych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 26 kwietnia 2013 roku.

Rodzaj gazociągu	Średnica nominalna gazociągu DN	Szerokość strefy kontrolowanej w m
Do 0,5 MPa włącznie	–	1
Powyżej 0,5 MPa do 1,6 MPa włącznie	–	2
Powyżej 1,6 MPa	do 150	4
	> 150 – 300	6
	> 300 – 500	8
	> 500	12

7.3.5. Tereny położone w strefie uciążliwości od linii i urządzeń elektroenergetycznych – zagrożenie polami elektromagnetycznymi.

Wzdłuż istniejących linii napowietrznych 110 kV, 15 kV oraz 0,4 kV należy zachować wolne od zabudowy i dostępne dla prowadzenia prawidłowej eksploatacji linii pasy terenu (wolne od drzew, konarów i krzewów) w zależności od poziomu napięcia:

- 40 m dla linii 110 kV (po 20 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 22 m dla linii 15 kV (po 11 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 3 m dla linii 0,4 kV (wzdłuż osi linii).

Stacje transformatorowe powinny mieścić się w rezerwowanym pod nie obszarze. Są to tak zwane strefy techniczne, umożliwiające eksploatację sieci napowietrznych z uwzględnieniem dojazdu do stanowisk słupowych. Wszelkie zmiany zagospodarowania terenu pod liniami elektroenergetycznymi 110 kV należy projektować w oparciu o:

- PN-E-05100-1:1998 „Elektroenergetyczne linie napowietrzne – projektowanie i budowa”;
- ustawę Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883 z 2003 roku);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826),

i uzgodnić z właściwym zakładem energetycznym.

Strefą ochronną obejmuje się również maszty telefonii cyfrowej (GSM) oraz inne instalacje radiotelekomunikacyjne. Określony areal jest ogrodzony i obejmuje obszar zależny od wysokości masztu – od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów od osi masztu. Obecnie na terenie gminy funkcjonują 2 stacje bazowe telefonii mobilnej: w Wierzchlesie przy ul. Sportowej (część działek ewidencyjnych nr: 2618/2, 2619, 2620) oraz w Kraszkowicach na terenie OSP (działka ewidencyjna nr 29).

7.3.6. Cmentarze – strefa ochrony sanitarnej.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej w sprawie określenia jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze z dnia 25 sierpnia 1959 roku (Dz. U. Nr 52, poz. 315) podaje minimalne odległości terenów od granicy cmentarzy:

- 50 m od zabudowań mieszkalnych, jeśli posiadają one sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do niej podłączone;
- 150 m od zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących lub przechowujących artykuły żywnościowe, zakładów żywienia zbiorowego, studzien, źródeł i strumieni, z których czerpana jest woda do picia dla potrzeb gospodarczych;
- 500 m od ujęć wody o charakterze zbiorników wodnych będących źródłem zaopatrzenia sieci wodociągowej w wodę do picia.

Na omawianym terenie czynne i zlikwidowane cmentarze znajdują się w miejscowościach zwodociagowanych.

7.3.7. Obiekty wojskowe i obrony cywilnej:

Na terenie gminy Wierzchlas nie ma obiektów wojskowych i obrony cywilnej.

7.3.8. Pozostałe obiekty.

Dla obiektów typu: oczyszczalnie ścieków, składowiska odpadów komunalnych i przemysłowych, baz maszynowych, zakładów przemysłowych, ferm hodowlanych, stacji paliw płynnych, itp. – strefy ochronne wyznaczane są indywidualnie. W bezpośrednim sąsiedztwie zajmowanym przez tereny chronione wprowadza się zakaz lokalizacji nowej zabudowy mieszkaniowej, obiektów służby zdrowia, oświaty, sportu i rekreacji oraz innych budynków użyteczności publicznej. Wskazane jest tworzenie pasów zieleni izolacyjnej.

7.3.9. Tereny zamknięte.

Na terenie gminy Wierzchlas nie występują tereny zamknięte.

8. DOKUMENTACJA PLANISTYCZNO – STRATEGICZNA.

W okresie od 2002 roku, a więc po opracowaniu i uchwaleniu obecnie zmienianego *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas*, powstał szereg dokumentów planistyczno – strategicznych o charakterze planów, studiów, strategii i programów, zarówno na szczeblu wojewódzkim jak i powiatowym, obejmujących zasięgiem swojego opracowania teren gminy Wierzchlas. Poniżej przedstawiono najistotniejsze zapisy i wnioski z wybranej dokumentacji odnoszącej się bezpośrednio lub pośrednio do terenu gminy Wierzchlas.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE:

8. 1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wójt gminy sporządza Studium zawierające między innymi ustalenia planu zagospodarowania województwa. *Aktualizacja Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego* została przyjęta przez Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą nr LX/1648/10 z dnia 21 września 2010 roku.

We wstępie do „*Planu...*” zaznaczono, że choć dokument ten nie jest aktem prawa miejscowego, jednak będąc wyrazem polityki przestrzennej samorządu województwa, odgrywa bardzo istotną rolę w gospodarowaniu przestrzenią. Jest dokumentem długookresowym (perspektywa najbliższych 20 lat), ściśle powiązany ze strategią rozwoju województwa oraz określającym cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu. „*Plan...*”, poza szeroką sferą informacyjno – poznawczą, pozwalającą wszystkim wspólnotom samorządowym wzbogacić wiedzę o regionie, umiejscawia wartości przestrzeni w grze rynkowej, zakreślając pole dla inicjatyw i przedsiębiorczości.

Przyjęta **Wizja** rozwoju województwa opiera się na czterech głównych filarach:

1. Rozwoju kluczowych inwestycji z zakresu infrastruktury transportowej i technicznej.
2. Rozwoju gospodarki innowacyjnej, wykorzystującej endogeniczny potencjał rozwojowy i tworzącej nowoczesne formy organizacyjne w postaci struktur sieciowych.
3. Systemie osadniczym, którego rdzeń w postaci metropolii łódzkiej i Aglomeracji Łódzkiej będzie wspomagany przez regionalne i ponadlokalne bieguny wzrostu.
4. Kształtowaniu spójnego systemu ekologicznego oraz kulturowoturystycznego.

Przyjmuje się, że dla osiągnięcia **Wizji** musi nastąpić korzystny układ i synergia wszystkich czynników rozwojowych, takich jak: integracja międzynarodowa, reformy wewnętrzne, rozwój gospodarki opartej na wiedzy i akceptacja społeczna przemian. Realizacja nakreślonej **Wizji** rozwoju umożliwi dokonanie „skoku cywilizacyjnego” i znaczną poprawę warunków życia mieszkańców regionu.

„*Plan...*” określił cele i kierunki polityki rozwoju przestrzennego województwa do 2020 roku dla 6 głównych sfer działań:

1. System osadniczy.
2. Powiązania infrastrukturalne.
3. Powiązania środowiskowe i kulturowe.
4. Środowisko przyrodnicze.
5. Obronność i bezpieczeństwo publiczne.
6. Obszary problemowe.

Poniżej przedstawiono cele główne oraz wybrane kierunki działań odnoszące się pośrednio lub bezpośrednio do gminy Wierzchlas:

SYSTEM OSADNICZY:

Cel główny: „*Równoważenie systemu osadniczego i poprawa spójności terytorialnej regionu*”.

Kierunki działań:

- rozwój regionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu;
- rozwój społeczno – ekonomiczny miast powiatowych na obszarach zagrożonych peryferyzacją;
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich;
- tworzenie sieciowej struktury powiązań gospodarczych;
- wzrost jakości i standardów życia mieszkańców województwa.

POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE:

Cel główny: „*Zwiększenie dostępności województwa poprzez rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury*”.

Kierunki działań:

- wzmocnienie i rozwój systemu powiązań drogowych zewnętrznych i wewnętrznych (standard klasy „G” dla drogi wojewódzkiej nr 486);
- wzmocnienie i rozwój systemu powiązań kolejowych zewnętrznych i wewnętrznych (budowa linii kolejowej Wieluń – Chorzew/Siemkowice w celu stworzenia bezpośredniego połączenia kolejowego Wielunia z Łodzią – orientacyjny przebieg przez północno – zachodnie rejony gminy Wierzchlas);
- rozwój intermodalnego transportu towarowego i logistyki;
- bezpieczeństwo energetyczne województwa [rozwój sieci gazowych, energetyka wiatrowa (zachodnia część gminy Wierzchlas), energetyka wodna (Toporów, Kamion, Krzeczów)];
- zwiększenie dostępności do mediów informacyjnych.

POWIĄZANIA ŚRODOWISKOWE I KULTUROWE:

Cel główny: „*Kształtowanie tożsamości regionalnej z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych regionu*”.

Kierunki działań:

- ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego (utworzenie Załęczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu);
- zachowanie i ochrona materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego województwa (utworzenia Parku Kulturowego „Kamion – Toporów” oraz pomnika historii dla „Zespołu drewnianych kościołków wieluńskich”);
- wzrost atrakcyjności turystycznej województwa (pasma rzeki Warty, strefa uzdrowiskowo – rehabilitacyjna Załęczańskiego Łuku Warty).

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE:

Cel główny: „Ochrona i poprawa stanu środowiska”.

Kierunki działań:

- ochrona i wzrost różnorodności biologicznej;
- zwiększanie i wzbogacanie zasobów leśnych;
- ochrona powierzchni i gleb;
- zwiększanie zasobów wodnych i poprawa ich jakości (rozbudowa sieci kanalizacyjnej dla aglomeracji Wierzchlas);
- racjonalizacja gospodarki odpadami;
- poprawa klimatu akustycznego;
- poprawa jakości powietrza;
- ograniczenie zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym.

OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE:

Cel główny: „Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego”.

Kierunki działań:

- utrzymanie infrastruktury obronnej na obszarze województwa;
- ograniczenie zagrożenia awariami;
- zapewnienie możliwości prowadzenia działań ratowniczych, w tym przeciwpożarowych.

OBSZARY PROBLEMOWE:

Cel główny: „Minimalizacja zagrożeń i obszarów problemowych”.

Kierunki działań:

- ograniczenie ujemnych skutków suszy w obszarach największego deficytu wody;
- ograniczenie zagrożenia powodziowego (zakaz inwestowania na terenach zalewowych).

INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM⁶⁹:

- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinku Wieluń – Działoszyn;
- działania konserwatorskie w obiektach i obszarach zabytkowych obejmujące kapliczki w rejonie wieluńskim;
- działania konserwatorskie (rewitalizacja i modernizacja) w obiektach i obszarach zabytkowych w obrębie przebiegu szlaku bursztynowego;
- budowa sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w zasięgu priorytetowych aglomeracji o wielkości ≥ 2000 i < 10000 RLM.

⁶⁹ Uwzględnione w dokumentach przyjętych przez Sejm RP lub Radę Ministrów lub właściwego ministra lub Sejmik Województwa.

REKOMENDACJE DO KONCEPCJI PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU / PLANU PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU:

- uwzględnienie wojewódzkiego systemu obszarów chronionych, na który składają się parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe oraz obszary Natura 2000 i korytarze ekologiczne w krajowym systemie obszarów chronionych;
- szlaki turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym:
 - Szlak Bursztynowy;
 - szlak wodny Warty;
 - Nadwarciański Szlak Rowerowy;
- pasmo turystyczno – kulturowe Warty.

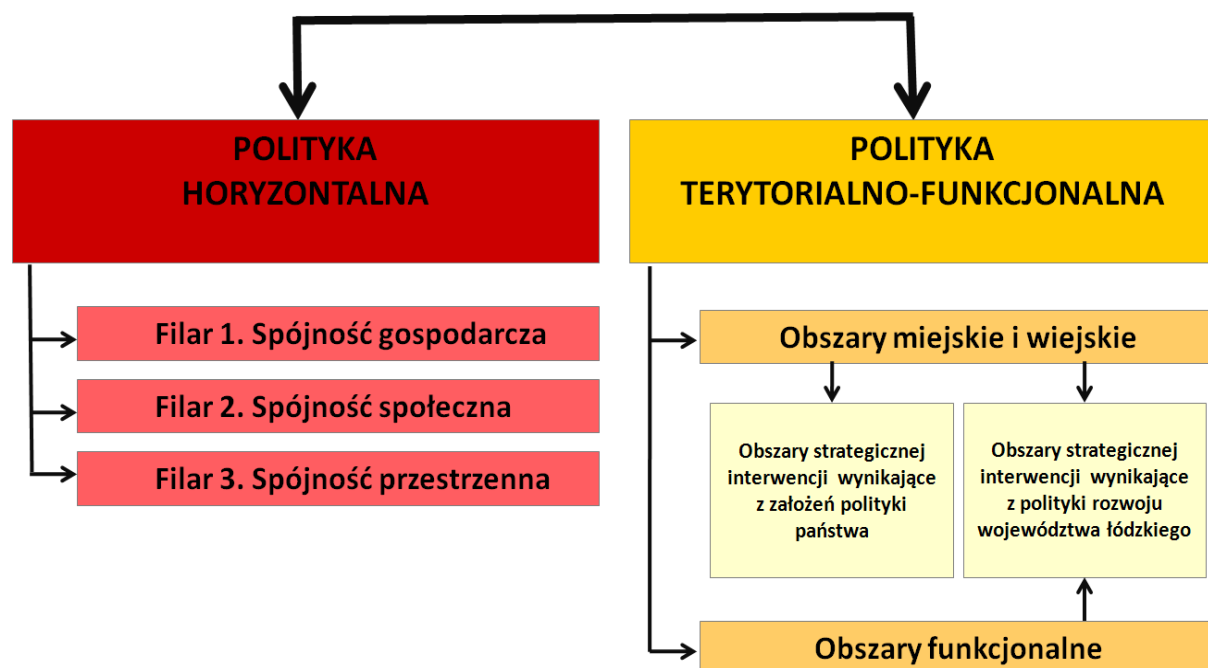
REKOMENDACJE DO ZARZĄDCÓW DRÓG I OPERATORÓW SIECI (inwestycje celu publicznego i zadania o znaczeniu ponadlokalnym wynikające z aktualizacji „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego”):

- rekomendacja do PKP PLK SA: budowa linii kolejowej Wieluń – Chorzew / Siemkowice dla stworzenia bezpośredniego połączenia kolejowego Wielunia z Łodzią z wykorzystaniem linii nr 131 i 14;
- rekomendacja do Operatora Systemów Przesyłowych „Gaz – System” SA, Oddział w Rembelszczyźnie: budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji: Wieluń – Pajęczno – Radomsko – Przedbórz.

8. 2. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 została przyjęta uchwałą nr XXXIII/644/13 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 lutego 2013 roku. We wstępie do „Strategii...” zaznaczono, że obowiązująca *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2020* została uchwalona przez Sejmik Województwa Łódzkiego w styczniu 2006 roku. Od tego czasu w regionie łódzkim nastąpiła niezwykle dynamizacja zmian w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Jednocześnie na szczeblu krajowym i europejskim pojawiły się nowe uwarunkowania formalno – prawne mające znaczący wpływ na dokumenty strategiczne opracowywane na poziomie regionalnym. Kolejny okres programowania polityki spójności (2014 – 2020) i nowe zasady finansowania wymagają nowego spojrzenia na region, podstawy jego konkurencyjności i atrakcyjności. Przed województwem łódzkim stoją nowe wyzwania rozwojowe, a nadchodzące lata będą kluczowe dla przyszłego rozwoju regionu i jego miejsca w Polsce i UE. Celem nadrzędnym jest trwały i zrównoważony rozwój województwa oparty na optymalnym i efektywnym wykorzystaniu wewnętrznych potencjałów rozwojowych regionu w zgodzie z uwarunkowaniami zewnętrznymi. Głównym filarem tego rozwoju jest zaawansowana gospodarka wiedzy i innowacji. Silna, nowoczesna gospodarka oraz atrakcyjny rynek pracy są niezbędne dla zahamowania i odwrócenia niekorzystnych trendów demograficznych. *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, wskazując wizję i misję oraz priorytety rozwoju województwa, pełni rolę kierunkową dla władz samorządowych województwa, jak również samorządów powiatowych i gminnych, środowisk naukowych i biznesowych, organizacji pozarządowych i innych instytucji, a także dla wszystkich mieszkańców regionu. Pełni również ważną funkcję koordynacyjną dla pozostałych dokumentów programowych i planistycznych tworzonych na poziomie regionalnym. *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020* przyjmuje następującą **wizję** rozwoju regionu: „Region spójny terytorialnie i wizerunkowo, kreatywny i konkurencyjny w skali kraju i europy, o najlepszej dostępności komunikacyjnej, wyróżniający się atrakcyjnością inwestycyjną i wysoką jakością życia”. Takiej wizji odpowiada **misja** rozwoju regionu łódzkiego zorientowana na: „Prowadzenie zintegrowanej i terytorialnie ukierunkowanej polityki zrównoważonego rozwoju, opartej na współpracy gospodarczej, budowaniu więzi społecznych oraz tożsamości regionalnej”.

RYCINA 33: Schemat istoty Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

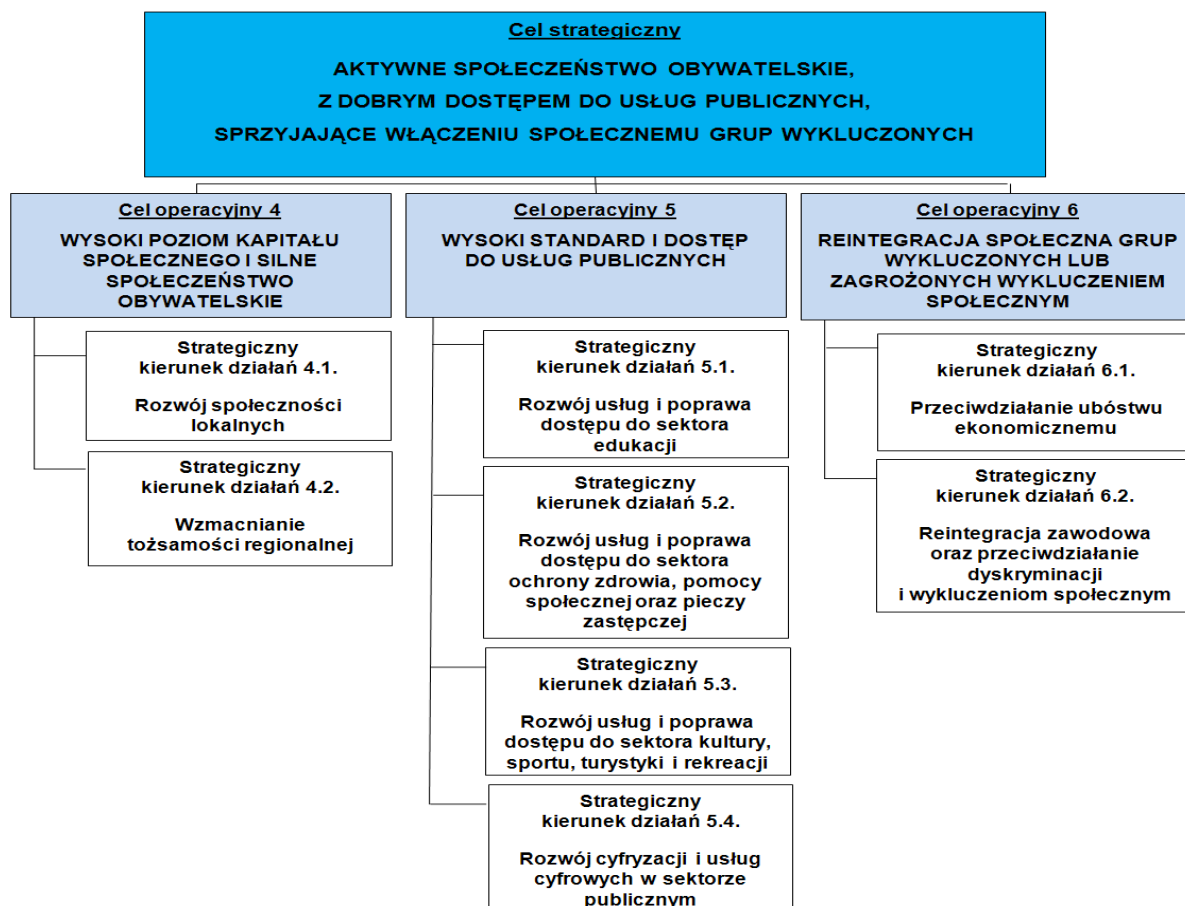
Źródło reprodukcji: Zarząd Województwa Łódzkiego, *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, Łódź 2013.

RYCINA 34: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 – filar nr 1: spójność gospodarcza.

Źródło reprodukcji: Zarząd Województwa Łódzkiego, *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, Łódź 2013.

RYCINA 35: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 – filar nr 2: spójność społeczna.

Źródło reprodukcji: Zarząd Województwa Łódzkiego, *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, Łódź 2013.

RYCINA 36: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 – filar nr 3: spójność przestrzenna.

Źródło reprodukcji: Zarząd Województwa Łódzkiego, *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, Łódź 2013.

POLITYKA TERYTORIALNO – FUNKCJONALNA:

OBSZARY WIEJSKIE:

W „Strategii...” obszary wiejskie postrzegane są w sposób kompleksowy i wielofunkcyjny, jako miejsce życia, pracy i wypoczynku. Zakłada się rozwój innowacyjnego rolnictwa oraz kształtowanie pozarolniczych form działalności gospodarczej, które generować będzie nowe miejsca pracy między innymi w przetwórstwie, usługach, handlu, turystyce i agroturystyce, rzemiośle i rękodzielnictwie. Podniesienie poziomu cywilizacyjnego obszarów wiejskich będzie realizowane poprzez wzmocnienie potencjałów rozwojowych ośrodków gminnych, poprawę dostępu do usług publicznych, poprawę jakości kapitału ludzkiego i społecznego, ograniczenie skali ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej i infrastrukturalnej. W rozwoju obszarów wiejskich kluczową rolę odgrywać będzie ochrona środowiska przyrodniczego i przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym i antropogenicznym.

Cel strategiczny:

„Atrakcyjne osadniczo obszary wiejskie, wykorzystujące potencjały wewnętrzne dla rozwoju wielofunkcyjnego”.

Strategiczne kierunki działań:

- wspieranie działań na rzecz wdrażania rozwiązań innowacyjnych w rolnictwie i leśnictwie oraz powstawania i działalności organizacji producentów rolnych;
- wspieranie działań na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego, rynków lokalnych promujących produkty regionalne oraz agroturystyki;
- wspieranie działań na rzecz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw sektora pozarolniczego;
- wspieranie działań na rzecz uruchomienia i realizacji programu Odnowa Wsi w województwie łódzkim;
- wspieranie działań na rzecz stosowania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych, w tym między innymi poprawy efektywności gospodarowania zasobami wodnymi i glebowymi w rolnictwie (szczególnie w kierunku przeciwdziałania zakwaszeniu gleb) oraz wspieranie działań na rzecz realizacji programów rolnośrodowiskowych (w tym działania na rzecz ochrony bioróżnorodności), zwiększenie retencjonowania wód między innymi przez zwiększenie lesistości i zadrzewień);
- wspieranie działań na rzecz poprawy dostępu do podstawowych usług publicznych, w tym edukacji przedszkolnej, opieki zdrowotnej, oraz usług kultury i sportu;
- wspieranie rozwoju systemu transportu publicznego oraz sieci dróg powiatowych i gminnych istotnych dla zwiększania dostępności komunikacyjnej;
- wspieranie działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, w tym rozbudowy i modernizacji sieci elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia oraz wykorzystywania odnawialnych źródeł energii;
- wspieranie rozwoju systemów wodno – ściekowych.

OBSZARY FUNKCJONALNE:

Obszary funkcjonalne zostały wskazane w „Aktualizacji Strategii ...” w celu realizacji zintegrowanej polityki rozwoju w ujęciu funkcjonalno – terytorialnym. Delimitacja obszarów funkcjonalnych została oparta na dwóch rodzajach kryteriów. Najważniejszym z nich była jednolitość potencjałów endogenicznych wynikających z cech fizyczno – geograficznych lub strukturalno – gospodarczych. Zakłada się, że potencjały te będą głównym czynnikiem rozwoju odpowiednich obszarów funkcjonalnych, a tym samym regionu. Wzmacnianie tych potencjałów jest jednym z celów polityki rozwoju na obszarach funkcjonalnych. Drugim kryterium delimitacji były

powiązania funkcjonalno – przestrzenne. Powiązania te, zarówno wewnątrzregionalne, jak również ponadregionalne z województwami sąsiednimi, przyspieszają procesy rozwojowe, wpływają na wzrost atrakcyjności i konkurencyjności województwa oraz jego rozwój społeczno – gospodarczy, zatem ich wzmacnianie również jest jednym z celów polityki rozwoju na obszarach funkcjonalnych. Jednym z najistotniejszych wyzwań rozwojowych na obszarach funkcjonalnych jest współpraca jednostek samorządu terytorialnego na rzecz tworzenia i realizacji projektów zintegrowanych. W nawiązaniu do powyższego gmina Wierzchlas została zakwalifikowana do obszaru nr 5 „*Obszary turystyczne dolin rzecznych Warty, Pilicy i Bzury*”. Dla obszaru nr 5 sformułowano następujący cel strategiczny oraz strategiczne kierunki działań:

Cel strategiczny:

„*Obszary rozwoju turystyki uzdrowiskowej, konferencyjnej, sportowej i aktywnej o znaczeniu ponadlokalnym, wykorzystujące endogeniczne potencjały środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego*”.

Strategiczne kierunki działań:

- wspieranie działań na rzecz rozwoju turystyki aktywnej, rekreacyjnej, sportowej i geoturystyki oraz bazy turystycznej, w tym agroturystyki;
- wspieranie działań na rzecz rozbudowy szlaków turystycznych;
- wspieranie działań na rzecz rozwoju funkcji konferencyjno – kongresowej;
- wspieranie działań na rzecz wykreowania marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowiskowe i rehabilitacyjne;
- wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym geologicznych, oraz kultywowaniu tradycji;
- wspieranie działań na rzecz wykreowania wizerunku obszarów jako atrakcyjnych turystycznie;
- wspieranie działań na rzecz poprawy czystości terenów leśnych;
- wspieranie działań na rzecz wprowadzania systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki wodno – ściekowej;
- wspieranie działań na rzecz zwiększenia dostępności transportowej zewnętrznej i wewnętrznej;
- wspieranie działań na rzecz rozwoju powiązań funkcjonalno – przestrzennych o wymiarze ponadregionalnych (Pasma kulturowo – turystyczne Warty).

8. 3. Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2012.

Sejmik Województwa Łódzkiego uchwałą nr XXIV/446/12 z dnia 29 maja 2012 roku przyjął *Program ochrony środowiska województwa łódzkiego 2012*. Poprzednia edycja *Programu ochrony środowiska dla województwa łódzkiego* została przyjęta uchwałą nr XXIII/549/08 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 31 marca 2008 roku. Obecna edycja ujmuje strategię działań do roku 2015 z perspektywą do roku 2019. W celu zgodności regionalnego programu ochrony środowiska z polityką ekologiczną państwa przyjęto, że dokument programu ochrony środowiska dla województwa łódzkiego powinien mieć strukturę podobną do *Polityki ekologicznej państwa na lata 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016*. Poniżej przedstawione są cele strategiczne do 2019 roku oraz wybrane kierunki działań na lata 2012 – 2015.

UDZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA W DZIAŁANIACH NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA:

Cel do 2019 roku:

„*Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa łódzkiego oraz zagwarantowanie szerokiego dostępu do informacji o środowisku*”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- informowanie mieszkańców województwa o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony;
- prowadzenie działań edukacyjnych wśród osób dorosłych;
- wsparcie finansowe projektów z zakresu edukacji ekologicznej, zwłaszcza o zasięgu ponadgminnym, realizowanych przez pozarządowe organizacje ekologiczne;
- wspieranie merytoryczne i finansowe działań z zakresu edukacji ekologicznej prowadzonej w szkołach i parkach krajobrazowych oraz promowanie aktywnych form edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży;
- współpraca z mediami w zakresie upowszechniania edukacji ekologicznej wśród społeczeństwa.

UWZGLĘDNIENIE ZASAD OCHRONY ŚRODOWISKA W STRATEGIACH SEKTOROWYCH:

Cel do 2019 roku:

„Zapewnienie włączenia celów ochrony środowiska do wszystkich sektorowych dokumentów strategicznych i przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania ich realizacji na środowisko”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- objęcie dokumentów polityk/strategii/programów/planów sektorowych (zgodnie z ustawą o udostępnianiu informacji o środowisku) strategicznymi ocenami oddziaływania na środowisko;
- popularyzacja szkoleń w zakresie metodologii wykonywania i oceniania prognoz skutków oddziaływania na środowisko dla dokumentów strategicznych.

ASPEKTY EKOLOGICZNE W PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM:

Cel do 2019 roku:

„Kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno – przestrzennej województwa, sprzyjającej równoważeniu wykorzystania walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, poprawą jakości życia i trwałym zachowaniem wartości środowiska”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań przepisów ochrony środowiska i gospodarki wodnej, wyników monitoringu środowiska (w szczególności w zakresie powietrza, hałasu i wód), identyfikacja konfliktów środowiskowych i przestrzennych oraz sposobów zarządzania nimi;
- wdrożenie przepisów umożliwiających przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko już na etapie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które jest opracowaniem planistycznym obejmującym teren każdej gminy;
- zachowanie korzystnych warunków w zakresie stanu środowiska na istniejących terenach o wysokich walorach przyrodniczych.

ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKOWE:

Cel do 2019 roku:

„Promowanie i wsparcie wdrażania systemu EMAS w gałęziach przemysłu o znaczącym oddziaływaniu na środowisko, w sektorze małych przedsiębiorstw oraz administracji publicznej wszystkich szczebli”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- promowanie systemów zarządzania środowiskowego (SZŚ);

- zachęcanie organizacji do udziału w programach szkoleniowo – informacyjnych w zakresie systemu EMAS oraz do korzystania z instrumentów (organizacyjnych, technicznych i finansowych) zachęcających organizacje do wdrażania EMAS.

OCHRONA PRZYRODY:

Cel do 2019 roku:

„Zachowanie różnorodności biologicznej województwa na poziomie genetycznym, gatunkowym oraz ekosystemowym w powiązaniu ze zrównoważonym rozwojem gospodarczym regionu, który współistnieje z różnorodnością biologiczną”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- tworzenie spójnego systemu obszarów chronionych;
- tworzenie nowych obszarów i obiektów chronionych;
- opracowanie i wdrażanie planów ochrony parków krajobrazowych i rezerwatów oraz planów ochronnych i planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000;
- utrzymanie różnorodności siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków;
- ustanawianie stref ochronnych dla gatunków podlegających ochronie strefowej;
- ochrona korytarzy ekologicznych;
- uwzględnianie znaczenia ochrony różnorodności biologicznej w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- ochrona terenów cennych przyrodniczo przed nadmiernym rozwojem turystyki i rekreacji;
- edukacja ekologiczna w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej;
- renaturalizacja i poprawa stanu zniszczonych ekosystemów, zwłaszcza wodno – błotnych, rzecznych i leśnych oraz ich ochrona;
- rozwój i utrzymanie terenów zieleni.

OCHRONA I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ LASÓW:

Cel do 2019 roku:

„Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej z zachowaniem bogactwa biologicznego”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- realizacja gospodarki leśnej w oparciu o plany urządzenia lasów i uproszczone plany urządzenia lasów, w tym ich aktualizacja;
- ujmowanie w opracowywanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gruntów do zalesień, z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczo – krajobrazowych;
- zalesianie nieefektywnych (nieprzydatnych rolnictwu) gruntów rolnych;
- zalesianie nowych terenów z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczo – krajobrazowych;
- zwiększenie powierzchni lasów ochronnych na terenach lasów prywatnych;
- zwiększenie udziału starszych klas wieku w strukturze wiekowej drzewostanów w lasach prywatnych;
- restytucja i rehabilitacja ekosystemów leśnych, uszkodzonych w wyniku działania czynników abiotycznych i biotycznych;
- kontynuacja i rozwój monitoringu środowiska leśnego w celu rozpoznania stanu lasu, przeciwdziałania pożarom, rozwojowi szkodników i chorób;

- prowadzenie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju przez Nadleśnictwa (tworzenie izb przyrodniczych, leśnych ścieżek dydaktycznych);
- realizacja zadań z zakresu gospodarki wodnej na terenach leśnych (np.: budowa zbiorników retencyjnych);
- doskonalenie gospodarki leśnej lasów prywatnych;
- ochrona różnorodności biologicznej w lasach prywatnych.

RACJONALNE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI WODNYMI:

Cel do 2019 roku:

„Zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi województwa oraz zapewnienie skutecznej ochrony przed powodzią i suszą”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- wdrażanie Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej na terenie województwa łódzkiego;
- realizacja „Wojewódzkiego Programu Małej Retencji dla Województwa Łódzkiego”.

OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI:

Cel do 2019 roku:

„Ochrona i racjonalne wykorzystanie powierzchni ziemi oraz rekultywacja terenów zdegradowanych”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- przestrzeganie zasad dobrej praktyki rolniczej (KDPR) w zakresie ochrony gleb użytkowanych rolniczo;
- wdrażanie programów rolnośrodowiskowych uwzględniających działania prewencyjne w zakresie ochrony gleb, w tym erozji gleb;
- wspieranie i rozwijanie rolnictwa ekologicznego;
- kontynuacja i rozwój monitoringu środowiska glebowego w województwie;
- prowadzenie rejestru terenów zdegradowanych;
- prowadzenie bieżącej rekultywacji i zagospodarowania gruntów zdegradowanych;
- ochrona gleb o wysokiej przydatności rolniczej przed przeznaczeniem na cele nierolnicze.

GOSPODAROWANIE ZASOBAMI GEOLOGICZNYMI:

Cel do 2019 roku:

„Racjonalna gospodarka zasobami złóż kopalin oraz minimalizacja niekorzystnych skutków ich eksploatacji”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- kontynuowanie prac w zakresie poszukiwania, rozpoznania i dokumentowania złóż kopalin;
- ochrona zasobów złóż kopalin i obszarów perspektywicznych poprzez stosowanie odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych;
- wszechstronne wykorzystanie kopalin (kopaliny głównej i towarzyszącej);
- sukcesywna rekultywacja i zagospodarowanie terenów po eksploatacji kopalin;
- przeciwdziałanie nielegalnej eksploatacji kopalin.

RACJONALNE WYKORZYSTANIE ENERGII, MATERIAŁÓW I SUROWCÓW:

Cel do 2019 roku:

„Wzrost efektywności wykorzystania surowców, wody i energii”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- modernizacja procesów przemysłowych w kierunku osiągnięcia normatywów najlepszej dostępnej techniki (BAT);
- promowanie działań zmierzających do zmniejszenia zużycia wody i podniesienia efektywności wykorzystania energii w gospodarce komunalnej;
- zwiększenie sprawności wytwarzania energii i zmniejszenie strat energii w przemyśle;
- działania energooszczędne w budownictwie (np.: termomodernizacje);
- odzysk energii cieplnej;
- eliminacja strat wody w sieci;
- wprowadzanie systemów zarządzania środowiskowego.

JAKOŚĆ POWIETRZA:

Cel do 2019 roku:

„Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz uwzględnienie aspektu ochrony jakości powietrza w planowaniu przestrzennym”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- realizacja założeń obowiązujących programów ochrony powietrza (POP) w zakresie pyłu zawieszonego PM10;
- opracowanie i wdrażanie POP dla pozostałych terenów zaliczonych do klasy C z uwagi na przekroczenie poziomu pyłu zawieszonego PM10 oraz dla stref zaliczonych do klasy C z uwagi na przekroczenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM2,5, benzo(a)pirenu oraz ozonu (kryterium z uwagi na ochronę roślin);
- opracowanie i wdrażanie Programów ograniczenia niskiej emisji (PONE) dla terenów wskazanych w POP;
- opracowywanie Projektów założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, zgodnie z ustaleniami programów ochrony powietrza;
- modernizacja kotłowni komunalnych oraz dużych obiektów energetycznego spalania paliw celem ograniczenia wielkości emisji zanieczyszczeń: modernizacja kotłów, automatyzacja procesu spalania, zmiana rodzaju paliwa ze stałego na gazowe, olejowe lub alternatywne źródła energii, budowa/modernizacja systemów oczyszczania spalin;
- rozwój ciepłownictwa rozproszonego;
- dofinansowanie realizacji działań naprawczych z funduszy unijnych i krajowych (w ramach systemu instytucji funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej);
- rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczych, podłączanie nowych użytkowników do sieci ciepłych;
- prowadzenie termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, wspieranie termomodernizacji obiektów mieszkalnych wielorodzinnych i jednorodzinnych (powinno się zapewnić ochronę ewentualnych miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków);
- rozbudowa sieci gazowej;

- likwidacja lub modernizacja (w kierunku wykorzystania proekologicznych nośników energii) źródeł „niskiej emisji” (indywidualnych węglowych systemów grzewczych, lokalnych kotłowni opalanych węglem);
- promowanie wymiany indywidualnych źródeł ciepła zasilanych paliwem stałym na kotły gazowe, olejowe;
- wprowadzenie systemu wsparcia finansowego dla właścicieli mieszkań zmieniających system ogrzewania na proekologiczny;
- wprowadzanie przez przedsiębiorców nowoczesnych i przyjaznych środowisku technologii, hermetyzacja układów technologicznych, modernizacja instalacji celem spełnienia wymagań BAT oraz standardów emisyjnych;
- egzekwowanie od zakładów przemysłowych spełniania prawnych wymagań w zakresie wielkości emisji zanieczyszczeń do powietrza;
- prowadzenie remontów, przebudowy i modernizacji dróg celem poprawy warunków jazdy;
- bieżące utrzymywanie ulic w czystości poprzez zamykanie oraz sprzątanie na mokro w okresach bezdeszczowych;
- rozwój infrastruktury rowerowej; budowa nowych tras rowerowych i modernizacja istniejących, w tym wyprowadzenie ruchu rowerowego poza jezdnie, budowa parkingów dla rowerów, itp.;
- zwiększenie udziału komunikacji zbiorowej w przewozach pasażerskich poprzez rozwój transportu zbiorowego w uzależnieniu od rzeczywistych potrzeb, rozwój transportu niskoemisyjnego (transport kolejowy, transport tramwajowy) oraz transportu kołowego z wykorzystaniem autobusów niskoemisyjnych poprzez modernizację taboru autobusowej komunikacji miejskiej (wymiana pojazdów na bardziej „ekologiczne”);
- uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego aspektów wpływających na jakość powietrza (np.: wymagania dotyczące zaopatrywania budynków w ciepło na nowych osiedlach, projektowanie linii zabudowy nowych osiedli mieszkaniowych uwzględniające zapewnienie „przewietrzania” miasta, wyznaczanie stref przemysłowych poza granicami obszaru o zwiększonych stężeniach pyłu PM10, z uwzględnieniem np.; kierunków napływu mas powietrza);
- prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie wpływu spalania paliw złej jakości oraz odpadów w paleniskach domowych na stan czystości powietrza, możliwości oszczędzania energii oraz promocji korzystania z transportu zbiorowego oraz transportu rowerowego.

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII:

Cel do 2019 roku:

„Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie województwa”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- rozwój odnawialnych źródeł energii;
- prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- budowa instalacji OZE;
- inwentaryzacja źródeł OZE, prowadzenie i aktualizacja bazy danych OZE;
- przygotowanie strategii rozwoju OZE;
- prowadzenie akcji informacyjnej na temat korzyści stosowania OZE.

OCHRONA WÓD:

Cel do 2019 roku:

„Zapewnienie dobrego stanu jakościowego i ilościowego wód powierzchniowych i podziemnych województwa”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych;
- budowa nowych i rozbudowa istniejących sieci zbiorczej kanalizacji sanitarnej;
- budowa nowych i rozbudowa istniejących sieci zbiorczej kanalizacji deszczowej;
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, w miejscach gdzie uwarunkowania techniczne lub ekonomiczne wskazują na nieefektywność rozwiązań w zakresie zbiorowego odprowadzania ścieków;
- rozbudowa infrastruktury zaopatrzenia w wodę, w tym budowa nowych oraz modernizacja istniejących ujęć i stacji uzdatniania wody oraz rozbudowa zbiorczych sieci wodociągowych wraz z instalacją przyłączy;
- usprawnianie gospodarki ściekowej w zakładach przemysłowych między innymi poprzez budowę i modernizację oczyszczalni ścieków przemysłowych oraz ograniczenie ilości substancji szczególnie szkodliwych odprowadzanych do środowiska wodnego i ekonomizację zużycia wody dla celów przemysłowych;
- kontrola spełnienia wymagań prawnych w zakresie korzystania z wód przez podmioty gospodarcze w szczególności duże zakłady przemysłowe emitujące substancje szczególnie szkodliwe;
- stosowanie skutecznych rozwiązań chroniących środowisko wodne przed zanieczyszczeniami pochodzącymi z transportu drogowego i przestrzeganie wymagań prawnych przez zarządców dróg publicznych;
- ograniczanie emisji zanieczyszczeń obszarowych ze źródeł rolniczych poprzez wdrażanie dobrych praktyk poparte odpowiednią edukacją w zakresie rolnictwa ekologicznego;
- prowadzenie ewidencji stanu i obsługi bezodpływowych zbiorników na ścieki bytowe i przydomowych oczyszczalni ścieków w gospodarstwach domowych;
- wprowadzanie do planów zagospodarowania przestrzennego obszarów ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP).

ODDZIAŁYWANIE HAŁASU:

Cel do 2019 roku:

„Minimalizacja zagrożenia mieszkańców województwa ponadnormatywnym hałasem, zwłaszcza komunikacyjnym”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- dalsze ograniczanie emisji hałasu pochodzącego z sektora gospodarczego, między innymi poprzez kontrole przestrzegania dopuszczalnej emisji hałasu, wprowadzanie urządzeń ograniczających emisję hałasu;
- realizacja inwestycji zmniejszających narażenie na hałas komunikacyjny;
- przestrzeganie wartości dopuszczalnych poziomów hałasu w odniesieniu do nowo zagospodarowywanych terenów: stosowanie w planowaniu przestrzennym zasady strefowania;
- edukacja ekologiczna.

ODDZIAŁYWANIE PÓŁ ELEKTROMAGNETYCZNYCH:

Cel do 2019 roku:

„Ograniczenie oddziaływania pól elektromagnetycznych na zdrowie człowieka i środowisko”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- kontynuacja badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia polami elektromagnetycznymi oraz poszerzenie wiedzy na temat stopnia ich oddziaływania;
- wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami elektromagnetycznymi;
- monitorowanie zmian wielkości i stopnia zagrożenia środowiska polami elektromagnetycznymi poprzez system pomiarów i ich ewidencji;
- preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych;
- edukacja ekologiczna na temat rzeczywistej skali zagrożenia emisją pól elektromagnetycznych.

POWAŻNE AWARIE PRZEMYSŁOWE:

Cel do 2019 roku:

„Ograniczanie skutków poważnych awarii przemysłowych dla ludzi i środowiska”.

Kierunki działań na lata 2012 – 2015:

- uaktualnianie systemów operacyjno – ratowniczych dla terenów otaczających zakłady o dużym ryzyku wystąpienia awarii;
- wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych, w tym transportu materiałów niebezpiecznych;
- optymalizacja wyznaczenia miejsc bezpiecznego parkowania samochodów przewożących materiały niebezpieczne;
- doposażenie jednostek straży pożarnej w sprzęt do ratownictwa techniczno – chemiczno – ekologicznego.

POWIAT WIELUŃSKI:

8. 4. Strategia Rozwoju Powiatu Wieluńskiego.

Strategia Rozwoju Powiatu Wieluńskiego została przyjęta uchwałą nr XVII/98/08 Rady Powiatu w Wieluniu z dnia 04 marca 2008 roku. We wstępie do „Strategii...” podkreślono, że dobrze funkcjonujący, a zatem sprawny samorząd winien dysponować narzędziami do wspierania działań i aktywności jego mieszkańców oraz do wspomagania zaspokajania ich potrzeb. Jednym z istotnych narzędzi jest strategia rozwoju. Władze samorządowe powiatu wieluńskiego uznały za celowe i uzasadnione opracowanie takiego dokumentu. Zarząd Powiatu doszedł do wniosku, że najkorzystniejszym sposobem opracowania Strategii będzie, tak zwana metoda partnerska, polegająca na wykonaniu opracowania przy udziale przedstawicieli różnych środowisk zawodowych i samorządowych działających na terenie powiatu. Metoda ta zapewnia szerokie uczestnictwo w procesie budowania Strategii.

Na podstawie analizy atutów oraz braków i problemów, biorąc pod uwagę wszystkie zidentyfikowane uwarunkowania rozwoju powiatu, sformułowano następująca **misję**: „*Wzrost jakości życia ludności powiatu wieluńskiego przez zapewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego z poszanowaniem środowiska naturalnego i wykorzystaniem jego turystycznych walorów*”.

Układ dokumentu składa się z 7 głównych celów strategicznych oraz przyporządkowanych do nich celów operacyjnych i zadań strategicznych. Poniżej przedstawiono wybrane kierunki działań odnoszące się pośrednio lub bezpośrednio do gminy Wierzchlas:

Cel strategiczny:

WSPIERANIE PROCESÓW ROZWOJU, RESTRUKTURYZACJI I MODERNIZACJI ROLNICTWA

Cel operacyjny:

„*Wsparcie dla inwestycji w przetwórstwie, gospodarstwach rolnych, marketingu produktów rolnych*”.

Zadania strategiczne:

- rozwój bazy przetwórczej dla owoców i warzyw;
- realizacja zalesień gruntów V i VI klasy;
- rozwój grup i zrzeszeń producentów rolnych;
- rozwój i propagowanie gospodarstw ekologicznych;
- modernizacja gospodarstw rolnych poprzez realizację bazy konfekcjonowania produktów rolnych i poprawę warunków zoohigienicznych utrzymania zwierząt.

Cel operacyjny:

„*Poprawa struktury agrarnej gospodarstw rolnych*”.

Zadania strategiczne:

- wprowadzenie rent strukturalnych;
- szkolenie z zakresu ekonomii i specjalizacji w produkcji;
- wspieranie finansowe młodych rolników decydujących się na samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego;
- wspieranie rozwoju gospodarstw ekologicznych;
- poprawa struktury obszarowej gospodarstw rolnych;
- zmniejszenie ilości działek w poszczególnych gospodarstwach rolnych – scalenia;
- wytyczenie i urządzenie funkcjonalnej sieci dróg transportu rolnego dostosowanej do współcześnie stosowanych maszyn rolniczych;
- zapewnienie każdej poscaleniowej działce dostępu do drogi o charakterze drogi publicznej;
- dostosowanie granic działek do systemu urządzeń melioracji wodnych oraz rzeźby terenu;
- wydzielenie niezbędnych gruntów na cele infrastruktury technicznej i społecznej w ramach postępowania scaleniowego – bez procedur wywłaszczeniowych;
- tworzenie warunków przestrzennych dla procesu zwiększania lesistości powiatu;
- likwidacja zaniedbanych wspólnot gruntowych;
- opracowywanie dla scalanych obszarów dokumentacji katastralnej o współcześnie wymaganych parametrach technicznych przy racjonalnie uzasadnionych nakładach finansowych;
- tworzenie warunków do synchronizowania w sposób systemowy dokumentacji katastralnej z Księgami Wieczystymi;
- zagospodarowanie poscaleniowe związane z organizacją przestrzeni produkcyjnej.

Cel strategiczny:

**WYKORZYSTANIE WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO
DLA POTRZEB ROZWOJU GOSPODARCZEGO POWIATU I PODNIESIENIA POZIOMU ŻYCIA LUDNOŚCI**

Cel operacyjny:

„Propagowanie walorów turystycznych powiatu i ochrona dziedzictwa historyczno – kulturowego”.

Zadania strategiczne:

- podjęcie starań w celu pozyskania osób zainteresowanych przyjmowaniem w swoich gospodarstwach turystów;
- przygotowanie folderu prezentującego walory turystyczne;
- opracowanie i wdrożenie programu rozwoju turystyki spójnego z koncepcją rozwoju turystyki opracowaną przez poszczególne gminy z uwzględnieniem obiektów historyczno – kulturowych;
- rewitalizacja obiektów historycznych, kulturowych, religijnych powiatu wieluńskiego.

Cel operacyjny:

„Wyznaczanie na obszarze powiatu terenów pod rozwój turystyki oraz uzbrojenie ich w infrastrukturę techniczną”.

Zadania strategiczne:

- wyznaczenie w planie zagospodarowania przestrzennego gmin terenów pod szlaki turystyczne: piesze, rowerowe, konne i inne;
- uzbrojenie terenów rekreacyjnych w infrastrukturę techniczną;
- zachowanie cech krajobrazowych (parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, pomniki przyrody);
- wyznaczenie i oznakowanie szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych i innych;
- utworzenie ekologicznych ścieżek edukacyjnych na terenie Nadleśnictwa Wieluń.

Cel operacyjny:

„Stworzenie warunków dla pozyskania inwestorów zewnętrznych krajowych i zagranicznych”.

Zadania strategiczne:

- podejmowanie działań na rzecz przełamania barier psychologicznych związanych z działalnością gospodarczą w zakresie agroturystyki poprzez organizację szkoleń i wycieczek;
- opracowanie systemu preferencji i zachęt dla przedsiębiorstw podejmujących nowe inwestycje na terenie powiatu w dziedzinie turystycznej.

Cel strategiczny:

**WSPIERANIE KAPITAŁU LOKALNEGO
I DZIAŁAŃ NA RZECZ POZYSKIWANIA KAPITAŁU ZAGRANICZNEGO**

Cel operacyjny:

„Promowanie przedsiębiorców lokalnych”.

Zadania strategiczne:

- monitorowanie stanu posiadania, potrzeb i kierunków rozwoju firm;
- podejmowanie działań na rzecz stosowania ulg podatkowych i innych preferencji przez samorządy w celu tworzenia nowych miejsc pracy;

- włączenie do współpracy lokalnych banków i innych instytucji finansowych;
- wydanie folderu inwestycyjnego firm powiatu wieluńskiego.

Cel operacyjny:

„Wskazanie możliwości rozwoju dla kapitału lokalnego i zagranicznego oraz ich wzajemnej współpracy”.

Zadania strategiczne:

- wprowadzanie przez gminy uzasadnionych zmian w planach przestrzennego zagospodarowania, wskazywanie obszarów nadających się pod inwestycje i działalność gospodarczą;
- wskazywanie firm lokalnych potencjalnie zainteresowanych współpracą z kapitałem zachodnim;
- określanie i monitorowanie potrzeb i możliwości przedsiębiorczości lokalnej;
- wspieranie działań zmierzających do stałego poszukiwania oferentów zagranicznych deklarujących współpracę z lokalnym biznesem (przedsiębiorczością).

Cel strategiczny:

**BUDOWA SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO JAKO PODSTAWY FUNKCJONOWANIA
DEMOKRATYCZNEGO PAŃSTWA PRAWA POPRZEC ZABEZPIECZENIE MOŻLIWIE OPTYMALNYCH
WARUNKÓW ROZWOJU INTELEKTUALNEGO, SPOŁECZNEGO, KULTUROWEGO I FIZYCZNEGO
ROZWOJU MIESZKAŃCÓW POWIATU WIELUŃSKIEGO**

Cel operacyjny:

„Racjonalizacja sieci szkolnictwa ponadgimnazjalnego, specjalnego i dorosłych”.

Cel operacyjny:

„Unowocześnienie systemu organizacji i zarządzania placówkami oświatowymi i oświatowo – wychowawczymi”.

Cel operacyjny:

„Aktywizacja placówek oświatowych oraz samorządowych struktur młodzieży”.

Cel operacyjny:

„Aktywizacja samorządów gminnych oraz lokalnej społeczności w zakresie rozwoju kultury duchowej i zachowania tradycji regionu”.

Zadania strategiczne:

- powołanie Ośrodka Kultury i Promocji Powiatu Wieluńskiego;
- utworzenie Powiatowego Punktu Informacji Turystycznej;
- organizacja cyklicznych przeglądów folkloru ziemi wieluńskiej i jego promocja na zewnątrz;
- prowadzenie działalności wydawniczej promującej region z zachowaniem tradycji przodków;
- kształtowanie wśród dzieci i młodzieży postaw poszanowania dla zachowanych obiektów kultury materialnej;
- cykliczna organizacja corocznych różnych form imprez, konkursów na temat historii, tradycji i kultury regionu wieluńskiego;
- wspieranie inicjatyw społecznych i instytucjonalnych w zakresie ochrony dóbr kultury i dziedzictwa kulturowego;
- promocja działań i osiągnięć ośrodków, instytucji kultury i zespołów folklorystyczno – obrzędowych na terenie powiatu wieluńskiego oraz poza regionem wieluńskim.

Cel operacyjny:

„Podniesienie poziomu aktywności fizycznej społeczeństwa regionu wieluńskiego oraz poprawa bazy do uprawiania sportu”.

Zadania strategiczne:

- budowa kompleksu sportowo – rekreacyjnego na potrzeby placówek oświatowych i społeczności lokalnej;
- wspieranie lokalnych inicjatyw sportowych w zakresie organizacji imprez masowych;
- organizacja cyklicznych imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych dla mieszkańców regionu;
- rozwój działalności powołanych struktur Powiatowego Szkolnego Związku Sportowego.

Cel strategiczny:

**POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ W ZAKRESIE OCHRONY ZDROWIA,
POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ WYRÓWNYWANIE SZANS OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
I PRZECIWDZIAŁANIE ICH SPOŁECZNEJ IZOLACJI**

Cel operacyjny:

„Zaspokojenie potrzeb w zakresie bazy lokalowej i sprzętowej w celu poprawy jakości i dostępności do usług zdrowotnych oraz pomocy społecznej”.

Cel operacyjny:

„Poprawa stanu zdrowotnego dzieci w powiecie wieluńskim”.

Cel operacyjny:

„Rozwój współpracy z gminami w zakresie promocji i ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej”.

Zadania strategiczne:

- opracowanie i aktualizacja planu zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na terenie powiatu;
- zapewnienie mieszkańcom powiatu dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej;
- zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego;
- współpraca w zakresie profilaktyki uzależnień;
- wsparcie osób i rodzin z problemem długotrwałego bezrobocia.

Cel operacyjny:

„Stwarzanie osobom niepełnosprawnym i starszym korzystnych warunków do samodzielnego funkcjonowania w środowisku”.

Zadania strategiczne:

- dofinansowanie do uczestnictwa osób niepełnosprawnych i starszych w imprezach integracyjnych;
- dofinansowanie do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz sprzętu rehabilitacyjnego;
- dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych, warsztatów terapii zajęciowej;
- dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się osób fizycznych;
- aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych (szkolenia, przekwalifikowania, tworzenie nowych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej);
- pomoc w nauce i rozwoju samodzielności życiowej osób niepełnosprawnych i starszych.

Cel operacyjny:

„Wspieranie właściwego pełnienia ról społecznych w rodzinach wychowujących dzieci, a w szczególności ograniczenie liczby dzieci pozbawionych opieki rodziców”.

Zadania strategiczne:

- zapobieganie umieszczania dzieci w placówkach opiekuńczo – wychowawczych;
- organizowanie opieki zastępczej;
- praca z rodzicami biologicznymi w celu powrotu dziecka do rodziny;
- wsparcie i terapia osób uzależnionych i współuzależnionych;
- wspieranie rodzin we właściwym pełnieniu funkcji wychowawczych wobec dzieci.

Cel operacyjny:

„Wspieranie możliwości indywidualnego rozwoju dzieci i młodzieży”.

Zadania strategiczne:

- poprawa funkcjonowania rodzin niepełnych z dziećmi sprawującymi trudności wychowawcze;
- pomoc młodzieży w życiowym usamodzielnieniu poprzez nabycie umiejętności społecznych umożliwiających prawidłową adaptację społeczną oraz integrację ze środowiskiem;
- wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży wiejskiej będącej w trudnej sytuacji materialnej poprzez pomoc stypendialną.

Cel strategiczny:

ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ POWIATU

Cel operacyjny:

„Rozbudowa sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków i systemu gospodarki odpadami”.

Zadania strategiczne:

- rozbudowa sieci kanalizacyjnej wraz z przykanalikami na terenie gmin mających opracowane dokumentacje projektowo – wykonawcze;
- propagowanie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków;
- realizacja „Porozumienia w sprawie ochrony wód rzeki Warty” – współpraca z zainteresowanymi powiatami przy wspólnej inwestycji urządzeń przeciwpowodziowych;
- opracowanie alternatywnych koncepcji zagospodarowania odpadów komunalnych;
- wdrożenie na terenie całego powiatu selektywnej zbiórki odpadów, „u źródła”;
- wdrożenie selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych wielkogabarytowych oraz budowlanych pochodzących z masy odpadów komunalnych;
- propagowanie i współfinansowanie akcji związanych z proekologiczną edukacją społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży;
- zorganizowanie systemu współkompostowania osadów ściekowych z małych oczyszczalni ścieków komunalnych położonych na terenach wiejskich wraz z odpadami zielonymi i frakcją odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

Cel operacyjny:

„Poprawa systemu ocieplnienia powiatu”.

Zadania strategiczne:

- podjęcie działań związanych z procesem przygotowania inwestycji i budowy sieci gazociągowej i dystrybucyjnej na terenie poszczególnych gmin.

Cel operacyjny:

„Systematyczna poprawa warunków komunikacyjnych i stopnia dostępności powiatu”.

Zadania strategiczne:

- zwiększenie spójności regionów: Wielkopolskiego, Łódzkiego, Górnośląskiego i dostępności usług transportowych;
- zapobieganie dalszej degradacji dróg poprzez wykonanie: cienkich dywaników, powierzchniowych utrwaleń, ścinę zawyżonych poboczy, odtworzenie przydrożnych rowów;
- poprawa przepustowości i nośności dróg poprzez: przebudowę dróg gruntowych na utwardzone (bitumiczne), przystosowanie obiektów inżynierskich do wymaganych nośności normatywnych, poszerzenia jezdni;
- poprawa bezpieczeństwa pieszych poprzez budowę chodników;
- współdziałanie z samorządami i innymi zarządcami dróg w celu poprawy jakości dróg i wyłączenia ruchu tranzytowego z miejscowości;
- wspieranie budowy drogi szybkiego ruchu S8;
- podniesienie atrakcyjności gospodarczej regionu i zwiększenie zainteresowania potencjalnych inwestorów poprzez realizację powyższych zadań;
- modernizacja dróg powiatowych i gminnych.

Cel operacyjny:

„Budowa społeczeństwa informacyjnego”.

Zadania strategiczne:

- tworzenie i rozbudowa regionalnych projektów sieci infrastruktury informacyjnej, realizowanych w powiązaniu z przedsięwzięciami o charakterze krajowym i regionalnym;
- upowszechnienie stosowania technik społeczeństwa informacyjnego w pracy instytucji publicznych;
- wykorzystanie technologii społeczeństwa informacyjnego do działań administracji samorządowej, w szczególności do modernizacji infrastruktury informatycznej, elektronicznego obiegu dokumentów, archiwizacji dokumentów i rozwoju elektronicznych usług dla ludności;
- promowanie rozwiązań techniczno – organizacyjnych z zakresu nowych technologii komunikacyjnych w działalności samorządowej administracji publicznej;
- tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu;
- tworzenie systemu informacji przestrzennej.

Cel operacyjny:

„Polepszenie zarządzania lokalnej i regionalnej administracji publicznej”.

Zadania strategiczne:

- budowa i wdrażanie platform elektronicznych dla zintegrowanego systemu wspomagania zarządzania na poziomie powiatowym;
- budowa Zintegrowanego Systemu Informacji o Nieruchomościach.

Cel operacyjny:

„Publiczny dostęp do Internetu”.

Zadania strategiczne:

- tworzenie lokalnych publicznych punktów dostępu do Internetu;
- budowa lub rozbudowa lokalnych szerokopasmowych sieci szkieletowych, współdziałających z sieciami regionalnymi lub krajowymi;
- budowa, modernizacja lub wyposażenie inwestycyjne centrów zarządzania sieciami regionalnymi.

Cel strategiczny:

**POPRAWA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO W POWIECIE WIELUŃSKIM,
ZASPOKOJENIE POTRZEB W ZAKRESIE BAZY LOKALOWEJ I SPRZĘTOWEJ
PODMIOTÓW ODPOWIADAJĄCYCH ZA BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE**

Cel operacyjny:

„Zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpożarowego w powiecie wieluńskim”.

Zadania strategiczne:

- zakup sprzętu transportowego, pożarniczego, kwatermistrzowskiego oraz sprzętu techniki specjalnej.

Cel operacyjny:

„Tworzenie systemów bezpieczeństwa lokalnego”.

Zadania strategiczne:

- wspieranie inicjatyw KP PSP i KPP zmierzających do poprawy jakości działań podejmowanych na rzecz bezpieczeństwa publicznego;
- realizowanie działań prewencyjnych i edukacyjnych zmierzających do wzrostu świadomości społeczeństwa na temat występujących zagrożeń;
- współpraca samorządu z instytucjami powołanymi do ochrony bezpieczeństwa publicznego;
- tworzenie programów bezpieczeństwa publicznego.

8. 5. Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wieluńskiego na lata 2010 – 2013.

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wieluńskiego na lata 2010 – 2013 został przyjęty uchwałą nr XLV/342/10 Rady Powiatu w Wieluniu z dnia 29 października 2010 roku. Niniejszy „Program...” jest drugą edycją programów ochrony środowiska powiatu wieluńskiego. Pierwszy program ochrony środowiska dla powiatu wieluńskiego na lata 2004 – 2007 został przyjęty uchwałą nr XV/102/04 Rady Powiatu w Wieluniu z dnia 27 lutego 2004 roku. We wprowadzeniu do dokumentu zaznaczono, że „Program...” określa cele ekologiczne, priorytety, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych oraz ustala środki niezbędne do osiągnięcia zaplanowanych celów, w tym mechanizmy prawno – ekonomiczne i środki finansowe. Za realizację przedsięwzięć zawartych w „Programie...” odpowiedzialne są jednostki samorządu terytorialnego i administracji rządowej oraz podmioty, których działalność wpływa na stan środowiska. **Celem podstawowym „Programu...”**, obejmującym wszystkie priorytety, jest „ochrona i poprawa stanu środowiska”. Poniżej przedstawione są priorytety, działania i wybrane zadania na lata 2010 – 2013 z perspektywą na lata 2014 – 2017.

Priorytet I:

**OCHRONA ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH WRAZ Z POPRAWĄ ICH JAKOŚCI
ORAZ OCHRONA PRZED POWODZIĄ**

Działanie:

„Uporządkowanie gospodarki ściekowej”.

Zadania:

- kontynuacja budowy, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków;
- kontynuacja budowy i rozbudowy sieci kanalizacyjnej;
- bieżące remonty istniejącej sieci kanalizacyjnej;
- budowa szczelnych zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków.

Działanie:

„Poprawa stanu wód podziemnych i powierzchniowych”.

Zadania:

- inwentaryzacja źródeł zanieczyszczeń dopływających do wód powierzchniowych;
- likwidacja nieszczelnych zbiorników bezodpływowych stanowiących potencjalne źródło zanieczyszczeń wód podziemnych;
- uregulowanie systemu odprowadzania wód opadowych.

Działanie:

„Ochrona przed wylewami rzek”.

Zadania:

- zwiększenie przepustowości koryt przez, między innymi, modernizację kanałów, czyszczenie i udrożnienie koryt rzek.

Priorytet II:

OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI I GLEB PRZED DEGRADACJĄ

Działanie:

„Zapobieganie dewastacji i degradacji gleby i powierzchni ziemi”.

Zadania:

- właściwa polityka zalesiania gruntów nieprzydatnych rolniczo;
- wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego;
- wdrażanie zasad Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych;
- prowadzenie okresowych badań jakości gleby;
- prowadzenie obserwacji terenów zagrożonych osuwiskami.

Działanie:

„Rekultywacja terenów zdegradowanych”.

Zadania:

- inwentaryzacja terenów zdegradowanych;

- opracowanie programu rekultywacji zidentyfikowanych terenów zdegradowanych;
- kompleksowa rekultywacja i zagospodarowanie nieczynnych składowisk odpadów.

Priorytet III:

**OCHRONA I WZROST RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ I KRAJOBRAZOWEJ
ORAZ WZROST LESISTOŚCI**

Działanie:

„Ochrona zieleni”.

Zadania:

- prace pielęgnacyjne;
- zachowanie tradycyjnych zadrzewień śródpolnych wraz z występującą florą na terenach wykorzystywanych rolniczo;
- dosadzanie drzew i krzewów;
- bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych;
- lokalizacja zadrzewień zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego;
- utworzenie, wdrożenie i konsekwentne, okresowe aktualizowanie baz danych o dziedzictwie przyrodniczym i krajobrazowym.

Działanie:

„Ochrona zasobów leśnych”.

Zadania:

- zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo;
- tworzenie spójnych kompleksów leśnych;
- zachowanie w stanie nienaruszonym śródleśnych nieużytków;
- zapewnienie lasom właściwego znaczenia w planowaniu przestrzennym, w tym kształtowaniu granicy rolno – leśnej i ochronie krajobrazu;
- uaktualnianie planów urządzania lasów;
- stały monitoring obszarów leśnych w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkodniki).

Działanie:

„Ochrona i utrzymanie krajobrazu rekreacyjnego”.

Zadania:

- rozwój prac inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznania zagrożeń różnorodności biologicznej;
- rozwój sieci szlaków turystycznych i przyrodniczych ścieżek dydaktycznych;
- promowanie zachowań zgodnych z zasadami ochrony przyrody i krajobrazu.

Działanie:

„Określenie potrzeb w zakresie reintrodukcji”.

Zadania:

- identyfikacja zagrożonych siedlisk i opracowanie planów ich ochrony;
- budowa przejść dla zwierząt nad trasami komunikacyjnymi i przepustów dla organizmów wodnych.

Priorytet IV:

RACJONALNA GOSPODARKA ODPADAMI

Działanie:

„Eliminowanie uciążliwości związanych z niewłaściwym postępowaniem z odpadami”.

Działanie:

„Ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów”.

Priorytet V:

POPRAWA JAKOŚCI POWIETRZA

Działanie:

„Bieżąca modernizacja i przebudowa dróg”.

Zadania:

- bieżące remonty i modernizacje dróg;
- budowa i przebudowa dróg.

Działanie:

„Wsparcie budowy infrastruktury rowerowej”.

Zadania:

- budowa ścieżek rowerowych.

Działanie:

„Modernizacja taboru komunikacji autobusowej”.

Zadania:

- wymiana pojazdów na bardziej „ekologiczne”.

Działanie:

„Zwiększenie wykorzystania paliw ekologicznych w przemyśle i gospodarce komunalnej”.

Zadania:

- rozbudowa sieci gazowej;
- zastępowanie węgla bardziej ekologicznymi nośnikami energii, szczególnie w indywidualnych systemach grzewczych.

Priorytet VI:

REDUKCJA EMISJI PONDNORMATYWNEGO HAŁASU

Działanie:

„Monitoring hałasu”.

Priorytet VII:

OGRANICZENIE MOŻLIWOŚCI WYSTĄPIENIA POWAŻNYCH AWARII

Działanie:

„Zmniejszenie zagrożenia dla mieszkańców i środowiska z powodu awarii przemysłowych i transportu materiałów niebezpiecznych”.

Priorytet VIII:

**UTRZYMANIE OBOWIĄZUJĄCYCH STANDARDÓW
W ZAKRESIE PROMIENIOWANIA ELEKTROMAGNETYCZNEGO**

Działanie:

„Prowadzenie badań pól elektromagnetycznych”.

Priorytet IX:

RACJONALIZACJA WYKORZYSTYWANIA MATERIAŁÓW I SUROWCÓW

Działanie:

„Kontynuacja modernizacji istniejącej i budowa nowej sieci wodociągowej”.

Zadania:

- budowa sieci wodociągowej;
- bieżące remonty i modernizacja istniejących wodociągów.

Działanie:

„Zmniejszenie wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych”.

Zadania:

- wprowadzanie zamkniętych obiegów wody i wodooszczędnych technologii produkcji w przemyśle.

Działanie:

„Zmniejszenie strat energii, zwłaszcza ciepłej w systemach przesyłowych, poprawa parametrów energetycznych budynków oraz podnoszenie sprawności wytwarzania energii”.

Zadania:

- stosowanie materiałów energooszczędnych w budownictwie;
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej;
- modernizacja oświetlenia ulicznego;
- usprawnienie sieci wewnętrznej centralnego ogrzewania budynków;
- wprowadzanie zamkniętych obiegów wody i wodooszczędnych technologii produkcji w przemyśle;

- wdrażanie pozwoleń zintegrowanych i mechanizmu najlepszych dostępnych technologii (BAT);
- wprowadzanie ocen cyklu życia produktów o wysokim stopniu materiałochłonności;
- wprowadzanie systemów zarządzania środowiskowego poprzez wdrażanie norm ISO, EMAS, programów „Czystej produkcji”, „Odpowiedzialność i troska”.

Działanie:

„Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin”.

Zadania:

- zwiększenie efektywności wykorzystania udokumentowanych i eksploatowanych złóż kopalin poprzez stosowanie sprawnego sprzętu urabiającego, wdrażanie linii technologicznych do uszlachetniania kopaliny gdy jej jakość na to pozwala oraz poprzez wybieranie kopaliny do spągu złoża, zgodnie z wyliczonym wskaźnikiem wykorzystania złoża;
- ograniczanie naruszeń dotyczących ochrony środowiska towarzyszących wydobywaniu kopalin poprzez prowadzenie kontroli w zakładach;
- zagospodarowanie i rekultywacja wyrobisk oraz terenów poeksploatacyjnych, najlepiej w kierunku rekreacyjno – wypoczynkowym.

Działanie:

„Wykorzystanie źródeł energii odnawialnej”.

Zadania:

- określenie potencjału technicznego i ekonomicznego energii odnawialnej;
- wspieranie projektów w zakresie budowy urządzeń i instalacji do produkcji i transportu energii wytwarzanej z alternatywnych źródeł;
- budowa urządzeń i instalacji do produkcji i transportu energii ze źródeł alternatywnych (wody, wiatru, słońca, biomasy, biogazu, itp.);
- zastępowanie węgla bardziej ekologicznymi nośnikami energii, w tym instalacja w obiektach użyteczności publicznej kotłowni na paliwa przyjazne środowisku.

Priorytet X:

KSZTAŁTOWANIE POSTAW EKOLOGICZNYCH

Działanie:

„Edukacja ekologiczna w szkolnictwie”.

Zadania:

- organizowanie i współorganizowanie konkursów;
- współorganizowanie festynów.

Działanie:

„Edukacja ekologiczna dorosłych”.

Zadania:

- wydawanie materiałów informacyjnych z zakresu stanu i ochrony środowiska;
- szkolenia rolników.

GMINA WIERZCHŁAS:

8. 6. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wierzchlas na lata 2007 – 2013.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wierzchlas na lata 2007 – 2013 przyjęto uchwałą nr VIII/38/2007 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 28 czerwca 2007 roku z późniejszymi zmianami⁷⁰. We wstępie do dokumentu zaznaczono, że „Plan...” to dokument, który przedstawia zintegrowane i kompleksowe działania będące realizacją strategii społeczno-gospodarczej Gminy Wierzchlas na lata 2007 – 2013. Strategia ta jest definiowana jako stan gotowości gminy do kreowania społecznych programów rozwoju i przyjmowania programów strukturalnych Unii Europejskiej. Plan Rozwoju Lokalnego określa nie tylko ogólne cele (jak ma to miejsce przy tworzeniu strategii), lecz konkretne zadania, terminy ich realizacji oraz sposoby finansowania. Poszerza to możliwości inwestycyjne, umożliwia koncentrację inwestycji, a tym samym zwiększa szybkość ich realizacji, jednocześnie zmniejszając koszty.

Głównym celem rozwoju gminy Wierzchlas określonym w „Planie...”, jest: „zapewnienie mieszkańcom gminy wysokiego poziomu życia poprzez rozwój przedsiębiorczości, turystyki, tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania”. Cel główny przekłada się na 4 cele strategiczne, a te na cele cząstkowe.

Cel strategiczny nr I:

WSPIERANIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO W GMINIE

Cele cząstkowe:

- bezpośrednie inwestycje w infrastrukturę techniczną;
- budowa innowacyjnej oferty turystycznej;
- kształtowanie w społeczności gminy postaw przedsiębiorczych;
- tworzenie dogodnych warunków i wsparcie dla nowo powstających przedsiębiorstw;
- kształcenie ustawiczne osób bezrobotnych, chcących podjąć pracę w nowym zawodzie lub podjąć samodzielną działalność gospodarczą;
- rozwój infrastruktury telefonicznej i informatycznej.

Cel strategiczny nr II:

POPRAWA WARUNKÓW ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POPRZECZ ROZBUDOWĘ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ I ROZWÓJ FUNKCJI KULTURALNYCH

Cele cząstkowe:

- rozwój funkcji edukacyjno – oświatowych i sportowych w gminie;
- ochrona zdrowia i bezpieczeństwa mieszkańców, w tym bezpieczeństwa socjalnego;
- zapewnienie mieszkańcom dostępu do nowoczesnych form przekazu informacji w szczególności do Internetu;
- wsparcie bazy opieki zdrowotnej.

⁷⁰ Uchwały Rady Gminy Wierzchlas: nr XXV/133/2009 z dnia 12 lutego 2009 roku, nr XXVIII/165/2009 z dnia 20 maja 2009 roku, nr XXXII/186/2009 z dnia 17 września 2009 roku, nr XXXVI/224/2010 z dnia 24 marca 2010 roku.

Cel strategiczny nr III:

POPRAWA STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Cele cząstkowe:

- poprawa stanu otaczającego środowiska naturalnego;
- zachowanie unikalnych walorów środowiska naturalnego;
- dbanie o ład przestrzenny i jego funkcjonalność dla wszystkich mieszkańców gminy.

Cel strategiczny nr IV:

ODNOWA WSI – PIELĘGNACJA KULTURY I TRADYCJI

Cele cząstkowe:

- podjęcie działań na rzecz podniesienia świadomości kulturalnej mieszkańców;
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego gminy i powiatu;
- podniesienie jakości życia i pracy na wsi.

Wykaz zadań i projektów ujętych w „Planie...”:

- Budowa oczyszczalni ścieków wraz z kanalizacją sanitarną w Krzeczowie – zadanie zrealizowane;
- Przebudowa drogi gminnej Kraszkowice – Mierzyce o długości 4133,96 m – zadanie zrealizowane;
- Budowa stadionu sportowego w Wierzchlesie;
- Boisko sportowe przy Szkole Podstawowej w Wierzchlesie – zadanie zrealizowane (obiekt typu ORLIK);
- Budowa dróg i ścieżek rowerowych: Krzeczów – Toporów i Przywóz – Łaszew Rządowy – zadanie zrealizowane;
- Przyjazna i nowoczesna szkoła – zadanie zrealizowane;
- Wzmocnienie potencjału OSP w Wierzchlesie poprzez zakup średniego samochodu ratowniczo – gaśniczego – zadanie zrealizowane;
- Wzmocnienie roli Szlaku Bursztynowego i innych szlaków tematycznych w zintegrowanym produkcie turystycznym Województwa Łódzkiego – zadanie zrealizowane;
- Prace rekultywacyjne dla zamknięcia składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Kraszkowicach – zadanie zrealizowane.

8. 7. Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas.

Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas przyjęto uchwałą nr XVII/118/2004 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 29 października 2004 roku. Zadania ujęte w „Programie...” zostały pogrupowane według 7 głównych dziedzin. Dziedziny te stanowią grupę celów głównych. Każdy z nich zawiera części składowe w postaci priorytetów.

GOSPODARKA WODNA:

- Ochrona przeciwpowodziowa;
- Realizacja kompleksowych inwestycji w dziedzinie gospodarki wodno – ściekowej (ograniczenie zrzutów ścieków do cieków i zbiorników);
- Poprawa jakości wody pitnej;
- Regulacja stosunków wodnych na terenie gminy.

GOSPODARKA ODPADAMI:

- Likwidacja dzikich składowisk odpadów;
- Wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów;
- Ograniczenie ilości odpadów biodegradowalnych w strumieniu odpadów komunalnych;
- Zbiórka odpadów wielkogabarytowych;
- Zbiórka odpadów budowlanych;
- Budowa i wyposażenie gminnego Punktu Gospodarki Odpadami.

POPRAWA JAKOŚCI GLEB, OCHRONA POWIERZCHNI I KOPALIN:

- Ochrona wierzchniej warstwy gleb;
- Przywrócenie wartości użytkowych gleb;
- Racjonalna gospodarka rolna;
- Racjonalna gospodarka kopalinami.

POPRAWA JAKOŚCI POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO:

- Ograniczenie niskiej emisji;
- Minimalizacja uciążliwości od transportu kołowego;
- Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym i radioaktywnym;
- Ograniczenie emisji przemysłowych (niska i wysoka).

ZMNIEJSZENIE UCIAŻLIWOŚCI HAŁASU:

- Ograniczenie emisji hałasu przemysłowego i pochodzącego od ciągów komunikacyjnych;
- Ograniczenie emisji hałasu z innych źródeł (punktowych).

ZACHOWANIE I WZBOGACANIE WALORÓW PRZYRODNICZYCH:

- Ochrona elementów przyrody ożywionej i nieożywionej;
- Zwiększenie powierzchni biologicznie czynnych;
- Realizacja postanowień miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony środowiska.

EDUKACJA EKOLOGICZNA:

- Prowadzenie zajęć dydaktycznych w szkołach;
- Organizacja pozaszkolnych ośrodków i elementów edukacji ekologicznej;
- Edukacja dorosłych w zakresie ochrony środowiska.

Wykaz zadań i projektów ujętych w „Programie...”:

- rozpoznanie potrzeb i podjęcie działań związanych z kompleksowym zabezpieczeniem przeciwpowodziowym;
- budowa indywidualnych systemów unieszkodliwiania ścieków, na obszarach zabudowy mieszkaniowej rozproszonej (około 300 oczyszczalni przydomowych) – zrealizowano do tej pory 84 urządzenia, z czego 57 sfinansowane przez Gminę;
- rozpoznanie i podjęcie działań dotyczących problemu zanieczyszczeń obszarowych, głównie z terenów rolniczych, wynikających ze stosowania nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin;
- budowa kanalizacji sanitarnej w gminie: 76 km sieci oraz 1361 przyłączy (40,8 km) – zrealizowano budowę sieci we wsi Krzeczów;

- budowa oczyszczalni ścieków i kanalizacji dla miejscowości: Wierzchlas – 180 m³/d, Kraszkowice – Krzeczów 300 m³/d, Mierzyce 100 m³/d i Przyląpy 100 m³/d – zrealizowano budowę oczyszczalni we wsi Krzeczów;
- zamknięcie i rekultywacja nielegalnie eksploatowanych „dzikich” składowisk odpadów – zadanie zrealizowane;
- zamknięcie i rekultywacja gminnego składowiska odpadów w Kraszkowicach – zadanie zrealizowane;
- budowa Gminnego Punktu Gromadzenia Odpadów w Wierzchlesie;
- objęcie wszystkich mieszkańców selektywną zbiórką odpadów użytkowych i niebezpiecznych wydzielanych przez mieszkańców ze strumienia odpadów komunalnych;
- rozwijanie i wspieranie indywidualnych form utylizacji odpadów organicznych (kompostowanie);
- organizacja i rozwijanie systemu zbierania odpadów wielkogabarytowych – zadanie zrealizowane;
- organizacja i rozwijanie systemu zbierania odpadów budowlanych;
- przygotowanie map glebowo – rolniczych, które pomogą w ustalaniu dawek nawozowych i ilości wapnowania;
- zorganizowanie akcji informacyjnej dla producentów żywności i przedsiębiorczych rolników zainteresowanych agroturystyką;
- zapobieganie erozji gleb poprzez nowe nasadzenia drzew;
- stała kontrola poziomu zanieczyszczenia gleb;
- upowszechnianie zasad Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych;
- prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie ochrony powietrza;
- seminaria ekologiczne dla zainteresowanych mieszkańców;
- zmiana ogrzewania i termomodernizacja budynków komunalnych i użyteczności publicznej;
- modernizacja istniejących niskosprawnych kotłowni węglowych w budynkach szkolnych, użyteczności publicznej i komunalnych, zamiana indywidualnych systemów grzewczych (pieców) na ogrzewanie biomasą;
- wdrożenie programów edukacyjnych uświadamiających problemy ochrony przed hałasem;
- stworzenie bazy danych o obiektach stwarzających zagrożenie akustyczne dla środowiska;
- opracowanie wspólnego programu ochrony przed hałasem z Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska;
- opracowanie map akustycznych;
- utworzenie proponowanych małoobszarowych form ochrony przyrody;
- objęcie ochroną prawną w formie pomników przyrody sędziwych okazów drzew;
- szkolenia i pokazy praktyczne dla rolników i działkowców w zakresie gospodarki ekologicznej;
- edukacja ekologiczna nauczycieli;
- inwentaryzacja bibliotek – zadanie zrealizowane;
- program edukacji ekologicznej dla młodzieży szkół podstawowych i gimnazjów;
- wdrożenie programu edukacji ekologicznej związanej z odpadami, ich powstawaniem i zagospodarowaniem;
- organizacja wystaw proekologicznych;
- utworzenie kół ekologicznych.

Poza zadaniami zrealizowanymi, pozostałe są na bieżąco wdrażane. Obecnie trwają prace nad aktualizacją *Programu Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas*, zgodnie z wymogiem wynikającym z ustawy Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 roku, nr 62 poz. 627 ze zm.).

9. WNIOSKI.

Położenie gminy wiejskiej Wierzchlas w regionie jest korzystne. Oprócz walorów naturalnych duże znaczenie dla rozwoju mają przebiegające przez gminę i jej okolice szlaki komunikacyjne. Szczególne znaczenie ma droga wojewódzka nr 486 relacji Wieluń – Działoszyn oraz drogi krajowe i linie kolejowe przebiegające przez położone o 8 km od Wierzchlasu miasto powiatowe Wieluń.

Rejon gminy cechuje się dość zróżnicowaną rzeźbą terenu jak przystało na obszar wyżynny. Rzędne terenu wynoszą od 158 do 230 m n.p.m. Występujący na terenie gminy umiarkowany klimat, charakterystyczny dla strefy przejściowej między Nizinami Środkowopolskimi a Wyżyną Śląsko – Krakowską, sprzyja osadnictwu, rolnictwu i rozwojowi aktywności gospodarczych. W celu ochrony wartościowych przyrodniczo obszarów leśnych i krajobrazowych, charakterystycznych dla tej części województwa łódzkiego, utworzono Załęczański Park Krajobrazowy. Dodatkowo na terenie gminy wyznaczono obszar NATURA 2000 „Załęczański Łuk Warty”, gdzie licznie występują rzadko spotykane siedliska przyrodnicze oraz związane z nimi chronione gatunki flory i fauny. Utworzono tutaj także 2 użytki ekologiczne oraz zarejestrowano 10 pomników przyrody. Występują także bardzo cenne pod względem przyrodniczym i kulturowym założenia parkowe. Na podstawie przyrodniczych badań inwentaryzacyjnych postuluje się poszerzenie lokalnego systemu obszarów objętych ochroną (w myśl ustawy o ochronie przyrody) o Załęczański Obszar Chronionego Krajobrazu, 2 zespoły przyrodniczo – krajobrazowe oraz 3 użytki ekologiczne. Środowisko przyrodnicze terenów zainwestowanych jest tylko w nieznacznym stopniu przekształcone w procesie ich historycznego rozwoju. Niekorzystnym zjawiskiem jest ponadnormatywne zanieczyszczenie cieków wodnych, przy czym należy zaznaczyć, że stan ich czystości ulega z roku na rok poprawie. Niemniej na chwilę obecną stan jednolitej części wód „Warta od Grabarki do Dopływu spod Bronikowa” określony jest jako zły. Rzeką Warta jest dodatkowo źródłem cyklicznie powtarzających się gwałtownych zagrożeń powodziowych i w związku z tym oczekuje się dalszych inwestycji w infrastrukturę przeciwpowodziową. Występowanie wielkopowierzchniowych obszarów cennych przyrodniczo skutkuje ograniczeniami w rozwoju przestrzennym gminy. Dotyczy to przede wszystkim dalszego rozwoju bazy ekonomicznej gminy, w świetle ograniczeń wynikających z przepisów szczególnych dotyczących ochrony przyrody i środowiska. Wartościowe zasoby środowiska kulturowego, a w szczególności zespoły sakralne, dworskie, użytkowe i cenne układy przestrzenne, objęte są ochroną konserwatorską. Ogółem na terenie gminy 18 obiektów znajduje się w ewidencji zabytków, z czego 5 figuruje w rejestrze zabytków. Ochroną objęto także 91 stanowisk archeologicznych, z czego 6 figuruje w rejestrze zabytków, w tym słynne kurhany w Przywozie.

Obszar 119 km² zamieszkuje blisko 6,6 tys. mieszkańców, co daje średnią gęstość zaludnienia na poziomie 55 osób/km². Jest to wskaźnik typowy dla gmin wiejskich. Gminę Wierzchlas zamieszkuje jeszcze stosunkowo młoda demograficznie społeczność. Blisko 23 % mieszkańców nie ukończyło jeszcze 19 roku życia. Zachodzą tu jednak niekorzystne procesy demograficzne, ze zmniejszającą się liczbą ludności na czele (ujemny przyrost rzeczywisty). Przyrost naturalny jest ujemny (obecnie wynosi –1,97 ‰), a bilans migracji w okresie opracowywania studium jest zrównoważony (0 ‰). Współczynnik obciążenia demograficznego, to jest stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym do liczebności wieku produkcyjnego wynosi 0,62, a większość osób w wieku nieprodukcyjnym stanowią jeszcze osoby w wieku przedprodukcyjnym.

Pod względem struktury gospodarczej gmina Wierzchlas zaliczana jest do rolniczych, a sama miejscowość Wierzchlas jest ośrodkiem usługowo – rolniczym, pełniącym jednocześnie rolę gminnego ośrodka administracyjnego. Gospodarka rolna i częściowo leśna pełni pierwszoplanową rolę na pozostałych terenach wiejskich. Funkcję uzupełniającą stanowią tam nieliczne zakłady produkcyjne oraz usługi, a także górnictwo w postaci wydobywania kruszyw naturalnych. Transformacja systemowa w Polsce wymusiła szereg zmian, które w jej

początkowej fazie niekorzystnie odbiły się na gminie. Ograniczenie, a także całkowite zaniechanie produkcji przez ówczesne zakłady produkcyjne w regionie spowodowały wzrost bezrobocia. Wskutek powyższego realne dochody części mieszkańców gminy obniżyły się w stosunku do lat 70-tych i 80-tych XX wieku. Szansą na poprawę bytu pracowników oraz kooperantów upadłych przedsiębiorstw były inwestycje zewnętrzne. Obecnie nowoczesne gospodarstwa rolne oraz zmodernizowane zakłady produkcyjne, w tym przedsiębiorstwa związane z wydobywaniem kruszyw naturalnych, stają się głównym kołem zamachowym lokalnej gospodarki. Jednocześnie rozwija się sektor usług. Sprywatyzowano handel oraz inne branże usługowe. Struktura i rozmieszczenie usług publicznych i rynkowych jest wystarczająca z punktu widzenia potrzeb. To właśnie zmodernizowane zakłady przemysłowe, stale rozwijający się sektor rolny, a także nowo powstałe zakłady usługowe i rzemieślnicze dają znaczą część miejsc pracy. Szansę rozwoju ma także sektor turystyczny, który już teraz zaczyna generować nowe miejsca pracy. Pozostała grupa pracujących znajduje zatrudnienie poza granicami gminy, zwłaszcza w zakładach przemysłowych zlokalizowanych na terenie pobliskiego Wielunia. Niekorzystnym, nasilającym się zjawiskiem jest emigracja zarobkowa za granicę, zwłaszcza przez najmłodszą grupę osób w wieku produkcyjnym. Dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym tworzy się instrumenty wsparcia finansowane przez Europejski Fundusz Społeczny, zaś na poprawę bytu rolników wpływa także system dopłat w ramach polityki rolnej Unii Europejskiej. Obecny wskaźnik bezrobocia kształtuje się na zbliżonym poziomie w stosunku do innych gmin wiejskich województwa łódzkiego i od kilku lat systematycznie spada. Standard życia jest zróżnicowany i nie można go jednoznacznie określić. Średni dochód na 1 mieszkańca kształtował się w 2012 roku na poziomie 3000 – 3500 złotych brutto i był na niższym poziomie w porównaniu z innymi samorządami województwa. Dla inwestujących przedsiębiorców gmina oferuje obecne i planowane rezerwy terenowe dla wprowadzenia nowych obiektów produkcyjnych i usługowych. Ponadto gmina posiada nadwyżki energii elektrycznej i wody, a także możliwość zaopatrzenia w gaz, co stwarza dobre warunki dla wprowadzenia nowych inwestycji. Miejscowość Wierzchlas predysponowana jest do dalszego rozwoju funkcji usługowych i produkcyjnych. Zachodnia część gminy kwalifikuje się do rozwoju intensywnego rolnictwa, a także drobnej wytwórczości oraz potencjalnie przetwórstwa przemysłowego o profilach nie kolidujących z obecnością cennych walorów przyrodniczo – krajobrazowych. We wschodniej części gminy, położonej na terenie Załęczańskiego Parku Krajobrazowego, wskazany jest rozwój funkcji turystyczno – rekreacyjnych. Dla wszystkich jednostek wiejskich wskazany jest rozwój rolnictwa ekologicznego.

Standard zamieszkania w gminie jest zróżnicowany. Występują znaczne dysproporcje w poszczególnych miejscowościach i dotyczy to przede wszystkim wieku substancji mieszkaniowej. Nowoczesna zabudowa jednorodzinna i zagrodowa, powstała po 1989 roku, sąsiaduje z zabudową starszą, w tym sprzed 1945 roku, która charakteryzuje się brakiem wyposażenia w podstawowe elementy sanitarne. Obecnie, na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, Gmina dysponuje znacznymi rezerwami terenowymi dla wprowadzenia nowej zabudowy mieszkaniowej. W związku z powyższym oczekuje się dalszego rozwoju infrastruktury technicznej, a szczególnie modernizacji szlaków komunikacyjnych i jako priorytet – budowy sieci kanalizacyjnej. Pożądane jest wykorzystanie niezagospodarowanych, wolnych od zabudowy przestrzeni w obrębie poszczególnych jednostek wiejskich. Wskazane jest również uporządkowanie terenów zielonych na obszarach wiejskich. Obszary te wymagają gruntownej modernizacji i uzupełnienia obiektami usługowymi oraz rekreacyjnymi w trwałej zabudowie o wysokich walorach estetyczno – użytkowych. Należy więc opracować programy rewitalizacyjne, na podstawie których można przeprowadzić szereg niezbędnych inwestycji współfinansowanych przez fundusze pochodzące z Unii Europejskiej.

Należy nadmienić, że gmina posiada szereg opracowanych dokumentów o randze planistycznej i strategicznej (między innymi: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, program ochrony środowiska, plan gospodarki odpadami, plan rozwoju lokalnego, plany odnowy wsi), ujmujących program rozwoju gminy w kontekście: ochrony walorów przyrodniczych, kulturowych oraz aktywności gospodarczych. W związku z nowymi realiami oraz wymaganiami ustawowymi Program Ochrony Środowiska wymaga aktualizacji. Ponadto należy sporządzić Gminny Program Opieki nad Zabytkami, a także postuluje się opracowanie Strategii Rozwoju, obejmującej perspektywę do 2025 roku.

CZĘŚĆ II.

**KIERUNKI
ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO
GMINY WIERZCHŁAS**

1. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW

1. 1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna

Gmina Wierchlas jest samorządową jednostką wiejską z wiodącą rolą sektora rolnego i leśnego. Uzupełniającą rolę pełni sektor usługowy. Szansę na przyszły rozwój ma przede wszystkim sektor produkcyjny (drobna wytwórczość na bazie przetwórstwa przemysłowego i rzemiosła produkcyjnego oraz górnictwa), a także: rolniczy (przede wszystkim w oparciu o hodowlę i uprawy) i usługowy (w tym związany z turystyką i rekreacją). W wyniku analiz przeprowadzonych na podstawie zebranych materiałów inwentaryzacyjnych oraz na podstawie występujących powiązań komunikacyjnych i funkcjonalnych, można przyjąć następujący system obsługi ludności gminy:

Ośrodek gminny głównego poziomu obsługi o zasięgu lokalnym, obsługujący w zakresie usług ponadpodstawowych teren całej gminy – miejscowość Wierchlas. Pełni ona funkcję administracyjną, stanowi ośrodek koncentracji mieszkalnictwa i usług dla ludności oraz obsługi rolnictwa. Dodatkowo posiada potencjał do rozwoju funkcji produkcyjnych. Tym samym Wierchlas pełni funkcję lokalnego centrum rozwoju, które jest istotnym czynnikiem wzrostu i kumuluje usługi oraz inne działalności gospodarcze w skali umożliwiającej społeczny i ekonomiczny rozwój sąsiadujących z nim miejscowości. Funkcjami rozwojowymi Wierchlasu są przede wszystkim funkcje: produkcyjne, mieszkalnictwa oraz usługi rynkowe i nierynkowe.

Ośrodki pośredniego poziomu obsługi z poszerzonym programem usługowym, współpracujące z ośrodkiem gminnym – wsie: Kraszkowice, Mierzyce, Toporów i Łaszew. Są to ośrodki stanowiące etap pośredni w kompleksowym systemie obsługi ludności, szczególnie w zakresie usług: służby zdrowia (Kraszkowice i Mierzyce), oświaty, kultury, bezpieczeństwa przeciwpożarowego oraz handlu i pozostałych usług o odpowiednio dużej liczbie ludności w rejonie obsługi. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: rolnictwa, mieszkalnictwa, działalności produkcyjnych (Kraszkowice i Mierzyce), a także usług rynkowych, w tym turystyki (Toporów).

Pozostałe ośrodki (wsie elementarne), o funkcjach typowo rolniczych i mieszkaniowych, obsługujące ludność w podstawowym zakresie usług (niektóre nawet ich pozbawione). Zaliczono do nich sołectwa: Broników, Jajczaki, Kamion, Kochlew, Krzczów, Łaszew Rządowy, Przyląpy, Przywóz i Strugi. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: mieszkalnictwa, rolnictwa (Broników, Jajczaki, Łaszew Rządowy, Strugi), a także usług rynkowych w postaci turystyki i rekreacji (Kamion, Kochlew, Krzczów, Przywóz).

Planując rozwój gminy Wierchlas należy mieć przede wszystkim na celu pogodzenie podstawowych funkcji terenu z funkcjami drugiego rzędu (uzupełniającymi). Dlatego też szczególną rolę pełnić będzie prawidłowa realizacja zasady zrównoważonego rozwoju, dzięki której możliwe będzie pogodzenie funkcji nadrzędnych z funkcjami rozwojowymi – głównie rolniczą, osiedleńczą, usługową i produkcyjną. Ograniczenia dotyczące zasad ekspansji zainwestowania nie powinny mieć charakteru blokującego rozwój terenu. Z uwagi na złożoną problematykę tych zagadnień oraz jednoczesny strategiczny charakter studium, wiele rozwiązań dotyczących nowego zainwestowania będzie możliwe dopiero na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a nawet szczegółowych koncepcji zagospodarowania przestrzennego.

W związku z brakiem znaczących zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej terenu, a jedynie rozwijaniem i korektą istniejących już rozwiązań można stwierdzić, że planowany rozwój gminy Wierchlas przebiegać będzie harmonijnie i nie powinien powodować poważnych konfliktów przestrzennych.

TABELA 134: Gmina Wierzchlas – struktura funkcjonalna według miejscowości (sołectw).

Miejscowość	Funkcje podstawowe ⁷¹	Funkcje uzupełniające (perspektywiczne)
Broników	rolnictwo i leśnictwo	bez zmian
Jajczaki	rolnictwo	bez zmian
Kamion	rolnictwo i leśnictwo	turystyka i rekreacja
Kochlew	rolnictwo i leśnictwo	turystyka i rekreacja
Kraszkowice	rolnictwo, działalności produkcyjne i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Krzeczów	rolnictwo i leśnictwo, działalności produkcyjne	drobna, nieuciążliwa wytwórczość, usługi, turystyka i rekreacja
Łaszew	rolnictwo	bez zmian
Łaszew Rządowy	rolnictwo	bez zmian
Mierzyce	rolnictwo i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Przyląpy	rolnictwo	bez zmian
Przywóz	rolnictwo i leśnictwo	turystyka i rekreacja
Strugi	rolnictwo	bez zmian
Toporów	rolnictwo i leśnictwo, usługi	turystyka i rekreacja
Wierzchlas	rolnictwo, działalności produkcyjne i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość

Źródło: Opracowanie własne, 2013

1.2. Funkcja osadnicza

Rozwój funkcji osadniczej, ze względu na uwarunkowania fizjograficzne, środowiskowe, kulturowe, infrastrukturalne i komunikacyjne powinien przede wszystkim skupiać się na uzupełnianiu istniejących układów zabudowy, a w dalszej kolejności ich rozbudowie w oparciu o istniejące i projektowane ciągi komunikacyjne.

W zakresie osadnictwa i budownictwa mieszkaniowego dla gminy Wierzchlas ustala się następujące kierunki rozwoju:

- uzupełnienia istniejącej zabudowy;
- dopuszczenie przekształceń funkcji pierwotnych (zabudowy zagrodowej) do funkcji usług lokalnych lub zabudowy mieszkaniowej;
- kształtowanie nowej zabudowy w ramach strefy dopuszczalnego zainwestowania – tworzenie zabudowy zwartej (wypełnianie luk, enklaw, realizacja zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zainwestowanych wzdłuż istniejących dróg);
- uzupełnienie niezbędnego zakresu usług podstawowych.

Dla nowo lokalizowanej zabudowy mieszkaniowej oraz mieszkaniowo-usługowej ustala się:

- 1) realizację nowej zabudowy o formie architektonicznej uzasadnionej historycznie, nawiązującej do istniejącej zabudowy miejscowości, z uwzględnieniem cech charakterystycznych dla lokalnej zabudowy;
- 2) realizację obiektów z pokryciem dachu ceramicznym lub z materiałów o fakturze i barwie odpowiadającej pokryciu ceramicznemu oraz z materiałów naturalnych, kształtowaniem połaci dachowych regularnym, symetrycznym;

⁷¹ Z pominięciem funkcji mieszkaniowej obecnej w każdej miejscowości.

- 3) realizację zabudowy o zbliżonej kubaturze, wysokości, geometrii dachu oraz układzie względem głównych ciągów komunikacyjnych w obrębie jednostek planistycznych;
- 4) ograniczanie możliwości realizacji indywidualnych wjazdów z terenów położonych przy drogach wojewódzkich – włączeń należy dokonywać poprzez drogi dojazdowe.

Uściślenia parametrów nowej zabudowy należy dokonać na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań. Kształtowanie zabudowy powinno odbywać się przy zachowaniu harmonii i właściwych proporcji pomiędzy terenami zainwestowanymi a otaczającym krajobrazem. W celu wzbogacenia układów zabudowy dopuszcza się lokalizowanie dominant przestrzennych, decydujących o charakterze wnętrza urbanistycznych i całych obszarów.

W ramach rozwoju funkcji osadniczej związanej z rozbudową układów zabudowy należy zabezpieczyć w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego niezbędne tereny służące obsłudze komunikacyjnej, tereny infrastruktury technicznej, obszary zieleni, w tym pełniące rolę przestrzeni publicznej, a także niezbędne do zaspokojenia potrzeb mieszkańców usługi.

W ramach niniejszego studium terenami predysponowanymi do pełnienia funkcji osadniczej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) MN – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
- b) MW – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej,
- c) MU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej,
- d) ML – tereny o dominującej funkcji zabudowy letniskowej,
- e) ML,MN – tereny o dominującej funkcji zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej,
- f) M,ZL – tereny o dominującej funkcji zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej oraz lasów,
- g) RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej,
- h) UT,M – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej turystyki oraz mieszkaniowej,
- i) RM – tereny o dominującej funkcji zabudowy zagrodowej,
- j) R/MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – po lokalizacji zabudowy,
- k) R/MU – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej – po lokalizacji zabudowy,
- l) R/ML,MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej – po lokalizacji zabudowy.

1.3. Funkcja usługowa

Funkcja usługowa na terenie gminy Wierzchlas powinna się rozwijać w celu poprawy jakości życia mieszkańców. W każdej miejscowości powinien być zapewniony dostęp do usług handlu. Oprócz wydzielonych terenów pod usługi dopuszcza się lokalizowanie usług wśród zabudowy mieszkaniowej.

Podstawowym ośrodkiem usługowym jest Wierzchlas, skupiający funkcje usług publicznych, w tym administracji, a także stanowiące centrum usługowe. W pozostałych miejscowościach funkcje usługowe realizowane powinny być w zakresie niezbędnym zarówno dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, jak i rozwoju terenów zainwestowanych. Należy dążyć do wyodrębnienia lokalnych ośrodków usługowych w poszczególnych miejscowościach gminy.

Innym aspektem funkcji usługowej są tereny sportu i rekreacji, predysponowane do pełnienia funkcji przestrzeni publicznych.

Dopuszcza się zmiany przeznaczenia terenów usług publicznych na inne cele, zgodnie z mogącymi się zmieniać zapotrzebowaniem. Rezygnacja z użytkowania terenu lub obiektu z funkcji publicznej na tereny prywatne np. mieszkaniowe lub inne usługi dopuszczalna jest wyłącznie pod warunkiem zapewnienia potrzeb na innych terenach lub obiektach.

Ustala się lokalizowanie usług oświaty, kultury, sportu, zdrowia i opieki społecznej i innych usług publicznych na terenach mieszkaniowych, mieszkaniowo – usługowych, usługowych oraz innych zgodnie z ustaleniami studium. W planach miejscowych dopuszcza się wydzielanie terenów wyłącznie pod cele usług publicznych.

Innym aspektem funkcji usługowej, godnym podkreślenia, jest funkcja turystyczna. Ekologiczny rozwój turystyki powinien być głównie nastawiony na budowę małych ośrodków dla turystów poszukujących spokoju i odosobnienia oraz kontaktu z naturą. Ten kierunek, zgodny z ideą ekorozwoju, zakłada unikanie degradacji walorów przyrodniczych. Teren gminy predysponowany jest do rozwoju aktywizacji ekoturystycznej w postaci agroturystyki i turystyki wiejskiej.

Biorąc pod uwagę zasoby przyrodniczo – krajobrazowe regionu oczekuje się rozwoju następujących form ekoturystyki: krajoznawcza, kulturowa, religijna, rekreacyjna weekendowa oraz turystyka specjalistyczna. Aby osiągnąć wyżej wymienione cele należy przede wszystkim:

- zainwestować w budowę nowych funkcjonalnych obiektów sportowo – rekreacyjnych;
- przygotować nową bazę noclegową i gastronomiczną, zwłaszcza w większych wsiach;
- przygotować zabytki kultury i przyrody na przyjęcie turystów poprzez: urządzenie parkingów, ogrodzenia oraz inne działania zależne od specyfiki miejsca;
- uzgodnić z właścicielami zbiorników wodnych zasady bezkolizyjnego użytkowania turystycznego;
- zorganizować tereny do liniowej i obszarowej penetracji turystycznej na przyjęcie wypoczywających: pola biwakowe, wiaty, punkty widokowe, stanowiska do łowienia ryb, ambony;
- oznakować dodatkową sieć szlaków dla turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz ścieżek przyrodniczo – dydaktycznych i powiązać ją z istniejącą siecią znakowanych tras w sąsiednich gminach.

Walory przyrodnicze regionu powinny wpłynąć na rozbudowę infrastruktury turystycznej, szczególnie bazy noclegowo – gastronomicznej. Równie istotne jest stałe zwiększanie standardu istniejących obiektów. Aby wykorzystać istniejący potencjał obiektów należy doskonalić ich standard, dostosować infrastrukturę do wymogów architektonicznych, ekologicznych oraz ogólnych uwarunkowań ładu przestrzennego.

W ramach niniejszego studium terenami predysponowanymi do pełnienia funkcji usługowej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) MU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej,
- b) RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej,
- c) U – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej,
- d) US – tereny o dominującej funkcji terenów sportu,
- e) UT – tereny o dominującej funkcji usług turystyki,
- f) UT,M – tereny o dominującej funkcji usług turystyki oraz zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i letniskowej,

- g) P,U – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej i usługowej – w zakresie przeznaczenia pod funkcje usługowe,
- h) P,U,PG – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej i usługowej oraz eksploatacji surowców – w zakresie przeznaczenia pod funkcje usługowe,
- i) R/MU – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej – po lokalizacji funkcji usługowej,
- j) ZP,U – tereny o dominującej funkcji zieleni urządzonej oraz usług – w zakresie funkcji usługowej.

1.4. Funkcja produkcyjna

Tereny produkcyjne powinny funkcjonować w oparciu o tereny produkcyjno-usługowe P,U oraz produkcyjno-usługowe i eksploatacji surowców P,U,PG,, a także o tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych RU w zakresie dopuszczalnego przeznaczenia pod produkcję rolną i przetwórstwo spożywcze.

Ponadto dopuszcza się funkcjonowanie zakładów rzemieślniczych wśród istniejącej zabudowy zagrodowej mieszkaniowej i mieszkaniowo – usługowej pod warunkiem zachowania właściwych standardów środowiska. Dopuszczenie lokalizowania zakładów rzemieślniczych wśród istniejącej zabudowy pełniącej funkcje mieszkaniowe nie może jednak prowadzić do pogarszania warunków zamieszkiwania mieszkańców.

Funkcja produkcyjna na terenie gminy rozwijana jest także w ramach funkcji górniczej na terenach eksploatacji surowców PG, a także na terenach P,U,PG oraz perspektywicznie na terenach R/PG. Funkcjonowanie terenu powinno się wiązać ze szczególnym zachowaniem norm środowiska na terenach przyległych, w szczególności przeznaczonych pod funkcje osadnicze, zgodnie z przepisami odrębnymi. Po zakończeniu eksploatacji wymagane jest przeprowadzenie rekultywacji terenu z możliwym wykorzystaniem rekreacyjnym, rolnym, leśnym lub wodnym.

W ramach niniejszego studium terenami predysponowanymi do pełnienia funkcji produkcyjnej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) P,U – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej i usługowej – w zakresie przeznaczenia pod funkcje produkcyjne,
- b) P,U,PG – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej i usługowej oraz eksploatacji surowców – w zakresie przeznaczenia pod funkcje produkcyjne i eksploatacji surowców,
- c) RU – tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji rolniczej – w zakresie dopuszczalnego przeznaczenia pod produkcję rolną i przetwórstwo spożywcze,
- d) PG – tereny o dominującej funkcji terenów eksploatacji surowców;
- e) R/PG – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny eksploatacji surowców – w zakresie eksploatacji surowców.

1.5. Funkcja rolnicza

Na wartościowych arealach rolnych (III – IV klasa bonitacyjna) produkcja rolnicza powinna być ukierunkowana na produkcję polową. Produkcja polowa na gruntach V i VI klasy jest nieopłacalna. Preferowana forma ich zagospodarowania to przeznaczenie na użytki zielone. Jako alternatywę dla gospodarstw indywidualnych proponuje się rozwój agroturystyki.

Dopuszcza się zalesianie gruntów klas bonitacyjnych IV-VI.

Dopuszcza się ustalanie w planach miejscowych zakazu zabudowy na gruntach rolnych.

Dopuszcza się funkcjonowanie i rozbudowę istniejących obiektów i urządzeń zlokalizowanych na terenach rolnych na podstawie przepisów odrębnych. Ponadto dopuszcza się odbudowę historycznej zabudowy zagrodowej na gruntach rolnych.

Dopuszcza się możliwość lokalizacji rozproszonej zabudowy zagrodowej gospodarstw rolnych, na gruntach klas bonitacyjnych IV-VI, pełniące funkcję produkcji rolnej, agroturystyki, rekreacyjnej lub turystycznej na zwartych kompleksach o minimalnej powierzchni 5ha, zgodnie z przepisami odrębnymi, pod następującymi warunkami:

- 1) wyposażenie w infrastrukturę techniczną oraz zapewnienie dostępności komunikacyjnej na zasadach określonych w przepisach odrębnych;
- 2) dopuszcza się realizację wyłącznie jednej zabudowy zagrodowej na działce;
- 3) na inwestorze spoczywa obowiązek zapewnienia warunków prowadzenia działalności rolniczej w sposób nie powodujący zagrożenia dla środowiska przyrodniczego (ze względu na ochronę gruntów, wód powierzchniowych i podziemnych, powietrza, zieleni);
- 4) zakaz udostępniania ww. terenów na inne cele niż określone w niniejszych warunkach.

Lokalizowana zabudowa zagrodowa powinna spełniać warunki określone w poszczególnych obrębach geodezyjnych dla zabudowy lokalizowanej na terenach oznaczonych na rysunku studium symbolem RM lub w przypadku braku takich terenów – RMU.

W ramach niniejszego studium terenami szczególnie predysponowanymi do pełnienia funkcji rolniczej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) R – tereny o dominującej funkcji terenów rolniczych,
- b) RM – tereny o dominującej funkcji zabudowy zagrodowej,
- c) RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej – zakresie zabudowy zagrodowej;
- d) RU – tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji rolniczej – w zakresie dopuszczalnego przeznaczenia pod produkcję rolną i przetwórstwo spożywcze,
- e) R/MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – do czasu lokalizacji zabudowy,
- f) R/MU – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej – do czasu lokalizacji zabudowy,
- g) R/ML,MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej – do czasu lokalizacji zabudowy,
- i) R/PG – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny eksploatacji surowców – do czasu rozpoczęcia eksploatacji.

1.6. Funkcja leśna

Ze względu na dużą lesistość gminy funkcja gospodarki leśnej należy do uzupełniających funkcji gminy Wierzchlas. Powinna stanowić bazę do rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego, a także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej związanej z pozyskiwaniem drewna.

Gospodarka leśna na omawianym terenie prowadzona jest w oparciu o plany urządzenia lasu, sporządzane przez ich administratorów.

Racjonalna gospodarka leśna zapewnia: ochronę gleb i terenów szczególnie narażonych na zniszczenie lub uszkodzenie oraz ochronę wód powierzchniowych i głębinowych. Właściwa gospodarka leśna pozwala miejscowym lasom na spełnianie różnych funkcji, które można podzielić na dwie podstawowe grupy: funkcja produkcyjna i pozaprodukcyjna. Funkcje produkcyjne (gospodarcze) lasu polegają na zdolności do produkcji biomasy i ciągłego powtarzania tego procesu, co umożliwia trwałe użytkowanie drewna i surowców nieдрzewnych pozyskiwanych z lasu, w tym użytków gospodarki łowieckiej. Do funkcji pozaprodukcyjnych zaliczyć należy: funkcje ekologiczne i społeczne. Funkcje ekologiczne wyrażają się między innymi korzystnym wpływem lasów na kształtowanie: klimatu, atmosfery, regulacji obiegu wody w przyrodzie, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem, zachowanie potencjału biologicznego (różnorodność gatunków i ekosystemów) i różnorodności krajobrazu. Funkcje społeczne lasu kształtują głównie korzystne warunki: zdrowotne, rekreacyjne, turystyczne i edukacyjne dla społeczeństwa. Produkcja drewna jest tutaj ograniczona ze względu na pełnione funkcje pozaprodukcyjne. Dlatego też zagospodarowanie tych lasów winno mieć na celu trwałość utrzymania drzewostanu z zachowaniem w nich walorów estetyczno – krajobrazowych.

Dopuszcza się funkcjonowanie i rozbudowę istniejących obiektów i urządzeń zlokalizowanych na terenach leśnych na podstawie przepisów odrębnych.

Zgodnie z zapisami rozdziału 2. „Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy” części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas” studium, dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI.

Przeznaczając grunty rolne pod zalesienie nie można zapomnieć o zachowaniu unikalnych walorów krajobrazu, który tworzą między innymi użytki zielone.

W ramach niniejszego studium terenami szczególnie predysponowanymi do pełnienia funkcji gospodarki leśnej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) ZL – tereny o dominującej funkcji lasów,
- b) M,ZL – tereny o dominującej funkcji zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej oraz lasów – w zakresie terenów leśnych.

2. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY WYŁĄCZONE Z ZABUDOWY

2.1. Metodologia ustaleń studium w zakresie kierunków i wskaźników dotyczących zagospodarowania oraz użytkowania terenów

Kierując się zasadą optymalizowania zasad zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do istniejących uwarunkowań, określono zasady zagospodarowania terenu w podziale na jednostki planistyczne, określane zazwyczaj w zakresie poszczególnych obrębów geodezyjnych.

Dla poszczególnych funkcji terenu w ramach jednostek planistycznych określono zasady i wskaźniki zagospodarowania w postaci ustaleń ujętych w podrozdziale 2.2 i 2.3. Dodatkowo w rozdziale 16. określono wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, odnoszące się zarówno do zasad i wskaźników zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych, jak i do pozostałych ustaleń studium.

TABELA 135: Gmina Wierzchlas – zestawienie ilości jednostek planistycznych w podziale na obręby geodezyjne.

PRZEZNACZENIE TERENU	LICZBA JEDNOSTEK PLANISTYCZNYCH W RAMACH JEDNOLITEGO PRZEZNACZENIA TERENU													
	1 – Broników	2 – Jajczaki i Strugi	3 – Kamion	4 – Kochlew	5 – Kraszkowice	6 – Krzeczów	7 – Łaszew	8 – Łaszew Rządowy	9 – Mierzyce	10 – Ogroble	11 – Przycłapy	12 – Przywóz	13 – Toporów	14 – Wierzchlas
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
MN					1	3			1			1	2	
MW					1									
MU					1	2	2	4	6	3	2	5	1	3
ML				1		1		4	2				1	
ML,MN				6		1								
M,ZL						1							1	
RMU	3	4	2	1	7	5	3	4	7	1	1	6	6	8
U						1	1	1	1				1	1
US					1			1	1				1	1
UT						5								
UT,M			1											
P,U				2	1	1	1		1					3
P,U,PG					1									
PG				1	3	3		1						3
R	7	5	7	11	13	11	3	11	15	5	4	8	14	6
RM	7	6		2	2	1	7	3	6					7
RU				1	1									
R/MN									1					1
R/MU									4			1		4
R/ML,MN				1										
R/PG					2	1								1
ZL	6	10	5	8	10	8	1	13	17	5	4	8	22	1
ZP				2		1								
ZP,U					1									
ZC					1	1	1		1				1	1
WS		1	2	1	1	2		1	1	4		1		
WS,ZL					1									
Ew									1					
K						1								
KDG					1	1								1
KDL	1	1	1	1	1	3	1	1	4		2	2	2	2
KDD		1			2		1		1					1

2.2. Podstawowe zasady zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych

Dla wyznaczonych zgodnie z rysunkiem studium jednostek planistycznych określono przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu. Podstawowe zasady przedstawione poniżej oraz ustalenia dla terenów w poszczególnych jednostkach planistycznych, należy rozumieć łącznie z zasadami szczegółowymi określonymi w podrozdziale 2.3.

Ileokroć w ustaleniach mowa jest o funkcjach podstawowych terenów oznacza to, że w ramach danej jednostki planistycznej wyznaczonej w studium, przy miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy przeznaczyć ponad połowę powierzchni pod funkcje określone jako funkcje podstawowe. Dopuszczalne jest wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w ramach danej jednostki planistycznej ustalonej w studium, wyodrębnionych terenów zarówno z katalogu przeznaczeń podstawowych jak i uzupełniających – w tym ich łączenie lub wybór dostosowany do uwarunkowań. Z tego też względu dopuszczalne z punktu widzenia zgodności ze studium jest wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania terenów przeznaczonych wyłącznie pod funkcje określone jako uzupełniające pod warunkiem, że łączna ich powierzchnia nie przekroczy połowy powierzchni jednostki planistycznej ustalonej w studium (patrz rozdział 16. części II niniejszego studium).

Wielofunkcyjność jednostek planistycznych pozwala na strategiczne ujęcie wielu terenów, których funkcje obecne i perspektywiczne wskazują na potrzebę dynamicznego rozwoju i współdziałania funkcyjnego, przy uwzględnieniu stopnia szczegółowości studium i specyficznej roli tego dokumentu jako strategicznego zapisu polityki przestrzennej. Jako że dla każdej jednostki planistycznej niniejsze studium podaje zamknięty katalog przeznaczeń podstawowych i uzupełniających terenu, stanowiących spójną możliwość jego zagospodarowania, to biorąc pod uwagę nadrzędny charakter tych ustaleń dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, niekwestionowane jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju terenów i zachowanie ładu przestrzennego.

Podane dla każdej kategorii jednostek planistycznych przeznaczenia podstawowe i uzupełniające należy traktować jak katalog dopuszczalnych i wskazanych kierunków zagospodarowania, a nie zaś jak zestaw przeznaczeń obowiązkowy do łącznego ustalania każdorazowo dla wyznaczanych terenów.

TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWO-USŁUGOWEJ:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **MN – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej**:

- w Kraszkowicach: **5.1 MN**;
- w Krzeczowie: **6.1-6.3 MN**;
- w Mierzycach: **9.1 MN**;
- w Przywozie: **12.1 MN**,
- w Toporowie: **13.1-13.2MN**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, w tym usługi agroturystyki, zieleni urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jednostkowych nieruchomości na cele usługowe związane z zabudową mieszkaniową, szczególnie pod usługi handlu, gastronomii lub usługi publiczne (zdrowia, oświaty, kultury);
- 4) dla terenu oznaczonego symbolem 5.1MN dopuszcza się utrzymanie istniejącego przeznaczenia związanego z zabudową usługowo-produkcyjną;

- 5) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **MW – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej:**

- w Kraszkowicach: **5.1 MW**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, zieleni urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jednostkowych nieruchomości na cele usługowe związane z zabudową mieszkaniową, szczególnie pod usługi handlu, gastronomii lub usługi publiczne (zdrowia, oświaty, kultury);
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **MU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej:**

- w Kraszkowicach: **5.1 MU**,
- w Krzeczowie: **6.1-6.2 MU**,
- w Łaszewie: **7.1-7.2 MU**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1-8.4 MU**,
- w Mierzycach: **9.1-9.6 MU**,
- w Ogroblu: **10.1-10.3 MU**,
- w Przyląpach: **11.1-11.2 MU**,
- w Przywozie: **12.1-12.5 MU**,
- w Toporowie: **13.1 MU**,
- w Wierzchlesie: **14.1-14.3 MU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, tereny zabudowy usługowej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleni urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się istniejące tereny zabudowy produkcyjno-wytwórczej oraz składów i magazynów i ich rozbudowę, pod warunkiem nie wykraczania uciążliwością poza granice terenu, na którym jest zlokalizowana;
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ML – tereny o dominującej funkcji zabudowy letniskowej:**

- w Kochlewie: **4.1 ML**,
- w Krzeczowie: **6.1 ML**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1-8.4 ML**,

- w Mierzycach: **9.1-9.2 ML**,
- w Toporowie: **13.1 ML**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy letniskowej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleni urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 2 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 9m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ML,MN – tereny o dominującej funkcji zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej:**

- w Kochlewie: **4.1-4.6 ML,MN**,
- w Krzeczowie: **6.1 ML,MN**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy letniskowej, tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleni urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **M,ZL – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i letniskowej oraz lasów:**

- w Krzeczowie: **6.1 M,ZL**,
- w Toporowie: **13.6 M,ZL**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy letniskowej, tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny lasów;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleni urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz zagrodowej:**

- w Bronikowie: **1.1-1.3 RMU**,
- w Jajczakach i Strugach: **2.1-2.4 RMU**,
- w Kamionie: **3.1-3.2 RMU**,
- w Kochlewie: **4.1 RMU**,
- w Kraszkowicach: **5.1-5.7 RMU**,
- w Krzeczowie: **6.1-6.5 RMU**,
- w Łaszewie: **7.1-7.3 RMU**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1-8.4 RMU**,
- w Mierzycach: **9.1-9.7 RMU**,

- w Ogroblu: **10.1 RMU**,
- w Przylipach: **11.1 RMU**,
- w Przywozie: **12.1-12.6 RMU**,
- w Toporowie: **13.1-13.6 RMU**,
- w Wierzchlesie: **14.1-14.8 RMU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna, zabudowa mieszkaniowo-usługowa, zabudowa usługowa, w tym obiekty sakralne i usługi turystyki;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny istniejącej zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, tereny sportu, tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się istniejące tereny zabudowy produkcyjno-wytwórczej oraz składów i magazynów i ich rozbudowę, pod warunkiem nie wykraczania uciążliwością poza granice terenu, na którym jest zlokalizowana;
- 4) dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania istniejących obiektów gospodarczych na cele mieszkaniowe i usługowe;
- 5) tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych w obszarach zwartej zabudowy ogranicza się wyłącznie do inwestycji nie zaliczanych do inwestycji mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- 6) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **U – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej**:

- w Krzeczowie: **6.1 U**,
- w Łaszewie: **7.1U**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1 U**,
- w Mierzycach: **9.1U**,
- w Toporowie: **13.1U**,
- w Wierzchlesie: **14.1U**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy usługowej, w tym usługi turystyki;
- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa mieszkaniowo-usługowa, tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania istniejących obiektów mieszkalnych, usługowych i gospodarczych w ramach dopuszczalnego przeznaczenia;
- 4) dopuszcza się lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców wbudowane w zabudowę usługową;
- 5) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **US – tereny o dominującej funkcji terenów sportu i rekreacji**:

- w Kraszkowicach: **5.1 US**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1 US**,
- w Mierzycach: **9.1 US**,

- w Toporowie: **13.1 US**,
- w Wierzchlesie: **14.1US**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny sportu i rekreacji;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurządzona, drogi wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się lokalizowanie urządzeń związanych z podstawową funkcją terenu, a także obiektów małej architektury;
- 4) dopuszcza się zabudowę usługową związaną z funkcją podstawową terenu, o maksymalnej wysokości nowej zabudowy: 2 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 7m;
- 5) zakaz lokalizacji zabudowy mieszkaniowej oraz mieszkaniowo-usługowej.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **UT – tereny o dominującej funkcji usług turystyki:**

- w Krzeczowie: **6.1-6.5 UT**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny usług turystyki;
- 2) funkcja uzupełniająca: lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców obiektów usługowych, realizowane wyłącznie jako funkcja towarzysząca, tereny sportu, zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców wbudowane w zabudowę usługową;
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **UT,M – tereny o dominującej funkcji usług turystyki oraz zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i letniskowej:**

- w Kamionie: **3.1 UT,M**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny usług turystyki, tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy letniskowej;
- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa mieszkaniowo-usługowa, usługi towarzyszące innego rodzaju, tereny sportu, zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

TERENY ZABUDOWY PRODUKCYJNEJ:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **P,U – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej oraz usługowej:**

- w Kochlewie: **4.1-4.2 P,U**,
- w Kraszkowicach: **5.1 P,U**,
- w Krzeczowie: **6.1 P,U**;
- w Łaszewie: **7.1 P,U**
- w Mierzycach: **9.1 P,U**
- w Wierzchlesie: **14.1-14.3 P,U**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy produkcyjnej, produkcyjno-usługowej oraz usługowej, bazy, składy, magazyny;
- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa mieszkaniowo-usługowa, zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi dojazdowe oraz wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, w tym maszty infrastrukturalne;
- 3) dopuszcza się lokalizowanie inwestycji mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **P,U,PG** – **tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej i usługowej oraz eksploatacji surowców:**

- w Kraszkowicach: **5.1 P,U,PG**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy produkcyjnej, produkcyjno-usługowej oraz usługowej, bazy, składy, magazyny, tereny eksploatacji surowców;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi dojazdowe oraz wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, w tym maszty infrastrukturalne;
- 3) dopuszcza się lokalizowanie inwestycji mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **PG** – **tereny o dominującej funkcji terenów eksploatacji surowców:**

- w Kochlewie: **4.1 PG,**
- w Kraszkowicach: **5.1-5.3 PG,**
- w Krzeczowie: **6.1-6.3 PG,**
- w Łaszewie Rządowym: **8.1 PG**
- w Wierzchlesie: **14.1-14.3 PG**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny eksploatacji surowców;
- 2) dopuszcza się prowadzenie eksploatacji w ramach uzyskanej koncesji, na zasadach określonych w przepisach odrębnych;
- 3) dopuszcza się lokalizowanie zabudowy związanej z prowadzoną działalnością wydobywczą na warunkach określonych jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem P,U;
- 4) po zakończeniu eksploatacji w ramach rekultywacji dopuszcza się wprowadzanie funkcji rekreacyjnej wraz z niezbędną infrastrukturą, zielenią i wodami powierzchniowymi pod warunkiem zgodności z koncepcją rekultywacji terenu;
- 5) dopuszcza się częściowe zagospodarowanie terenu pod eksploatację.

TERENY UŻYTKOWANE ROLNICZO:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R** – **tereny o dominującej funkcji terenów rolnych:**

- w Bronikowie: **1.1-1.7 R,**
- w Jajczakach i Strugach: **2.1-2.5 R,**
- w Kamionie: **3.1-3.7 R,**
- w Kochlewie: **4.1-4.11 R,**
- w Kraszkowicach: **5.1-5.13 R,**
- w Krzeczowie: **6.1-6.11 R,**
- w Łaszewie: **7.1-7.3 R,**
- w Łaszewie Rządowym: **8.1-8.11 R,**

- w Mierzycach: **9.1-9.15 R**,
- w Ogroblu: **10.1-10.5 R**,
- w Przylapach: **11.1-11.4 R**,
- w Przywozie: **12.1-12.8 R**,
- w Toporowie: **13.1-13.14 R**,
- w Wierzchlesie: **14.1-14.6 R**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: uprawy polowe;
- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa zagrodowa, lokalizowana na podstawie warunków określonych w rozdziale 1.5. Funkcja rolnicza części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas” studium, obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, istniejące kompleksy terenów leśnych, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, w tym stawy rybne, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, w tym obiekty hydrotechniczne;
- 3) dopuszcza się wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zwartych terenów przeznaczonych pod tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych;
- 4) dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych;
- 6) dopuszcza się eksploatację udokumentowanych złóż kopalin pospolitych, pod warunkiem uzyskania koncesji na wydobywanie.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **RM – tereny o dominującej funkcji zabudowy zagrodowej**:

- w Bronikowie: **1.1-1.7 RM**,
- w Jajczakach i Strugach: **2.1-2.6 RM**,
- w Kochlewie: **4.1-4.2 RM**,
- w Kraszkowicach: **5.1-5.2 RM**,
- w Krzeczowie: **6.1 RM**,
- w Łaszewie: **7.1-7.7 RM**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1-8.3 RM**,
- w Mierzycach: **9.1-9.6 RM**,
- w Wierzchlesie: **14.1-14.7 RM**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne, tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny usług agroturystyki, tereny sportu, tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, zieleni urządzonej i nieurządzonej, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych w obszarach zwartej zabudowy ograniczają się wyłącznie do inwestycji nie zaliczanych do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oraz potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko;
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m;
- 5) dopuszcza się realizację wyłącznie jednej zabudowy zagrodowej na działce.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **RU – tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych:**

- w Kochlewie: **4.1 RU**,
- w Kraszkowicach: **5.1 RU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: uprawy polowe, tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, tereny produkcji rolnej;
- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych i rybackich, obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, zieleń urządzona i nieurządzona, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się usługi wynikające z zapotrzebowania mieszkańców;
- 4) dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania budynków na cele usługowe i produkcyjne;
- 5) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej:**

- w Mierzycach: **9.1 R/MN**,
- w Wierzchlesie: **14.1 R/MN**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej ustala się zasady zagospodarowania jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem MN;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/MU – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej:**

- w Mierzycach: **9.1-9.4 R/MU**,
- w Przywozie: **12.1 R/MU**,
- w Wierzchlesie: **14.1-14.4 R/MU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej;

- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej ustala się zasady zagospodarowania jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem MU;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/ML,MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej:**

- w Kochlewie: **4.1 R/ML,MN,**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy letniskowej i mieszkaniowej jednorodzinnej;
- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej ustala się zasady zagospodarowania: jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem ML,MN;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/PG – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny eksploatacji surowców:**

- w Kraszkowicach: **5.1-5.2 R/PG,**
- w Krzeczowie: **6.1 R/PG,**
- w Wierzchlesie: **14.1 R/PG**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny eksploatacji surowców całej jednostki planistycznej lub jej części;
- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny aktywności gospodarczych ustala się zasady zagospodarowania jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem PG;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

TERENY ZIELENI I WÓD:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ZL – tereny o dominującej funkcji lasów:**

- w Bronikowie: **1.1-1.6 ZL,**
- w Jajczakach i Strugach: **2.1-2.10 ZL,**
- w Kamionie: **3.1-3.5 ZL,**

- w Kochlewie: **4.1-4.8 ZL**,
- w Kraszkowicach: **5.1-5.10 ZL**,
- w Krzeczowie: **6.1-6.8 ZL**,
- w Łaszewie: **7.1 ZL**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1-8.13 ZL**,
- w Mierzycach: **9.1-9.17 ZL**,
- w Ogroblu: **10.1-10.5 ZL**,
- w Przylapach: **11.1-11.4 ZL**,
- w Przywozie: **12.1-12.8 ZL**,
- w Toporowie: **13.1-13.22 ZL**,
- w Wierzchlesie: **14.1 ZL**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny lasów w rozumieniu przepisów odrębnych, zadrzewienia, istniejące kompleksy użytków rolnych;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi leśne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) ustala się zakaz zabudowy, z wyjątkiem obiektów związanych z użytkowaniem i zagospodarowaniem terenów lasów w rozumieniu przepisów odrębnych;
- 4) obowiązek przestrzegania zakazów i nakazów wynikających z przepisów odrębnych;
- 5) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne lasów, w tym na cele masowego wypoczynku;
- 6) dopuszcza się zalesianie istniejących kompleksów rolnych;
- 7) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ZP – tereny o dominującej funkcji zieleni urządzonej**:

- w Kochlewie: **4.1-4.2 ZP**,
- w Krzeczowie: **6.1 ZP**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zieleni urządzonej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, wody powierzchniowe, ciągi piesze i rowerowe;
- 3) dopuszcza się lokalizację obiektów małej architektury i pomników oraz obiektów i urządzeń związanych z pełnioną funkcją;
- 4) na terenie 6.1 ZP zlokalizowany jest nieczynny cmentarz.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ZP,U – tereny o dominującej funkcji terenów zieleni urządzonej oraz zabudowy usługowej**:

- w Kraszkowicach: **5.1 ZP,U**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zieleni urządzonej – parki, tereny zabudowy usługowej;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleni urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty małej architektury, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej oraz związane z funkcją parkową i usługową;
- 3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ZC – tereny cmentarzy**:

- w Kraszkowicach: **5.1 ZC**,
- w Krzeczowie: **6.1 ZC**,
- w Łaszewie: **7.1 ZC**,
- w Mierzycach: **9.1 ZC**,
- w Toporowie: **13.1 ZC**,
- w Wierzchlesie: **14.1 ZC**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny cmentarzy;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zieleni urządzonej, obiekty małej architektury, obiekty sakralne;
- 3) zagospodarowanie i użytkowanie w oparciu o przepisy odrębne.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **WS – tereny wód powierzchniowych**:

- w Jajczakach i Strugach: **2.1 WS**,
- w Kamionie: **3.1-3.2 WS**,
- w Kochlewie: **4.1 WS**,
- w Kraszkowicach: **5.1 WS**,
- w Krzeczowie: **6.1-6.2 WS**,
- w Łaszewie Rządowym: **8.1 WS**,
- w Mierzycach: **9.1 WS**,
- w Ogroblu: **10.1-10.4 WS**,
- w Przywozie: **12.1 WS**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny wód powierzchniowych – cieki i zbiorniki wodne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty i urządzenia hydrotechniczne, tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej, obiekty infrastruktury drogowej, ciągi piesze;
- 3) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne oraz wprowadzanie urządzeń związanych z funkcją rekreacyjną.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **WS,ZL – tereny o dominującej funkcji wód powierzchniowych oraz lasów**:

- w Kraszkowicach: **5.1 WS,ZL**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny wód powierzchniowych, tereny lasów;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty i urządzenia hydrotechniczne, drogi techniczne.

TERENY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **Ew – tereny istniejących elektrowni wiatrowych**:

- w Mierzycach: **9.1 Ew**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny istniejących elektrowni wiatrowych zaliczane do urządzeń wytwarzających energię ze odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW;
- 2) funkcja uzupełniająca: infrastruktura techniczna związana z obsługą obiektu, tereny rolne, drogi dojazdowe;
- 3) wytyczoną strefę oddziaływania akustycznego elektrowni wiatrowej w promieniu 600m od miejsca posadowienia masztu, oznaczoną na rysunku studium.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **K – tereny obiektów i urządzeń unieszkodliwiania ścieków:**

- w Krzeczowie: **6.1 K**

ustala się:

- 1) użytkowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się lokalizowanie biogazowni, obiektów zaplecza technicznego oraz administracji.

TERENY KOMUNIKACJI:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KDG – tereny dróg głównych:**

- w Kraszkowicach: **5.1 KDG,**
- w Krzeczowie: **6.1 KDG,**
- w Wierzchlesie: **14.1 KDG**

ustala się:

- 1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
- 3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
- 4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KDL – tereny dróg lokalnych:**

- w Bronikowie: **1.1 KDL,**
- w Jajczakach i Strugach: **2.1 KDL,**
- w Kamionie: **3.1 KDL,**
- w Kochlewie: **4.1 KDL,**
- w Kraszkowicach: **5.1 KDL,**
- w Krzeczowie: **6.1-6.3 KDL,**
- w Łaszewie: **7.1 KDL,**
- w Łaszewie Rządowym: **8.1 KDL,**
- w Mierzycach: **9.1-9.4 KDL,**
- w Przylapach: **11.1-11.2 KDL,**
- w Przywozie: **12.1-12.2 KDL,**
- w Toporowie: **13.1-13.2 KDL,**
- w Wierzchlesie: **14.1-14.2 KDL**

ustala się:

- 1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
- 3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
- 4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KDD – tereny dróg dojazdowych:**

- w Jajczakach i Strugach: **2.1 D**
- w Kraszkowicach: **5.1-5.2 KDD,**
- w Łaszewie: **7.1 KDD,**
- w Mierzycach: **9.1 KDD,**
- w Wierzchlesie: **14.1 KDD**

ustala się:

- 1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
- 3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
- 4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

2.3. Szczegółowe zasady i wskaźniki zagospodarowania jednostek planistycznych

WSKAŹNIKI POWIERZCHNI ZABUDOWY I POWIERZCHNI BIOLOGICZNIE CZYNNEJ

W celu prawidłowego kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu określa się maksymalne wskaźniki powierzchni zabudowanej i minimalne wskaźniki powierzchni biologicznie czynnej:

- 1) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **MN,MW, MU**:
 - a) maksymalna powierzchnia zabudowy: 70%,
 - b) minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej: 20%,
- 2) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **RMU, ML, ML,MN, M,ZL**:
 - a) maksymalna powierzchnia zabudowy: 60%,
 - b) minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej: 30%,
- 3) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **RM, U, UT**:
 - a) maksymalna powierzchnia zabudowy: 60%,
 - b) minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej: 30%,
- 4) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **US**:
 - a) maksymalna powierzchnia zabudowy: 60%,
 - b) minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej: 0%,
- 6) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **RU**:
 - a) maksymalna powierzchnia zabudowy: 60%,
 - b) minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej: 30%,
- 7) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **P,U, P,U,PG**:
 - a) maksymalna powierzchnia zabudowy: 80%,
 - b) minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej: 10%.

Określonych powyżej granicznych wartości wskaźników nie stosuje się dla:

- działek istniejących, w tym o powierzchniach nie spełniających warunków minimalnej powierzchni działki określonej dla danej jednostki planistycznej, szczególnie gdy są zlokalizowane w obrębie terenów zabudowanych;
- nowo wydzielanych działek budowlanych, zlokalizowanych w obrębie terenów zabudowanych, w bezpośrednim sąsiedztwie których pozostałe działki już zabudowane i zagospodarowane nie spełniają warunków granicznych wartości wskaźników określonych w niniejszym studium;
- działek, na których realizowana jest przebudowa i rozbudowa istniejącej zabudowy.

ZASADY PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI

Ustala się następujące minimalne powierzchnie nowo wydzielanych działek budowlanych w obrębie poszczególnych jednostek planistycznych:

- dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, mieszkaniowej wielorodzinnej, mieszkaniowo-usługowej, letniskowej i rekreacyjnej, rzemieślniczej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami MN, MW, MU, ML, ML,MN, M,ZL, RMU, UT,M – 700m²;
- dla zabudowy i zagrodowej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami RM, RMU – 1000m²;
- zabudowy usługowej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami MU, RMU, U – 500m²;
- zabudowy usług turystyki, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami UT, UT,M, UT,ZP - 800m²;
- dla zabudowy produkcyjnej, wytwórczej i usługowej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami P,U, P,U,PG, RU – 800m².

Dopuszcza się lokalizowanie zabudowy na działkach istniejących, mniejszych niż podane powyżej.

Ponadto w zakresie podziału i scalania nieruchomości:

- dopuszcza się scalanie i wtórny podział działek na terenach zainwestowanych zgodnie z warunkami jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz z zapewnieniem dostępu do drogi publicznej dla podzielonych nieruchomości zgodnie z przepisami odrębnymi;
- określane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego minimalne powierzchnie działek wydzielanych w wyniku scalenia i wtórnego podziału należy ustalać jako nie mniejsze niż określone powyżej minimalne powierzchnie nowo wydzielanych działek budowlanych;
- pod urządzenia infrastruktury technicznej oraz w celu wytyczenia dróg wewnętrznych, ciągów pieszych, rowerowych, miejsc postojowych lub budowy przepompowni ścieków, dodatkowych stacji transformatorowych dopuszcza się wydzielenie działek o wielkościach i na warunkach wynikających z przepisów odrębnych.

USTALENIA W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA ZABUDOWY I ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW

W zakresie kształtowania zabudowy ustala się:

- 1) dążenie do lokalizowania zabudowy o jednoliconym układzie głównej kalenicy do drogi w ramach poszczególnych układów zabudowy,
- 2) lokalizowanie zabudowy o geometrii dachu nawiązującej do zabudowy sąsiadującej w zakresie kształtu i nachylenia połaci dachowych;
- 3) w ramach nowych zespołów zabudowy oraz uzupełniania i kontynuacji zabudowy istniejącej stosowanie ujednoliconych parametrów zabudowy w zakresie kubatury, wysokości, geometrii dachu, nachylenia połaci dachowych oraz układzie głównej kalenicy do drogi;
- 4) dla zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej stosowanie dachów stromych, regularnych, symetrycznych;
- 5) dla zabudowy usługowej i produkcyjnej, w tym produkcji rolnej dopuszcza się stosowanie dachów płaskich pod warunkiem jednolitego ich stosowania w obrębie całego terenu;
- 6) dla zabudowy o dachach stromych stosowanie pokrycia dachów z materiałów ceramicznych lub z materiałów o fakturze i barwie odpowiadającej pokryciu ceramicznemu;
- 7) lokalizowanie zabudowy nawiązującej charakterem do tradycyjnej lokalnej architektury;
- 8) lokalizowanie zabudowy o kolorystyce dachów i elewacji ujednoliconym dla zespołów zabudowy, nie stanowiącej dysharmonii w przestrzeni, w szczególności lokalizowanie zabudowy o kolorystyce dachów utrzymanej w odcieniach czerwieni, brązu i szarości.

Ponadto proponuje się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego:

- ustalanie zakazu lokalizowania budynków w postaci dominant, stanowiących konkurencję przestrzenną dla istniejącego układu ruralistycznego, w odniesieniu do jego ekspozycji;
- ustalanie parametrów i wytycznych kształtowania zabudowy w zakresie detalu architektonicznego, rozplanowania otworów okiennych i kolorystyki;
- ustalanie wymogów dotyczących lokalizowania obiektów małej architektury jako elementu uzupełniającego i wzbogacającego kompozycję przestrzenną;
- ustalanie linii zabudowy umożliwiającej kontynuację i zachowanie rytmu oraz kompozycji zabudowy w ramach układu;
- ustalanie wymogów w zakresie lokalizowania nośników reklamowych;
- ustalanie zasad rewitalizacji i odtwarzania układów zieleni komponowanej oraz historycznie uzasadnionej nawierzchni dróg.

Dla terenów otwartych (głównie terenów rolniczych i terenów wód powierzchniowych) celem zachowania i ochrony wartości krajobrazowych postuluje się:

- zachowanie, odtwarzanie i uzupełnianie elementów zieleni śródpolnej, wzbogacającej krajobraz;
- ochronę ekspozycji miejscowości, w szczególności stref cennych kulturowo układów ruralistycznych wsi, z dróg i innych punktów obserwacyjnych.

POZOSTAŁE USTALENIA I REGULACJE

Dopuszcza się odstępstwa od określonej dla poszczególnych jednostek planistycznych maksymalnej wysokości zabudowy w przypadku:

- zabudowy o charakterze zabytkowym, obiektów sakralnych i dominant przestrzennych;
- pojedynczej zabudowy lub zespołów zabudowy lokalizowanej na terenach o zróżnicowanych warunkach fizjograficznych, celem dostosowania ich wysokości do zabudowy na terenach sąsiednich;
- pojedynczej zabudowy lub zespołów zabudowy lokalizowanej w miejscach szczególnie eksponowanych, ze względu na konieczność indywidualnego kształtowania;
- przebudowy i nadbudowy budynków, szczególnie związanej ze zmianą geometrii dachów.

W przypadkach określonych powyżej maksymalną wysokość zabudowy należy określać indywidualnie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

2.4. Tereny wyłączone z zabudowy

Ustalenia studium wprowadzają zakaz zabudowy obiektami kubaturowymi na terenach:

- lasów ZL (w rozumieniu zakazu zabudowy określonego dla lasów w przepisach odrębnych).

Ustala się zakaz lokalizowania wszelkiej nowej zabudowy i rozbudowy (z wyłączeniem obiektów ochrony przeciwpowodziowej) dla terenów:

- w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią;
- stref krawędziowych dolin rzecznych,

za wyjątkiem szczególnych przypadków, w których nowa zabudowa lub rozbudowa nie utrudni ochrony przed powodzią, pod warunkiem uzyskania decyzji dyrektora RZGW na mocy ustawy prawo wodne (obecnie art. 88l ust. 1) dotyczącej zwolnienia z zakazów obowiązujących w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią.

3. OBSZARY I ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY ORAZ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

3.1. Obszary i obiekty objęte ochroną

Na obszarze gminy Wierzchlas ochronie przyrodniczej podlegają:

- Załęczański Park Krajobrazowy;
- otulina Załęczańskiego Parku Krajobrazowego;
- obszar Natura 2000 Załęczański Łuk Warty (PLH 100007);
- użytki ekologiczne: Wronia Woda i Bagno w rejonie Krzeczowa;
- pomniki przyrody;
- gatunki roślin i zwierząt prawnie chronionych.

Dla obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2013 roku, poz. 627) ustala się zasady gospodarowania i ochrony wynikające z zapisów ww. ustawy.

3.2. Obszary proponowane do objęcia ochroną

Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas, przyjęty uchwałą nr XVII/118/2004 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 29 października 2004 roku, proponuje rozszerzenie lokalnego systemu obszarów objętych ochroną poprzez ustanowienie dodatkowych form ochrony przyrody w postaci 7 użytków ekologicznych oraz 2 zespołów przyrodniczo – krajobrazowych. Są to jedne z najwartościowszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów gminy, które wyróżniają się walorami w skali lokalnej i zasługują na ochronę.

*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*⁷², w celu rozszerzenia systemu obszarów objętych ochroną przyrodniczą, postuluje utworzenie Załęczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Granice planowanego OChK na terenie gminy Wierzchlas pokrywałyby się mniej więcej z obecną granicą otuliny Załęczańskiego Parku Krajobrazowego. Utworzenie Załęczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu negatywnie opiniowała gmina Wierzchlas zarówno na etapie projektu *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego* jak i opiniując negatywnie projekt rozporządzenia Wojewody Łódzkiego w sprawie Załęczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (uchwała nr XIV/86/2008 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 27 marca 2008 roku). Trwające obecnie prace nad planem ochrony dla Załęczańskiego Parku Krajobrazowego w należyty sposób będą chronić wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe, również w granicach otuliny Parku, uwzględniające jednocześnie rozwój gminy Wierzchlas. Z tego też względu Załęczański Obszar Chronionego Krajobrazu nie został włączony do kierunków rozwoju gminy w niniejszym studium.

Proponowane w *Programie Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas*, przyjętym uchwałą nr XVII/118/2004 Rady Gminy Wierzchlas z dnia 29 października 2004 roku do utworzenia są: użytk ekologiczny „Starorzecze koło Łykowa” oraz zespół przyrodniczo – krajobrazowy „Smugi koło Krzeczowa”. Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody utworzenie użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych należy do kompetencji rady gminy. Ze względu na istniejące formy ochrony przyrody na terenie gminy Wierzchlas, uznane za wystarczające, Rada Gminy Wierzchlas nie jest zainteresowana utworzeniem ww. form ochrony przyrody.

Reasumując, biorąc pod uwagę dynamicznie planowany rozwój gminy, po przeprowadzeniu ponownych analiz na potrzeby niniejszego studium uznano, że obecne zabezpieczenie najwartościowszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów gminy w postaci parku krajobrazowego wraz z otuliną, obszaru NATURA

⁷² Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 roku.

2000, użytków ekologicznych oraz pominków przyrody, przy funkcjonowaniu ochrony gatunkowej roślin i zwierząt, jest wystarczające z punktu widzenia potrzeb związanych z ochroną przyrody i środowiska.

3.3. Ochrona powietrza

W celu obniżenia negatywnego wpływu emisji zanieczyszczeń do powietrza należy:

- preferować stosowanie do celów grzewczych urządzeń grzewczych wykorzystujących w szczególności: energię elektryczną, gaz i paliwa ekologiczne, z zastosowaniem technologii o wysokiej sprawności grzewczej i jak najniższej emisji zanieczyszczeń do atmosfery;
- wprowadzić alternatywne, ekologiczne systemy wytwarzania ciepła i energii (kolektory słoneczne, pompy ciepła, kotłownie na biomasę: zrębki wierzby energetycznej itd.);
- poprawić stan techniczny dróg, w celu zmniejszenia emisji spalin;
- prowadzić akcję edukacyjną i informacyjną dla mieszkańców gminy o aktualnych, korzystnych dla środowiska systemach spalania paliw;
- egzekwować utrzymywanie czystości dróg przez rolników i firmy nawożące na ich nawierzchnię błoto oraz inne zanieczyszczenia powodujące po wysuszeniu intensywne pylenie;
- tworzyć naturalne bariery izolacyjne (bufory zanieczyszczeń) wzdłuż ciągów komunikacyjnych, promować i zwiększać atrakcyjność zbiorowych i proekologicznych środków transportu.

3.4. Ochrona wód powierzchniowych

Wody powierzchniowe należy chronić przed zanieczyszczeniem w sposób kompleksowy zgodnie z najnowszymi technologiami i obowiązującymi przepisami z wykorzystaniem istniejących obiektów infrastruktury technicznej. Aby to osiągnąć należy:

- uregulować gospodarkę ściekową tego obszaru poprzez modernizację i rozwój systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków;
- koryta rzek i ich brzegi zachować bez zmian, zaś w przypadku koniecznej regulacji brzegów stosować materiały i formy obudowy zharmonizowane z otoczeniem;
- zachować w pełni ciągi zieleni lęgowej wzdłuż brzegów rzek;
- modernizować obiekty i urządzenia zaopatrzenia w wodę;
- prowadzić edukację ekologiczną w zakresie oszczędzania wody;
- stosować kodeks dobrych praktyk rolniczych i planów nawozowych;
- ograniczyć rolnicze użytkowanie gruntów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych;
- kontrolować postępowania z nawozami naturalnymi (gnojowica, obornik);
- likwidować nielegalne zrzuty ścieków komunalnych do wód lub ziemi;
- promowanie wykorzystania dostępnych zasobów czystych wód powierzchniowych do wykorzystania w procesach nie wymagających wód podziemnych (np. hydrotransport, prace porządkowe, podlewanie zieleni).

Ponadto należy prowadzić właściwą eksploatację, modernizację, konserwację a także odbudowę systemu urządzeń melioracji wodnych na obszarze gminy.

3.5. Ochrona gleb

W celu ochrony przed degradacją gleb należy:

- stosować kompleksową gospodarkę związaną z oczyszczaniem ścieków bytowych i przechowywaniem nawozów naturalnych;

- promować i stosować nowoczesne, bezpieczne dla środowiska technologie rolnicze;
- użytkować gleby w sposób adekwatny do ich klasy bonitacyjnej;
- ograniczać przeznaczenia ich na cele nierolnicze lub nieleśne;
- zachować torfowiska i oczka wodne jako naturalne zbiorniki wodne;
- przeciwdziałać degradacji chemicznej gleb poprzez ochronę powietrza i wód powierzchniowych;
- racjonalnie stosować wapno, nawozy sztuczne i środki ochrony roślin na terenach rolnych i leśnych;
- występować do Starosty o nakazywanie rekultywacji terenów zdegradowanych przez jego użytkowników.

Szczególnie predysponowane do ochrony ze względu na zagrożenie osuwania się mas ziemnych na terenie gminy Wierzchlas są strefy krawędziowe dolin rzecznych, w szczególności Warty. Rejony tych stref powinny być wyłączane spod zabudowy poprzez wprowadzanie w planach miejscowych zakazu zabudowy lub wyłączanie z lokalizacji budynków poprzez stosowanie nieprzekraczalnych linii zabudowy (jak ustalono w obecnie obowiązujących planach miejscowych). Rejony stref krawędziowych stanowią cenną formę krajobrazową, charakterystyczną dla tego odcinka doliny rzeki Warty wraz z dopływami i powinny podlegać regularnym zabiegom zabezpieczającym przed osuwiskami.

3.6. Ochrona przed hałasem

Zmniejszenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców gminy powinno się odbywać poprzez:

- utrzymanie aktualnego poziomu hałasu w obszarach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna;
- ograniczenie poziomu hałasu emitowanego przez środki transportu w obszarach wiejskich oraz wzdłuż głównych dróg;
- wyeliminowanie z użytkowania środków transportu, maszyn i urządzeń, z których emisja hałasu nie odpowiada przyjętym standardom;
- wprowadzenie koniecznych zmian w inżynierii ruchu drogowego;
- poprawienie organizacji ruchu ułatwiającą płynność jazdy;
- poprawę stanu nawierzchni ulic;
- rozbudowę ścieżek rowerowych;
- budowę ekranów akustycznych;
- zwiększenie ilości izolacyjnych pasów zieleni;
- właściwe kształtowanie linii zabudowy i brył powstających budynków w celu zminimalizowania wpływu hałasu drogowego;
- działania ograniczające hałas przemysłowy, w tym zwłaszcza przez obowiązek wprowadzania pasów zieleni izolacyjnej.

3.7. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

Głównym zadaniem jest ograniczenie wpływu promieniowania elektromagnetycznego na mieszkańców gminy poprzez:

- dotrzymywanie obowiązujących norm w zakresie promieniowania elektromagnetycznego jonizującego i niejonizującego;
- wykorzystywanie w projektowaniu linii nowych technologii materiałowych i rozwiązań projektowych dla wyeliminowania w otoczeniu linii, a zwłaszcza na powierzchni ziemi natężeń pola powyżej 1kV/m;
- wykluczanie w planach zagospodarowania przestrzennego możliwości zabudowy pod trasami linii przesyłowych i w pobliżu stacji transformatorowych;

- ustanawianie obszarów ograniczonego użytkowania na terenach, gdzie odpowiednie analizy wykazują znaczne przekroczenie dopuszczalnego poziomu promieniowania.

Wzdłuż istniejących linii napowietrznych 110 kV, 15 kV oraz 0,4 kV należy zachować wolne od zabudowy i dostępne dla prowadzenia prawidłowej eksploatacji linii pasy terenu (wolne od drzew, konarów i krzewów) w zależności od poziomu napięcia:

- 40 m dla linii 110 kV (po 20 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 22 m dla linii 15 kV (po 11 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 3 m dla linii 0,4 kV (wzdłuż osi linii).

Wszelkie zmiany zagospodarowania terenu pod liniami elektroenergetycznymi 110 kV należy projektować w oparciu o obowiązujące przepisy prawne w tym zakresie.

Strefą ochronną obejmuje się również maszty telefonii cyfrowej (GSM) oraz inne instalacje radiotelekomunikacyjne. Określony areal jest ogrodzony i obejmuje obszar zależny od wysokości masztu – od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów od osi masztu. Obecnie na terenie gminy funkcjonują 2 stacje bazowe telefonii mobilnej: w Wierzchlesie przy ul. Sportowej (część działek ewidencyjnych nr: 2618/2, 2619, 2620) oraz w Kraszkowicach na terenie OSP (działka ewidencyjna nr 29)

3.8. Ochrona zasobów surowców mineralnych

Na terenie gminy znajdują się następujące udokumentowane złoża kopalin (powierzchnia⁷³): „Łaszew Rządowy” (1,28 ha), „Kochlew” (1,32 ha), „Kraszkowice” (2,3 ha), „Kraszkowice II” (3,49 ha), „Kraszkowice III” (12,98 ha), „Kraszkowice IV” (1,9803 ha), „Kraszkowice V – pole A i pole B” (2,18 ha), „Kraszkowice VI” (4,31 ha), „Kraszkowice VII” (1,9996 ha), „Kraszkowice VIII” (1,6214 ha), „Krzeczów” (0,91 ha), „Krzeczów III” (13,21 ha), „Wierzchlas II” (1,58 ha), Wierzchlas III” (0,9674 ha), „Wierzchlas IV” (1,63 ha) i Wierzchlas V” (1,8799 ha). Istniejące wcześniej złoża „Krzeczów II” (1,6649 ha) i „Wierzchlas” (1,17 ha) zostały wykreślone z bilansu zasobów. Wszystkie złoża dotyczą kruszywa naturalnego.

W ramach udzielonych decyzji wyznaczono następujące obszary i tereny górnicze złóż:

1) Kraszkowice II A:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działki ewidencyjne nr: 514, 515, 516, 518, 526, 527, 528, 529, 530, 531;
- Koncesja nr PZ/Si.VIII-7412-2/6/2000 wydana przez Wojewodę Łódzkiego z dnia 07 sierpnia 2000 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego (pole A) – 24870 m²;
- Powierzchnia obszaru górniczego (pole B) – 10000 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 50920 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 30 listopada 2015 roku.

2) Kraszkowice III B:

- Miejscowość – Kraszkowice;
- Działki ewidencyjne nr: 875/1, 877, 880/1;

⁷³ Na podstawie koncesji górniczych oraz <http://baza.pgi.gov.pl/igs/zloza.asp>

- Koncesja nr RO.V-MK-7513-52/09 wydana przez Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 29 września 2009 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 126931 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 141171 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 31 grudnia 2023 roku.
- 3) Kraszkowice V – pole A:
- Miejscowość – Kraszkowice;
 - Działki ewidencyjne nr: 975/2, 976/2, 977/2, 978/2, 979/3, 980/5;
 - Koncesja nr RS.7512-23/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 09 września 2009 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego (pole A/I) – 2874 m²;
 - Powierzchnia obszaru górniczego (pole A/II) – 2858 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 9930 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 09 września 2019 roku.
- 4) Kraszkowice V – pole B:
- Miejscowość – Kraszkowice;
 - Działki ewidencyjne nr: 973/2, 974/2;
 - Koncesja nr RS.6522.10.2012 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 20 grudnia 2012 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 16078 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 20368 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 31 grudnia 2022 roku.
- 5) Kraszkowice VI:
- Miejscowość – Kraszkowice;
 - Działka ewidencyjna nr 569;
 - Koncesja nr SR.7512-4/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 19586 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 25043 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 31 sierpnia 2017 roku.
- 6) Kraszkowice VII/1:
- Miejscowość – Kraszkowice;
 - Działki ewidencyjne nr: 977/1, 978/1, 979/2.
 - Koncesja nr RS.6522.5.2013 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 27 czerwca 2013 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 19150 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 21957 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 19 listopada 2033 roku.
- 7) Kraszkowice VIII:

- Miejscowość – Kraszkowice;
 - Działki ewidencyjne nr: 975/1, 976/1, 977/1.
 - Koncesja nr RS.6522.6.2013 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 17 czerwca 2013 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 16214 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 17344 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 30 czerwca 2033 roku.
- 8) Krzczów III A:
- Miejscowość – Krzczów;
 - Działki ewidencyjne nr: 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299/3, 299/4, 299/5, 299/6, 300, 301;
 - Koncesja nr RO.V-MK-7513-28/10 wydana przez Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 24 sierpnia 2010 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 132068 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 139070 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 31 grudnia 2025 roku.
- 9) Wierzchlas II:
- Miejscowość – Wierzchlas;
 - Działka ewidencyjna nr 2136;
 - Koncesja nr RS.7512/15/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 31 sierpnia 2009 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 15845 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 19952 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 31 sierpnia 2019 roku.
- 10) Wierzchlas III:
- Miejscowość – Wierzchlas;
 - Działka ewidencyjna nr 2112;
 - Koncesja nr RS.7512/35/09 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 15 marca 2010 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 9674 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 19600 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 31 marca 2020 roku.
- 11) Wierzchlas IV:
- Miejscowość – Wierzchlas;
 - Działka ewidencyjna nr 2115;
 - Koncesja nr RS.7512-20/10 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 14 lipca 2011 roku;
 - Kopalina – kruszywo naturalne;
 - Powierzchnia obszaru górniczego – 16300 m²;
 - Powierzchnia terenu górniczego – 16300 m²;
 - Metoda wydobywania – odkrywkowa;
 - Ważność koncesji – 31 lipca 2021 roku.
- 12) Wierzchlas V:

- Miejscowość – Wierzchlas;
- Działki ewidencyjne nr: 2116, 2117, 2118;
- Koncesja nr RS.6522.14.2012 wydana przez Starostę Wieluńskiego z dnia 15 stycznia 2013 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 19349 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 32295 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 30 stycznia 2028 roku.

Dla obszarów i terenów górniczych obowiązują zasady gospodarowania zgodnie z zapisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 163, poz. 981 z późn. zm.).

Ponadto Decyzją nr DGKw-4770-124/33036/12/MK Ministra Środowiska z dnia 21 sierpnia 2013 roku udzielono firmie Wielun LLP sp. z o.o., Oddział w Polsce, koncesji na prace poszukiwawcze i rozpoznawcze złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w obszarze „Wieluń” (część bloków koncesyjnych nr 290 i 310), obejmującym między innymi rejon gminy Wierzchlas.

Niniejsze studium jako jeden z kierunków rozwoju przyjęło perspektywiczny rozwój funkcji związanych z eksploatacją surowców na terenach rolniczych. Wyznaczono 4 takie tereny – 2 w Kraszkowicach oraz po 1 w Krzeczowie i Wierzchlesie.

Oprócz tego, dopuszcza się eksploatację udokumentowanych po uchwaleniu niniejszego studium złóż surowców mineralnych, zlokalizowanych na terenach rolnych. Z tego względu za zgodne z ustaleniami niniejszego studium należy uznać sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów górniczych takich złóż.

W przypadku opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obejmujących istniejące lub projektowane tereny górnicze, a także obszary zlokalizowane w strefie oddziaływania terenów górniczych, należy uwzględniać uwarunkowania i zagrożenia związane z eksploatacją tych złóż.

3.9. Ochrona zasobów wód podziemnych

Z uwagi na przewodność hydrauliczną, wydajność potencjalną studni oraz ryzyko zagrożenia zasobów wodnych na obszarze gminy Wierzchlas wyodrębniono, zgodnie z regionalizacją hydrogeologiczną A.S. Kleczkowskiego (1990), Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP). Jest to górnojurajski GZWP nr 326 „Zbiornik Częstochowa Wschód”. W rejonie gminy Wierzchlas GZWP nr 326 wymaga wysokiej ochrony (OWO).

Na obszarze OWO postuluje się zakazać lub ograniczyć budowę obiektów produkcyjnych stwarzających zagrożenia dla środowiska, budowy składowisk wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych oraz oczyszczalni ścieków, lokalizacji i eksploatacji ferm hodowlanych, stosujących technologie szczególnie uciążliwe dla środowiska oraz innej działalności gospodarczej mogącej spowodować trwałe zanieczyszczenie gruntów i wód powierzchniowych oraz podziemnych. W przypadku uzyskania statusu najwyższej ochrony (ONO) na obszarze zasilania wskazana jest likwidacja lub ograniczenie oddziaływania na wody podziemne i powierzchniowe (obszar zasilania) już istniejących ognisk zanieczyszczeń. Należy wprowadzić także ograniczenia dotyczące użytkowania gruntów, a w szczególności stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin na terenach użytkowanych rolniczo.

Ochrona wód na cele zbiorowego zaopatrzenia w wodę powinna być realizowana na zasadach określonych w przepisach odrębnych, w tym w decyzjach o ustanowieniu stref ochronnych ujęć wody. Na terenie gminy Wierzchlas dla wszystkich 8 źródeł zaopatrzenia w wodę obszar strefy ochrony bezpośredniej mieści się w granicach ogrodzenia poszczególnych stacji ujęcia wody. Strefy ochrony bezpośredniej wyznaczono tu na podstawie Rozporządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 5 listopada 1991 roku w sprawie zasad ustanawiania stref ochronnych źródeł i ujęć wody (Dz. U. z 1991 roku, Nr 116, poz. 504). Zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 1 ww. rozporządzenia teren ochrony bezpośredniej ujęcia wód podziemnych przy studniach wierconych obejmuje grunty, na których jest usytuowane ujęcie wody oraz otaczający je pas gruntu o szerokości od 8 do 10 m, licząc od zarysu budowli i urządzeń służących do poboru wody.

Zgodnie z art. 52 ustawy Prawo wodne dopuszcza się ustanowienie strefy ochronnej obejmującej wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, jeżeli jest to uzasadnione lokalnymi warunkami hydrogeologicznymi, hydrologicznymi i geomorfologicznymi oraz zapewnia konieczną ochronę ujmowanej wody. W związku z istnieniem powyższych uwarunkowań na terenie gminy Wierzchlas nie wyznaczono stref ochrony pośredniej.

3.10. Ochrona krajobrazu kulturowego

Obszar gminy Wierzchlas charakteryzuje się stosunkowo dobrze zachowanym, pozbawionym znaczących elementów dysharmonizujących, krajobrazem kulturowym, charakterystycznym dla lokalnych uwarunkowań. Historycznie uwarunkowana zabudowa, cechująca się typowymi dla lokalnej architektury obiektami, w części miejscowości wiejskich tworzy czytelne układy ruralistyczne, lokalizowane na terenach rolnych w bliskim sąsiedztwie rozległych kompleksów rolnych, w nawiązaniu do głównego układu komunikacyjnego. Elementem współistniejącym obok zabudowy i zagospodarowania terenu w ramach krajobrazu kulturowego są mocno akcentujące w krajobrazie elementy środowiska przyrodniczego, takie jak dolina Warty ze strefą krawędziową.

Celem ochrony krajobrazu kulturowego, zapisy niniejszego studium wprowadzają szereg ustaleń regulujących zasięg oraz wymogi dotyczące lokalizacji nowej zabudowy. Wprowadzanie tych ustaleń do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapewni racjonalną gospodarkę przestrzenną, ukierunkowaną na zachowanie oraz harmonijny rozwój krajobrazu kulturowego gminy.

4. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Na obszarze gminy Wierzchlas ochronie kulturowej na podstawie przepisów odrębnych podlegają:

- obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków;
- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do gminnej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków;
- stanowiska archeologiczne wpisane do wojewódzkiego wykazie zabytków archeologicznych.

Wykazy zabytków architektury i budownictwa oraz stanowisk archeologicznych ujętych w rejestrze oraz ewidencji zabytków, znajdują się w rozdziale 2 części I tekstu niniejszego studium.

Rejestr zabytków oraz ewidencja zabytków podlegają sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom. Wpisywanie i skreślanie z rejestru i ewidencji zabytków poszczególnych obiektów nie jest sprzeczne z ustaleniami studium.

Dla obiektów i obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków proponuje się ustalanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zachowania lub odtwarzania, zgodnie z historycznymi wartościami:

- bryły obiektu,
- geometrii i sposobu krycia dachu,
- kompozycji elewacji, w tym detalu,
- stolarki okiennej i drzwiowej w zakresie rozmieszczenia oraz podziałów,
- kolorystyki.

Potwierdzone w terenie stanowiska archeologiczne należy otoczyć szczególną opieką i bezwzględnie zakazać prowadzenia jakichkolwiek działań mogących naruszyć stan zabytku.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych ustala się:

- obowiązek pierwszeństwa działań związanych z ochroną stanowisk archeologicznych wobec wszelkich przedsięwzięć budowlanych i ziemnych (budów, robót instalacyjnych, gazociągów, wodociągów, kabli energetycznych i telefonicznych, rowów melioracyjnych, tworzenie nowych wyrobisk kruszywa i składowisk odpadów oraz innych prac ziemnych),
- prowadzenie w obrębie stanowiska archeologicznego oraz w jego otoczeniu badań archeologicznych o zakresie i rodzaju ustalonym na zasadach określonych w przepisach odrębnych,
- zakaz naruszania stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej (grodziska, kurhany, wały itp.),
- stosowanie wymogów wynikających z przepisów odrębnych przy każdorazowym znalezisku archeologicznym
- możliwość wyznaczania w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w wyniku przeprowadzenia analizy i określenia zapotrzebowania, ochronnej strefy otoczenia w odległości stosownej do potrzeby zapewnienia możliwych do odkrycia nawarstwień kulturowych – jako wskazanie i informację o możliwości odkrycia zabytków archeologicznych.

Należy zauważyć, że największym niebezpieczeństwem dla zachowania istniejących na terenie gminy zabytków jest ich zły stan techniczny oraz brak lub niewłaściwe zagospodarowanie. Dla części obiektów, w szczególności nie objętych ochroną w postaci wpisu do rejestru, działaniami z zakresu prawa miejscowego, mogącymi przyczynić się do ratowania tych obiektów przed zupełną degradacją, byłoby urealnienie wymogów dotyczących ich ochrony, a w szczególności do zasad odnoszących się do remontów tych obiektów, bez ryzyka utraty przez obiekt cennych walorów decydujących o wartości zabytkowej. Jednak w zdecydowanej większości powodem złego stanu technicznego obiektów są problemy natury ekonomicznej i własnościowej, niemożliwe do uregulowania na szczeblu planowania przestrzennego, a wymagające opracowania kompleksowych mechanizmów działania.

Ponadto, w świetle obowiązującej sytuacji prawnej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego) poza formami ochrony konserwatorskiej przewidzianej w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustala jedynie strefy ochrony konserwatorskiej we wsiach Kamion, Toporów, Kochlew, Kraszkowice, Wierzchlas. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w obowiązującej formie podczas procedury planistycznej uzyskały akceptację organów właściwych w zakresie ochrony zabytków. Fakt ten ma szczególne znaczenie w odniesieniu prawa miejscowego (jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, dla których wiążące są ustalenia studium) do prawa własności i wynikających z tego zasad szacowania wartości nieruchomości. Z tego względu, kierując się zasadą proporcjonalności w respektowaniu prawa własności w odniesieniu do obowiązku uwzględnienia w studium zasad ochrony obiektów cennych kulturowo, dokonano oceny zarówno wartości kulturowych terenu, jak i potrzeb oraz możliwości ustanowienia w studium, a w perspektywie również w planach miejscowych, restrykcji odnośnie ochrony cennych kulturowo obszarów i obiektów, w zakresie jaki przysługuje kompetencji studium.

Wobec powyższego, celem określenia zasad i zakresu ochrony wartości kulturowych na obszarze gminy poddano analizie teren w zakresie:

- zachowania wartości kompozycyjnych terenu, w tym usytuowania i relacji przestrzennych układów ruralistycznych;
- wartości kompozycyjnych układów urbanistycznych i ruralistycznych;
- usytuowania układu urbanistycznego lub ruralistycznego w krajobrazie naturalnym, w tym ekspozycji układu;
- stopnia zachowania istniejących historycznych obiektów i kompozycji urbanistycznej lub ruralistycznej;
- wartości elementów układów urbanistycznych i ruralistycznych, takich jak rozplanowanie sieci ulic i dróg, parcelacja terenu, poszczególne obiekty architektoniczne i inżynierskie, ukształtowanie terenu i krajobrazu, układy komponowanej zieleni itp.;

a także jakości obszarów otwartych (najczęściej pełniących funkcje rolnicze).

W wyniku przeprowadzonej analizy ustalono, że w Kamionie i Toporowie zachowane zostały układy ruralistyczne, charakteryzujące się:

- dobrym stanem zachowania zabudowy o cechach historycznych lub typowych dla lokalnej tradycji architektonicznej;
- czytelnym układem ruralistycznym, nie zaburzonym występowaniem znacząco dysharmonizujących elementów zaburzających jego kompozycję;
- występowaniem zabudowy o wysokich walorach architektonicznych i kulturowych, wartej zachowania i ochrony.

Biorąc pod uwagę ustalenia niniejszego studium, zawarte w ustaleniach rozdziału 2 części II, w sposób zdecydowany ograniczające wprowadzanie elementów i obiektów dysharmonizujących przestrzeń (poza dopuszczeniami wynikającymi z przepisów odrębnych), a także regulujące zasady zagospodarowania oraz parametry i wskaźniki zabudowy, obowiązujące dla wszystkich jednostek planistycznych przeznaczonych pod zainwestowanie, uznaje się je, w połączeniu z wymogami przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków oraz strefami ochrony konserwatorskiej, ustalonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, za wystarczające z punktu widzenia zapewnienia ochrony wartości kulturowych oraz zabytków. W związku z powyższym odstępuje się od wyznaczania dodatkowych stref ochrony konserwatorskiej. Niezasadne jest dublowanie ustaleń ochronnych poprzez ustanawianie dodatkowych stref ochrony konserwatorskiej dla otoczenia obiektów wpisanych do rejestru zabytków (jako że wpis do rejestru obejmuje również otoczenie zabytku oraz zakres ochrony).

Innym zagadnieniem jest tworzenie potencjalnych stref ochronnych od miejsc lokalizacji skupisk stanowisk archeologicznych. Obecny stan rozpoznania stanowisk archeologicznych częstokroć jest zaledwie wycinkiem faktycznego występowania zabytków archeologicznych przynależnych poszczególnym stanowiskom. Z tego też powodu wyznaczanie stref, które z racji charakteru ustalenia, powinny stanowić zamknięty obszar, jest niezwykle trudne z uwagi na niemożliwość precyzyjnego określenia bezpiecznego buforu wokół skupisk stanowisk archeologicznych. Wyznaczenie takich stref z powyższych powodów może doprowadzić wręcz do negatywnych skutków, poprzez traktowanie obszaru poza strefą ochronną jako terenu wolnego od zabytków archeologicznych. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje precyzyjnie warunki ochrony zabytków archeologicznych, obejmując ochroną nie tylko same stanowiska archeologiczne, ale również ich otoczenie. Z tego względu właściwsze jest każdorazowe indywidualne rozpatrzenie potrzeby i zakresu ochrony otoczenia stanowiska archeologicznego w przypadku planowanych zamierzeń inwestycyjnych, które w sposób kompleksowy może odnieść się do potrzeb ochrony konkretnej lokalizacji zabytków archeologicznych. Nie stoi to w sprzeczności z możliwością objęcia ochroną wyodrębnionych i dobrze rozpoznanych rejonów występowania skupisk stanowisk archeologicznych jako obszary zabytkowe chronione wpisem do rejestru zabytków lub ewidencji zabytków. Należy ponadto podkreślić, że ze względu na niezwykle szczegółowe regulacje ustawy o ochronie

zabytków i opiece nad zabytkami, odnoszące się do ochrony zabytków archeologicznych, wszelkie ustalanie dodatkowych nakazów i zakazów w potencjalnie tworzonych strefach, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego mogło by być uznane za niezgodne z prawem z tytułu nakładania na władającego terenem dodatkowych, a nie wynikających z przepisów ustawy, obciążeń. Z tego też względu na terenie gminy Wierzchlas w niniejszym studium odstępuje się od wyznaczenia stref ochronnych o charakterze stref ochrony archeologicznej.

W ramach szczególnej ochrony walorów kulturowych obiektów drewnianej architektury sakralnej wskazane jest dążenie do utworzenia pomnika historii „Zespół drewnianych kościołków wieluńskich”, obejmującego swym zasięgiem również obiekty spoza gminy Wierzchlas. Utworzenie pomnika historii, zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), następuje poprzez uznanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Tak więc proces ten pozostaje poza właściwościami gminy, choć może i powinien być podkreślany w sporządzanych w gminie Wierzchlas dokumentach o charakterze strategicznym.

Na terenie gminy Wierzchlas nie wskazuje się dóbr kultury współczesnej, wymagających objęcia ochroną.

5. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

5. 1. Infrastruktura komunikacyjna

Układ komunikacyjny gminy Wierzchlas tworzą:

- a) drogi wojewódzkie:
 - nr 486: Wieluń – Wierzchlas – Działoszyn;
- b) drogi powiatowe:
 - 3525E: Radoszewice – Zmysłona – Kochlew – Krzczów
 - 4518E: Olewin – Wierzchlas – Przyląpy
 - 4519E: Kamionka – Pątnów – Jajczaki – DP 4523E
 - 4523E: Ruda – Mierzyce – Kamion – Niżankowice – DW 486
 - 4524E: Mierzyce – Przywóz – Toporów
 - 4525E: Pątnów – Łaszew Rządowy – Mierzyce
 - 4527E: Krzczów – Ożegów – Dylów Szlachecki – Pajęczno
 - 4529E: Emanuelina – Skrzywno – Osjaków – Krzczów
- c) drogi gminne:
 - 117251E: Olewin – Wierzchlas
 - 117207E: Sieniec – Wierzchlas
 - 117252E: Wierzchlas – Drobnice
 - 117253E: Kraszkowice - Łykowe
 - 117254E: Kraszkowice – Modlin
 - 117255E: Kochlew – Strugi
 - 117256E: Wierzchlas – Kraszkowice
 - 117257E: Kraszkowice – Mierzyce
 - 117258E: Toporów – Jesiona – Opatów
 - 117259E: Krzczów – Toporów

- 117522E: Wierzchlas – Wieluń
- 117260E: Mierzyce – Jajczaki
- 117261E: Strugi – Łaszew Rządowy
- 117262E: Łaszew Rządowy – Przywóz
- 117263E: Przywóz – Bobrowniki
- 117264E: Ogroble – Wiesagi
- 117159E: Bukowce – Bobrowniki
- 117265E: Kamion – Niżankowice
- 109053E: Laski – Mokre

d) pozostałe drogi wewnętrzne, transportu rolnego oraz drogi leśne.

Określa się następujące kierunki rozwoju układu komunikacyjnego gminy Wierzchlas:

- rozbudowa DW nr 486;
- modernizację i przebudowy dróg powiatowych i gminnych;
- dostosowanie parametrów jezdni i nośności nawierzchni dróg powiatowych i gminnych do ruchu ciężkiego i pojazdów rolniczych;
- sukcesywne zastępowanie nawierzchni gruntowej na bitumiczną na drogach gminnych;
- budowa dróg wewnętrznych do obsługi poszczególnych posesji oraz dojazdów do użytków rolnych;
- budowa chodników dla ruchu pieszego i rowerowego;
- budowa zatok autobusowych;
- monitoring natężenia hałasu emitowanego przez pojazdy.

Ponadto postuluje się na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego weryfikację przyjętych w dotychczasowych dokumentach planistycznych klas i parametrów dróg, stosownie do zakresu realizowanej przez nie obsługi. Dla tego też parametry dróg, w tym minimalne docelowe szerokości dróg w liniach rozgraniczających należy uzgadniać z zarządcami dróg w ramach prowadzonej procedury planistycznej.

Dopuszcza się realizowanie remontów i przebudowy istniejących dróg w obrębie istniejących pasów drogowych.

Ze względu na istniejące uwarunkowania na terenie gminy Wierzchlas dopuszcza się realizację dróg o obniżonych parametrach, szczególnie w zakresie minimalnej szerokości dróg w liniach rozgraniczających, a także zmianę klasy dróg w uzgodnieniu z zarządcą drogi. Za dopuszczalne uznaje się także etapowanie realizacji dróg oraz korektę ich przebiegów w stosunku do określonych na rysunku studium, celem ich dostosowania do warunków lokalnych związanych z ukształtowaniem terenu, sytuacją własnościową lub względami technicznymi.

Drogi określone na rysunku studium jako pozostałe drogi uzupełniające układ komunikacyjny gminy zaliczane są do dróg gminnych oraz wewnętrznych, transportu rolnego i leśnych.

W zakresie inwestycji kolejowych *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*⁷⁴ przedstawia rekomendację do PKP PLK SA: budowa linii kolejowej Wieluń – Chorzew / Siemkowice dla stworzenia bezpośredniego połączenia kolejowego Wielunia z Łodzią z wykorzystaniem linii nr 131 i 14. Fragment przebiegu tej linii może przebiegać w północnej części gminy. Na obecnym etapie brak jest jednak rozwiązań projektowych lub koncepcyjnych, dlatego też przebieg tej linii zobrazony na rysunku studium jest orientacyjny i nie ma charakteru wiążącego ustalenia studium do czasu sprecyzowania przebiegu linii kolejowej.

⁷⁴ Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 roku.

Dopuszcza się lokalizowanie ścieżek i tras rowerowych na terenie gminy, które docelowo powinny stanowić ważny element uzupełniający drogowy układ komunikacyjny i system tras turystycznych. Obecnie przez teren gminy przebiegają szlaki turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym: Szlak Bursztynowy, szlak wodny Warty, Nadwarciański Szlak Rowerowy, a także szereg znakowanych tras turystycznych (piesze, rowerowe, wodne). Wybrane, ważniejsze szlaki zostały zobrazowane na rysunku studium.

W celu zapewnienia prawidłowej obsługi ruchu samochodowego należy zapewnić rozwój systemu parkingów i miejsc obsługi. Niniejsze studium dopuszcza lokalizację parkingów w terenach zabudowy, zarówno w postaci wydzielonych terenów, jak i towarzyszących miejsc parkingowych. W tym celu ustala się minimalne ilości miejsc parkingowych dla poszczególnych funkcji terenu:

- 1 miejsce parkingowe na 1 lokal mieszkalny w zabudowie mieszkaniowej,
- 1 miejsce parkingowe na każde 50m² powierzchni użytkowej w zabudowie usługowej i produkcyjnej lub 1 miejsce parkingowe na 5 użytkowników jednocześnie.

Dopuszcza się ustanawianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wyższych współczynników minimalnych miejsc parkingowych, w szczególności dla terenów nowego zainwestowania.

Miejsca parkingowe należy zapewniać w obrębie danej nieruchomości. Dopuszcza się stosowanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odstępstw od tej reguły pod warunkiem, że w bezpośrednim sąsiedztwie przewidziany jest parking do obsługi tej funkcji, spełniający wymogi minimalnych ilości miejsc parkingowych lub możliwe jest wykorzystanie miejsc postojowych wzdłuż dróg i ulic sąsiadujących z nieruchomościami.

5. 2. Infrastruktura techniczna

Na całym obszarze gminy Wierzchlas dopuszcza się lokalizowanie nie przewidzianych w studium urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej, w tym sieci dystrybucyjnych i przesyłowych.

Ustala się ogólne zasady uzbrojenia terenu w infrastrukturę techniczną:

- należy dążyć do sytuacji, w której wszystkie nowe liniowe elementy infrastruktury technicznej, poza przyłączami do poszczególnych obiektów, powinny być usytuowane pod ziemią (linie elektroenergetyczne niskiego i średniego napięcia oraz telefoniczne wyłącznie kablowe) oraz mają przebiegać w liniach rozgraniczających dróg i ulic, lub innych przestrzeniach publicznych, w uzgodnieniu z zarządcami dróg;
- w sytuacjach uzasadnionych względami technicznymi bądź bezpieczeństwa dopuszcza się przeprowadzenie sieci poza układem ulic pod warunkiem zachowania ustaleń przepisów odrębnych obowiązujących przy projektowaniu sieci;
- wszelkie inwestycje oraz zmiany w zakresie zaopatrzenia w ciepło, wodę, gaz, energię elektryczną, sieć telekomunikacyjną, odprowadzania ścieków oraz lokalizacji urządzeń technicznych wymagają uzyskania warunków technicznych od właściwych administratorów sieci;
- lokalizacja konstrukcji wsporczych dla infrastruktury technicznej, w tym masztów, powinna być realizowana przy zachowaniu zasady ograniczania wpływu na krajobraz, w tym na walory widokowe, oraz nie powinna kolidować z zachowaniem tradycyjnych dominant architektonicznych wsi i konkurować z nimi.

5.2.1. Zaopatrzenie w wodę

W ramach zaopatrzenia w wodę ustala się budowę i rozbudowę istniejących sieci na terenach istniejącego i planowanego zainwestowania na obszarze całej gminy. Wszystkie miejscowości w gminie posiadają wyposażenie w sieć wodociągową, rozwiniętą w różnym stopniu dla poszczególnych obszarów.

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w wodę:

- zaopatrzenie w wodę dla celów bytowo-gospodarczych, przeciwpożarowych i grzewczych z ujęć wody z zachowaniem istniejących systemów wodociągowych z dalszą ich rozbudową i utrzymaniem;
- zaopatrzenie w wodę rozdzielczą siecią wodociągową prowadzoną w liniach rozgraniczających dróg, zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi, ze szczególnym uwzględnieniem warunków dostępności do wody dla celów przeciwpożarowych, pod warunkiem uzgodnienia prowadzenia sieci z odpowiednim zarządzającym drogą na warunkach określonych w przepisach odrębnych;
- w sytuacjach uzasadnionych dopuszcza się korzystanie z indywidualnych źródeł zaopatrzenia w wodę;
- dopuszcza się prowadzenie sieci poza liniami rozgraniczającymi dróg w uzgodnieniu z właścicielami nieruchomości, wymagane jest formalne ustalenie zasad dostępności sieci w sytuacjach awaryjnych lub w celu jej modernizacji;
- rozbudowę sieci na terenach nowego zainwestowania według warunków technicznych uzgodnionych z administratorem;
- obowiązek zabezpieczenia i ochrony istniejących i projektowanych ujęć wody na całym obszarze gminy.

5.2.2. Odprowadzanie ścieków

Obecnie na terenie gminy sieć kanalizacyjną posiada miejscowość Krzeczów.. Według planów budowa sieci kanalizacyjnej ma objąć w dalszej kolejności Kraszkowice. W pozostałych miejscowościach podstawową formą odprowadzania ścieków, do czasu rozszerzenia planów inwestycyjnych w zakresie sieci kanalizacyjnych, powinny być indywidualne lub grupowe domowe oczyszczalnie ścieków lub gospodarka ściekami w oparciu o opróżniane cyklicznie bezodpływowe zbiorniki.

Ustala się ogólne zasady odprowadzania i oczyszczenia ścieków bytowych i komunalnych:

- zakaz odprowadzania nie oczyszczonych ścieków do gruntu, cieków powierzchniowych oraz wód podziemnych;
- docelową realizację sieci kanalizacyjnej z odprowadzeniem do oczyszczalni ścieków na terenach przewidywanych do zbiorowego rozwiązania gospodarki ściekowej;
- na terenach dla których rezygnuje się z wyposażenia w sieć kanalizacyjną ze względów technicznych lub ekonomicznych, w tym terenach zlokalizowanych poza zwartymi układami miejscowości, ustala się lokalne lub indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej, w tym lokalizację przydomowych oczyszczalni ścieków dla poszczególnych budynków lub zespołów budynków;
- dla nieruchomości nie podłączonych do kanalizacji sanitarnej dopuszcza się budowę szczelnych bezodpływowych zbiorników lub oczyszczalni przydomowych;
- dopuszcza się prowadzenie kanalizacji sanitarnej poza liniami rozgraniczającymi ulic lub dróg w uzgodnieniu z właścicielami nieruchomości, wymagane jest formalne ustalenie zasad dostępności sieci w sytuacjach awaryjnych lub w celu jej modernizacji;
- rozbudowę zewnętrznej sieci kanalizacji sanitarnej w terenach istniejącej i planowanej zabudowy z zachowaniem odległości od innych sieci infrastruktury technicznej oraz lokalizację zbiorczych kolektorów kanalizacyjnych z zachowaniem odległości od budynków zgodnie z przepisami odrębnymi,

- dopuszcza się odprowadzenie wód opadowych do cieków wód powierzchniowych, lokalną siecią kanalizacyjną, na warunkach określonych przez zarządcę cieku.

5.2.3. Zaopatrzenie w gaz

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w gaz:

- dopuszczenie realizacji sieci gazowych przesyłowych lub rozdzielczych oraz lokalizację stacji redukcyjno-pomiarowych w zależności od potrzeb – na warunkach określonych w przepisach odrębnych oraz przez operatora sieci, po przeprowadzeniu analizy opłacalności tej inwestycji;
- dopuszczenie możliwości realizacji sieci gazowej jako towarzyszącej inwestycjom na terenach działek własnościowych inwestorów, z zapewnieniem dostępu do armatury i sieci gazowej;
- dopuszczenie budowy nowych sieci gazowych;
- stosowanie indywidualnych zbiorników zaopatrzenia w gaz płynny, pod warunkiem spełnienia wymogów przepisów odrębnych.

Na terenie gminy, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*⁷⁵ przedstawia rekomendację inwestycji do Operatora Systemów Przesyłowych „Gaz – System” SA, Oddział w Rembelszczyźnie w postaci budowy gazociągu wysokiego ciśnienia relacji: Wieluń – Pajęczno – Radomsko – Przedbórz. Perspektywiczny przebieg tego gazociągu przedstawia rysunek studium.

5.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w energię elektryczną:

- zaopatrzenie z istniejącej sieci elektroenergetycznej lub odnawialnych źródeł energii w zakresie instalacji solarnych na budynkach oraz z elektrowni wodnych;
- rozbudowę sieci elektrycznej wraz z niezbędnymi urządzeniami technicznymi według technicznych warunków przyłączenia, uzgodnionych z administratorem sieci;
- w przypadku kolizji planowanego zagospodarowania terenu z istniejącymi liniami elektroenergetycznymi dopuszcza się ich przebudowę;
- dopuszcza się budowę stacji transformatorowych;
- dopuszcza się ustalanie strefy technicznej ograniczonego użytkowania umożliwiającą eksploatację sieci z uwzględnieniem dojazdu, wzdłuż przebiegu napowietrznej linii elektroenergetycznej wysokiego i średniego napięcia.

5.2.5. Zaopatrzenie w energię cieplną

W zakresie zaopatrzenia w ciepło ustala się docelowo zaopatrzenie w ciepło w oparciu o indywidualne i grupowe instalacje z preferencją dla urządzeń grzewczych wykorzystujących w szczególności: energię elektryczną, gaz i paliwa ekologiczne, z zastosowaniem technologii o wysokiej sprawności grzewczej i jak najniższej emisji zanieczyszczeń do atmosfery oraz dla niekonwencjonalnych źródeł energii (dla lokalizacji poza terenem oznaczonym na rysunku studium symbolem 9.1Ew dopuszczalne są wyłączenie urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie przekraczającej poziomu, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, zgodnie z warunkami określonymi w rozdziale 5.2.6. części II niniejszego studium).

⁷⁵ Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 roku.

5.2.6. Odnawialne źródła energii

Na obszarze gminy nie ustala się terenów rozmieszczenia obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej poziom, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, za wyjątkiem terenu istniejącej elektrowni wiatrowej w Mierzycach 9.1Ew (wraz z określoną na rysunku studium strefą oddziaływania).

Dopuszcza się obiektów i urządzeń, zaliczanych do obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie przekraczającej poziomu, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Na terenie gminy dopuszcza się budowę obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie przekraczającej poziomu, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, pod następującymi warunkami:

- 1) w obszarze Natura 2000 Załęczański Łuk Warty PLH100007 dopuszcza się obiekty i urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii z wyłączeniem: elektrowni wiatrowych, biogazowni oraz elektrowni fotowoltaicznych w ramach działalności komercyjnej (dopuszcza się wyłącznie lokalizację obiektów i urządzeń w ramach działalności prosumenckiej), z wyłączeniem lokalizacji na potrzeby bezpieczeństwa publicznego;
- 2) wszelkie lokalizacje obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii w obszarze Natura 2000 Załęczański Łuk Warty PLH100007 oraz w granicach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego muszą być zgodne z wymogami określonymi w aktach prawnych dotyczących tych obszarów oraz nie mogą naruszać celów i przedmiotów ochrony określonych dla tych obszarów;
- 3) lokalizacje elektrowni wodnych w obszarze Natura 2000 Załęczański Łuk Warty PLH100007 oraz w granicach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego dopuszczalne są po przebadaniu wpływu na przedmiot i cel ochrony, w szczególności wpływu na gatunki ryb objęte ochroną, a także służyć przede wszystkim racjonalnej gospodarce wodnej z funkcją energetyczną jako funkcją uzupełniającą;
- 4) dopuszczenie lokalizacji biogazowni na terenach rolniczych, z wyłączeniem terenów w obszarze Natura 2000.

Ponadto dopuszcza się wykorzystanie pozostałych źródeł energii odnawialnej, takich jak np. kolektory słoneczne i wymienniki ciepła, zaliczanych do obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie przekraczającej poziomu, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, pod warunkiem indywidualnego ich stosowania (na potrzeby zabudowy mieszkaniowej, usługowej lub produkcyjnej) lub lokalizacji na terenach produkcyjnych, w ramach dopuszczonej funkcji infrastruktury technicznej.

Dla wymienionych inwestycji, o ile wymagają tego przepisy odrębne, należy przeprowadzić analizy i postępowania mające na celu określenie dopuszczalności ich lokalizacji ze względu na cele ochrony przyrody i

środowiska – dotyczy to szczególnie planowanych lokalizacji na obszarach objętych ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody.

5.2.7. Telekomunikacja

W zakresie zaopatrzenia w sieć telekomunikacyjną ustala się rozbudowę istniejących sieci i urządzeń oraz budowę nowych, w zależności od zapotrzebowania, na warunkach określonych przez administratora sieci.

Dla lokalizacji inwestycji z zakresu telekomunikacji stosować należy przepisy odrębne.

Postuluje się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustalania warunków lokalizacji obiektów infrastruktury, mogących kolidować z zasadami ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.

5.2.8. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami na terenie gminy Wierzchlas powinna być prowadzona w oparciu o ustalenia aktualnie obowiązującego regulaminu utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w oparciu o wymogi przepisów odrębnych.

6. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM

W oparciu o zamierzenia inwestycyjne gminy Wierzchlas, określone na potrzeby opracowania niniejszego studium, jako obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego należy określić:

- teren budowy gminnego stadionu w Wierzchlesie,
- tereny modernizacji boiska do piłki nożnej w Kraszkowicach oraz modernizacji boiska do piłki ręcznej w Toporowie,
- teren dróg gminnych przewidzianych do modernizacji,
- obszar całej gminy jako teren inwestycji związanych z budową sieci szlaków turystycznych, tras rowerowych i ścieżek dydaktycznych
- obszary występowania zabytków wpisanych do rejestru i gminnej ewidencji zabytków, w tym także stanowiska archeologiczne – jako tereny inwestycji związanych z opieką nad zabytkami.

Powyższa lista nie jest zamknięta i powinna być sukcesywnie uzupełniana o inne obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego, zgodnie z bieżącymi potrzebami gminy.

7. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Na terenie gminy Wierzchlas przewiduje się rozmieszczenie następujących inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 486 na odcinku Wieluń – Działoszyn;
- działania konserwatorskie w obiektach i obszarach zabytkowych obejmujące kapliczki w rejonie wieluńskim;
- działania konserwatorskie (rewitalizacja i modernizacja) w obiektach i obszarach zabytkowych w obrębie przebiegu szlaku bursztynowego;

- budowa sieci kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w zasięgu priorytetowych aglomeracji o wielkości ≥ 2000 i < 10000 RLM.

Ponadto *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*⁷⁶ przedstawia:

- a) rekomendacje do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju / Planu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju:
 - uwzględnienie wojewódzkiego systemu obszarów chronionych, na który składają się parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe oraz obszary Natura 2000 i korytarze ekologiczne w krajowym systemie obszarów chronionych;
 - szlaki turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym: Szlak Bursztynowy, szlak wodny Warty, Nadwarciański Szlak Rowerowy;
 - pasmo turystyczno – kulturowe Warty.
- b) rekomendacje do zarządców dróg i operatorów sieci w zakresie inwestycji celu publicznego i zadania o znaczeniu ponadlokalnym wynikających z aktualizacji „*Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*”):
 - rekomendacja do PKP PLK SA: budowa linii kolejowej Wieluń – Chorzew / Siemkowice dla stworzenia bezpośredniego połączenia kolejowego Wielunia z Łodzią z wykorzystaniem linii nr 131 i 14;
 - rekomendacja do Operatora Systemów Przesyłowych „Gaz – System” SA, Oddział w Rembelszczyźnie: budowa gazociągu wysokiego ciśnienia relacji: Wieluń – Pajęczno – Radomsko – Przedbórz.

8. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Biorąc pod uwagę fakt obowiązywania na terenie gminy Wierzchlas miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących tereny zainwestowane wraz z otoczeniem, obowiązek opracowania zmian tych planów miejscowych lub nowych planów miejscowych będzie następował w przypadku podjęcia decyzji o lokalizacji nie uwzględnionych dotychczas inwestycji na obszarach dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe. Takimi obszarami będą w szczególności:

- a) obszary przestrzeni publicznej:
 - nowe tereny obiektów administracji publicznej oraz publicznych szkół, przedszkoli, obiektów ochrony zdrowia, domów opieki społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych,
 - nowe tereny cmentarzy oraz publicznej zieleni urządzonej,
 - tereny planowanych obiektów i urządzeń służących ochronie przeciwpowodziowej;
- b) tereny górnicze:
 - w przypadku ustanowienia terenów górniczych dla złóż kopalin, udokumentowanych po przyjęciu niniejszego studium, w przypadkach których opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe w myśl przepisów ustawy prawo górnicze i geologiczne (lub perspektywicznie innego aktu prawnego odpowiadającego pod względem merytorycznym).

W przypadku lokalizacji nie przewidzianych w studium inwestycji, dla których sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe, a których lokalizacja nie jest sprzeczna z ustaleniami studium, obowiązek sporządzenia niezbędnej zmiany planu ustala się niezależnie od powyższych zapisów.

⁷⁶ Uchwała nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 roku.

9. OBSZARY DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Z uwagi na obowiązywanie na terenie gminy Wierzchlas miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących tereny zainwestowane wraz z otoczeniem, w większości ustaleń uznawanych za aktualne, nie wyznacza się kompleksowych obszarów, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Perspektywiczne zamierzenia w zakresie prac planistycznych mogą dotyczyć realizacji zmian obecnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz opracowania nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w oparciu o ustalenia niniejszego studium. Plany miejscowe realizowane będą w zależności od potrzeb, na terenach dla których wystąpi potrzeba ich realizacji. Niniejsze studium dopuszcza realizację miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zarówno dla całych obrębów geodezyjnych, ich wydzielonych części, jak i dla całych lub fragmentów poszczególnych jednostek planistycznych. Proponuje się przyjmowanie granic opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do granic ewidencyjnych.

10. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

10.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Pod względem jakości gleb wyrażonej klasyfikacją bonitacyjną gmina Wierzchlas posiada bardzo przeciętne warunki do produkcji rolniczej. Na terenie gminy nie występują gleby najlepszej I i II klasy bonitacyjnej. Udział gruntów ornych III klasy bonitacyjnej jest niewielki i stanowi blisko 6 %. Areal gruntów ornych należących do IV klasy bonitacyjnej wynosi ponad 43 %. Natomiast grunty orne najsłabszych klas (V i VI) to ponad 51 % ogólnej powierzchni gruntów ornych. Udział użytków zielonych będących w III klasie bonitacyjnej wynosi zaledwie niecałe 3 %, w IV klasie ponad 50 %, a klasy V i VI to blisko 47 % ogółu użytków zielonych.

Grunty orne o najwyższym wskaźniku bonitacji występują tylko w 6 obrębach: Broników, Kraszkowice, Łaszew, Łaszew Rządowy, Mierzyce i Wierzchlas. W samym Wierzchlesie blisko ¼ gruntów ornych podlega ochronie na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Użytki zielone o najwyższym wskaźniku bonitacji występują zaledwie w 3 obrębach: Kraszkowice, Mierzyce i Wierzchlas. Ich udział jest jednak śladowy.

Powyższe uwarunkowania decydują, że głównym kierunkiem w produkcji rolniczej jest uprawa roślinna dostosowana przede wszystkim na potrzeby rolno – spożywczego przemysłu przetwórczego oraz hodowla zwierząt. Alternatywnym rozwiązaniem dla produkcji rolniczej jest prowadzenie gospodarstw agroturystycznych.

10.2. Zalesienia

Zgodnie z zapisami rozdziału 2. „Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy” części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas” studium, dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI.

Przeznaczając grunty rolne pod zalesienie nie można zapomnieć o zachowaniu unikalnych walorów krajobrazu, który tworzą między innymi użytki zielone. Enklawy łąk wśród lasów wzbogacają krajobraz.

10.3. Ochrona lasów

Ochronę lasów należy prowadzić jako racjonalną gospodarkę zasobami w oparciu o obowiązujące plany urządzenia lasów.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego, a także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej związanej z pozyskiwaniem drewna.

11. OBSZARY SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

Na terenie gminy Wierzchlas określono obszary szczególnego zagrożenia powodzią na podstawie opracowania *Studium ochrony przed powodzią dla rzeki Warty*. Zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią przedstawiają rysunki studium (w stopniu szczegółowości przeniesienia z materiałów źródłowych).

Dla obszarów szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują wymagania wynikające z art. 40 ust. 1 pkt. 3 oraz art. 88l ust. 1 ustawy Prawo Wodne z dnia 18 lipca 2001 roku (Dz. U z 2013 r., poz. 145 z późn. zm.).

Do obszarów narażonych na niebezpieczeństwo usuwania się mas ziemnych na terenie gminy Wierzchlas zaliczyć należy przede wszystkim rejony strefy krawędziowej doliny rzek, w tym głównie Warty. Aby wyeliminować ryzyko osuwisk należy prowadzić prace mające na celu zabezpieczenie skarp oraz wykluczać tereny w rejonie osuwisk spod zabudowy, poprzez odpowiednie kształtowanie terenów zainwestowanych. Na rysunku studium przedstawiono uproszczony przebieg stref krawędziowych, na podstawie którego rekomenduje się wykluczanie zabudowy w rejonie stref.

W ramach realizacji Wojewódzkiego programu małej retencji dla województwa łódzkiego (wraz z aneksem) zbudowano zbiornik retencyjny Broników, zlokalizowany na działkach nr 176 i 177, oddział leśny nr 101/1 w obrębie Broników – zgodnie z rysunkiem studium zbiornik ten zawiera się w jednostce planistycznej 1.3ZL.

12. OBIEKTY I OBSZARY DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY

Na terenie gminy Wierzchlas nie ma się obiektów i obszarów dla których wyznaczono lub wyznacza się w złożu kopalin filar ochronny.

Jednakże dla złoża piasków „Kraszkowice II” przedzielone jest na dwa pola: A i B lokalną drogą, dla której wyznaczono pas ochronny.

13. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH

Na terenie gminy Wierzchlas nie są zlokalizowane pomniki zagłady i ich strefy ochronne w rozumieniu ustawy z dnia 7 maja 1999r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 z późniejszymi zmianami).

14. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI

Na terenie gminy Wierzchlas, ze względu na brak potrzeb, nie wyznacza się obszarów wymagających przekształceń lub rehabilitacji.

Perspektywicznie obszarami wymagającymi rekultywacji będą wszystkie tereny oznaczone na rysunku studium symbolami PG P,U,PG (w części zajętej pod działalność górnictw) oraz tereny R/PG (w przypadku ich wcześniejszego przeznaczenia pod działalność górnictw).

15. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH

Na terenie gminy Wierzchlas nie wyznaczono terenów zamkniętych oraz stref ochronnych terenów zamkniętych.

16. WYTYCZNE DO MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Przy opracowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać następujące wytyczne niniejszego studium:

- określone dla poszczególnych jednostek planistycznych funkcje terenów, w ramach dopuszczonych funkcji podstawowych i uzupełniających terenu, ulegają uściśleniu na etapie planu miejscowego z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań przestrzennych, fizjograficznych, przyrodniczych, ekonomicznych, komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych;
- za zgodne z ustaleniami studium uznaje się zagospodarowanie w całości funkcją uzupełniającą terenów wydzielonych z jednostki planistycznej;
- dopuszcza się utrzymanie dotychczasowego przeznaczenia, sposobu zagospodarowania i zabudowy także na terenach, na których studium przewiduje inną funkcję;
- dopuszcza się rozbudowę istniejących obiektów z zachowaniem i kontynuacją funkcji pod warunkiem zgodności z przepisami odrębnymi;
- linie rozgraniczające poszczególne jednostki planistyczne podlegają uściśleniu w planach miejscowych, przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań, zwłaszcza szczegółów terenowych, granic ewidencyjnych nieruchomości oraz korekt niezbędnych do właściwego zagospodarowania terenu, szczególnie gdy korekta granic jest niezbędna dla właściwej obsługi komunikacyjnej lub wyposażenia w infrastrukturę techniczną;
- wielkość wskaźnika powierzchni biologicznie czynnej oraz wskaźnika powierzchni zabudowanej może być regulowana w planach miejscowych w zależności od lokalnych uwarunkowań i potrzeb kształtowania ładu przestrzennego, pod warunkiem nie przekraczania wartości granicznych wskazanych dla poszczególnych jednostek planistycznych;
- dopuszcza się ustalanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego minimalnej powierzchni działki budowlanej na której można realizować zabudowę dla działek istniejących, nie spełniających wymogów określonych dla poszczególnych jednostek planistycznych;
- przepisy odrębne przyjęte po wejściu w życie studium, a odnoszące się do ustaleń studium, należy traktować jako nadrzędne w stosunku do niniejszego studium.

Przy badaniu, czy ustalenia sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie są sprzeczne z ustaleniami niniejszego studium, należy przede wszystkim brać pod uwagę ustalenia rozdziałów 2.2. i 2.3 części II studium, a także wytyczne niniejszego rozdziału.

SŁOWNICZEK POJĘĆ

Ilekroć w zapisach studium jest mowa o:

- **rysunku studium** – należy przez to rozumieć załącznik graficzny nr 2 do uchwały, stanowiący graficzny zapis kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzchlas;
- **jednostce planistycznej** – należy przez to rozumieć teren określony w części graficznej studium, ograniczony liniami rozgraniczającymi i oznaczony symbolem;
- **przeznaczeniu podstawowym terenu** – należy przez to funkcję terenu przeznaczoną do lokalizacji w danym terenie, która powinna stanowić dominującą funkcję w obrębie danej jednostki planistycznej;
- **przeznaczeniu uzupełniającym terenu** – należy przez to rozumieć funkcję inną niż podstawowa, dopuszczoną do lokalizacji na danym terenie;
- **urządzeniach towarzyszących** – należy przez to rozumieć obiekty technicznego wyposażenia, zaplecze parkingowe, gospodarcze i garażowe (trwale związane z gruntem) oraz inne urządzenia pełniące służebną rolę wobec przeznaczenia podstawowego i uzupełniającego terenu;
- **wskaźniku powierzchni biologicznie czynnej** – należy przez to rozumieć udział procentowy powierzchni zajętej przez teren biologicznie czynny w ogólnej powierzchni działki budowlanej. Pojęcie terenu biologicznie czynnego należy rozumieć zgodnie z przepisami odrębnymi;
- **powierzchni zabudowanej** – należy przez to rozumieć udział procentowy sumy powierzchni zabudowanych przez budynki i budowle w ogólnej powierzchni działki budowlanej;
- **dominancie** – należy przez to rozumieć obiekt budowlany, jego część lub zespół obiektów budowlanych, który koncentruje uwagę obserwatora w pewnym obszarze ze względu na swoją wyróżniającą formę architektoniczną;
- **usługach / zabudowie usługowej** – należy przez to rozumieć działalności i obiekty w których prowadzona jest działalność w dziedzinach: handlu detalicznego i hurtowego, w tym obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 2000m², gastronomii, rzemiosła, szkolnictwa, zdrowia, kultury i rozrywki, sportu i rekreacji, obsługi komunikacji (w tym stacje naprawy i obsługi pojazdów mechanicznych, bazy transportowe i spedycyjne), instytucji finansowych i ubezpieczeniowych, siedzib stowarzyszeń, związków, izb zawodowych i gospodarczych, jednostek projektowych i consultingowych, instytucji gospodarczych, środków masowej komunikacji i łączności oraz innych, których powyższe grupy nie dotyczą bezpośrednio, a mają charakter usługi, a także działalności rzemieślnicze;
- **zabudowie letniskowej** – należy przez to rozumieć zabudowę przeznaczoną na indywidualne potrzeby związane z wypoczynkiem i rekreacją, użytkowane okresowo, z wyłączeniem prowadzenia w niej działalności gospodarczej;
- **strefie oddziaływania** – należy przez to rozumieć, w odniesieniu do elektrowni wodnych, obszar na granicy którego oddziaływanie będące skutkiem działania elektrowni wodnej przy maksymalnej mocy, nie stanowi przekroczenia norm, ustalonych na podstawie ustawy prawo ochrony środowiska wraz z przepisami wykonawczymi;
- **strefie oddziaływania akustycznego** – należy przez to rozumieć, w odniesieniu do elektrowni wiatrowych, obszar na granicy którego oddziaływanie akustyczne będące skutkiem działania elektrowni wiatrowej przy maksymalnej mocy wirnika, nie stanowi przekroczenia norm hałasu, ustalonych na podstawie ustawy prawo ochrony środowiska wraz z przepisami wykonawczymi;
- **przepisach odrębnych** – należy przez to rozumieć przepisy ustaw wraz z aktami wykonawczymi oraz ograniczenia w dysponowaniu terenem, wynikające z prawomocnych decyzji administracyjnych, a także plany i programy sporządzane na podstawie przepisów ustaw wraz z aktami wykonawczymi;

Nie zdefiniowane pojęcia należy rozumieć zgodnie z przepisami odrębnymi.

PODSUMOWANIE

Celem opracowania było sporządzenie dokumentu zawierającego uaktualnione dane na temat uwarunkowań i kierunków rozwoju poszczególnych funkcji gminy Wierzchlas. W studium uwzględniono wszystkie elementy zagospodarowania przestrzennego obszaru, opracowane w następujących działach: rolnictwo, leśnictwo, przemysł, górnictwo, turystyka i rekreacja, mieszkalnictwo, usługi, infrastruktura techniczna i komunikacja. Zwrócono uwagę także na zagadnienia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz ustalono generalne zasady przebudowy układu przestrzenno – funkcjonalnego.

Podstawowe problemy, które poruszono to:

- stworzenie możliwości terenowych dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego;
- zapewnienie warunków do rozwoju budownictwa usługowego;
- zapewnienie warunków do stworzenia terenów obsługi ruchu turystycznego;
- rozwój terenów aktywności gospodarczej;
- określenie chronionych elementów środowiska przyrodniczego;
- uściślenie wymogów ochrony środowiska dla obszarów chronionych;
- określenie kierunków działań zmierzających do poprawy jakości środowiska we wszystkich jego elementach;
- podporządkowanie rozwoju funkcjonalnego i przestrzennego obszaru wymogom ochrony środowiska przyrodniczego;
- ochrona zabytków oraz cennych kulturowo zespołów ruralistycznych;
- modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego;
- uregulowanie gospodarki wodno – ściekowej;
- rozwiązywanie problemu gospodarki odpadami.

SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM

Z zakresu rozwoju funkcjonalnego:

- 1) Dla funkcji rolniczej: uprawy polowe z uwzględnieniem funkcji alternatywnych, takich jak usługi agroturystyki.
- 2) Dla funkcji przemysłowej: rozwój terenów produkcyjnych w oparciu o tereny produkcyjno-usługowe oraz tereny eksploatacji surowców.
- 3) Dla gospodarki leśnej: zaleca się zalesienie nieużytków i uporządkowanie arealów leśnych, zalesianie gruntów rolnych słabych klas bonitacyjnych.
- 4) Dla funkcji usługowej: proponuje się zachowanie rezerw pod budownictwo usługowe, rozwój lokalnych ośrodków usługowych z nastawieniem na obsługę mieszkańców, a także rozwój bazy usługowo-turystycznej.
- 5) Dla funkcji mieszkaniowej: zaleca się zachowanie rezerw terenowych pod rozwój tej funkcji we wszystkich podjednostkach osadniczych, podwyższenie jakości mieszkań komunalnych, uzupełnienie istniejącej zabudowy, przy zachowaniu wysokiej jakości architektury, spójnej z charakterem historycznej zabudowy.
- 6) Dla funkcji turystycznej: rozwój funkcji w oparciu o istniejące walory kulturowe i przyrodnicze, wprowadzanie funkcji turystycznych do obiektów cennych kulturowo, wykorzystanie dolin rzek i terenów leśnych.

Z zakresu ochrony środowiska i jego zasobów:

- 1) Ochroną obejmuje się ustanowione na terenie gminy formy ochrony przyrody, a także pozostałe elementy środowiska przyrodniczego.
- 2) Proponuje się stosowanie zabiegów minimalizujących negatywny wpływ na powietrze atmosferyczne, wody powierzchniowe, gleby oraz oddziaływanie hałasu, promieniowania elektromagnetycznego.

- 3) Prowadzenie działań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, ochrony zasobów surowców mineralnych i wód podziemnych.

Z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) Ochroną objęte są: obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków, stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru i wykazu zabytków, obiekty objęte gminną ewidencją zabytków.
- 2) Podtrzymuje się ustaloną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochronę w strefach konserwatorskich.

Z zakresu zagospodarowania i użytkowania terenu:

- 1) Infrastruktura komunikacyjna:
 - poprawa stanu technicznego dróg poprzez modernizację;
 - szczegółowe rozwiązania komunikacyjne oraz modernizacje drogi wojewódzkiej, dróg powiatowych i gminnych;
- 2) Infrastruktura techniczna:
 - uregulowanie gospodarki wodno – ściekowej;
 - prowadzenie gospodarki odpadami w oparciu o założenia planu gospodarki odpadami;
 - inwestycje związane z budową i modernizacją stacji i linii energetycznych na terenie gminy;
 - rozwój systemów telekomunikacyjnych.
 - preferowanie ekologicznych źródeł energii cieplnej.

Z zakresu kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

- 1) Ukierunkowanie na rolnictwo polowe, z alternatywnym rozwojem agroturystyki.
- 2) Racjonalna gospodarka leśna.
- 3) Dopuszczenie zwiększenia lesistości gminy poprzez zalesienie gruntów najniższych klas bonitacyjnych oraz nieużytków.

WPLYW UWARUNKOWAŃ NA USTALENIA KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIERZCHLAS I UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ

Ustalenie kierunków rozwoju gminy Wierzchlas jest w głównej mierze zdeterminowane przez korzystne położenie gminy w regionie. Oprócz walorów naturalnych duże znaczenie dla rozwoju mają przebiegające przez gminę szlaki komunikacyjne.

Funkcja mieszkaniowa jest dominującym przeznaczeniem terenów zainwestowanych w gminie, wynika z położenia w promieniu przyciągania miasta Wielunia i generuje rozwój gminy.

Niemniej ważnymi aspektami warunkującymi rozwój gminy są walory przyrodnicze oraz kulturowe. Znaczna lesistość, położenie w dolinie rzeki Warty a także wysokie walory przyrodnicze znacznej części gminy, sprzyjają rozwojowi turystyki. Warunkiem rozwoju tej dziedziny gospodarki jest prowadzenie działań mających na celu rozwój bazy turystycznej, utrzymywanie estetyki terenów zielonych oraz dbałość o stan środowiska naturalnego.

Do poprawy stanu środowiska, zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy Wierzchlas, a przede wszystkim poprawy jakości życia mieszkańców przyczynić się może modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej. Niezbędne jest prowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami, a także dalsze regulowanie gospodarki wodno-

ściekowej. Ważnym zadaniem jest poprawa stanu technicznego dróg, także w świetle obciążeń układu komunikacyjnego ze względu na prowadzenie eksploatacji surowców.

Dążeniem nadrzędnym przy wyznaczaniu zasad rozwoju gospodarczego gminy Wierchlas jest ciągła poprawa jakości życia społeczności lokalnej poprzez poprawę dostępu do usług. Ze względu na stan techniczny zabudowy mieszkaniowej i istniejące zapotrzebowanie na lokale mieszkaniowe wskazuje się na konieczność remontów i rewitalizacji istniejącej zabudowy. Wyznacza się także rezerwy terenów pod zabudowę mieszkaniową i mieszkaniowo-usługową.

LITERATURA

Absalon D., Jankowski A., Leśniok M., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-34-26-C, Pątnów*, Uniwersytet Śląski 2000.

Absalon D., Jankowski A., Leśniok M., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-34-26-D, Pajęczno – Zachód*, Uniwersytet Śląski 2000.

Absalon D., Jankowski A., Leśniok M., Wika S., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-34-26-C, Pątnów*, Uniwersytet Śląski 1997.

Absalon D., Jankowski A., Leśniok M., Wika S., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-34-26-D, Pajęczno – Zachód*, Uniwersytet Śląski 1997.

ARI Biuro Planowania Przestrzennego, zespół projektowy, *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzchlas*, Łask 2002.

Dyrekcja Sieradzkich Parków Krajobrazowych, *Załęczański Park Krajobrazowy*, Sieradz 2005.

EkoPerfekt, zespół autorski, *Program Ochrony Środowiska dla powiatu wieluńskiego na lata 2010 – 2013*, Wieluń 2010.

Główny Urząd Statystyczny, *www.stat.gov.pl/bdl*, 2013

Karwacka G., Kijowska J., Kijowski A., Żynda S., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-34-26-A, Wieluń*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2004.

Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, Warszawa 2000.

Maksymiuk Z., Moniewski P., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-34-26-B, Rusiec*, Uniwersytet Łódzki 2005.

Maksymiuk Z., Moniewski P., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-34-26-B, Rusiec*, Uniwersytet Łódzki 2005.

Minister Środowiska, *Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016*, Warszawa 2008.

Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy ZHP „Nadwarciański Gród” w Załęczu Wielkim, zespół redakcyjny, *Geologiczna ścieżka dydaktyczna „Wielki Łuk Warty”, Przyrodnicza ścieżka dydaktyczna „Załęczański Łuk Warty”, Załęcze Wielkie* 2007.

Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy ZHP „Nadwarciański Gród” w Załęczu Wielkim, zespół redakcyjny, *Ptaki zadrzewień i lasów Załęczańskiego Parku Krajobrazowego*, Załęcze Wielkie 2005.

Ośrodek Szkoleniowo – Wypoczynkowy ZHP „Nadwarciański Gród” w Załęczu Wielkim, zespół redakcyjny, *Roślinność ostańców wapiennych Załęczańskiego Parku Krajobrazowego*, Załęcze Wielkie 2007.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Wieluń (733)*, Warszawa 2004.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Osjaków (734)*, Warszawa 2004.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Rudniki (770)*, Warszawa 2004.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Działoszyn (771)*, Warszawa 2004.

PUH TERMO – EFEKT, Gadaj M., *Plan Gospodarki Odpadami Gminy Wierzchlas*, Sieradz 2004.

PUH TERMO – EFEKT, Gadaj M., *Program Ochrony Środowiska Gminy Wierzchlas*, Sieradz 2004.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu, *Studium ochrony przeciwpowodziowej dla rzeki Warty – obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie wystąpienia $p=1\%$* , Poznań 2009.

Reszel R., *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wierzchlas na lata 2005 – 2013*, Ostrów Wielkopolski 2004.

Starostwo Powiatowe w Wieluniu, *Nadwarciański szlak bursztynowy*, Wieluń 2010.

Starostwo Powiatowe w Wieluniu, *Strategia Rozwoju Powiatu Wieluńskiego*, Wieluń 2005.

Urząd Gminy Wierzchlas, *Gmina Wierzchlas, Załęczański Park Krajobrazowy*, Wierzchlas 2008.

Urząd Gminy Wierzchlas, *Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wierzchlas (z późniejszymi zmianami)*, Wierzchlas 2007 – 2010.

Urząd Gminy Wierzchlas, *www.wierzchlas.pl*, Wierzchlas 2013.

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, zespół roboczy, *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007 – 2020*, Łódź 2006.

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Departament Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, *Szlak bursztynowy*, Łódź 2010.

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego, Departament Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, *Szlaki rowerowe województwa łódzkiego*, Łódź 2010.

Urząd Statystyczny w Łodzi, *Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2000*, Łódź 2000.

Urząd Statystyczny w Łodzi, *Rocznik Statystyczny Województwa Łódzkiego 2003*, Łódź 2003.

Urząd Statystyczny w Łodzi, *Województwo Łódzkie 2006*, Łódź 2006.

Urząd Statystyczny w Łodzi, *Województwo Łódzkie 2011*, Łódź 2011.

Urząd Statystyczny w Łodzi, *Województwo Łódzkie 2012*, Łódź 2012.

Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Wójt Gminy Wierzchlas, *Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Wierzchlas*, Wierzchlas 2012.

Zarząd Województwa Łódzkiego, Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego*, Łódź 2010.

Zarząd Województwa Łódzkiego, *Aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 – projekt*, Łódź 2012.

Zarząd Województwa Łódzkiego, *Program Ochrony Środowiska Województwa Łódzkiego 2012*, Łódź 2012.